

รายงานการวิจัย

การจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่ม
ชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตรเพื่อสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้
งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

**The Knowledge Management of the Language and Cultural
Diversity of the Various Ethnic Groups in Phichit Province for
Support the Learning Process for Local Research**

สำราญ ท้าวเงิน

สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ประจำปีงบประมาณ 2560

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

การจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่ม
ชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตรเพื่อสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้
งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

**The Knowledge Management of the Language and Cultural
Diversity of the Various Ethnic Groups in Phichit Province for
Support the Learning Process for Local Research**

สำราญ ท้าวเงิน

สาขาวิชาภาษาอังกฤษ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ทุนอุดหนุนโดย งบประมาณแผ่นดินที่พิจารณาโดยผ่านความเห็นชอบจาก

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ประจำปีงบประมาณ 2560

(ก)

ชื่องานวิจัย	การจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตรเพื่อสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
ผู้วิจัย	สำราญ ท้าวเงิน
สาขาวิชา	สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ปีเสรีจวิจัย 2560

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร และเพื่อการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ชาวพื้นถิ่น ชาวไทยกูย ชาวไทยมุสลิม ชาวลาวเงี้ยว ชาวไทยยวน ชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวไทยทรงดำ ชาวไทยอีสาน ชาวลาวพวน ชาวลาวครั่ง โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางภาษาและวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบประเมินการฝึกอบรม การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การสรุปและบรรยาย ตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยพบว่า ความหลากหลายทางภาษาของจังหวัดพิจิตรประกอบด้วย 1) ภาษาพื้นถิ่น 2) ภาษาไทยกูย 3) ภาษาไทยมุสลิม 4) ภาษาลาวเงี้ยว 5) ภาษาไทยยวน 6) ภาษาไทยเชื้อสายจีน 7) ภาษาไทยทรงดำ 8) ภาษาไทยอีสาน 9) ภาษาลาวพวน 10) ภาษาลาวครั่ง ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตร เช่น ประเพณีแข่งเรือ ประเพณีลอยกระทงรอบโบสถ์ ประเพณีงานเสนเฮือนของชาวไทยทรงดำ ประเพณีกำฟ้าของชาวลาวพวน ประเพณีขงสงกรานต์ของชาวลาวครั่ง ผลการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตร พบว่า หลังจากการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร โดยการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้จัดทำชุดความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ก่อให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มีการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ : การจัดการความรู้, ความหลากหลายทางภาษา, ความหลากหลายทางวัฒนธรรม

Research	The Knowledge Management of the Language and Cultural Diversity of the Various Ethnic Groups in Phichit Province for Support the Learning Process for Local Research
Researcher	Asst.Prof.Dr.Samran Tao-ngoem
Major	English Program
	Phetchabun Rajabhat University Year 2016

Abstract

This research aims to study the diversity of languages and cultures of various ethnic groups who had settled in Phetchabun province and knowledge management, languages diversity and cultural diversity of the ethnic group to conserve and preserve the diversity of language and culture and ethnic identity in Phetchabun province. This research is qualitative research which participatory action research. The population were used in this study was local people, Thai Kuy, Thai Muslims, Lao Gao, Thai Yuan, Chinese people, Thai Songdum, Thai Esan, Lao Phuan people, and Lao Khrang people as a conceptual framework for research on knowledge management process in 7 steps which are knowledge research, knowledge creation and knowledge searching, knowledge management of the system, knowledge processing and screening access to knowledge, sharing and exchange knowledge and learning. The results showed that after the knowledge management of the language and culture of the various ethnic groups in Phetchabun province by sharing and exchange knowledge and learning to gather information and prepare a set of knowledge of the language and culture of the various ethnic groups. It causes a collaboration of various ethnic groups to learn from each other to exchange the knowledge of the various ethnic groups in ethnic knowledge management system in each ethnic group by using the database languages and cultures of various ethnic groups in Phetchabun province for the resources of the various ethnic groups in order to contribute to the conservation and restoration of the language and culture of the ethnic groups themselves effectively.

Keyword : Knowledge Management, Language Diversity, Cultural Diversity

(ค)

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ในการสนับสนุนทุนวิจัย ภายใต้งบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560 ตลอดจนบุคลากร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ที่มีส่วนทำให้งานวิจัยนี้สามารถทำได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยนี้สามารถนำมาให้เป็นแนวทางสำหรับการอนุรักษ์ความหลากหลายทาง ภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตร จากการใช้ผลงานวิจัย โจทย์ปัญหาภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป

สำราญ ท้าวเงิน

10 สิงหาคม 2561

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญรูป.....	ช
สารบัญตาราง	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	3
1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย.....	4
1.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	5
1.5 กรอบแนวความคิดของการวิจัย	5
บทที่ 2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 แนวคิดการศึกษาความหลากหลายทางภาษา.....	6
2.2 แนวคิดการศึกษาความหลากหลายทางวัฒนธรรม	13
2.3 ทฤษฎีทางภาษาศาสตร์.....	17
2.3.1 ความรู้พื้นฐานทางด้านภาษาและภาษาศาสตร์	17
2.3.2 อวัยวะที่ใช้ในการออกเสียงและขบวนการออกเสียง	23
2.3.3 เสียงและระบบเสียง	30
2.3.4 คำและหน่วยคำ.....	45
2.4 ทฤษฎีทางสังคมวิทยา	46
2.4.1 ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม	46
2.4.2 ทฤษฎีการปรับตัวทางวัฒนธรรม	48
2.4.3 ทฤษฎีการผสมผสานทางวัฒนธรรม.....	51
2.4.4 แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์	53
2.4.5 แนวคิดเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อย	55

สารบัญ (ต่อ)

2.4.6	แนวคิดเกี่ยวกับการสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรม	58
2.5	ทฤษฎีทางมานุษยวิทยา	61
2.5.1	ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่	61
2.5.2	ทฤษฎีวิวัฒธรรมและบุคลิกภาพ	61
2.5.3	ทฤษฎีนิเวศน์วิทยาวิวัฒธรรม	62
2.5.4	ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม	63
2.5.5	ทฤษฎีความก้าวหน้าทางวัฒนธรรม	64
2.6	แนวคิดการจัดการความรู้	65
2.6.1	ความหมายของการจัดการความรู้	65
2.6.2	ความสำคัญของการจัดการความรู้	67
2.6.3	กระบวนการจัดการความรู้	67
2.6.4	ประโยชน์ของการจัดการความรู้	70
2.7	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	71
บทที่ 3	วิธีการดำเนินงานวิจัย	73
3.1	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	73
3.2	เครื่องมือและเทคนิคที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	74
3.3	การเก็บรวบรวมข้อมูล	75
3.4	การวิเคราะห์ข้อมูล	76
3.5	แผนการดำเนินการวิจัย	76
บทที่ 4	ผลการวิจัย	77
4.1	สภาพทั่วไปของจังหวัดพิจิตร	77
4.2	ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตร	79
4.2.1	ความหลากหลายทางภาษาของจังหวัดพิจิตร	80
4.2.1.1	ภาษาไทยพื้นถิ่น	82
4.2.1.2	ภาษาไทยถิ่น	84
4.2.1.3	ภาษาไทยมุสลิม	86
4.2.1.4	ภาษาลาวเงี้ยว	88
4.2.1.5	ภาษาไทยยวน	89
4.2.1.6	ภาษาจีน	90

สารบัญ (ต่อ)

4.2.1.7	ภาษาไทยทรงคำ	91
4.2.1.8	ภาษาไทยอีสาน	93
4.2.1.9	ภาษาลาวพวน	94
4.2.1.10	ภาษาลาวครั้ง	95
4.2.2	ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตร	97
4.2.2.1	ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวไทยพื้นถิ่น	99
4.2.2.2	ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวชาวไทยภูเขา	100
4.2.2.3	ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิม	101
4.2.2.4	ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวลาวเงี้ยว	102
4.2.2.5	ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวไทยยวน	103
4.2.2.6	ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน	104
4.2.2.7	ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำ	105
4.2.2.8	ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวไทยอีสาน	106
4.2.2.9	ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวไทยพวน	107
4.2.2.10	ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวไทยลาวครั้ง	108
4.3	การจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตร	109
บทที่ 5	สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	113
5.1	สรุปผลการวิจัย	113
5.2	อภิปรายผลการวิจัย	119
5.3	ข้อเสนอแนะ	121
	เอกสารอ้างอิง	122
	ภาคผนวก	130
ภาคผนวก ก	รายชื่อผู้ที่ให้ข้อมูลแต่ละชุมชน	131
ภาคผนวก ข	เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต	135
ภาคผนวก ค	ประวัติผู้วิจัย	138

สารบัญรูป

	หน้า
รูปที่ 2.1 ความสัมพันธ์วิชาภาษาศาสตร์ของสาขาต่าง ๆ	21
รูปที่ 2.2 อวัยวะในช่องปากที่ใช้ในการออกเสียง	24
รูปที่ 2.3 อวัยวะในช่องปากที่ใช้ในการออกเสียง	28
รูปที่ 2.4 อวัยวะในช่องปากที่ใช้ในการออกเสียง	28
รูปที่ 2.5 อวัยวะในช่องปากที่ใช้ในการออกเสียง	29
รูปที่ 2.6 ฐานริมฝีปาก	33
รูปที่ 2.7 ฐานริมฝีปาก – ฟัน	33
รูปที่ 2.8 ฐานฟัน	34
รูปที่ 2.9 ฐานฟัน - ปุ่มเหงือก.....	34
รูปที่ 2.10 ฐานปุ่มเหงือก	34
รูปที่ 2.11 ฐานเพดานแข็งด้านหน้า – ปลายลิ้น.....	35
รูปที่ 2.12 ฐานเพดานแข็ง.....	35
รูปที่ 2.13 เพดานอ่อน	35
รูปที่ 2.14 ลิ้นไก่	36
รูปที่ 2.15 เส้นเสียง	36
รูปที่ 2.16 วงจรการเรียนรู้.....	70
รูปที่ 4.1 สภาพทั่วไปของจังหวัดพิจิตร.....	78
รูปที่ 4.2 แผนที่ความหลากหลายทางภาษาของจังหวัดพิจิตร	81
รูปที่ 4.3 ภาพกิจกรรมการจัดการความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร.....	113

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 หน่วยเสียงพยัญชนะภาษาถิ่นกลาง 21 หน่วยเสียง	82
ตารางที่ 4.2 ระบบเสียงสระในภาษาไทย.....	83
ตารางที่ 4.3 แสดงหน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาไทยกวย	86
ตารางที่ 4.4 แสดงหน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาไทยมุสลิม	87
ตารางที่ 4.5 หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาลาวแง้ว	88
ตารางที่ 4.6 แสดงหน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาไทยยวน.....	90
ตารางที่ 4.7 หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาจีน.....	91
ตารางที่ 4.8 แสดงหน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาไทยทรงดำ.....	92
ตารางที่ 4.9 หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาไทยถิ่นอีสาน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์	94
ตารางที่ 4.10 หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาลาวพวน.....	95
ตารางที่ 4.11 หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาลาวครั้ง.....	96

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

โลกยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันกำลังอยู่ในภาวะของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เศรษฐกิจ สังคม การเมืองระหว่างประเทศและวัฒนธรรมสมัยใหม่มีอิทธิพลเป็นอย่างมาก การสื่อสารมีพลัง ไร้พรมแดนสามารถเข้าถึงแม้ในพื้นที่ห่างไกล ภาษาและวัฒนธรรมพื้นบ้านของ ชนกลุ่มเล็กกลุ่ม น้อยอยู่ในภาวะอันตรายและเสี่ยงต่อการสูญสลาย สถานการณ์เช่นนี้เป็นภัยคุกคามความหลากหลาย ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เป็นปัญหาคล้ายกับการสูญเสียความหลากหลาย ทางชีวภาพในความสนใจของนักวิทยาศาสตร์ ปัญหาวิกฤตด้านความหลากหลายของภาษาและ วัฒนธรรมเป็นปัญหาระดับโลกโดย 90% ของภาษาในโลกกว่า 6,000 ภาษา กำลังอยู่ในภาวะวิกฤต (Krauss, 1992 : 4-16) และอาจจะไม่สามารถดำรงอยู่ให้พ้นศตวรรษนี้ มีเพียงภาษาใหญ่หรือ ภาษาระดับนานาชาติและภาษาประจำชาติที่มีผู้พูดจำนวนมากและมีการธำรงรักษาอย่างเข้มแข็ง เท่านั้นที่จะรอดปลอดภัย

อย่างไรก็ตาม ผู้คนทั่วไปที่เกี่ยวข้องก็ยังคงขาดความตระหนักอย่างเพียงพอถึงความร้ายแรง ของปัญหาภาวะวิกฤตทางภาษาและวัฒนธรรม และผลกระทบที่เกิดขึ้นอันจะทำลายความ หลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมซึ่งเป็นแหล่งเก็บภูมิปัญญาของมนุษยชาติติดต่อกันมาเป็นเวลา ยาวนาน ส่งผลให้เกิดวิกฤตด้านอัตลักษณ์ของกลุ่มชนต่างๆ ต่อเนื่องกัน ไปเป็นลูกโซ่ ซึ่งมีผลให้ กลุ่มชนต่างๆ อ่อนแอ ไม่สามารถธำรงรักษาเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของตนเองไว้ได้ ประเทศไทย ก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ประสบกับภาวะวิกฤตนี้ ทำให้สังคมอ่อนแอขาดความเชื่อมั่น ความมั่นคง ซึ่งเป็นรากฐานของการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

ในสถานการณ์เช่นนี้ สิ่งที่เป็นเร่งด่วนประการหนึ่งคือการเร่งสร้างองค์ความรู้ในการ จัดการกับปัญหา กล่าวคือการศึกษาและวิธีการฟื้นฟูธำรงรักษาภาษาในภาวะวิกฤตซึ่งยังนับว่าขาด แคลนอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างองค์ความรู้ที่สังเคราะห์ขึ้นมาจากประสบการณ์การศึกษา และฟื้นฟู ภาษาในบริบทของภูมิภาคเอเชียและประเทศไทย ทั้งนี้เพราะส่วนมากแล้วองค์ความรู้ ดังกล่าวใน ปัจจุบันล้วนมาจากประสบการณ์ในกิจกรรมฟื้นฟูภาษาในภูมิภาคเอเชีย ซึ่งมีบริบท ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไป

จังหวัดพิจิตรมีทิวทัศน์ที่งดงามมีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์ ธัญญาหาร จนทำให้ ผู้คนจากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ต่างอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานมากมาย ทำให้เกิดมีความหลากหลายทาง ภาษาและวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก โดยมีภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ถึง

กว่า 10 กลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งนับว่าเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาและความรู้ที่เกี่ยวกับมนุษย์ในเอเชียอาคเนย์ โดยมีภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาราชการเพียงภาษาเดียวในการติดต่องานทุกระดับ และในสื่อสารมวลชน กลุ่มภาษาต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร มีจำนวนอย่างน้อย 3 ภาษาที่กำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤตที่รุนแรงและชัดเจน มีโอกาสที่จะเสื่อมสลายไปในศตวรรษนี้ ได้แก่ ภาษาไทยกูย ภาษาไทยขวน ภาษาไทยทรงคำชุมชนเหล่านี้อยู่ในภาวะวิกฤตระดับต่างๆ กัน ส่วนมากอ่อนแอ ขาดความมั่นใจ รวมกันไม่ติด กลุ่มใหญ่บางกลุ่ม มีปฏิกริยาตอบโต้เกรงถูกรวบงำและการสูญเสียบ

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนแสดงให้เห็นถึงความเป็นลักษณะเฉพาะหรือความเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน ปัญหาและความต้องการในแต่ละชุมชนย่อมแตกต่างกันไป การช่วยเหลือหรือชุมชนต้องการพึ่งพาตนเองย่อมแตกต่างกัน ไม่เหมือนกันทั้งหมดอาจจะมีลักษณะต่างๆ ไปในสถาบันทางสังคมที่มีความคล้ายคลึงกัน แต่ความมีชีวิตทางวัฒนธรรมในสถาบันต่างๆ ย่อมแตกต่างกันไป เช่น ในแต่ละชุมชนย่อมจะมีสถาบันต่างๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน แต่บริบทเนื้อหาของการคงอยู่ การปรับตัว และการเปลี่ยนแปลงในแต่ละสถาบันแตกต่างกันไป ซึ่งไม่เหมือนกัน ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีความสำคัญอย่างมากในงานพัฒนา ดังจะเห็นว่าผลกระทบของการพัฒนาประเทศโดยไม่ได้คำนึงถึงการพัฒนาด้านที่มีความแตกต่างกันตามความหลากหลายทางวัฒนธรรมจึงทำให้เกิดช่องว่างของการพัฒนา หรือเกิดผลกระทบในการพัฒนาประเทศที่ทำให้บางชุมชนไม่ได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่เหมาะสม (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2548 : 29)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มีหัวใจสำคัญอยู่ที่การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ร่วมกันเรียนรู้ร่วมกันแสวงหาปัญหา และคิดค้นแนวทางออกเพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาที่เป็นเรื่องอันเป็นฉันทามติของชุมชน ไม่ว่าจะเป็ปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ส่งเสริมกิจกรรมกลุ่ม ทำงานร่วมกันทั้งแก้ปัญหา และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีนักวิจัยภายนอกทำหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวย หรือวิทยากรกระบวนการร่วมกับนักวิจัยชุมชนที่เป็นชาวบ้าน ดังนั้น การวิจัยจึงสร้างคุณลักษณะของการเรียนรู้แบบพหุภาคี พร้อมกับบังเกิดผลพลอยได้ที่เป็นจิตสำนึกตระหนักในปัญหา หน้าที่ และร่วมกันแก้ปัญหา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาได้ถูกต้องตรงตามความต้องการ

ในสังคมฐานความรู้ การจะอยู่รอดและการดำรงไว้ซึ่งความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ที่จะจัดการกับทุนทางปัญญา (Intellectual Assets) แต่อย่างไรก็ตาม การจัดการความรู้ยังเป็นศาสตร์ที่จะต้องมีการพัฒนาและประยุกต์ใช้ให้แพร่หลายมากขึ้น ประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับความรู้ คือ ความรู้เป็นทรัพยากรเพียงอย่างเดียวที่ยังใช้ยังมีเพิ่ม ผู้จัดการความรู้ที่เป็นระดับมืออาชีพ ปัจจุบันจะต้องเผชิญปัญหาและความคาดหวังที่สูง

มาก เพราะความรู้ใหม่เกิดขึ้นในอัตราทะลุทะลวง ความรู้มีวงจรชีวิตที่สั้นลง (ถ้าสมัยง่าย) และการจัดการสมัยใหม่ ไม่ว่าจะวงการใดๆ ล้วนแต่ใช้ความรู้ ที่เข้มข้นขึ้นทุกขณะ ดังนั้น ทุกคนจึงต้องเตรียมตัวให้พร้อม เพราะถ้าหากคุณรอจนคู่แข่งได้ลงทุนลงแรงในการจัดการความรู้จนเริ่มเห็นผล มันอาจสายเกินไปที่จะไล่ตาม

ความรู้ในฐานะปัจจัยเพื่อการแข่งขัน ได้กระทบและสร้างความตื่นตัวในภาคธุรกิจมาแล้ว ระยะเวลาหนึ่ง องค์กรทุกแห่งได้รับการกระตุ้นให้ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่หลบซ่อนอยู่ภายในสมองของพนักงาน องค์กรสมัยใหม่ที่มีนวัตกรรม มักจะจัดตั้งกลุ่มทำงานเพื่อจัดการความรู้ ส่วนประธานหรือผู้บริหารระดับสูงก็จะเน้นบทบาทในการใช้ความรู้เพื่อปรับทิศทางขององค์กรสำหรับอนาคต เราจะพบว่า มีทีมงานหรือบริษัทที่ปรึกษาหลายบริษัท โฆษณาเกี่ยวกับการจัดฝึกอบรมสัมมนาในหัวข้อ “การจัดการความรู้” แสดงให้เห็นว่า การลงทุนในทุนทางปัญญา จะช่วยสร้างกำไรหรืออัตราผลตอบแทนให้กับองค์กรมากกว่าการลงทุนในปริมาณที่เท่ากันกับทุนที่เป็นวัสดุสิ่งของ หรือเป็นยุคที่ทุนทางปัญญาขององค์กรมีค่ามากกว่าทุนที่เป็นสิ่งของหลายเท่าตัว

จากความสำคัญและความจำเป็นดังกล่าว ผู้วิจัยเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อ การจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัด พิจิตร เพื่อเป็นแหล่งของการศึกษา เรียนรู้ พื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ ในลักษณะการเรียนรู้แบบพหุภาคี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ ที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดพิจิตร เพื่อการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ ที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดพิจิตร ให้ได้องค์ความรู้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ก่อนที่จะเสื่อม สลายไป และวัตถุประสงค์ขั้นถัดมาคือการร่วมมือกับชุมชนในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์และสืบสานภาษาและวัฒนธรรมตามความสนใจและความพร้อมของแต่ละชุมชน โดยจัดประชุมปฏิบัติการ ฝึกอบรมและดำเนินกิจกรรมด้านต่างๆ พร้อมทั้งจัดพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ ที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดพิจิตร
- 2) เพื่อการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชนต่าง ๆ ที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดพิจิตร

1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย

1) ด้านเนื้อหา

จะเป็นการนำเสนอระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชนต่าง ๆ ในจังหวัดพิจิตรที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการสำรวจพื้นที่จริง

2) ด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือประชาชนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร ได้แก่ ชาวพื้นถิ่น ชาวไทยกูย ชาวไทยมุสลิม ชาวไทยลาวแง้ว ชาวไทยยวน ชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวไทยทรงดำ ชาวไทยอีสาน ชาวไทยพวน ชาวไทยลาวครั่ง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ของการศึกษาค้นคว้า โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) ผู้วิจัยใช้เทคนิคการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งเป็นกลุ่มหรือบุคคลที่ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) ผู้วิจัยใช้เทคนิคการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งเป็นกลุ่มหรือบุคคลที่ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร 3) กลุ่มบุคคลทั่วไป (General Informants) โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบอลหิมะ (Snow Ball Sampling) โดยผู้วิจัยจะเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติที่ต้องการจำนวนหนึ่ง จากนั้นให้กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการเลือกแนะนำหรือเสนอชื่อตัวอย่างอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องหรือที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับตนเองอย่างต่อเนื่องและเป็นทอดๆ ต่อๆ กันไปแบบบอลหิมะ เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมในชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร

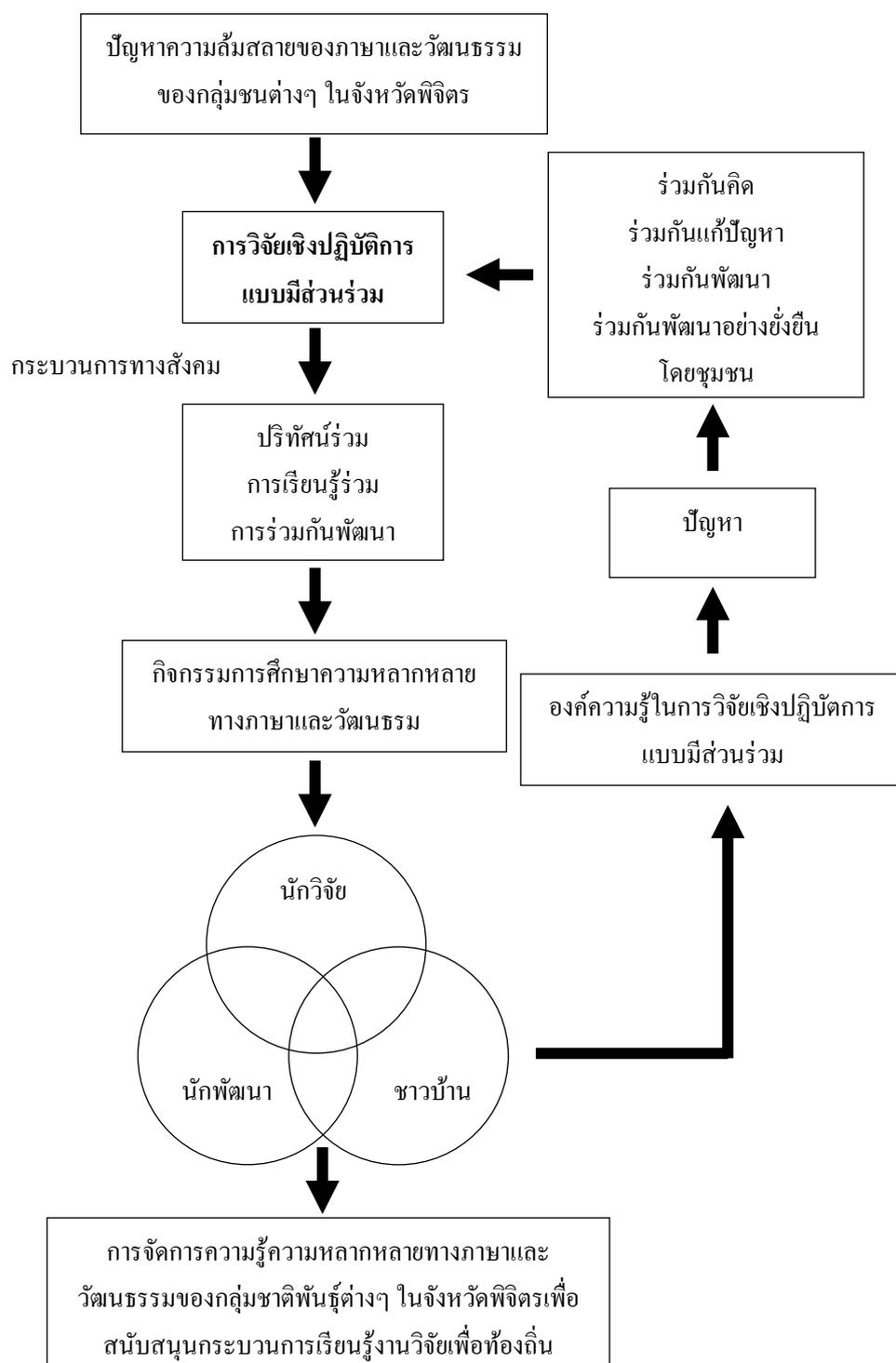
3) ด้านพื้นที่

- ชาวพื้นถิ่น บ้านห้วยพุก ตำบลห้วยพุก อำเภอคงเจริญ จังหวัดพิจิตร
- ชาวไทยกูย บ้านยางตะพาย ตำบลบึงบัว อำเภอนครชัยศรี จังหวัดพิจิตร
- ชาวไทยมุสลิม บ้านคิยาอุลอิสลาม ตำบลในเมือง อำเภอเมืองพิจิตร
- ชาวไทยลาวแง้ว บ้านป่าหวาย ตำบลหนองปลาไหล อำเภอวังทรายพูน จังหวัดพิจิตร
- ชาวไทยยวน บ้านลำประดาใต้ ตำบลลำประดา อำเภอบางมูลนาก
- ชาวไทยเชื้อสายจีน บ้านตะพานหิน ตำบลตะพานหิน อำเภอตะพานหิน พิจิตร
- ชาวไทยทรงดำ บ้านหนองหญ้าปล้อง ตำบลวังโมกข์ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดพิจิตร
- ชาวไทยอีสาน บ้านหนองบัว ตำบลท้าย อำเภอนครชัยศรี จังหวัดพิจิตร
- ชาวไทยพวน บ้านป่าแดง ตำบลหนองพยอม อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร
- ชาวไทยลาวครั่ง บ้านหนองโสน ตำบลหนองโสน อำเภอนครชัยศรี จังหวัดพิจิตร

1.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 1) ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ ที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดพิจิตร
- 2) พื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดพิจิตร

1.5 กรอบแนวความคิดของการวิจัย

บทที่ 2

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตรเพื่อสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

- 1) แนวคิดการศึกษาความหลากหลายทางภาษา
- 2) แนวคิดการศึกษาความหลากหลายทางวัฒนธรรม
- 3) ทฤษฎีทางภาษาศาสตร์
- 4) ทฤษฎีทางสังคมวิทยา
- 5) ทฤษฎีทางมานุษยวิทยา
- 6) แนวคิดการจัดการความรู้
- 7) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดการศึกษาความหลากหลายทางภาษา

การศึกษาความหลากหลายทางภาษา เป็นการศึกษาทางภาษาศาสตร์ ซึ่งเป็นความรู้เกี่ยวกับภาษา การศึกษาภาษาที่พูดในท้องถิ่นประเทศไทย เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ภาษาไทยถิ่น และภาษาชนกลุ่มน้อย ภาษาไทยถิ่น เป็นภาษาตระกูลไทที่พูดโดยคนส่วนใหญ่ ซึ่งอาศัยอยู่ในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย เมื่อใช้หลักเกณฑ์ทางภาษาศาสตร์แบ่งภาษาไทยถิ่นแล้ว ภาษาไทยถิ่นแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม คือ ภาษาไทยถิ่นกลาง (ไทยกลาง หมายถึงภาษาไทยมาตรฐานไว้ด้วย) ภาษาไทยถิ่นเหนือ (ลำเมือง) ภาษาไทยถิ่นตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสานหรือลาว) และภาษาไทยถิ่นใต้ (ปักษ์ใต้) และภาษาชนกลุ่มน้อย เป็นภาษาตระกูลไทที่พูดในท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งไม่ใช่ภาษาไทยถิ่นทั้ง 4 ถิ่น แต่ละภาษามีจำนวนผู้พูดมากน้อยแตกต่างกัน เช่น ภาษาไทพวน ไทโซ่ง ไทโย้ย ไทยแสก ฯลฯ เป็นต้น

ภาษาถิ่น เป็นภาษาที่อยู่ในที่ใดที่หนึ่ง ซึ่งมีลักษณะทางภาษา เสียง-คำ-ประโยค แตกต่างไปจากภาษามาตรฐาน แต่ความแตกต่างนี้ไม่มากพอที่จะทำให้กลายเป็นอีกภาษาหนึ่งต่างหาก ภาษาถิ่นอาจเรียกได้ว่าเป็น Subsystems ของภาษาใดภาษาหนึ่ง ซึ่งความแตกต่างนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มคนที่อยู่ต่างถิ่นกัน มีสภาพภูมิศาสตร์แตกต่างกัน และอาจเป็นเพราะแต่ละกลุ่มคนมีสภาพสังคมที่แตกต่างกัน ในประเทศไทยมีภาษาไทยกลางหรือภาษามาตรฐานเป็นภาษากลางของชาติ แต่ภาษาที่ประชากรในประเทศใช้สื่อสารกันในประเทศไทยตามภูมิภาคต่าง ๆ มีหลากหลาย เช่น ภาษาถิ่นภาคเหนือ ภาษาถิ่นภาคอีสาน ภาษาถิ่นภาคใต้ เป็นต้น นอกจากนี้แล้วยังมีบางท้องถิ่นที่มีภาษาพูดและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง (วัฒนชัย หมั่นยิ่ง, 2548 หน้า 59)

การศึกษาภาษาไทยถิ่น ภาษาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย มีแนวทางในการศึกษาค้นคว้าคลึงกัน คือใช้วิธีการทางภาษาศาสตร์ ซึ่งเป็นการศึกษาภาษาด้วยวิธีการวิทยาศาสตร์ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทางภาษา ตั้งสมมติฐาน พิสูจน์สมมติฐานและตั้งกฎเกณฑ์เกี่ยวกับโครงสร้างของภาษา วิธีการศึกษภาษาศาสตร์ แตกต่างกันไปตามสาขาของภาษาศาสตร์ และวิธีการศึกษาตามสาขาจะเป็นแนวทางการกำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัยได้อย่างชัดเจน เมื่อกำหนดวัตถุประสงค์จะเป็นเครื่องกำหนด วิธีการเก็บข้อมูลและปริมาณข้อมูล ซึ่งการศึกษภาษาศาสตร์ประกอบไปด้วย

1. ภาษาศาสตร์พรรณนา (Descriptive Linguistics) เป็นการศึกษาภาษาโดยใช้ข้อมูลทางภาษา มาวิเคราะห์ จัดหมวดหมู่และตั้งเป็นกฎเกณฑ์ทางภาษาขึ้น มีวัตถุประสงค์ศึกษาภาษาในด้านเสียง (Phonology) คำ (Morphology) วลีและประโยค (Syntax) เรื่องวลีประโยค และความหมาย ยังมีปริมาณไม่มากนัก

1.1 ศึกษาาระบบเสียงพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ ของภาษาไทยถิ่นและชนกลุ่มน้อยที่ใช้พูด ณ ที่ใดที่หนึ่ง โดยใช้ข้อมูลจากผู้วิจัยเป็นหลัก เช่น การเชื่อมโยงความในภาษาถิ่นเหนือ อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง (ฤทธิ์ดำรง มงคลสรรพ. 2547) การศึกษาเปรียบเทียบคำวิเศษณ์จากผญาภาษาถิ่นอีสานและผญาภาษาถิ่นผู้ไทย (ฤพานทอง ศุภโกศล. 2548) พยัญชนะท้ายเสียงกัก ฐานเพดานอ่อนในพยางค์ตามสระเสียงยาวในภาษาถิ่นชุมพร (จารึก จันทร์วงศ์. 2550)

1.2 ศึกษาาระบบเสียงพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ ของภาษาไทยถิ่นและชนกลุ่มน้อย ณ ที่ใดที่หนึ่ง โดยใช้ข้อมูลสัมภาษณ์จากผู้ออกภาษา อาจศึกษาาระบบเสียงทั้งระบบ หรือศึกษาส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบเสียง เช่น กลไกและรูปแบบของการพวนคำในภาษาไทยถิ่นกรุงเทพฯ ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยถิ่นใต้ (ตามใจ อวิรุทธิโยธิน. 2546) การเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ : กรณีศึกษาภาษากลุ่มลาว (พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล. 2546) การแปลเสียงวรรณยุกต์ของภาษาลื้อที่พูดในประเทศไทย (ขนิษฐา โจมใน. 2552) การศึกษาลักษณะทางกลศาสตร์ของพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ ในภาษาไทยมาตรฐานสำเนียงใต้โดยเปรียบเทียบกับภาษาไทยมาตรฐานและภาษาไทยถิ่นใต้ (ตามใจ อวิรุทธิโยธิน. 2553)

1.3 ศึกษาาระบบเสียงทั้งระบบหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบเสียง ของภาษาไทยถิ่นที่ใช้พูดกันในที่หลายแห่งในหนึ่งจังหวัด โดยใช้วิธีเก็บข้อมูลจากผู้ออกภาษา อย่างน้อยแห่งละ 1 คน เช่น การศึกษาความแตกต่างของระบบเสียงระหว่างภาษามอญ ตำบลสลุยกับภาษาไทยมาตรฐาน เพื่อสร้างแบบฝึกแก้ปัญหาการอ่านออกเสียงภาษาไทยมาตรฐาน (สุจิตรา สติธิดำรงกุล. 2550) การศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงภาษาของกับระบบเสียงภาษาไทยเหนือ (ปิยะวัติ ว่างซ้าย. 2550) กระบวนการสร้างคำกริยาประสมในภาษาไทยถิ่นอีสานจังหวัดอุบลราชธานี (ชมพูนุท ธารีเชียร. 2552) การศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงและระบบคำภาษาแสดในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกับประเทศไทย (ศรินยา จิตบรรจง. 2553)

1.4 ศึกษาการใช้ศัพท์หรือการกระจายของศัพท์ ในบริเวณหนึ่งจังหวัดหรือหลายจังหวัด จะมีการเก็บข้อมูลอย่างละเอียดในบริเวณที่กำหนด ผู้วิจัยอาจเก็บข้อมูลด้วยตนเองหรือส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ เช่น การศึกษาคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ของผู้พูดในเขตเมือง ชานเมืองและชนบท ของอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (ชนกพร อังสุวิริยะ. 2546) การแปรของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในผู้พูดสามารถอายุ (รังสิตา สุวรรณมุสิก. 2547) การแปรของคำศัพท์และวรรณยุกต์ตามกลุ่มอายุและทัศนคติต่อภาษาในภาษาโซ่ง (ไทดำ) ที่พูดในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี (สุนทรรัตน์ แสงงาม. 2549)

1.5 การศึกษาโครงสร้างประโยคของภาษาไทยถิ่น งานวิจัยลักษณะนี้มีไม่มากนัก เช่น ไวยากรณ์ของอนุภาคในภาษาม้งเขียว (สมฤดี เดชอมร. 2549) การศึกษาเปรียบเทียบประโยคเดี่ยวภาษาไทยและไทโซ่ง : กรณีศึกษาในแนวทฤษฎีไวยากรณ์หน้าที่ (สุพัตรา จิรนนทนารณ์. 2550) ไวยากรณ์ภาษาโซ่ง (ทะเวียง) (ปริดาพร ศรีสาคร. 2551)

2. ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ (Historical Linguistics) คือการศึกษาความแตกต่างของภาษาใด ภาษาหนึ่งในระยะที่ต่างกัน ทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของภาษาในด้านต่าง ๆ เช่น เสียง ความหมายหรือตัวอักษร การศึกษาภาษาศาสตร์เชิงประวัติจำเป็นต้องศึกษาเปรียบเทียบกับภาษาอื่นที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทย ซึ่งเรียกว่าการศึกษานิติภาษาศาสตร์เปรียบเทียบ โดยเปรียบเทียบภาษาที่มีความสัมพันธ์กัน อยู่ในตระกูลเดียวกัน เช่น คำพื้นฐานภาษาผู้ไทย : การศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์เชิงประวัติ (โรชนี คนหาญ. 2546) การศึกษาทางภาษาศาสตร์เชิงประวัติศาสตร์ เรื่องความสัมพันธ์ของภาษาไทยถิ่นอีสานกับภาษาจีน (เมฆม สอดส่องกฤษ. 2556)

3. ภาษาศาสตร์ประยุกต์ (Applied Linguistics) คือการนำวิชาภาษาศาสตร์ไปใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ หรือภาษาถิ่น หรือภาษาชนกลุ่มน้อย เช่น ศึกษาความแตกต่างของระบบเสียงระหว่างภาษามอญ คำบาลสลุยกับภาษาไทยมาตรฐานเพื่อสร้างแบบฝึกแก้ปัญหาการอ่านออกเสียงภาษาไทยมาตรฐาน (สุจิตรา สติตดำรงกุล. 2550) การศึกษาความแตกต่างของระบบเสียงระหว่างภาษาไทยโซ่งบ้านไทรงามกับภาษาไทยมาตรฐานเพื่อสร้างแบบฝึกแก้ปัญหาการอ่านออกเสียงภาษาไทยมาตรฐาน (สุภา รักหมอ. 2550) การศึกษาหน่วยสร้างกริยาเรียงในภาษาม้งเขียว (อลิซาเบธ ซาร์วา ไมสเตอร์. 2553)

4. ภาษาศาสตร์เชิงสังคม (Sociolinguistics) เป็นการศึกษาภาษาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสังคม ศึกษาลักษณะการเปลี่ยนแปลงของภาษา ลักษณะของการใช้ภาษา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เช่น ก้อง: ภาษาใกล้สูญของประเทศไทย (มยุรี ถาวรพัฒน์. 2549) การชำระรักษาภาษาในกลุ่มชนพลัดถิ่น: การศึกษาภาษาศาสตร์เชิงสังคมในกลุ่มชนที่พูดภาษาเนปาลถิ่นพม่าที่อาศัยอยู่ในตัวเมืองเชียงใหม่ (เวนดี้ แซมเบอร์เลน. 2553) ปัญหาการใช้บุรุษสรรพนามของนักศึกษาจีนที่เรียนภาษาไทยตามแนวทางภาษาศาสตร์สังคม (ฉิงหยู่ เหวิน. 2556)

การศึกษาวิจัยทางภาษา อาจใช้ข้อมูลขั้นต้นได้ 2 ลักษณะ คือ ข้อมูลเอกสาร เช่น ความเรียง เอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต้องศึกษารวบรวมจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดสถาบันต่าง ๆ หรือบุคคลที่มีเอกสารอยู่ในครอบครอง เมื่อจะศึกษาภาษาพูด ไม่ว่าจะ เป็นภาษาไทยถิ่นหรือภาษาชนกลุ่มน้อย การวิจัยภาคสนามทางภาษาศาสตร์ต้องใช้เวลา และเสียค่าใช้จ่ายสูง ก่อนเริ่มการวิจัย ผู้วิจัยจึงควรรู้วิธีและกลยุทธ์ของการเก็บข้อมูลกับผู้ออกภาษา และมีวัตถุประสงค์ในการเก็บข้อมูลภาคสนามอย่างชัดเจน

1. วัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูลภาคสนาม มีหลายลักษณะและเป็นเครื่องกำหนดวิธีการเก็บข้อมูลและปริมาณข้อมูล จรัลวิไล จรุงโรจน์ ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการเก็บข้อมูลไว้ดังนี้

1.1 เพื่อการสำรวจทางภาษาศาสตร์ เป็นการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับภาษา เช่น ภาษาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย มีภาษาอะไรบ้าง ก่อนการเก็บข้อมูลจึงต้องสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้สัมภาษณ์ ผู้ออกภาษา

1.2 เพื่อศึกษาลักษณะโครงสร้างของภาษา เช่น เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างทางเสียงและไวยากรณ์ ผู้วิจัยต้องเก็บข้อมูลเป็นเวลานาน เพราะศึกษากว้างและอาจต้องฝึกพูดภาษานั้น ๆ ด้วย

1.3 เพื่อพิสูจน์สมมติฐานบางประการ เช่น ตั้งสมมติฐานไว้ว่า “ภาษาไทยโย้ย มีพยัญชนะกักครบทั้ง 4 ชุด คือ /□/, /◆/, / □[~]/, / ◆[~]/, /b/, /d/ จะไม่มีความแตกต่างทางด้านวรรณยุกต์ (tones)” ผู้วิจัยต้องเก็บข้อมูลภาคสนามภาษาในตระกูลไท เพื่อใช้ประกอบข้อมูลเอกสาร ข้อมูลดังกล่าวจะช่วยให้ผู้วิจัยเห็นภาพรวมของคำตอบ ซึ่งจะนำมาพิสูจน์สมมติฐาน

1.4 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับสังคมหรือภาษากับวัฒนธรรม เช่น การวิเคราะห์คำเรียกญาติในภาษามลาบรี (ผิตองเหลือง) คำบอกสีในภาษาแอสเลียน (ซาไก) ต้องใช้วิธีเก็บข้อมูลทางชาติพันธุ์วิทยา

1.6 เพื่อจัดทำพจนานุกรม อาจจัดทำพจนานุกรม 2 – 3 ภาษา ถ้าภาษานั้น ๆ ยังไม่มีระบบการเขียน ผู้วิจัยต้องเก็บข้อมูลทางภาษาเพื่อสร้างระบบการเขียนก่อน แล้วจึงรวบรวมคำศัพท์เพื่อจัดทำคลังศัพท์ นอกจากสัมภาษณ์ผู้ออกภาษา โดยการถามเป็นคำ ๆ แล้ว ต้องรวบรวมข้อมูลประเภทเพลงพื้นบ้าน นิทาน ตำนาน และประวัติศาสตร์ด้วย เพราะข้อมูลประเภทนี้จะมีคำศัพท์เฉพาะ คำสันธาน คำบุพบท คำช่วยกริยา และคำลงท้าย ช่วยให้ข้อมูลสมบูรณ์ขึ้น

1.7 เพื่อสร้างแบบเรียนเบื้องต้นสำหรับสอนการอ่านการเขียน และการแปล ส่วนใหญ่เป็นงานของมิชชันนารี ที่เก็บข้อมูลภาษาของกลุ่มชนที่มีแต่ภาษาพูด มาสร้างระบบการเขียน เพื่อจดบันทึกภาษานั้น แล้วจึงสอนระบบการเขียนให้เจ้าของภาษา สร้างแบบเรียนเบื้องต้น แปลคำศัพท์ และนิทานเกี่ยวกับศาสนา

2. คุณสมบัติผู้วิจัยและผู้บอกภาษา

2.1 ผู้วิจัย ผู้วิจัยควรมีความสามารถฟังเสียงในภาษา และบันทึกเสียงโดยใช้สัญลักษณ์ มีความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมเพื่อไม่ให้เกิดอุปสรรคในการทำงาน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถพูดคุย ขอความร่วมมือจากบุคคล และหน่วยงานได้ดี รู้จักควบคุมสติอารมณ์ และมีความอดทน เพราะการเก็บข้อมูลภาคสนามอาจพบปัญหาต่าง ๆ มากมายทั้งจากบุคคล สภาพแวดล้อมหรือเพื่อนร่วมงาน เมื่อออกเก็บข้อมูลภาคสนามแล้วเกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้น ควรมองโลกในแง่ดี ใช้ไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าให้เหมาะสม

2.2 ผู้บอกภาษา ผู้บอกภาษาคือผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับภาษา เป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการวิจัยภาคสนามทางภาษาศาสตร์ ผู้วิจัยควรให้เกียรติ ยกย่องผู้บอกภาษาเป็น “ครู” และให้ความสนิทสนมเหมือนญาติ ดูแลและเอาใจใส่ผู้บอกภาษา เพราะการเก็บข้อมูลภาษา ใช้เวลานาน และผู้วิจัยต้องสังเกตความเคลื่อนไหวของอวัยวะในการออกเสียงของผู้บอกภาษา จึงอาจทำให้เกิดความเบื่อหน่ายหรือประหม่า เป็นอุปสรรคต่อการเก็บข้อมูล

ผู้บอกภาษา ควรที่จะรู้ภาษาที่ผู้วิจัยต้องการเก็บข้อมูลอย่างดี มีอายุมากพอสมควร คือ 45 ปีขึ้นไป เต็มโต และใช้ภาษานั้นในชีวิตประจำวัน มีความสนใจ และมีความรับผิดชอบสูง เป็นคนฉลาด มีปฏิภาณไหวพริบ และมีความรู้รอบตัวดี มีความอดทน และอารมณ์ดี เพราะต้องพูดซ้ำหลาย ๆ ครั้ง มีสุขภาพจิตดี ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง มีอวัยวะในการออกเสียงและฟังเสียงอยู่ในสภาพปกติ และมีเวลาว่างพอที่จะทำงานได้ ตลอดระยะเวลาที่กำหนด

จำนวนผู้บอกภาษา ขึ้นอยู่กับลักษณะงานวิจัยที่ทำ เช่น การวิเคราะห์ลักษณะทางเสียง ไวยากรณ์ หรือความหมาย อาจใช้ผู้บอกภาษาหลักเพียงคนเดียว และตรวจสอบข้อมูลกับผู้บอกภาษาอื่น ๆ อีก 2 – 3 คน จึงต้องเลือกผู้บอกภาษาอย่างระมัดระวัง งานวิจัยภาษาศาสตร์สังคม จำเป็นต้องใช้ผู้บอกภาษาเป็นจำนวนมากขึ้นอยู่กับตัวแปร ที่ผู้วิจัยต้องการจะศึกษา เช่น ตัวแปรด้านเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และต้องพิจารณาความเหมาะสมทางสถิติด้วย เพราะต้องนำหลักเกณฑ์ทางสถิติมาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าตอบแทนผู้บอกภาษา ไม่มีอัตราตายตัว ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและลักษณะเฉพาะของชุมชน ผู้วิจัยต้องใช้วิจารณญาณของตนเอง

3. วิธีการเก็บข้อมูลภาคสนาม

วิธีการเก็บข้อมูลภาคสนามที่ดีที่สุด คือ การสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา โดยใช้ภาษาของผู้บอกภาษาเอง ผู้วิจัยต้องฝึกพูดภาษาที่จะวิจัยให้ได้พอสมควร เช่น ศัพท์พื้นฐาน วลี และประโยคที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เมื่อเข้าไปอยู่ในชุมชนที่ใช้ภาษานั้นได้ประมาณ 3 เดือน จึงเริ่มเก็บข้อมูล เพราะเกิดความเข้าใจภาษามากขึ้น แต่วิธีการดังกล่าวเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก การวิจัยโดยการเก็บข้อมูลภาคสนามจึงใช้วิธีสัมภาษณ์ด้วยภาษาไทยกลาง ซึ่งผู้บอกภาษาสามารถเข้าใจได้ สิ่งที่ควรระวัง คือ ข้อมูลภาษาอาจคลาดเคลื่อน เพราะผู้บอกภาษาอาจให้ข้อมูลทางภาษาคด้วยวิธีการแปลจากภาษาไทยเป็นภาษาของตน แทนที่จะพูดไปตามธรรมชาติหรืออาจเรียงคำเข้าประโยคเป็นแบบภาษาไทย

3.1 การเตรียมการก่อนออกภาคสนาม ก่อนออกเก็บข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยควรเตรียมการด้านวิชาการและเตรียมการด้านธุรการ คือ ด้านวิชาการและด้านธุรการ ผู้วิจัยควรพิจารณาว่าจะวิจัยด้านเสียง ไวยากรณ์หรือความหมาย จะใช้วิธีการของภาษาศาสตร์พรรณนา ภาษาศาสตร์สังคม ภาษาศาสตร์เปรียบเทียบเชิงประวัติ ฯลฯ และจะเลือกใช้ทฤษฎีภาษาศาสตร์ อย่างไรจึงจะเหมาะสมกับงานวิจัย แล้วจึงเริ่มรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง 2 ลักษณะ คือ เอกสารประเภทบรรณานุกรม เอกสารเกี่ยวกับภาษาที่จะวิจัยและเอกสารเกี่ยวกับทฤษฎีในการวิเคราะห์ จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

ด้านธุรการ ถ้ามีแหล่งเงินทุน ก็ควรสำรวจบริเวณที่จะออกเก็บข้อมูลและทำโครงการทดลอง เพื่อวางแผนดำเนินการวิจัยและเขียนโครงการวิจัยขอทุนอุดหนุนได้อย่างละเอียดชัดเจน เพื่อความสะดวกปลอดภัยในการทำวิจัย ควรติดต่อขอความร่วมมือจากหน่วยราชการที่อยู่ในบริเวณที่จะเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยติดต่อทางราชการและติดต่อส่วนตัว นอกจากนี้ยังต้องจัดเตรียมอุปกรณ์การวิจัยและเครื่องใช้ส่วนตัว อุปกรณ์การวิจัย ได้แก่ รายการคำหรือแบบสอบถาม รูปภาพและตัวอย่างประกอบการสัมภาษณ์ สมุดบันทึกข้อมูล เอกสารที่จำเป็น แผนที่ อุปกรณ์การบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูปและฟิล์ม คอมพิวเตอร์พกพา

รายการคำ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการวิจัยมีวิธีการสร้างดังนี้ คือ

1) การสร้างรายการคำเพื่อเปรียบเทียบระบบเสียง การศึกษาระบบเสียงอาจศึกษาทั้งระบบ คือ พยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ หรือเลือกศึกษาเฉพาะเรื่องก็ได้ ถ้าจะศึกษาเปรียบเทียบวรรณยุกต์ก็ใช้คำสำหรับทดสอบเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นของวิลเลียม เจ เกิดนี้ เป็นหลัก แต่ถ้าต้องการจะศึกษาระบบเสียงทั้งระบบ นอกจากรายการคำดังกล่าวแล้วยังต้องมีรายการคำเพื่อศึกษาพยัญชนะต้น พยัญชนะท้าย สระเดี่ยว และสระเลื่อนด้วย ในการสร้างรายการคำเพื่อศึกษาระบบเสียงของภาษาไทยถิ่น ผู้ศึกษาควรสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับระบบเสียงของภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับภาษาที่ต้องการศึกษา อย่างละเอียดถี่ถ้วน เพื่อให้ได้ความรู้ว่า ภาษาที่ต้องการศึกษาน่าจะมีหน่วยเสียงอะไรบ้าง จะได้เตรียมรายการคำโดยไม่มีข้อผิดพลาด

2) การสร้างรายการคำเพื่อเปรียบเทียบคำศัพท์ ถ้ามีจุดมุ่งหมายเพื่อจะดูการแปรของภาษาไทยถิ่นที่พูดกันในบริเวณหนึ่ง โดยไม่ดูแนวการแบ่งเขตภาษา รายการคำที่ใช้อาจประกอบด้วยคำอะไรก็ได้ หากจุดเก็บข้อมูลมีไม่กี่จุด หน่วยอรรถ (หน่วยของความหมายซึ่งอาจแทนศัพท์จำนวน 1 ศัพท์ หรือมากกว่าก็ได้) อาจมีมากกว่าสองพันก็ได้ แต่ถ้าจุดเก็บข้อมูลจำนวนมาก ก็อาจต้องลดจำนวนหน่วยอรรถลง หากเป็นการศึกษาที่มีจุดหมายเพื่อหาแนวแบ่งเขตภาษา เช่น จะหาแนวแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่น ก. กับภาษาไทยถิ่น ข. รายการคำที่ใช้ ต้องประกอบด้วยหน่วยอรรถที่ภาษา ก. ใช้ศัพท์ ๆ หนึ่ง และภาษา ข. ใช้ศัพท์หนึ่ง และจำนวนหน่วยอรรถที่ใช้ไม่จำเป็นต้องมากนัก หากหาหน่วยอรรถที่จำแนกภาษาไทยถิ่นได้ดีจริง ๆ ได้เพียง 10 – 20 หน่วยอรรถ ก็จัดเป็นเครื่องมือในการศึกษาที่เหมาะสมแล้ว

3.2 วิธีเก็บข้อมูลภาคสนาม

การเก็บข้อมูลภาคสนามทางภาษา เป็นศิลปะที่ต้องเรียนรู้ ผักผ่อนจนเกิดความชำนาญ เพราะการซักถามผู้บอกภาษา เพื่อให้ได้ข้อมูลทางภาษาขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และประสบการณ์ของผู้วิจัย วิธีการที่นิยมใช้เก็บข้อมูลมี 4 วิธี คือ ถามตรง ๆ ให้ผู้บอกภาษาเป็นผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยเสนอข้อมูล ให้ผู้บอกภาษาเป็นผู้ตอบว่า มีหรือไม่มี ให้ผู้บอกภาษาเล่าเรื่องที่อยากเล่า ผู้วิจัยบันทึกเสียงไว้แล้วถ่ายทอดเป็นสัทอักษร แล้วซักถามรายละเอียดเพิ่มเติม และถ้าผู้วิจัยพูดภาษาที่จะวิจัยได้ ควรใช้วิธีนี้คุยกับผู้บอกภาษาและแอบบันทึกเสียงไว้ เป็นวิธีที่เป็นธรรมชาติแต่ใช้เวลามากและสิ้นเปลืองแถบบันทึกเสียง

การเก็บข้อมูลมีรายละเอียดแตกต่างกันไป ตามวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูล เช่น เพื่อศึกษาลักษณะ โครงสร้างทางภาษา เพื่อจัดทำพจนานุกรม เป็นต้น ในที่นี้ขอยกตัวอย่างการเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาโครงสร้างทางภาษา ซึ่งต้องการข้อมูลเป็นจำนวนมาก การเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ ก็ใช้วิธีการเช่นเดียวกันได้

ธีรพันธ์ ล.ทองคำ ได้อธิบายการเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อศึกษาโครงสร้างทางภาษา ของภาษามลาบรี (ผิทองเหลือง) ที่อำเภอสา จังหวัดน่าน ไว้ว่า เริ่มต้นด้วยการให้ผู้บอกภาษารูป สัตว์ และบอกชื่อสัตว์ ต่อไปเป็นอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกาย โดยให้ออกเสียงหลาย ๆ ครั้งผู้วิจัยออกเสียงเลียนแบบให้ผู้บอกภาษายอมรับ แล้วจึงบันทึกข้อมูล ขณะบันทึกเสียงผู้วิจัยจะบอกรายละเอียดเกี่ยวกับภาษา สถานที่ วัน เวลา และผู้บอกภาษาเพื่อสะดวกในการใช้ข้อมูล วันต่อ ๆ ไปถามข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติ คำสรรพนาม คำเรียกเครือญาติ พืช คำกริยา วลี และประโยค

3.3 การรวบรวมและจัดระบบข้อมูล

การเก็บข้อมูลภาคสนามควรนำข้อมูลมาจัดระบบเพื่อให้เกิดความสะดวกในการใช้ข้อมูล การเพิ่มเติมข้อมูล และเห็นข้อบกพร่องของข้อมูลได้ง่ายขึ้น การจัดระบบข้อมูลอย่างง่ายคือ บันทึกข้อมูลลงในบัตรข้อมูลที่เตรียมไว้ แล้วจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ บัตรข้อมูลเพียงชุดเดียวใช้วิเคราะห์ข้อมูลที่เตรียมไว้ แล้วจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ บัตรข้อมูลสามารถใช้วิเคราะห์ข้อมูลทางภาษาศาสตร์ได้หลายลักษณะ จึงควรจัดทำรหัสหมวดหมู่ให้ชัดเจน

3.4 การวิเคราะห์ตีความข้อมูล

การวิเคราะห์ตีความข้อมูลทางภาษาที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ไปพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูล เช่น เก็บข้อมูลรายการคำแล้วนำมาวิเคราะห์ในตอนกลางคืน บันทึกปัญหาหรือตั้งข้อสังเกตไว้ เช่น เสียงสระประสม การกลมกลืนของเสียงสระในพยางค์หลัก และรอง ความสั้นยาวของเสียงสระ ที่มีนัยสำคัญทางภาษาศาสตร์ คือทำให้ความหมายของคำแตกต่างกันการวิเคราะห์ตีความข้อมูลทางภาษาต้องใช้ความรู้ ความเข้าใจทางภาษาศาสตร์ตลอดจนการสังเกต ตรวจสอบข้อมูลอย่างถี่ถ้วน ผู้วิจัยควรได้รับการฝึกฝนภาษาศาสตร์เชิงปฏิบัติ จึงจะสามารถวิเคราะห์ตีความข้อมูลได้ถูกต้องมากขึ้น

2.2 แนวคิดการศึกษาความหลากหลายทางวัฒนธรรม

สังคมใน โลกยุค โลกาภิวัตน์ (Globalized) ทำให้เกิดความไร้พรมแดนทั้งด้านการค้า ความรู้ การลงทุน การทำงาน เทคโนโลยี การขนส่งและการคมนาคม อันเป็นผลให้เกิดรูปแบบของ เศรษฐกิจโลกแบบ โลกาภิวัตน์และยังทำให้เกิดผลกระทบต่อภาษาและวัฒนธรรมที่เอกลักษณ์ของแต่ละชาติ ยิ่งโลกเรากลายเป็น โลกาภิวัตน์มากขึ้นเท่าใด เราจะต้องยิ่งตระหนักและควบคุมการ ประพฤติปฏิบัติที่แตกต่างของเรามากยิ่งขึ้นเท่านั้น โดยยึดติดไว้กับภาษาของเรา รากเหง้าและ วัฒนธรรมของเราเอง พันธกิจที่องค์การ UNESCO ได้ประกาศในปี ค.ศ.1998 เรื่องการอุดมศึกษา ในศตวรรษที่ 2 ข้อ 7 คือ เพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมในบริบทของ สังคมที่มีหลากหลายวัฒนธรรม และสังคมที่หลากหลายวัฒนธรรมมีความแตกต่างกัน นอกจากนี้ ความได้เปรียบในการดำเนินธุรกิจ ในสมัย โลกาภิวัตน์ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความรู้เราหรือเข้าใจ วัฒนธรรมของผู้อื่นและของตนเอง (ดาราวดี สุกมลสันต์. 2550 หน้า 5)

นับตั้งแต่รัฐบาล ได้มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 2 จนถึงปัจจุบันเป็นแผนพัฒนาประเทศ ฉบับที่ 11 นั้น รัฐบาลได้ พยายามดำเนินการตามแผนพัฒนาฉบับต่างๆ ไปได้ในระดับหนึ่ง ชุมชนหลายแห่งสามารถบรรลุ ตามเป้าหมายของแผนพัฒนาประเทศได้ แต่ชุมชนบางแห่งได้สามารถพัฒนาตามแผนการพัฒนา ประเทศไทยจึงเกิดช่องว่างระหว่างชุมชนต่างๆ ทำให้ชุมชนเหล่านั้นถูกรัฐบาลมองว่าเป็นชุมชนที่ ล้าหลังหรือล้าสมัย เมื่อพิจารณาถึงวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนย่อมจะเห็นว่าประชาชนมีวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีเครื่องใช้ต่างๆ ที่จะอำนวยความสะดวกในระดับครอบครัวและชีวิตความเป็น อยู่มีความเหมาะสมมากขึ้นกว่าเดิม เพื่อเปรียบเทียบกับวิถีชีวิตในอดีต อย่างไรก็ตามก็ยังมีบาง ชุมชนที่วิถีชีวิตของประชาชนมีวิถีการดำรงชีวิตที่ไม่ดีนัก เป็นกลุ่มคนที่ด้อยโอกาสทางสังคม เกิดขึ้นตลอดระยะเวลาของการวางแผนพัฒนาประเทศที่ผ่านมา

ประเทศไทยนับเป็นประเทศซึ่งประกอบขึ้นเป็นรัฐชาติ จากนิยามหรือแนวคิดรัฐสมัย ใหม่ของชาติตะวันตก ภายใต้พื้นฐานของผู้คนภายในชาติที่มีความแตกต่างหลากหลายทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและภาษา เราต้องยอมรับว่าทุกวัฒนธรรมร่วมและทุกชาติพันธุ์เหล่านั้นล้วนมีส่วนอย่าง มากในการก่อร่างสร้างรัฐไทยให้เป็นประเทศชาติที่มีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองเฉกเช่นในปัจจุบัน หากแต่ในข้อเท็จจริงผู้คนที่มีความวัฒนธรรมร่วมและมีชาติพันธุ์ ที่แตกต่างจากรัฐศูนย์กลางกลับมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างรัฐชาติได้เพียงการน้อมรับอำนาจชี้ นำของรัฐให้ต้องปฏิบัติตามแนวทางที่ถูกจัดวางไว้อย่างเบ็ดเสร็จผ่านกฎหมายหรือระเบียบแบบแผน ต่างๆ ทางสังคม ผ่านทางนโยบายของรัฐในแต่ละช่วงเวลา ทั้งนี้เป็นเพียงการปฏิบัติตามที่ปราศจาก การมีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นการวางแผน เสนอแนะ ชี้นำต่อกฎ กติกาและระเบียบแบบแผนดังกล่าว เสมอมา จนนำไปสู่ปัญหาความเลื่อมล้ำและความขัดแย้งในเวลาต่อมา (อัญชลี รัตนะ. 2556 หน้า 30)

“วัฒนธรรม” มีความหมายแตกต่างกันไปตามยุคสมัย ในยุคเริ่มแรกจะกล่าวถึง “วัฒนธรรม” ในความหมายที่ตรงกันข้ามกับ “ธรรมชาติ” (Nature) นั่นคือ “วัฒนธรรม” คือสิ่งที่สร้างขึ้นด้วยความปรารถนาของมนุษย์ ขณะที่ “ธรรมชาติ” คือสิ่งที่มีอยู่ในตัวเอง ตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 คำว่า “วัฒนธรรม” เปลี่ยนไปเป็น “ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่า” โดยเฉพาะในทวีปยุโรป และในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 “วัฒนธรรม เป็นทั้งวิถีทางและค่านิยมที่เกิดขึ้นในบรรดากลุ่มและชนชั้นของสังคมที่แตกต่างกันบนพื้นฐานของสภาพประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ และความสัมพันธ์ที่พวกเขาถืออยู่และตอบสนองสภาพการณ์ที่เป็นอยู่” ความหมายอีกด้านหนึ่งของวัฒนธรรมได้มุ่งเน้นเรื่องวัฒนธรรมที่เป็นยุคของค่านิยมและลักษณะเฉพาะต่างๆ (Attributes) ของค่านิยมที่นำไปใช้ในกลุ่มต่างๆ ความสัมพันธ์ของปัจเจกบุคคลต่อวัฒนธรรมและการที่แต่ละบุคคลแสวงหาค่านิยมเหล่านั้น และลักษณะเฉพาะกลุ่มอื่นๆ ได้ให้ความหมายของ วัฒนธรรม คือ “พฤติกรรมร่วมกัน (Shared Behavior) ที่สำคัญเพราะพฤติกรรมร่วมกัน ทำให้เกิดระบบ ช่วยให้คนในสังคมกระทำสิ่งต่างๆ ที่หลีกเลี่ยงความสับสน และก่อให้เกิดความร่วมมือจนกระทั่งคนกลุ่มนั้นๆ สามารถกระทำการในสิ่งซึ่งปัจเจกบุคคลไม่สามารถทำได้เพียงคนเดียวสำเร็จ” (McGee, 2003: 23-24)

เพื่อที่จะได้เข้าใจแนวความคิดของความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น อาจจะแยกพิจารณาดังต่อไปนี้ “ความหลากหลาย” และ “วัฒนธรรม” ความหลากหลาย คือ ความแตกต่าง ความมีหลายสิ่งหลายอย่าง หรือความไม่คล้ายคลึงกัน หรือความเป็นพหุลักษณะ หรือความเป็นพหุนิยม ส่วนคำว่า วัฒนธรรม หมายถึงองค์รวมของวิถีคิด คุณค่า และอุดมการณ์ของสังคมที่มนุษย์สร้างและสะสมขึ้นมาในความหมายพยายามที่จะแสดงออกถึงจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ และการปรับตัวกับระบบความสัมพันธ์ทางสังคมและธรรมชาติ ภายใต้เงื่อนไขและบริบทที่แตกต่างกัน และวัฒนธรรมหมายถึงวิถีแห่งการดำรงชีพที่มนุษย์สร้างขึ้น ตามที่มนุษย์มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นทั้งระบบความรู้ ความคิด หรือความเชื่อจนมีการยอมรับปฏิบัติกันมา เป็นวิธีการหรือแบบแผน และมีการอบรมและถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นต่อมา ตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมของมนุษย์

เนื่องจากความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นและยอมรับในหมู่นักวิชาการข้าราชการ และนักปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนมากขึ้นเรื่อยๆ ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน เราอาจจะกล่าวได้ว่าแนวทางการวิจัยที่แท้จริงเพื่อการศึกษาความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้นนั้น การที่จะสร้างพรมแดนแห่งความรู้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้น จะต้องมีแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม กล่าวคือ จะต้องสามารถนำแนวความคิดและทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาไปวิเคราะห์ปรากฏการณ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้ จึงจะสามารถพัฒนาและสร้างสังคมแห่งความรู้ด้านความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งจะมีประโยชน์ในการประยุกต์ใช้และแก้ปัญหาในด้านการพัฒนาในระดับชาติ ระดับชุมชน ระดับครัวเรือน และระดับปัจเจกบุคคลได้อย่างแท้จริง

ความหลากหลายทางวัฒนธรรม หมายถึง ความหลากหลายของชีวิตวัฒนธรรม หรือ ความหลากหลายของระบบคิด ระบบภูมิปัญญา และระบบอำนาจของกลุ่มชนในสังคม หรือความหลากหลายของแบบแผนการดำรงชีวิตนั่นเอง ถ้าหากจะแยกแยะตามมิติการมอง เราสามารถเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้หลายมิติของการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม กล่าวคือ มิติทางประชากร มองถึง ชนกลุ่มน้อย กลุ่มชาติพันธุ์ และองค์ประกอบของประชากรในสังคมที่มีความแตกต่างกัน มิติทางโครงสร้างทางสังคมหรือชุมชน จะมีมุมมองของความหลากหลายในด้านสถานภาพ บทบาท ค่านิยม บรรทัดฐาน การวัดช่วงชั้นทางสังคม และสถาบันทางสังคม เป็นต้น นอกจากนี้ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมอาจจะมีมิติที่เน้นเฉพาะในสถาบันหนึ่ง เช่น ความหลากหลายของการประกอบอาชีพ ความหลากหลายของระบบความเชื่อ เป็นต้น ตลอดจนมิติทางทรัพยากรสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ซึ่งมีความหลากหลายในแต่ละชุมชน

แผนการพัฒนาประเทศส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นนโยบายเบื้องบนลงสู่เบื้องล่าง ทำให้แผนงานและโครงการต่างๆ ไม่ได้สนองกับความต้องการของประชาชนในวิถีชีวิตที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม แม้ว่าในแผนพัฒนาประเทศฉบับที่ 11 จะเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอแผนงานและโครงการต่างๆ ในลักษณะที่เป็นนโยบายเบื้องล่างสู่เบื้องบนก็ตาม แต่ระบบคิดของผู้บริหารระดับนโยบายยังไม่ปรับเปลี่ยนกระบวนการพัฒนา จึงทำให้แผนการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาไม่ค่อยประสบความสำเร็จ ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ระหว่างคนรวยและคนจนมีมากขึ้น รวมทั้งการที่ประเทศมีนโยบายระบบเศรษฐกิจเสรี โดยไม่ได้เข้าใจและไม่เห็นความสำคัญของวิถีชีวิตของประชาชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทำให้การพัฒนาความหลากหลายทางวัฒนธรรมถูกละเลย จนประเทศเข้าไปสู่ระบบเศรษฐกิจโลกจนเกิดภาวะวิกฤติเศรษฐกิจเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนแสดงให้เห็นถึงความเป็นลักษณะเฉพาะหรือความเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน ปัญหาและความต้องการในแต่ละชุมชนย่อมแตกต่างกันไป การช่วยเหลือหรือชุมชนต้องการพึ่งพาตนเองย่อมแตกต่างกัน ไม่เหมือนกัน ทั้งหมดอาจจะมีลักษณะต่างๆ ไปในสถาบันทางสังคมที่มีความคล้ายคลึงกัน แต่ความมีชีวิตทางวัฒนธรรมในสถาบันต่างๆ ย่อมแตกต่างกันไป เช่น ในแต่ละชุมชนย่อมจะมีสถาบันต่างๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน แต่บริบทเนื้อหาของการคงอยู่ การปรับตัว และการเปลี่ยนแปลงในแต่ละสถาบันแตกต่างกันไป ซึ่งไม่เหมือนกัน ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีความสำคัญอย่างมากในงานพัฒนา ดังจะเห็นว่าผลกระทบของการพัฒนาประเทศโดยไม่ได้คำนึงถึงการพัฒนาที่ต้องมีความแตกต่างกันตามความหลากหลายทางวัฒนธรรมจึงทำให้เกิดช่องว่างของการพัฒนา หรือเกิดผลกระทบในการพัฒนาประเทศที่ทำให้บางชุมชนไม่ได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่เหมาะสม ตามเป้าหมายของแผนพัฒนาประเทศ

การวิจัยคือกระบวนการหาองค์ความรู้โดยมีวิธีการวิจัยในแต่ละสาขาที่ยอมรับกัน บางท่านกล่าวถึงการวิจัย คือกระบวนการเรียนรู้ที่ชุมชนได้รับความรู้ต่างๆ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป ในความเป็นจริงกระบวนการวิจัยมีขั้นตอนต่างๆ ซึ่งเป็นไปตามหลักวิทยาศาสตร์ แต่กระบวนการวิจัยความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นอีกมิติหนึ่งที่ไม่ได้เป็นไปตามหลักการสังเกตการณ์ การพิสูจน์ และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ตามแนวทางวิทยาศาสตร์ แต่เป็นมิติของการเข้าถึงบริบทแหล่งความรู้ในสาระที่มีวิธีการต่างๆ หลากหลายตามความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น การวิจัยทางความหลากหลายทางวัฒนธรรมอาจจะใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพผสมผสานหรืออย่างใดอย่างหนึ่ง แต่การวิจัยลักษณะนี้มักเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีข้อสังเกตว่าไม่ว่าการวิจัยจะเป็นเชิงปริมาณหรือคุณภาพ ต่างก็มีข้อสมมุติต่างๆ จึงต้องพิจารณาคุณสมบัติของข้อมูลว่าข้อมูลใดบ้างที่สามารถทำวิจัยเชิงปริมาณหรือคุณภาพ

การที่ประเทศไทยดำเนินการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเรื่อยมา และการติดต่อพึ่งพากับระบบ โลก ตลอดจนกระแสของโลกาภิวัตน์ได้เข้ามาสู่ประเทศไทยโดยมีอิทธิพลต่อระดับชาติระดับชุมชน ระดับครัวเรือน และระดับปัจเจกบุคคลเป็นอย่างมาก จนกล่าวได้ว่า สังคมในทุกระดับจนถึงปัจเจกบุคคลได้รับผลของการพัฒนาของประเทศ จนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม อย่างต่อเนื่องเรื่อยมา และเป็นที่ยอมรับว่า ภาวะการปรับตัวหรือพลวัตการปรับตัวของความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้เกิดขึ้นในทุกระดับตั้งแต่สังคม ชุมชนครัวเรือน และปัจเจกบุคคลตลอดมา ผลของการปรับตัวตามพลวัตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของบางชุมชนมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมตรงตามเป้าหมายหลักของการพัฒนาประเทศในขณะเดียวกันก็มีบางชุมชนที่พร้อมจะปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตามเป้าหมายของการพัฒนา และยังมีบางชุมชนที่ยังมีภาวะของความคงที่และยังยืนหยัดของการไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต หรือค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปตามหลักวิวัฒนาการ เช่น ตัวอย่างของชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะพบปัญหาของชุมชนที่ไม่ได้อยู่ในเกณฑ์ดัชนีชี้วัดความจำเป็นขั้นพื้นฐานอยู่จำนวนหนึ่ง

นอกจากการเกิดภาวะของพลวัตของการปรับตัวของความหลากหลายทางวัฒนธรรมแล้ว ยังเกิดกระแสของท้องถิ่นนิยมเกิดขึ้น โดยมีความเชื่อว่า การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาไม่ได้คำนึงถึงแก่นแท้หรือรากฐานทางวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นนิยมให้มากขึ้น หากการพัฒนามุ่งไปสู่กระแสของโลกาภิวัตน์แต่เพียงอย่างเดียวก็ย่อมจะทำให้เกิดความไม่สมดุลของการพัฒนาประเทศ ประเทศละเลยภูมิปัญญาท้องถิ่นในอดีต มุ่งแต่การพัฒนาทางด้านวัตถุ ขาดการพัฒนาทางด้านจิตใจ ย่อมจะเกิดผลกระทบของการพัฒนาประเทศ กลายเป็นปัญหาต่างๆตามมา เช่น ปัญหาการย้ายถิ่น ปัญหาความยากจน ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ปัญหาสุขภาพจิต และปัญหาอื่นๆ

2.3 ทฤษฎีทางภาษาศาสตร์

ภาษาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารของมนุษย์ มนุษย์คิดต่อกันได้ เข้าใจกันได้ก็ด้วยอาศัยภาษาเป็นเครื่องช่วยที่ดีที่สุด เป็นสิ่งช่วยยึดให้มนุษย์มีความผูกพันต่อกัน เนื่องจากแต่ละภาษาต่างก็มีระเบียบแบบแผนของตน ซึ่งเป็นที่ตกลงกันในแต่ละชาติแต่ละกลุ่มชน การพูดภาษาเดียวกันจึงเป็นสิ่งที่ทำให้คนรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน มีความผูกพันต่อกัน ในฐานะที่เป็นชาติเดียวกัน ขณะเดียวกัน ภาษาเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ และเป็นเครื่องแสดงให้เห็นวัฒนธรรม ส่วนอื่นๆ ของมนุษย์ด้วย เราจึงสามารถศึกษาวัฒนธรรมตลอดจนเอกลักษณ์ของชนชาติต่างๆ ได้จากศึกษาภาษาของชนชาตินั้นๆ โดยภาษาศาสตร์ มีระบบกฎเกณฑ์ ผู้ใช้ภาษาต้องรักษากฎเกณฑ์ในภาษาไว้ด้วย อย่างไรก็ตาม กฎเกณฑ์ในภาษานั้น ไม่ตายตัวเหมือนกฎวิทยาศาสตร์ แต่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติของภาษา เพราะเป็นสิ่งที่มนุษย์ตั้งขึ้น จึงเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัยตามความเห็นชอบของส่วนรวม ภาษาเป็นศิลปะ มีความงดงามในกระบวนการใช้ภาษา กระบวนการใช้ภาษานั้น มีระดับและลีลา ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ หลายด้าน เช่น บุคคล กาลเทศะ ประเภทของเรื่อง การที่จะอธิบายถึงความหลากหลายทางภาษาต่างๆ จะต้องมีความเข้าใจทฤษฎีทางภาษาศาสตร์

2.3.1 ความรู้พื้นฐานทางด้านภาษาและภาษาศาสตร์

ภาษาศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยรายละเอียดของภาษา โดยอาศัยข้อมูลจากคำพูดที่เราใช้พูดกัน ลักษณะเด่นของภาษาศาสตร์คือการพิจารณาข้อมูลที่ได้มาอย่างมีเหตุผล ไม่นำตนเองเข้าไปเกี่ยวพัน แต่อาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นหลัก ส่วนประกอบที่สำคัญของภาษาคือ วิชาสัทวิทยา (Phonetics) และวิชาภาษาศาสตร์ (Linguistics) ซึ่งทั้งสองรวมกันเรียกว่า สาขาวิชาภาษาศาสตร์ (Linguistic Science)

ภาษาในทัศนะของนักภาษาศาสตร์ ได้ให้ความหมายไว้มากมาย ดังนี้

(1) ภาษา คือระบบการสื่อสารด้วยสัญลักษณ์ในการออกเสียงและระบบไวยากรณ์ ซึ่งจะไม่มีเหตุผล (Arbitrary) เช่น คำว่า “ต้นไม้” อาจจะทำเสียงแตกต่างกัน เช่น

Kannada : Tara

English : Tree

ไทย : ต้นไม้

ซึ่งเสียงของคำเหล่านี้ไม่สามารถบอกเหตุผลได้ว่าทำไมจึงเรียกอย่างนี้ ทั้งที่เป็นสิ่งเดียวกันแต่เสียงเรียกแตกต่างกัน

(2) ภาษา เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ โดยธรรมชาติของภาษาสามารถเปลี่ยนแปลงได้ โดยไม่มีข้อกำหนด ซึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจาก สภาพภูมิประเทศ ความแตกต่างของกลุ่มสังคม เป็นต้น

(3) ภาษา เป็นสิ่งที่สามารถคิดค้นขึ้นมาใหม่ได้ มนุษย์สามารถคิดค้นประโยคใหม่ ๆ ได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด แม้แต่เด็กก็สามารถแต่งประโยคใหม่ ๆ ได้ทั้งที่ยังไม่เคยพบในประสบการณ์ของตนเอง

(4) ภาษาเป็นเรื่องของมนุษย์เท่านั้น ส่วนการสื่อสารของสัตว์เช่น การส่งสัญญาณของปลาโลมา การส่งเสียงร้องของลิงเมื่อพบอาหาร หรือการส่งสัญญาณอันตรายหรือการพบแหล่งอาหารของผึ้ง ไม่จัดว่าเป็นภาษา

(5) ภาษามีได้เกิดจากสัญชาตญาณของมนุษย์ แต่เกิดจากการเรียนรู้ เพราะการเรียนรู้ภาษาเป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ เช่นเด็กไม่ว่าจะไปเกิดในสังคมใด ก็จะเรียนรู้การใช้ภาษาของสังคมนั้น

(6) ภาษาเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับของทุกคนในสังคมนั้นยอมรับและใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารในสังคมของตน และถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน

นักภาษาศาสตร์ได้ให้คำจำกัดความ ภาษา ไว้มากมาย เช่น Edward Spair (Language: 1921) ได้ให้คำจำกัดความว่า “ภาษาคือ เรื่องของมนุษย์เท่านั้นและเป็นสิ่งที่มีได้เกิดจากสัญชาตญาณ ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารความคิด อารมณ์ และความปรารถนา โดยใช้สัญลักษณ์ที่มีระบบและเกิดขึ้น โดยการไตร่ตรองเสียก่อน สัญลักษณ์ต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องเกิดจากอวัยวะในการออกเสียง และจะต้องเป็นสิ่งที่ได้ยืม ได้ด้วย (Language is a purely human and non-instinctive method of communicating idea, emotion and desires by means of a system of voluntarily production symbols.)

John P. Hughee (The Science of Language: 1962) ได้ให้คำจำกัดความของภาษาว่า “ภาษาคือระบบสัญลักษณ์ที่ไม่สามารถให้เหตุผลและคาดการณ์ได้ ซึ่งมนุษย์จะใช้สื่อสารความคิดจากคน ๆ หนึ่งไปยังผู้อื่น”

Bloch, B. and Trager, G. L. (1942) ได้ให้คำจำกัดความของภาษาว่า “ภาษา คือระบบสัญลักษณ์ซึ่งแทนด้วยเสียงพูด สัญลักษณ์เหล่านี้กำหนดขึ้นอย่างไม่มีการเกณฑ์หรือเหตุผลและสังคมของมนุษย์ก็ติดต่อกันด้วยระบบนี้ (A Language is a system of arbitrary vocal symbols by means of which a social group cooperates)

Hall (1969) ได้ให้คำจำกัดความของภาษาว่า “Language is the institution whereby humans communicate and interact with each other by means of habitually used oral-auditory arbitrary symbols.

Noam Chomsky (1957) ได้ให้คำจำกัดความของภาษาว่า “A language is a set (finite or infinite) or sentences, each finite in length and constructed out of a finite set of element.

Wardaugh (1972) ได้ให้คำจำกัดความของภาษาว่า “A language is a system of arbitrary vocal symbols used for human communication.”

Derbyshire (1967) ได้ให้คำจำกัดความของภาษาว่า “Language is undoubtedly a kind of means of communication among human beings. It consists primarily of vocal sounds. It is articulatory, systematic, symbolic and arbitrary.”

Lyons (1970) ได้ให้คำจำกัดความของภาษาว่า “Language are principal systems of communication used by particular groups of human beings within the particular society (linguistic community) of which they are member.”

Encyclopaedia Britannica. (1976) ได้ให้คำจำกัดความของภาษาว่า “Language is system of conventional spoken or written symbols by means of which human beings, as members of a social group and participants in its culture, communicate.”

นักภาษาศาสตร์ ถือว่า ภาษาคือ ภาษาพูดเท่านั้น ส่วนภาษาเขียนถือว่าเป็นผลที่ได้จากภาษาพูด เป็นสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้บันทึกภาษาพูด ภาษาพูดถือว่ามาก่อนภาษาเขียน เพราะภาษาเขียนนั้น ก่อนที่เขียนให้เป็นสัญลักษณ์ได้ต้องมีการคิดเรียบเรียงก่อนจึงจะเขียนได้ บางสังคมจึงมีภาษาเขียนใช้ บางสังคมไม่มี ในสังคมที่ยังไม่เจริญจะไม่มีภาษาเขียนแต่จะใช้ภาษาพูดในการสื่อความหมาย แต่ในสังคมที่เจริญแล้ว ภาษาเขียนได้กลายเป็นอุปกรณ์สำคัญในวัฒนธรรม ความแตกต่างระหว่างภาษาพูดและภาษาเขียน คือ ภาษาเขียนมีความเป็นมาตรฐาน คำทุกคำสะกดมีความแน่นอน จึงไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลง ส่วนภาษาพูดนั้นมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ในบางครั้งเป็นผลทำให้ภาษาเขียนและภาษาพูดไม่ตรงกัน จึงเป็นเหตุให้เกิดภาษาวิบัติขึ้น

ภาษาเขียนแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

(1) ภาษาเขียนแทนคำ (Logographic) คือ ภาษาที่สัญลักษณ์ แต่ละตัวแทนคำเป็นคำ ๆ เช่น ภาษาจีน

(2) ภาษาเขียนแทนพยางค์ (Syllabic) คือ ภาษาที่สัญลักษณ์แต่ละตัวแทนพยางค์ 1 พยางค์ เช่น ภาษาญี่ปุ่น

(3) ภาษาเขียนแทนเสียง (Alphabetic) คือ ภาษาที่สัญลักษณ์ 1 ตัว ใช้แทนเสียง 1 เสียง เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส เป็นต้น

วิชาภาษาศาสตร์แบ่งออกเป็น 2 สาขาใหญ่ คือ ภาษาศาสตร์บริสุทธิ์ (Pure Linguistics) และภาษาศาสตร์ประยุกต์ (Applied Linguistics)

1) ภาษาศาสตร์บริสุทธิ์ (Pure Linguistics)

ภาษาศาสตร์บริสุทธิ์แบ่งออกเป็น 2 สาขาย่อย คือ ภาษาศาสตร์พรรณนา (Descriptive Linguistics) และภาษาศาสตร์ประวัติศาสตร์และเปรียบเทียบ (Historical Linguistics) รายละเอียดมีดังนี้

1.1) ภาษาศาสตร์พรรณนา (Descriptive Linguistics) คือการบรรยายถึงโครงสร้างของภาษาในแต่ละยุค เช่น Old English หรือ Modern English เป็นการศึกษาภาษาใดภาษาหนึ่งในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งโดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ โดยการศึกษาในแนวมุ่งศึกษาลักษณะโครงสร้างของภาษาเป็นสำคัญ คือ ศึกษาโครงสร้างทางเสียงหรือระบบเสียง (Phonology) ศึกษาโครงสร้างทางคำหรือระบบคำ (Morphology) และศึกษาระบบกลุ่มคำ (Syntax) ซึ่งการศึกษาทั้งหมดยังแบ่งย่อยได้อีก คือ

1.1.1) สรวิทยา (Phonology) ประกอบด้วย สัทศาสตร์ (Phonetics) เป็นวิชาที่ว่าด้วยเรื่องเสียง (Phone) โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น

1.1.1.1) สรรีสัทศาสตร์ (Articulatory Phonetics) เป็นการศึกษาว่าด้วยอวัยวะที่ใช้ในการเปล่งเสียง นิเวศสัทศาสตร์ (Acoustic Phonetics) เป็นการศึกษาเรื่องเสียงโดยอาศัยเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์

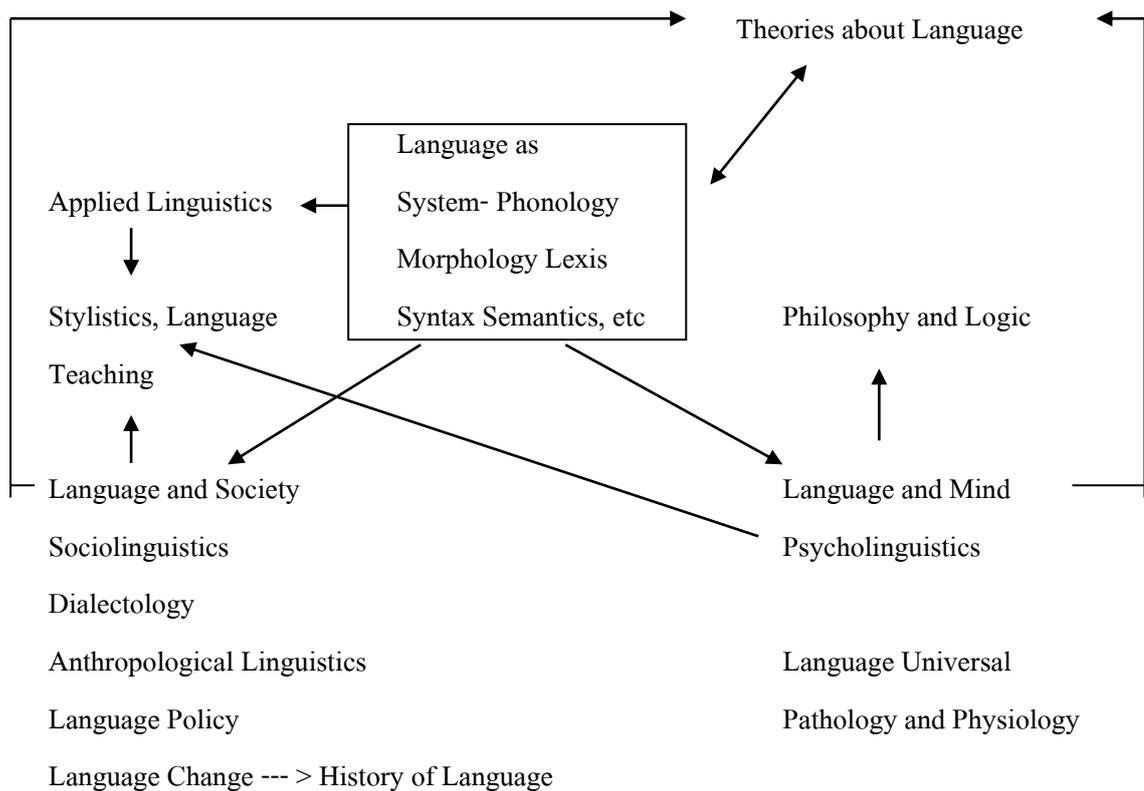
1.1.1.2) สรศาสตร์ (Phonemics) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับหน่วยเสียง (Phoneme) โดยศึกษาเสียงที่ได้ยินว่าเป็นหน่วยเสียงหรือเป็นเสียงย่อยของหน่วยเสียงเดียวกัน

1.1.2) ไวยากรณ์ (Grammar) ประกอบด้วย

1.1.2.1) ระบบคำ (Morphology) เป็นการศึกษาหน่วยคำว่ามีระบบและโครงสร้างเป็นอย่างไร

1.1.2.2) ระบบกลุ่มคำ (Syntax) เป็นการศึกษาโครงสร้างของประโยคว่ามีระบบการเรียงลำดับคำเป็นอย่างไร

1.1.3) วิชาว่าด้วยความหมาย (Semantics) เป็นการศึกษาความหมายของคำและความหมายของประโยค ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่ยาก ดังนั้นนักภาษาศาสตร์พรรณนามักพยายามหลีกเลี่ยงในการศึกษาในเรื่องนี้

(ตำราญ ท้าวเงิน. 2552 หน้า 5)

รูปที่ 2.1 ความสัมพันธ์วิชาภาษาศาสตร์ของสาขาต่าง ๆ

ทฤษฎีหรือแนวคิดของภาษาศาสตร์วรรณนา

การศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์วรรณนามีหลายแนวคิด หรือหลายทฤษฎี ซึ่งทฤษฎีที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายได้แก่ ทฤษฎีโครงสร้าง ทฤษฎีปริวรรต ทฤษฎีไวยากรณ์การก ทฤษฎีแทกมินิก และทฤษฎีไวยากรณ์อรรถ-การก

รายละเอียด มีดังนี้

(1) ทฤษฎีโครงสร้าง (Structural Theory) ผู้นำทฤษฎีคือ บลูมฟิลด์ (Leonard Bloomfield) แนวคิดของทฤษฎีนี้คือ ภาษาเป็นวิทยาศาสตร์ การศึกษาภาษาจึงต้องศึกษาให้เหมือนกับวิทยาศาสตร์แขนงอื่น ๆ โดยเน้นการเก็บข้อมูล โดยทฤษฎีนี้ถือว่าภาษาเป็นวัตถุที่สามารถนำมาวิเคราะห์แยกออกเป็นส่วน ๆ ได้ โดยแนวทางการศึกษาภาษาจะมี 3 ระดับ คือ ระดับเสียง ระดับคำและระดับกลุ่มคำ

(2) ทฤษฎีปริวรรต (Transformation Theory) ผู้นำทฤษฎีนี้คือ ชอมสกี (Noam Chomsky) แนวคิดทฤษฎีนี้คือ ภาษามี 2 ระดับ คือ ระดับลึกและระดับผิว ภาษาระดับผิวคือภาษาที่ใช้พูดจากัน ส่วนภาษาระดับลึกหมายถึงภาษาที่อยู่ในความคิด อยู่ในใจของผู้พูด

(3) ทฤษฎีไวยากรณ์การก (Case Grammar) ผู้นำทฤษฎีนี้คือ ฟิลล์มอร์ (Charles F. Fillmore) ทฤษฎีนี้แตกแขนงมาจากทฤษฎีปริวรรต จึงถือว่าเป็นไวยากรณ์ปริวรรตอีกแบบหนึ่ง

(4) ทฤษฎีแทกมินิก (Tagmemic Theory) ผู้ริเริ่มทฤษฎีนี้คือ สถาบันภาษาศาสตร์ฤดูร้อน (Summer Institute of Linguistics) ผู้นำทฤษฎีนี้คือ ไปค์ (Kenneth L. Pike) พิตท์แมน (Richard S. Pittman) และ เอลสัน (Benjamin F. Elson) ทฤษฎีนี้คล้ายคลึงกับทฤษฎีโครงสร้าง

(5) ทฤษฎีไวยากรณ์อรรถ-การก ผู้ริเริ่มทฤษฎีนี้คือ สตารอสตา (Stanley Starota) แห่งมหาวิทยาลัยฮาวาย ทฤษฎีนี้ได้พยายามที่จะให้ภาษาแสดงลักษณะธรรมชาติของภาษาออกมาเองให้มากที่สุด

ภาษาศาสตร์ประวัติศาสตร์และเปรียบเทียบ (Historical Linguistics)

ภาษาศาสตร์ประวัติศาสตร์และเปรียบเทียบ (Historical Linguistics) คือ การศึกษาถึงประวัติและวิวัฒนาการของภาษา เป็นการศึกษาภาษาในระยะเวลาที่ต่างกัน โดยศึกษาในแง่วิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของภาษา รวมทั้งสาเหตุและขบวนการเปลี่ยนแปลง โดยศึกษาการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการทั้งทางด้านเสียง คำและประโยค ซึ่งการศึกษาประเภทนี้มักจะศึกษาจากเอกสาร ถ้าหากการศึกษาภาษาในเวลาต่างกันย้อนไปไกลเกินกว่าเอกสารที่บันทึกไว้ ก็ให้ศึกษาโดยอาศัยการเปรียบเทียบ (Comparative Method) ซึ่งเรียกการศึกษแบบนี้ว่า ภาษาศาสตร์เปรียบเทียบ (Comparative Linguistics) โดยมักจะศึกษาเปรียบเทียบภาษาในตระกูลเดียวกัน

ภาษาศาสตร์ประยุกต์ (Applied Linguistics)

การศึกษภาษาศาสตร์ประยุกต์เป็นการศึกษาตามความต้องการของผู้เรียน เป็นการศึกษาเพื่อนำผลงานทางภาษาศาสตร์มาปฏิบัติ โดยเฉพาะด้านการสอน ภาษาศาสตร์ประยุกต์จึงมีมากมายหลายสาขา ดังนี้

(1) ภาษาศาสตร์เชิงมานุษยวิทยา (Anthropological Linguistics) ศึกษาในส่วนที่ภาษาเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในสังคม

(2) จิตภาษาศาสตร์หรือภาษาศาสตร์เชิงจิตวิทยา (Psycholinguistics) ศึกษาถึงพฤติกรรมทางภาษาของมนุษย์ เช่นการเรียนรู้ภาษามนุษย์นั้นทำอย่างไร

(3) สังคมภาษาศาสตร์หรือภาษาศาสตร์เชิงสังคม (Sociolinguistics) ศึกษาถึงหน้าที่และบทบาทของภาษาในสังคม

(4) คณิตภาษาศาสตร์ (Mathematical Linguistics) ศึกษาภาษาโดยใช้คณิตศาสตร์เป็นเครื่องช่วย จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ภาษาศาสตร์คอมพิวเตอร์ (Computation Linguistics) เช่นใช้คอมพิวเตอร์ในการแปลภาษา เป็นต้น

2.3.2 อวัยวะที่ใช้ในการออกเสียงและขบวนการออกเสียง

เสียงพูดของมนุษย์เกิดจาก ลม ซึ่งได้จากการหายใจเข้าไปในปอดเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ แล้วปล่อยส่วนที่เหลือให้ออกมา เป็นลมหายใจออกผ่านหลอดลมและเส้นเสียงขึ้นมานั่นเอง เมื่อคนเราต้องการจะพูด สมองจะบังคับกล้ามเนื้อระหว่างซี่โครงและแผ่นกะบังลม ให้ดันลมขึ้นมาผ่านเส้นเสียงซ้ำๆ เป็นช่วงๆ ตามความต้องการในการเปล่งเสียง ลมหายใจออกเป็นพลังสำคัญที่ทำให้เกิดเสียงพูด เพื่อช่วยให้เข้าใจลักษณะของเสียงพูดได้ง่ายขึ้น จะแยกอธิบายอวัยวะที่ใช้ในการออกเสียงและขบวนการออกเสียง ดังนี้

2.3.2.1 อวัยวะที่ใช้ในการออกเสียง

อวัยวะที่ใช้ในการออกเสียง คือ อวัยวะที่มนุษย์ใช้ในการทำเสียงหรือพูดและออกเสียง ที่มีอยู่ในภาษาของตน ในทางภาษาศาสตร์จะพิจารณาเฉพาะลักษณะที่เป็นส่วนรวมของเสียงในภาษาหนึ่ง ๆ ซึ่งเป็นเสียงพูดที่สามารถอธิบายได้ด้วยหลักเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ การศึกษาเรื่องเสียงจำเป็นต้องศึกษาเกี่ยวกับหน้าที่และการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ที่ใช้ในการออกเสียง อวัยวะที่สำคัญในการผลิตเสียงพูดมี 4 ส่วนโดยเรียงตามลำดับจากส่วนล่างของร่างกายขึ้นไปด้านบน ได้แก่ ปอดและหลอดลม (Lungs) กล่องเสียงและเส้นเสียง (Vocal Cord) เพดานอ่อน (Velum) ปากและอวัยวะในช่องปาก รายละเอียดมีดังนี้

(1) ปอดและหลอดลม (Lungs)

หน้าที่หลักของปอดคือการหายใจ ปอดมีลักษณะเหมือนฟองน้ำประกอบด้วยถุงลมขนาดเล็ก ๆ เป็นจำนวนมาก ไม่มีกล้ามเนื้อ มีเฉพาะหลอดลมฝอย ปอดตั้งอยู่ภายในช่องอก มีกระดูกซี่โครงหุ้มทั้งส่วนหน้าและส่วนหลัง ตอนล่างเป็นกำแพงลม เสียงพญูษณะและเสียงสระในภาษาต่าง ๆ เกือบทั้งหมดเป็นเสียงที่ใช้กระแสลมออกจากปอด มีเพียงบางเสียงในบางภาษาที่ใช้กระแสลมออกจากอวัยวะอื่น ในการออกเสียงปอดทำให้เกิดลมเพื่อใช้ในการออกเสียง โดยลมจะเดินทางจากปอดขึ้นมาทางหลอดลม จากนั้นลมก็จะผ่านเข้ากล่องเสียง ซึ่งอยู่ตอนบนของหลอดลม แล้วเข้าสู่ช่องคอและออกไปเป็นเสียงทางช่องปากหรือช่องจมูก

(2) กล่องเสียงและเส้นเสียง (Vocal Cord)

กล่องเสียงประกอบด้วยกระดูก กระดูกอ่อนและกล้ามเนื้อ กล่องเสียงตั้งอยู่เหนือหลอดลม ด้านล่างของกล่องเสียง ส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดของกล่องเสียงคือ เส้นเสียง (Vocal Cords) เส้นเสียงมี 2 เส้น มีลักษณะเป็นแผ่นบาง ๆ คล้ายปี่ผีเสื้อ เส้นเสียงอยู่ในลักษณะพาดหัวตามแนวอนวางขวางอยู่ตรงกลางกล่องเสียง ปลายด้านหนึ่งเชื่อมอยู่ติดกับกระดูกอ่อนอาริดินอยด์ (Arytenoid) การทำงานของเส้นเสียงนั้น ไม่สามารถมองเห็นการทำงานจากภายนอกได้ แต่มีวิธีที่จะรู้ว่าเส้นเสียงอยู่บริเวณใดได้ โดยการออกเสียง อา ..... ยาว ๆ แล้วหยุดเสียงทันที ในจังหวะที่หยุดเสียงจะสังเกตได้ว่ามีกล้ามเนื้อเคลื่อนไหวอยู่ในคอ การเคลื่อนไหวนั้นคือการที่เส้นเสียงเคลื่อนตัวมาปิดกันสนิทเพื่อกั้นลมนั่นเอง

(3) เพดานอ่อน (Velum)

เพดานอ่อนสามารถยกตัวขึ้นติดผนังคอจนไม่มีช่องให้ลมผ่านไปทางช่องจมูกหรือจะตกลงมาตามสภาพปกติก็ได้เพื่อให้มีช่องให้ลมผ่านออกมาทางจมูก การยกตัวขึ้นลงของเพดานอ่อนทำให้เกิดเสียง 2 ประเภท คือ เสียงนาสิก (Nasal) คือเสียงที่ลมออกทางปากและทางจมูก เช่นเสียง /m/ และเสียงออกทางปาก (Oral) คือเสียงที่ลมออกทางปากได้อย่างเดียว

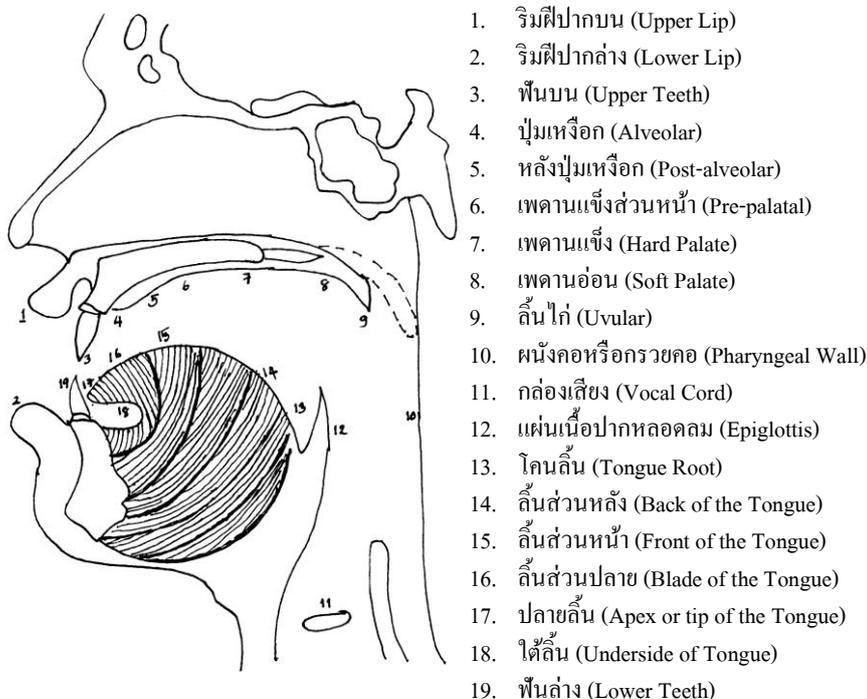
(4) ปากและอวัยวะในช่องปาก

การทำงานของอวัยวะในช่องปากจะทำงานเป็นคู่เรียกว่า “ฐาน” กับ “กรณ์” ซึ่งรวมกันเรียกว่า “ฐานกรณ์” ฐานเป็นอวัยวะที่เคลื่อนไหวไม่ได้ ส่วนกรณ์ เป็นอวัยวะที่เคลื่อนไหวได้ ฐานกรณ์ที่เกิดเสียงต่าง ๆ ในช่องปากได้ เพราะลมไปกระทบกับฐานกรณ์ และฐานกรณ์ดัดแปลงให้เกิดเสียงต่าง ๆ อวัยวะที่ใช้ในการออกเสียงทั้งเป็น 2 ประเภท คือ ฐานกับกรณ์ มีดังนี้

- ฐาน (Passive Articulators) ได้แก่ อวัยวะที่ไม่เคลื่อนที่ในขณะที่ออกเสียงโดยจะอยู่ทางบนของช่องปาก ได้แก่ ริมฝีปากบน ฟันบน ปุ่มเหงือก เพดานแข็ง เพดานอ่อน และลิ้นไก่ เป็นต้น

- กรณ์ (Active Articulators) ได้แก่ อวัยวะที่ขณะออกเสียงจะเคลื่อนไหวไปประชิดกับฐาน โดยจะอยู่ทางด้านล่างของช่องปาก ได้แก่ ริมฝีปากล่าง ฟันล่าง ปลายลิ้น ลิ้นส่วนปลาย ลิ้นส่วนหน้า และลิ้นส่วนหลัง เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีฐานที่เกิดของเสียงบางเสียงที่ไม่สามารถจัดเป็นฐานหรือกรณ์ได้ เพราะในขณะที่ออกเสียงจะเคลื่อนที่ด้วยกันทั้งคู่ ได้แก่ ฐานริมฝีปาก และฐานเส้นเสียง

รูปที่ 2.2 อวัยวะในช่องปากที่ใช้ในการออกเสียง

อวัยวะในช่องปากมีหลายส่วนดังนี้

1) ริมฝีปาก (Lips) เป็นอวัยวะที่เคลื่อนไหวได้มาก และทำให้เสียงแตกต่างกันได้มาก มี 2 ส่วนคือ ริมฝีปากบน และริมฝีปากล่าง ซึ่งริมฝีปากเป็นอวัยวะที่ทำให้เกิดเสียง เช่น เสียง /□/ /□[~]/

2) ฟัน (Teeth) ฟันเป็นอวัยวะที่ทำให้เกิดเสียงหลายอย่าง เมื่อฟันบนกดลงบนริมฝีปากล่าง ลมที่ผ่านออกมาโดยแรงจะลอดช่องที่พอจะผ่านได้ออกมาทำให้เกิดเป็นเสียงเสียดแทรกที่ฟันหรือระหว่างฟัน เช่น เสียง /x/

3) ปุ่มเหงือก (Alveolar) ปุ่มเหงือกยังแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือหลังปุ่มเหงือก (Post-alveolar) และส่วนที่เป็นปุ่มเหงือก (Alveolar) ปุ่มเหงือกเป็นส่วนที่นูนออกมาหลังฟันบน ถ้าใช้ลิ้นแตะจะรู้ดีว่าเป็นคลื่น ปุ่มเหงือกเป็นอวัยวะที่ทำให้เกิดเสียง เช่น เสียง /◆/, /◌/, /■/

4) เพดานแข็ง (Hard Palate) เพดานแข็งหมายถึงส่วนเพดานที่โค้งเป็นกระดูกแข็งอยู่ต่อจากปุ่มเหงือกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ เพดานแข็งส่วนหน้า (Pre-palatal) และส่วนที่เป็นเพดานแข็งหรือเพดานแข็งส่วนหลัง (Palate) เสียงที่เกิดที่เพดานแข็งเช่น เสียง /m/, /m[~]/

5) เพดานอ่อน (Velum) คือส่วนของเพดานที่อยู่ต่อจากเพดานแข็ง มีลักษณะเป็นกระดูกอ่อนขยับขึ้นลงได้ เวลาหายใจเพดานอ่อนและลิ้นไก่จะลดระดับลงมาเปิดช่องให้ลมออกมาทางช่องจมูก เสียงที่เกิดที่เพดานอ่อนเช่นเสียง /&/

6) ลิ้นไก่ (Uvular) เป็นก้อนเนื้อเล็ก ๆ ปลายแหลมอยู่ที่ปลายเพดานอ่อน ตรงกลางสั้นรัวได้

7) ลิ้น (Tongue) เป็นอวัยวะที่เคลื่อนไหวได้หลายทิศทาง แบ่งออกเป็น 6 ส่วนคือ

- ปลายลิ้น (Tip of the Tongue) ได้แก่บริเวณปลายสุดของลิ้น เป็นส่วนที่สามารถเคลื่อนขึ้นไปแตะอวัยวะส่วน ๆ อื่น ๆ ภายในปากส่วนบนได้ เช่น ฟันบน ปุ่มเหงือก เพดานแข็ง
- ลิ้นส่วนปลายหรือส่วนต่อจากลิ้นหรือสันลิ้น (Blade of the Tongue) ได้แก่บริเวณที่อยู่ถัดปลายลิ้นเข้าไป ลิ้นส่วนปลายจะยกขึ้นไปใกล้กับปุ่มเหงือกแต่ไม่แตะปุ่มเหงือก
- ลิ้นส่วนหน้า (Front of the Tongue) คือลิ้นบริเวณที่อยู่ถัดสันลิ้นเข้าไป เป็นส่วนที่อยู่ตรงข้ามกับเพดานแข็งเมื่อวางลิ้นราบ
- ลิ้นส่วนกลาง (Center of the Tongue) คือลิ้นส่วนที่ต่อจากลิ้นส่วนหน้า ตำแหน่งของลิ้นส่วนกลางจะอยู่ใต้เพดานแข็ง
- ลิ้นส่วนหลัง (Back of the Tongue) คือลิ้นส่วนที่อยู่ถัดส่วนกลางเข้าไป เป็นส่วนที่อยู่ใต้เพดานอ่อน เมื่อวางลิ้นราบ
- โคนลิ้น (Root of the Tongue) คือลิ้นส่วนที่อยู่ต่อจากลิ้นส่วนหลัง เป็นส่วนที่อยู่ตรงข้าม กับผนังคอ

8) แผ่นเนื้อปากหลอดลม (Epiglottis) เป็นก้อนเนื้อเล็ก ๆ คล้ายลิ้นไก่อยู่ต่อจากโคนลิ้นลงไปในคอ มีหน้าที่ปิดช่องลมเมื่อรับประทานอาหารและเปิดช่องลมเมื่อพูด

9) กรวยคอ (Pharynx) คือส่วนที่เป็นโพรงคอที่อยู่ถัดช่องปากลงไปถึงเส้นเสียง

10) เส้นเสียง (Vocal Cords) คืออวัยวะสำคัญที่ทำให้เกิดเสียงพูด วางขวางอยู่ตรงกล่องเสียง ระหว่างเส้นเสียงจะมีช่องว่างเป็นทางให้ลมผ่านเข้าไปถึงปอดและออกจากปอด เรียกว่าช่องว่างระหว่างเส้นเสียง (Glottis) เส้นเสียงทั้งสองสามารถดึงออกให้ห่างกันหรือชิดกันได้

2.3.2.2 ฐานกรณ์การเกิดเสียง

ฐานกรณ์การเกิดเสียง (Place of Articulation) คือตำแหน่งหรือที่เกิดของเสียง ซึ่งก็คืออวัยวะที่ทำหน้าที่ตัดแปลงให้เกิดเสียงต่าง ๆ โดยอวัยวะเหล่านี้จะทำงานเป็นคู่ ๆ ในการออกเสียง โดยการที่อวัยวะส่วนที่เคลื่อนไหวได้เคลื่อนเข้าไปชิดหรือเข้าไปใกล้อวัยวะที่ไม่เคลื่อนไหวเป็นผลให้อากาศที่ผ่านจากปอดสู่หลอดลม ผ่านกล่องเสียงเข้าสู่ช่องปากนั้นถูกสะกັดกั้นไว้ ซึ่งก่อให้เกิดเสียงพยัญชนะต่าง ๆ ทางสัทศาสตร์มีศัพท์ที่ใช้เรียกฐานกรณ์ของเสียงโดยเฉพาะ ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้พร้อมตัวอย่างเสียงพยัญชนะ ดังนี้

(1) Bilabial (ริมฝีปากทั้งคู่) ได้แก่เสียงที่เกิดจากริมฝีปากทั้งสอง เป็นเสียงที่เกิดจากการใช้ริมฝีปากล่างเคลื่อนไปหาริมฝีปากบน เช่น เสียง /**□**/, /**Ω**/, /**○**/, /**◆**/ ในคำว่า **pan, ban, my, wing** ส่วนการออกเสียงพยัญชนะ /**◆**/ ริมฝีปากจะห่อกลม

(2) Labio-dental (ริมฝีปากล่างกับฟันบน) ได้แก่เสียงที่ใช้ริมฝีปากและฟัน เป็นเสียงที่เกิดจากการขยกริมฝีปากล่างไปหาฟันบนตอนหน้า โดยริมฝีปากล่างจะเคลื่อนขึ้นไปสัมผัสขอบฟันบน เช่น เสียง /**↗**/ และ /**❖**/ ในคำว่า **fun, van**

(3) Dental หรือ Interdental (ปลายลิ้นกับฟันบน) ได้แก่เสียงที่เกิดจากการใช้ปลายลิ้นแตะฟันบน โดยปลายลิ้นจะแตะขอบฟันบนทำให้เกิดเป็นช่องแคบ ๆ (Narrow Approximation) เช่น เสียง /**T**/ และ /**Δ**/ ในคำว่า **thank, them**

(4) Alveolar (ปุ่มเหงือก) ได้แก่เสียงที่เกิดจากการใช้ปลายลิ้น หรือส่วนถัดปลายลิ้นกับปุ่มเหงือกหรือบริเวณใกล้กับปุ่มเหงือก เช่น เสียง /**◆**/, /**Ω**/, /**◆**/, /**⌘**/, /**■**/, /**●**/ ในคำว่า **ten, day, say, zoo, name, lip**

(5) Post Alveolar หรือ Apico- Alveolar (หลังปุ่มเหงือก) ได้แก่เสียงที่เกิดจากการใช้ปลายลิ้นกับปุ่มเหงือกที่ต่อกับเพดานแข็ง เช่นเสียง /**□**/ ในภาษาอังกฤษสำเนียงอังกฤษ (British English) ในคำว่า **rice** แต่ถ้าเป็นภาษาอังกฤษสำเนียงอเมริกัน (American English) ใช้ Apico-Palatal เป็นฐานกรณ์ในการออกเสียง

(6) Retroflex (ส่วนหน้าเพดานแข็ง) ได้แก่เสียงที่เกิดจากการใช้ปลายลิ้นกับส่วนปลายสุดของปุ่มเหงือกที่ต่อกับเพดานแข็ง เช่น เสียง /□/ ในภาษาอังกฤษสำเนียงอเมริกัน (American English)

(7) Palato – Alveolar (เพดานแข็งกับปุ่มเหงือก) ได้แก่เสียงที่เกิดจากการใช้ส่วนถัดจากปลายลิ้น หรือใบลิ้นกับส่วนปลายสุดของปุ่มเหงือกที่ต่อกับเพดานแข็ง เช่น เสียง /Σ/, /Z/, /τΣ/ และ /δZ/ ในคำว่า **shore, measure, chair, joke**

(8) Palatal (เพดานแข็ง) ได้แก่เสียงที่เกิดจากการใช้ลิ้นส่วนหน้ากับเพดานแข็ง โดยลิ้นส่วนหน้ายกขึ้นสู่เพดานแข็ง เช่นเสียง /φ/ ในคำว่า **yes, you**

(9) Velar (เพดานอ่อน) ได้แก่เสียงที่เกิดจากการใช้โคนลิ้นกับเพดานอ่อน โดยลิ้นส่วนหลังจะยกขึ้นไปสัมผัสเพดานอ่อน เช่นเสียง /κ/, /γ/, /N/ ในคำว่า **key, game, sing**

(10) Uvular (ลิ้นไก่) ได้แก่เสียงที่เกิดจากการใช้ลิ้นส่วนหลังกับลิ้นไก่ เช่น เสียงของคำว่า 'rouge' ในภาษาฝรั่งเศส

(11) Glottal (เส้นเสียง) ได้แก่ การเคลื่อนเข้าหากันของเส้นเสียงทั้งสอง ทำให้ลมแทรกผ่านออกมาได้บ้าง แต่เส้นเสียงไม่สัมผัสกัน เช่นเสียง /η/ ในคำว่า **have, hay**

อวัยวะที่สำคัญและมีบทบาทมากที่สุดในช่องปากคือ ลิ้น ริมฝีปาก ลิ้นไก่และเพดานอ่อน ดังนี้

(1) ลิ้น (Tongue) ลิ้นสามารถเคลื่อนไหวได้หลายทาง ทั้งยกขึ้น ลดลง ยื่นไปข้างหน้า ดึงกลับเข้าไปด้านหลัง และปลายลิ้นก็สามารถยกขึ้นไปยังฟันบนหรือปุ่มเหงือกหรืออาจออกไปทางด้านในหรือด้านล่าง ลิ้นแบ่งออกเป็น

1) ปลายลิ้น (Tip of the Tongue) ได้แก่บริเวณปลายสุดของลิ้น จะสามารถกำหนดรู้ได้ด้วยการสอดอากาศเข้าเมื่อรู้สึกผิด ส่วนที่รู้สึกสัมผัสกับความเย็นของลมที่สุดเข้าไปนั้น คือ ปลายลิ้น เป็นส่วนที่สามารถเคลื่อนขึ้นไปแตะอวัยวะส่วน ๆ อื่น ๆ ภายในปากได้ เช่น ฟันบน ปุ่มเหงือก เพดานแข็ง เช่นในการออกเสียง /λ/ ในคำว่า **leg** ปลายลิ้นจะแตะปุ่มเหงือก

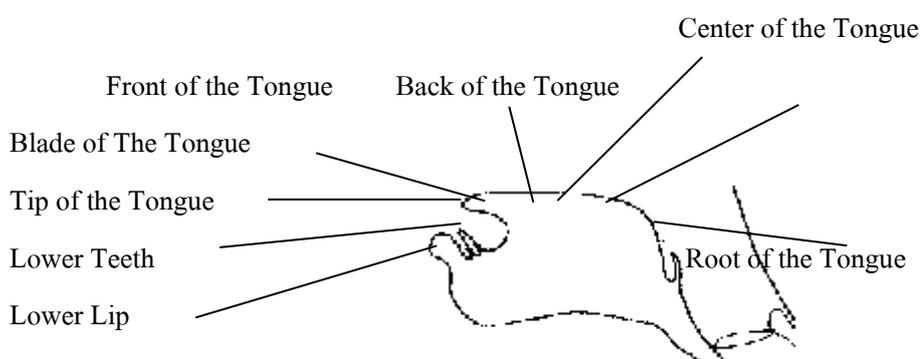
2) ลิ้นส่วนปลายหรือส่วนต่อจากลิ้นหรือสันลิ้น (Blade of the Tongue) ได้แก่ บริเวณที่อยู่ถัดจากปลายลิ้นเข้าไป กำหนดรู้ได้ด้วยการหุบปากให้สนิท ส่วนที่สัมผัสกับหลังฟันบนนั้น คือ เป็นส่วนของปลายลิ้น ลิ้นส่วนปลายเป็นส่วนที่เคลื่อนไหวได้มากที่สุด เช่นการออกเสียง /□/ ในคำว่า **sit** ลิ้นส่วนปลายจะยกขึ้นไปใกล้กับปุ่มเหงือกแต่ไม่แตะปุ่มเหงือก

3) ลิ้นส่วนหน้า (Front of the Tongue) ได้แก่ บริเวณที่อยู่ถัดจากสันลิ้นเข้าไป เป็นส่วนที่เมื่อเราหุบปากในการปกติ เช่นการออกเสียง /η/ ในคำว่า **yell** ลิ้นส่วนปลายจะยกขึ้นไปใกล้เพดานแข็ง

4) ลิ้นส่วนกลาง (Center of the Tongue) เป็นส่วนที่ต่อจากลิ้นส่วนหน้า ตำแหน่งของลิ้นส่วนกลางจะอยู่ที่เพดานแข็ง เช่น ในการออกเสียงสระกลาง /ɔ/ ในคำว่า hut ลิ้นส่วนกลางจะยกขึ้นไปใกล้เพดานแข็ง

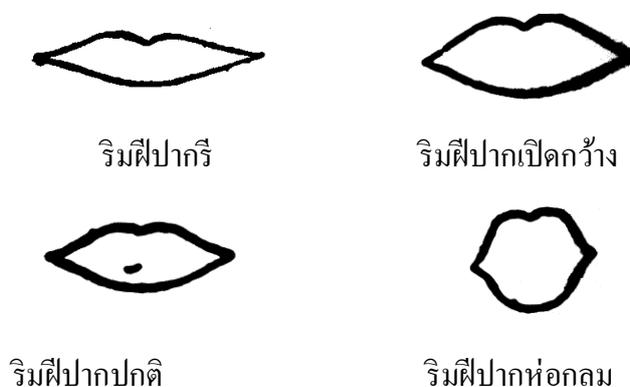
5) ลิ้นส่วนหลัง (Back of the Tongue) ได้แก่ ส่วนที่อยู่ถัดจากลิ้นส่วนกลางเข้าไป เป็นส่วนที่อยู่ใต้เพดานอ่อน เช่น ในการออกเสียง /k/ ในคำว่า caught ลิ้นส่วนหลังจะยกขึ้นไปอยู่ในระดับกลาง

6) โคนลิ้น (Root of the Tongue) ได้แก่ ส่วนที่อยู่ต่อจากลิ้นส่วนหลังลงไป เป็นส่วนที่อยู่ตรงข้ามกับผนังคอ

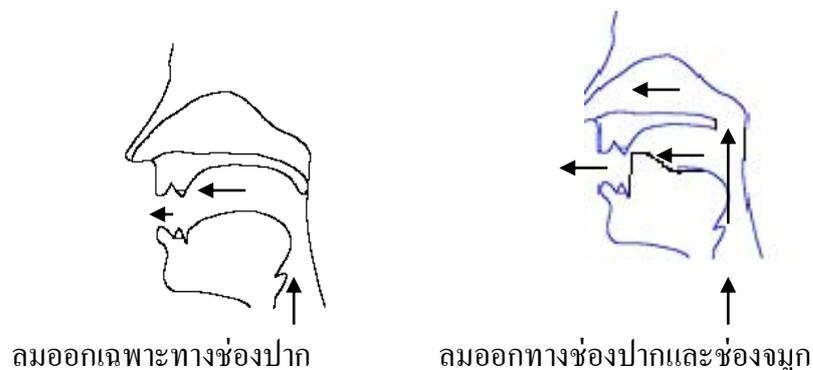
รูปที่ 2.3 อวัยวะในช่องปากที่ใช้ในการออกเสียง

(2) ริมฝีปาก ริมฝีปากเป็นอวัยวะสำคัญเพราะมีหน้าที่คัดแปลงลมให้เป็นเสียงทุกเสียง และเปลี่ยนขนาดและรูปร่างได้มากกว่าช่องอื่น ๆ คืออาจปิดสนิท เปิดเล็กน้อย เปิดกว้าง ห่อเป็นรูปกลมหรือเป็นรูปรี หรืออยู่ในลักษณะปกติ ดังภาพ

รูปที่ 2.4 อวัยวะในช่องปากที่ใช้ในการออกเสียง

(3) ลิ้นไก่และเพดานอ่อน ลิ้นไก่และเพดานอ่อนสามารถยกขึ้นไปยังผนังคอเพื่อไม่ให้ลมออกไปทางช่องจมูก หรืออาจจะลงปล่อยให้ลมออกทางช่องจมูกทำให้เกิดเสียงนาสิก ดังภาพ

รูปที่ 2.5 อวัยวะในช่องปากที่ใช้ในการออกเสียง

2.3.2.3 ขบวนการออกเสียง

ลมที่ออกจากปอด โดยผ่านทางหลอดลม และเข้าสู่กล่องเสียงแล้วผ่านช่องระหว่างเส้นเสียง ทำให้เกิดเสียงต่าง ๆ ขึ้น มีหลายลักษณะดังนี้

(1) ถ้าเส้นเสียงอยู่ห่างกัน ลมสามารถผ่านเข้าช่องคอได้อย่างอิสระทำให้เกิดเสียงอโหะหรือเสียงไม่ก้อง (Voiceless Sounds) เช่นเสียง /π/, /π^h/, /τ/, /κ/ และ /φ/

(2) ถ้าเส้นเสียงอยู่ชิดกันแต่ไม่สนิทกัน ลมที่จะผ่านเข้าช่องคอเกิดการเสียดสี ทำให้เส้นเสียงสั่นสะบัด ทำให้เกิดเป็นเสียงโหะหรือเสียงก้อง (Voiced Sounds) เช่นเสียง /β/, /δ/, /γ/ และ /ϑ/

(3) ถ้าเส้นเสียงอยู่ชิดกันและกระดูกอ่อนอาริตินอยด์แยกตัวออกจากกัน ลมจะผ่านออกมาทางช่องระหว่างกระดูกอาริตินอยด์และผ่านออกมาระหว่างเส้นเสียงบ้างจะเกิดเป็นเสียงกระซิบ (Whisper)

(4) ถ้าเส้นเสียงอยู่ห่างจากกันเล็กน้อย เมื่อลมผ่านช่องระหว่างเส้นเสียง เส้นเสียงจะสั่นแต่จะสั่นต่างจากเสียงก้อง คือเสียงที่เกิดจากการทำงานของเส้นเสียงในลักษณะนี้ทำให้เกิดเป็นเสียงก้องมีลม (Breathy Sounds)

(5) ถ้าเส้นเสียงอยู่ชิดกันและกระดูกอ่อนอาริตินอยด์อยู่ติดกันสนิท ทำให้ส่วนของเส้นเสียงที่อยู่ห่างจากกระดูกอ่อนกระดูกอ่อนอาริตินอยด์สั่น ทำให้เกิดเป็นเสียงลงคอ (Creaky Sound หรือ Creaky Voiced)

(6) ถ้าเส้นเสียงอยู่ชิดกันสนิทและกระดูกอ่อนอริตินอยด์อยู่ติดกัน ลมจากปอดจะถูกปิดกั้นอยู่ได้เส้นเสียง เมื่อเส้นเสียงแยกตัวจากกันอย่างรวดเร็วลมก็จะพุ่งขึ้นมาเกิดเป็นเสียงกักที่เส้นเสียง (Glottal Stop) ได้แก่เสียง /ʔ/

เมื่อเสียงที่ผ่านเส้นเสียงแล้วก็จะเข้าสู่ช่องคอ จากนั้นเพดานอ่อนและลิ้นไก่จะทำหน้าที่ในการบังคับทางเดินของลม นั่นคือ

(1) ถ้าเพดานอ่อนและลิ้นไก่เคลื่อนที่ไปติดกับผนังคอ ลมจะออกมาทางช่องปาก ทำให้เกิดเสียงทางช่องปาก

(2) ถ้าเพดานอ่อนและลิ้นไก่อยู่ในลักษณะตามธรรมชาติ ลมจะสามารถผ่านขึ้นไปยังช่องจมูกได้ ทำให้เกิดเสียง 2 ชนิด คือ

1) ถ้ามีการปิดกั้นลม ณ ที่ใดที่หนึ่งในช่องปากและลมผ่านออกได้เฉพาะทางช่องจมูก เสียงที่เกิดขึ้นเป็นเสียงนาสิก (Nasal Sounds) เช่น เสียง / μ /, / ν / และ / N /

2) ถ้าไม่มีการปิดกั้นลมในช่องปากและลมผ่านออกได้ทั้งทางปากและทางจมูกจะเป็นเสียงขึ้นจมูก (Nasalized Sounds) ซึ่งจะเกิดขึ้นกับเสียงสระที่ชิดกับเสียงนาสิกและในบางภาษาจะมีสระทั้งที่เป็นเสียงสระขึ้นจมูกและเสียงสระที่ออกทางช่องปาก

2.3.3 เสียงและระบบเสียง

2.3.3.1 ลักษณะของเสียง

เสียงที่มนุษย์ใช้เปล่งออกมาเพื่อสื่อความหมาย ในแต่ละภาษาจะมีลักษณะสำคัญที่คล้ายกัน ๆ มากบ้างน้อยบ้างในแต่ละภาษาคือ เสียงก้องและเสียงไม่ก้อง (Voiced and Voiceless Sounds) เสียงมีลมและเสียงไม่มีลม (Aspirated and Unaspirated Sounds) ระดับเสียงสูงต่ำ (Pitch) การลงน้ำหนักของเสียง (Stress) และช่วงต่อของเสียง (Juncture) มีรายละเอียดดังนี้

(1) เสียงก้องและเสียงไม่ก้อง (Voiced and Voiceless Sounds)

เสียงก้อง (Voiced Sounds) คือ เสียงที่เกิดขึ้นเมื่อเส้นเสียงอยู่ชิดกัน ทำให้ลมที่ดันออกจากปอดในขณะที่เส้นเสียงปิดหรืออยู่ชิดกัน ทำให้เส้นเสียงสั่นสะบัด ได้แก่เสียง / β /, / δ /, / ζ /, / μ /, / ν / และ / N / เป็นต้น

เสียงไม่ก้อง (Voiceless Sounds) คือเสียงที่เกิดขึ้นในขณะที่เส้นเสียงอยู่ห่างกัน ทำให้ลมที่ดันออกจากปอดผ่านเข้าสู่ช่องคอได้อย่างอิสระ เช่นเสียง / π /, / τ /, / κ /, / ϕ / และ / σ / เป็นต้น

(2) เสียงมีลมและเสียงไม่มีลม (Aspirated and Unaspirated Sounds)

เสียงมีลม (Aspirated Sounds) คือเสียงที่เวลาออกเสียงมีกลุ่มลมตามออกมา จนสังเกตได้ เช่น เสียง / π^h /, / τ^h / และ / κ^h / เป็นต้น

เสียงไม่มีลม (Unaspirated Sounds) คือเสียงที่เวลาออกเสียงมีกลุ่มลมตามออกมาเพียงเล็กน้อย สามารถสังเกตได้โดยการใช้หลังมืออังที่ปากในขณะที่ออกเสียง จะมีกลุ่มลมกระทบมือจนสังเกตได้ เช่นเสียง /π/, /τ/, /η/ และ /κ/ เป็นต้น

(3) ระดับเสียงสูงต่ำ (Pitch) คือเสียงจะมีระดับสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับความถี่ของเสียง ถ้าเสียงความถี่ต่ำเสียงก็ต่ำ ถ้าความถี่เสียงสูง เสียงก็สูง

ความถี่ของเสียงคือ อัตราการสั่นสะเทือนของเครื่องกำเนิดของเสียง ในทางกลศาสตร์วัดความถี่ของเสียงเป็น Hertz (Hz) หรือรอบต่อวินาที โดยการเปรียบเทียบกับการสั่นสะเทือนของวัตถุซึ่งเคลื่อนจากจุดหรือระดับหนึ่งออกไปแล้วกลับมายังจุดหรือระดับเดิม เรียกว่า 1 Hz หรือ 1 รอบต่อวินาที

(4) การลงน้ำหนักของเสียง (Stress) คือ การออกเสียงพยางค์ใดพยางค์หนึ่งโดยการเน้นมากหรือน้อยกว่าพยางค์อื่น การลงน้ำหนักพยางค์จึงขึ้นอยู่กับกำลังแรงที่ใช้ในการเปล่งเสียงของพยางค์แต่ละพยางค์ ถ้าต้องการลงน้ำหนักที่พยางค์ใด ก็ต้องเพิ่มลมที่เปล่งเสียงที่พยางค์นั้นให้มากขึ้น

(5) ช่วงต่อของเสียง (Juncture) คือ การเรียงเสียงในการการพูดมีช่วงต่อกัน บางเสียงที่อยู่ชิดกันบางเสียงอยู่ห่างกันและถ้าอยู่ห่างกันมากก็สามารถหยุดระหว่างเสียงนั้น ๆ ได้ แต่ถ้าอยู่ชิดกันไม่อาจหยุดได้เสียงที่รวมกันเป็นพยางค์หนึ่ง ๆ จะเชื่อมกันสนิทจนเกือบจะไม่เห็นช่วงต่อ เรียกว่า Close Juncture แต่ถ้าเสียงที่ปรากฏอยู่คนละพยางค์หรือคนละคำจะมีช่วงต่อห่างกันจนสังเกตได้อย่างชัดเจน เรียกว่า Open Juncture

ตัวอย่างประโยคในภาษาไทย “คุณพ่อผมดื่มน้ำแล้ว” ทำให้ความหมายในประโยคแตกต่าง ดังนี้

- ความหมายที่ 1 คุณพ่อผมดื่มน้ำแล้ว
- ความหมายที่ 2 คุณพ่อ ผมดื่มน้ำแล้ว
- ความหมายที่ 3 คุณพ่อผม ดื่มน้ำแล้ว

ตัวอย่างประโยคในภาษาอังกฤษ เช่น

- keep sticking   --- >   keeps ticking
- its praise   --- >   it sprays
- its wings   --- >   it swings

2.3.3.2 เสียงและระบบเสียง

เสียงในแต่ละภาษาสามารถแบ่งคร่าว ๆ ได้เป็น 3 ประเภท คือ

- (1) เสียงพยัญชนะ มีในทุกภาษา
- (2) เสียงสระ มีในทุกภาษา
- (3) เสียงวรรณยุกต์ มีในบางภาษา เช่น ภาษาไทย

ในที่นี้ขออธิบายเฉพาะเสียงพยัญชนะและเสียงสระ เนื่องจากเป็นเสียงที่มีในทุกภาษา โดยจะอธิบายเกี่ยวกับลักษณะของเสียง ฐานที่เกิดของเสียง และลักษณะการออกเสียง ดังนี้

2.3.3.3 เสียงพยัญชนะ

การศึกษาเรื่องเสียงพยัญชนะจะต้องศึกษา 3 อย่าง ดังต่อไปนี้คือ

(1) การทำงานของเส้นเสียง คือ ศึกษาลักษณะการทำงานของเส้นเสียงที่เกี่ยวข้องกับเสียงพยัญชนะว่าทำให้เกิดเสียงก้องหรือไม่ก้อง

(2) ฐานที่เกิดของเสียง การศึกษาฐานที่เกิดของเสียงพยัญชนะ ได้แก่ การศึกษาฐานที่เกิดของเสียง คือ

- 1) ฐานริมฝีปาก (Bilabial)
- 2) ฐานริมฝีปาก-ฟัน (Labio-Dental)
- 3) ฐานฟัน (Dental)
- 4) ฐานฟัน-ปุ่มเหงือก (Denti-Alveolar)
- 5) ฐานปุ่มเหงือก (Alveolar)
- 6) ฐานเพดานแข็งด้านหน้า-ปลายลิ้น (Retroflex)
- 7) ฐานเพดานแข็ง (Palatal)
- 8) เพดานอ่อน (Velar)
- 9) ลิ้นไก่ (Uvular)
- 10) เส้นเสียง (Glottal)

(3) ลักษณะการออกเสียง โดยศึกษาลักษณะการออกเสียงดังนี้ คือ

- 1) เสียงระเบิดหรือเสียงหยุด (Plosive หรือ Stop)
- 2) เสียงเสียดแทรก (Fricative)
- 3) เสียงกึ่งเสียดแทรก (Affricates)
- 4) เสียงนาสิก (Nasal)
- 5) เสียงข้างลิ้น (Lateral)
- 6) เสียงร้ว (Roll หรือ Trill)
- 7) เสียงกระทบ (Tap)
- 8) เสียงกึ่งสระหรือเสียงเปิด (Semi-Vowels หรือ Glides หรือ Approximant)

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

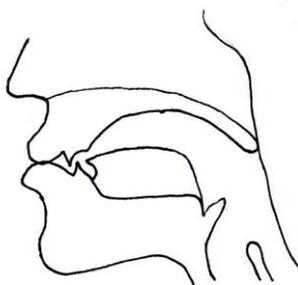
1) ศึกษาการทำงานของเส้นเสียง ในการทำงานของเส้นเสียง มี 2 ลักษณะ คือ

1.1) ถ้าเส้นเสียงเปิดลมจากปอดผ่านขึ้นไปอย่างสะดวก เส้นเสียงจึงไม่สั่น จึงทำให้เกิดเสียงที่เรียกว่า เสียงอโฆมะหรือเสียงไม่ก้อง (Voiceless) เช่นการออกเสียง / p /, / t /, / k / และ / c / เป็นต้น วิธีการสังเกต คือให้ใช้มือสัมผัสที่คอ เมื่อออกเสียงพยัญชนะเหล่านั้น ซึ่งจะพบว่า คอไม่สั่น เพราะขณะออกเสียงเส้นเสียงเปิด

1.2) ถ้าเส้นเสียงปิด ลมจากปอดผ่านขึ้นไปไม่ได้ไม่สะดวก เส้นเสียงที่ปิดมาชิดกันจึงทำให้เกิด การสั่นสะบัด หรือ ปิด ๆ ปิด ๆ จึงทำให้เกิดเสียงที่เรียกว่า เสียงโฆมะหรือเสียงก้อง (Voiced) เช่นการออกเสียง / b /, / d /, / g / และ / c / เป็นต้น วิธีการสังเกต คือให้ใช้มือสัมผัสที่คอ เมื่อออกเสียงพยัญชนะเหล่านั้น ซึ่งจะพบว่าคอจะสั่น เพราะขณะออกเสียงเส้นเสียงปิด

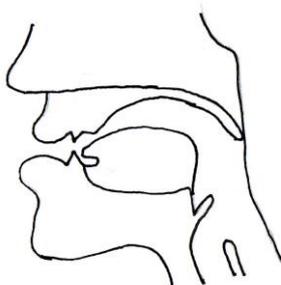
2) ฐานที่เกิดของเสียง ศึกษาฐานที่เกิดของเสียงพยัญชนะ ได้แก่ ศึกษาฐานที่เกิดของเสียง ทั้ง 10 ฐาน คือ

2.1) ฐานริมฝีปาก (Bilabial) การออกเสียงจะใช้ริมฝีปากบนและริมฝีปากล่าง เช่นเสียง / p /, / p^h /, / b /, / m / และ / w / เป็นต้น

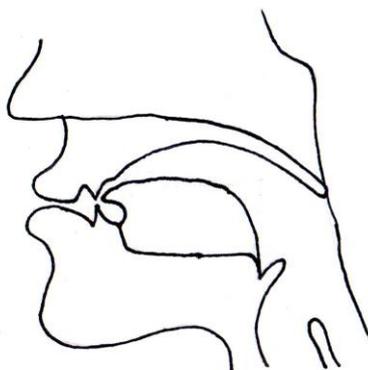
รูปที่ 2.6 ฐานริมฝีปาก

2.2) ฐานริมฝีปาก-ฟัน (Labio-dental) ฐานคือฟันบน กรณีคือริมฝีปากล่าง เช่นเสียง / f / และ / v / เป็นต้น

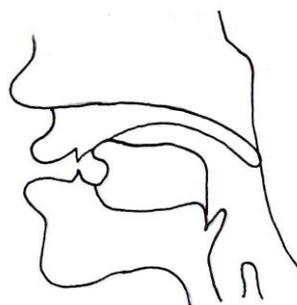
รูปที่ 2.7 ฐานริมฝีปาก - ฟัน

2.3) ฐานฟัน (Dental) ฐานคือ ฟันบน กรณ์คือปลายลิ้น เสียงที่เกิดจากฐานกรณ์นี้ เรียกว่า เสียงระหว่างฟัน (Interdental Sounds) เช่นเสียง /T/ และ /Δ/ เป็นต้น

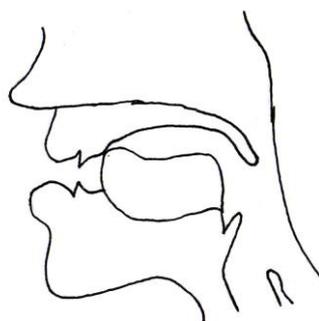
รูปที่ 2.8 ฐานฟัน

2.4) ฐานฟัน - ปุ่มเหงือก (Denti-Alveolar) ฐานคือฟันบนกับปุ่มเหงือก กรณ์ คือ ปลายลิ้นกับลิ้นส่วนปลาย เช่นเสียง /τ/, /δ/ และ /λ/ เป็นต้น

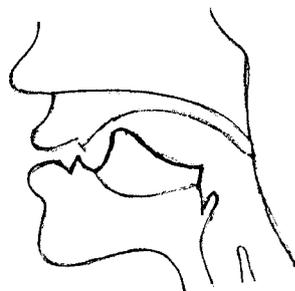
รูปที่ 2.9 ฐานฟัน - ปุ่มเหงือก

2.5) ฐานปุ่มเหงือก (Alveolar) ฐานคือปุ่มเหงือก กรณ์ คือ ปลายลิ้นหรือลิ้นส่วนปลาย เช่น เสียง /τ/, /δ/, /τ^h/ และ /ν/ เป็นต้น

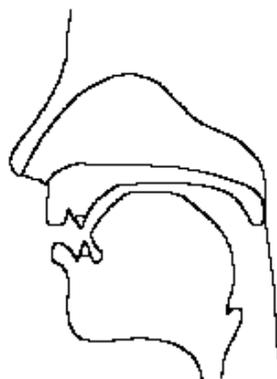
รูปที่ 2.10 ฐานปุ่มเหงือก

2.6) ฐานเพดานแข็งด้านหน้า – ปลายลิ้น (Retroflex) ฐานคือเพดานแข็งด้านหน้า
กรณี คือปลายลิ้น การออกเสียงในลักษณะนี้ลิ้นจะงอกลับเข้าไปในช่องปากเรียกอีกชื่อว่าเสียงลิ้นงอ
เช่นเสียง /ɽ/ เป็นต้น

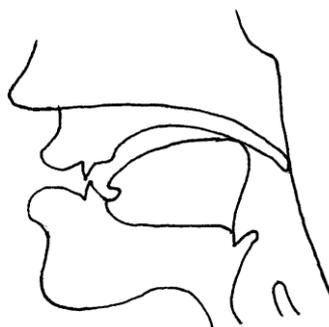
รูปที่ 2.11 ฐานเพดานแข็งด้านหน้า – ปลายลิ้น

2.7) ฐานเพดานแข็ง (Palatal) ฐานคือเพดานแข็ง กรณีคือ ลิ้นส่วนหน้า เช่นเสียง
/ç/, /çʰ/ และ /ɸ/ เป็นต้น

รูปที่ 2.12 ฐานเพดานแข็ง

2.8) เพดานอ่อน (Velar) ฐานคือเพดานอ่อน กรณีคือลิ้นส่วนหลัง เช่น เสียง /k/,
/kʰ/, /ŋ/ และ /ŋ/ เป็นต้น

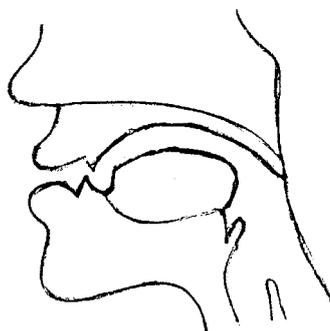
รูปที่ 2.13 เพดานอ่อน

2.9) ลิ้นไก่ (Uvular) ฐานคือลิ้นไก่ กรณ์คือลิ้นส่วนหลัง เช่นเสียง /θ/, /P/ และ /N/ เป็นต้น

รูปที่ 2.14 ลิ้นไก่

2.10) เส้นเสียง (Glottal) ได้แก่เสียง /ʔ/, /ŋ/

รูปที่ 2.15 เส้นเสียง

3) ลักษณะการออกเสียง ศึกษาการออกเสียงที่บริเวณเหนือเส้นเสียง ช่องคอ และช่องปาก ซึ่งจะมีเสียงออกมา 8 ลักษณะ คือ

3.1) เสียงกักหรือเสียงหยุด (Stop) หรือเสียงระเบิด (Plosive) เป็นเสียงที่อากาศที่ผ่านเข้าไปในช่องปาก ถูกอวัยวะใดอวัยวะหนึ่งเคลื่อนเข้าชิดกันอย่างสนิท ทำให้อากาศผ่านออกมาไม่ได้ จะถูกกักไว้ชั่วระยะเวลาหนึ่ง และเมื่ออวัยวะคู่ดังกล่าวแยกออกจากกัน อากาศที่ถูกกักไว้จะระเบิดออกมา เกิดเป็นเสียงที่เรียกว่า เสียงกัก เสียงหยุด หรือเสียงระเบิด ได้แก่ เสียง /π/, /β/, /τ/, /δ/, /κ/ และ /γ/ (แต่ถ้าไม่มีการปล่อยให้อากาศออกก็จะเป็นเสียง Unaspirated Stop)

ประเภทของเสียงกัก หากจะแบ่งโดยลักษณะของการพ่นลมหรือไม่พ่นลมแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

- เสียงกักที่มีลมพ่นออกมา (Aspirated Stop) เสียงกักประเภทนี้ ขณะออกเสียงเส้นเสียงเปิดกว้าง ทำให้มีกลุ่มลมพ่นออกมาด้วย เช่น เสียงแรกในคำว่า **pen, tone, key**

- เสียงกักไม่พ่นลม (Unaspirated Stop) เสียงกักประเภทนี้จะเกิดตามหลังเสียงเสียดสีที่ปลายลิ้นกับปุ่มเหงือก /σ/ เช่น **span, stay, sky**

3.2) เสียงเสียดแทรก (Fricative) เป็นเสียงที่เกิดจากการที่อวัยวะคู่ใดคู่หนึ่ง เคลื่อนเข้าชิดกันแต่ไม่สนิท ทำให้เกิดช่องว่างพอที่กระแสอากาศจากปอดจะแทรกผ่านออกมาได้ ได้แก่เสียงพยัญชนะ /φ/, /θ/, /Γ/, /Δ/, /Σ/, /Z/ และ /η/ ตัวอย่าง เช่น เสียงพยัญชนะท้ายคำว่า **leaf** ซึ่งยังมีลมแทรกออกมาระหว่างริมฝีปากล่างและฟันบนได้

3.3) เสียงกึ่งสอดแทรก (Affricate) เป็นเสียงที่เกิดจากอวัยวะคู่ใดคู่หนึ่งในปาก เคลื่อนที่เข้าชิดกันสนิทในตอนแรก ทำให้อากาศถูกกักอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง แล้วอวัยวะคู่ดังกล่าว แยกห่างจากกันเพียงเล็กน้อย เกิดช่องว่างพอที่อากาศที่ถูกกักอยู่นั้นเสียดแทรกผ่านออกมาได้ ตัวอย่างเช่น เสียงพยัญชนะต้นของคำว่า **chair** และเสียงพยัญชนะท้ายของคำว่า **touch** โดยใช้ลิ้นส่วนหน้าแตะหลังปุ่มเหงือก อากาศจะถูกกักไว้ระยะหนึ่ง แล้วปลายลิ้นลดลงเกิดช่องว่างพอที่อากาศจะแทรกผ่านจุดแตะนั้นนี้ออกมาได้ ซึ่งได้แก่เสียงพยัญชนะเหล่านี้ คือ /τΣ/, /δZ/

3.4) เสียงนาสิก (Nasal) เป็นเสียงที่ใช้อวัยวะในการแปรเสียงเช่นเดียวกันกับเสียงกัก เพียงแต่ในช่วงปล่อยลมออกมานั้น นอกจากลมจะออกมาจากช่องปากแล้ว ลมยังสามารถออกทางช่องจมูกได้ด้วย ถ้าเราทดสอบด้วยการบีบจมูกไม่ให้ลมผ่าน เสียงที่ได้จะกลายเป็นเสียงกักทันที ส่วนเสียงนาสิกเป็นเสียงที่เกิดจากการที่ลมถูกกักไว้โดยอวัยวะคู่ใดคู่หนึ่งในปาก แล้วลดเพดานอ่อนลงเพื่อดันให้ออกทางช่องจมูก ได้แก่เสียง พยัญชนะ /μ/, /ν, /N/ ตัวอย่างเช่น เสียงพยัญชนะต้นและท้ายของคำว่า **man**

3.5) เสียงข้างลิ้น (Lateral) เป็นเสียงที่เกิดจากการที่อากาศถูกกักไว้โดยปลายลิ้นแตะปุ่มเหงือกหรือหลังปุ่มเหงือกส่วนที่ติดกับเพดานแข็ง เสียงประเภทนี้มีการแปรเสียงเหมือนเสียงกัก เพียงแต่ส่วนสองข้างลิ้น โค้งงอลงไม่แตะกับเพดานแข็งเหมือนเสียงกัก จึงทำให้ลมออกทางข้างลิ้นได้เหมือนเสียงเสียดแทรก ได้แก่เสียงพยัญชนะ /λ/ ตัวอย่างเช่น เสียงพยัญชนะต้นในคำว่า **long** ออกเสียงโดยการใช้ปลายลิ้นแตะปุ่มเหงือกและปล่อยให้ลมออกข้างลิ้นทั้งสอง

3.6) เสียงร้ว (Roll หรือ Trill) เป็นเสียงที่เกิดจากการยกปลายลิ้นขึ้นแตะปุ่มเหงือกแล้วปล่อยหลายครั้งติดต่อกัน จนเกิดเป็นเสียงประเภทที่เรียกว่าเสียงร้ว เช่นเสียง /p/ ใน คำว่า **rye** และ **raw**

3.7) เสียงกระทบ (Tap) เป็นเสียงที่เกิดจากการยกปลายลิ้นขึ้นแตะปุ่มเหงือกและตะหวัดลงอย่างรวดเร็วเพียงครั้งเดียว เช่นเสียง /□/ ในภาษาอังกฤษ

3.8) เสียงกึ่งสระหรือเสียงเปิด (Semi-Vowels หรือ Glides หรือ Approximant) เป็นเสียงที่เกิดจากอวัยวะคู่ใดคู่หนึ่งเคลื่อนเข้าใกล้กันแต่ไม่ใกล้มากจนทำให้เกิดการเสียดสีของอากาศ ทำให้อากาศผ่านออกมาได้สะดวกไม่ถูกกักและเสียดสีกับอวัยวะคู่ใดเลย เสียงพยัญชนะเหล่านี้มีลักษณะคล้ายทั้งเสียงพยัญชนะและเสียงสระในเวลาเดียวกัน ได้แก่เสียงพยัญชนะ /w/ และ /p/ ตัวอย่างเช่น เสียงพยัญชนะต้นของคำว่า wine เสียงนี้ยกโคนลิ้นไปสู่เพดานอ่อน ในขณะที่เดียวกับริมฝีปากห่อ (Rounded Lips) เหมือนเสียงสระอู /u:/

4) เสียงสระ (Vowel Sounds)

การศึกษาเรื่องเสียงสระสิ่งที่จะต้องพิจารณาคือ อวัยวะในช่องปากที่เกี่ยวข้องกับการดัดแปลงลมจากปอดวางตัวห่างกัน การเปล่งเสียงสระลมจากปอดจะผ่านบริเวณแนวกลางของช่องปากออกมาได้อย่างสะดวก ไม่ถูกปิดกั้น ซึ่งอวัยวะที่สำคัญในการดัดแปลงลมออกจากปอดมาเป็นเสียงสระคือ ลิ้นกับริมฝีปาก รายละเอียด มีดังนี้

4.1) เสียงสระ (Vowel Sounds)

การบรรยายที่เกิดของเสียงสระค่อนข้างยากกว่าเสียงพยัญชนะ เพราะเสียงพยัญชนะเกิดจากการแปรเสียงของฐานกรณ์ต่าง ๆ ในลักษณะสัมพันธ์กันซึ่งสามารถบอกจุดสัมผัสของอวัยวะคู่ที่ใช้ในการออกเสียงได้ ส่วนเสียงสระเกิดจากลมโดยตรงจากแหล่งปอดไม่มีการเสียดสี หรือปิดกั้นด้วยอวัยวะส่วนใดในปาก ผ่านเส้นเสียงในลักษณะที่เส้นเสียงสั่น โดยลมออกมาสู่ช่องว่างในปากซึ่งมีลักษณะเปิดกว้าง (Open Approximation) ลิ้นไต่ยกขึ้นไปปิดช่องทางลมที่จะออกทางจมูก ลมในช่องปากถูกแปรให้เป็นเสียงต่าง ๆ ด้วยอวัยวะสำคัญ 2 อย่างคือ ลิ้นและริมฝีปาก การที่สระมีเสียงแตกต่างกัน ก็เพราะทางเดินของเสียง (Vocal Tract) ตั้งแต่กล่องเสียงจนถึงริมฝีปาก โดยเฉพาะช่องปากมีรูปลักษณะต่าง ๆ กันอันเนื่องมาจากลิ้นและริมฝีปากทำให้ลมที่ผ่านออกมาเปลี่ยนแปลง จึงทำให้เกิดลักษณะของเสียงสระที่แตกต่างกันไป เพราะเหตุนี้เสียงสระในภาษาต่าง ๆ มักจะเป็นเสียงก้อง (Voiced Sounds) เพราะในการออกเสียงสระทุกตัว เส้นเสียงจะสั่น

การบรรยายลักษณะของเสียงสระเพื่อจำแนกคุณสมบัติของเสียงสระ จึงต้องพิจารณาอวัยวะที่สำคัญในการออกเสียงสระ คือ ลิ้นและริมฝีปากเป็นสำคัญ ดังนี้

(1) ลิ้น (Tongue) มีการเคลื่อนที่ยกขึ้นจากพื้นล่างในปากและยกสูงสู่เพดานปาก เรียกว่า “ระดับของลิ้น” ส่วนการเคลื่อนที่ขึ้นออกมาด้านหน้าของปากหรืออยู่เพียงกลางปาก หรือหดไปสู่ด้านหลังของปากใกล้ผนังคอ เรียกว่า “ส่วนของลิ้น” มีรายละเอียด ดังนี้

(1.1) ระดับของลิ้น (Positions of Tongue) การทำงานของลิ้นว่าส่วนโค้งที่สุดของลิ้นอยู่ระดับไหน ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 4 ระดับ คือ

- ระดับสูง (High / Close)
- ระดับกึ่งสูง (High – Mid / Half – Close)
- ระดับกึ่งต่ำ (High – Low / Half – Open)
- ระดับต่ำ (Low / Open)

(1.2) ส่วนของลิ้น (Parts of the Tongue) ฐานของลิ้นในแนวนอนว่า ส่วนไหนที่ทำหน้าที่แปรเสียง ซึ่งแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ

- ลิ้นส่วนหน้า (Front of the Tongue)
- ลิ้นส่วนกลาง (Central of the Tongue)
- ลิ้นส่วนหลัง (Back of the Tongue)

(2) ริมฝีปาก (Lips) ริมฝีปากเป็นอวัยวะที่สำคัญส่วนหนึ่งที่ทำให้รูปปากเปลี่ยนแปลงและทำให้เสียงแตกต่างกัน ริมฝีปากเป็นตัวกำหนดช่องทางเดินของเสียง โดยริมฝีปากเปลี่ยนรูปไปตามความสัมพันธ์ของลิ้นกับขากรรไกร โดยสังเกตได้จากเวลาที่ลิ้นยกสูงมาก ริมฝีปากจะห่อมาก แต่ถ้าลิ้นอยู่ในระดับต่ำริมฝีปากก็จะห่อน้อยลง ฉะนั้นการเปลี่ยนลักษณะของริมฝีปาก (Types of Lips) มี 2 ลักษณะ คือ

(2.1) ริมฝีปากห่อ หรือเป็นรูปวงกลม (Rounded) ขณะออกเสียง /ʊ[◻], Y, **๒**, **๒**[◻]/ เช่นเวลาออกเสียงคำว่า pool

(2.2) ริมฝีปากไม่ห่อ (Unrounded) ซึ่งริมฝีปากจะเหยียดหรือแผ่ออก เหมือนยิ้ม ขณะออกเสียง /ɪ[◻], /ʌ/, /ɪ[◻]/, /ɔ[◻]/, /ɔ[◻]/, /ɔ[◻]/, /ɔ[◻]/ และ /ɔ[◻]/ เช่นเวลาออกเสียงคำว่า pin หรือ bin

การบรรยายเสียงสระหรือเรียกชื่อเสียงสระ จึงต้องพิจารณาเรียงลำดับคุณสมบัติ ดังนี้

- พิจารณาระดับของลิ้นที่ยกขึ้นยกลง
- ลักษณะของริมฝีปาก

ตัวอย่างสระ เช่น

/ɪ/	Close Front Unrounded Vowel
/ɪ [◻] /	Half – Close Front Unrounded Vowel
/ɔ [◻] /	Half - Open Front Unrounded Vowel
/ʊ [◻] /	Close Back Rounded Vowel

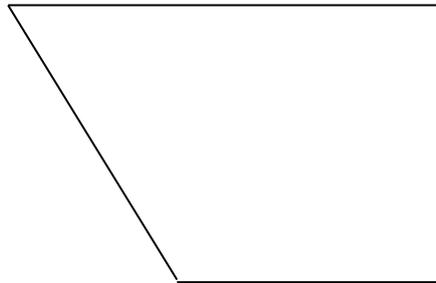
4.2) การจำแนกประเภทของเสียงสระ (Classification of Vowel Sounds)

ในการจำแนกประเภทของเสียงสระนั้น ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ในการพิจารณาแยกประเภท เช่นในภาษาอังกฤษมีการจำแนกได้ดังนี้

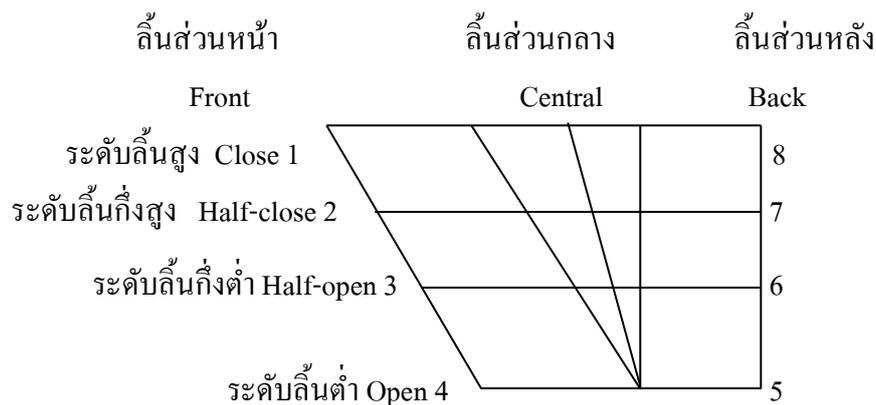

(คัดแปลงจาก Tiffany and Carrell. 1987 p.85)

รูปที่ 2.16 แสดงลักษณะของลิ้นบริเวณที่เกิดเสียงสระ

รูปที่ 2.17 แสดงบริเวณลิ้นที่เขียนใหม่เป็นรูปสี่เหลี่ยม

(คัดแปลงจาก Jones. 1956 p.15)

รูปที่ 2.18 แสดงการทำงานของลิ้นในการออกเสียงสระ

คำอธิบายภาพ

เส้นแนวนอนทั้ง 4 เส้น แสดงระดับลิ้นที่ยกขึ้น ยกลง 4 ระดับ คือ ระดับสูง ระดับกึ่งสูง ระดับกึ่งต่ำ และระดับต่ำ ส่วนเส้นแนวตั้ง แสดงส่วนของลิ้นที่ใช้ยกขึ้น ยกลง มี 3 ส่วน คือ ลิ้นส่วนหน้า ลิ้นส่วนกลาง และลิ้นส่วนหลัง

4.3) สระมาตรฐานหรือสระหลัก (Cardinal Vowels)

การอธิบายเปรียบเทียบเสียงสระในแต่ละภาษามีลักษณะเป็นอย่างไรเป็นเรื่องที่ยุ่งยากมาก เนื่องจากอวัยวะที่ใช้ในการออกเสียงสระที่สำคัญคือ ลิ้น ในการยกขึ้น ยกลง ไม่สามารถกำหนดได้ชัดเจนแน่นอนว่ายกสูงเท่าไร ยกลงเท่าไร นอกจากนั้น การออกเสียงสระ ลิ้นจะไม่สัมผัส

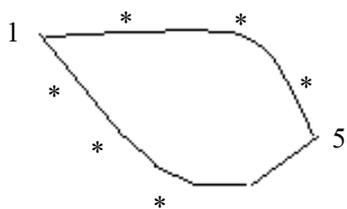
กับอวัยวะส่วนใดในปากเลย จึงไม่สามารถบอกได้ว่าเสียงสระนั้น ๆ เกิดจากการใช้อวัยวะส่วนใดในการออกเสียง ซึ่งไม่เหมือนกับเสียงพยัญชนะ จะสามารถบอกได้อย่างชัดเจนมาก

ด้วยเหตุนี้ จึงมีผู้คิดค้นตารางสระมาตรฐานหรือสระหลัก (Cardinal Vowels) ขึ้นมาเพื่อใช้เป็นแนวเทียบในการอธิบายเสียงสระในให้แน่นอนชัดเจนลงไป ในภาษาต่าง ๆ สระมาตรฐานที่มีระบบและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป คือ สระมาตรฐานของ แดเนียล โจนส์ (Daniel Jones) นักสัทศาสตร์ชาวอังกฤษ ผู้ซึ่งได้คิดค้นสระชุดนี้ขึ้นมาเพื่อเทียบเสียงสระในภาษาต่าง ๆ ผลงานของเขาได้เผยแพร่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 และถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายต่อ ๆ มา ซึ่งผลงานของเขากลับมาเป็นระบบที่แน่นอนตายตัว ไม่เปลี่ยนแปลง สามารถใช้อธิบายในภาษาใด ๆ ก็ได้ โดยเทียบกับสระมาตรฐานที่เขาคิดค้นขึ้น

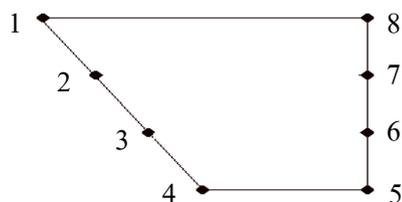
แดเนียล โจนส์ ได้คิดค้น Cardinal Vowels ประกอบด้วยเสียงสระชุดหนึ่ง สระเหล่านี้มีจุดของระดับลิ้นและส่วนของลิ้นที่ใช้ในการออกเสียงที่แน่นอน ซึ่งจะผลิตเสียงที่แน่นอนที่หูจะรับฟังได้อย่างเดียวทุกครั้ง โดยแดเนียล โจนส์ ได้คิดค้นระบบเสียงสระขึ้น 2 ชุด คือ

(1) สระมาตรฐานชุดแรก (Primary Cardinal Vowels) มีสระทั้งหมด 8 เสียง คือ /ɤ/ สระทั้ง 8 ตัวนี้มีได้ยัดจากสระใด ๆ แต่ได้กำหนดขอบเขตของลิ้นขึ้น โดยพิจารณาว่า สระที่ลิ้นยกได้สูงที่สุด หน้าที่สุด ต่ำที่สุด และหลังที่สุด โดยไม่ทำให้เกิดการเสียดสีนั้น อยู่ในตำแหน่งใด

จากตำแหน่งที่ลิ้นยกได้สูงที่สุด กำหนดให้เป็น Cardinal Vowel no. 1 ได้แก่ /ɤ/, /ɯ/, /ɨ/, /e/, /ɛ/, /ɜ/, /ɔ/ และ /ɔ̄/ ตำแหน่งที่ลิ้นอยู่ต่ำที่สุดกำหนดให้เป็น Cardinal no. 5 ได้แก่ /ɒ/ เมื่อกำหนดตำแหน่งสูงที่สุดแล้ว แดเนียล โจนส์ ได้แบ่งระยะห่างของตำแหน่งทั้งสอง ออกเป็นส่วนเท่า ๆ กัน และจะเกิดตำแหน่งของลิ้นอีก 6 ตำแหน่ง รวมเป็น 8 ตำแหน่ง

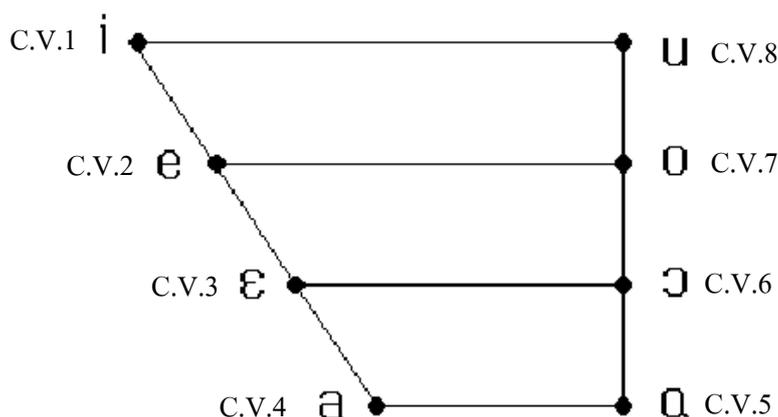
รูปที่ 2.19 แสดงตำแหน่งของลิ้น

รูปที่ 2.20 แสดงตำแหน่งของเสียงสระ

สระตัวที่ 1 ถึง 5 เป็นสระที่ริมฝีปากไม่ห่อขณะออกเสียง ส่วนสระตัวที่ 6 ถึง 8 เป็นสระที่ริมฝีปากจะห่อเข้า ดังนั้นคุณสมบัติของเสียงสระมาตรฐาน (Cardinal Vowels) มีชื่อเรียกทางสัทศาสตร์ ดังนี้

- C.V.1 /**ɪ**/ เป็นสระหน้า สูง ริมฝีปากไม่ห่อ (Close Front Unrounded Vowel)
 C.V.2 /**ɛ**/ เป็นสระหน้า กึ่ง-สูง ริมฝีปากไม่ห่อ (Half-Close Front Unrounded Vowel)
 C.V.3 /**ɛ̃**/ เป็นสระหน้า กึ่ง-ต่ำ ริมฝีปากไม่ห่อ (Half-Open Front Unrounded Vowel)
 C.V.4 /**æ**/ เป็นสระหน้า ต่ำ ริมฝีปากไม่ห่อ (Open Front Unrounded Vowel)
 C.V.5 /**ɔ̃**/ เป็นสระหลัง ต่ำ ริมฝีปากไม่ห่อ (Open Back Unrounded Vowel)
 C.V.6 /**ɔ**/ เป็นสระหลัง กึ่ง-ต่ำ ริมฝีปากห่อ (Half-Open Back rounded Vowel)
 C.V.7 /**o**/ เป็นสระหลัง กึ่ง-สูง ริมฝีปากห่อ (Half-Close Back rounded Vowel)
 C.V.8 /**u**/ เป็นสระหลัง สูง ริมฝีปากห่อ (Close Back rounded Vowel)

ที่มา (<http://www.phonetics.ucla.edu/course/chapter1/vowels.html>, 2556)

รูปที่ 2.21 แสดงสระมาตรฐานชุดแรกที่คิดค้นโดยแดเนียล โจนส์

(Primary Cardinal Vowels produced by Daniel Jones in 1956)

(2) สระมาตรฐานชุดที่สอง (Secondary Cardinal Vowels) สระมาตรฐานชุดที่สองมีเสียงสระ 8 เสียง C.V. 9–16 คือ /**ɨ**/, /**ɪ̃**/, /**ɨ̃**/, /**ɨ̃̄**/, /**ɨ̃̄̄**/, /**ɨ̃̄̄̄**/ และ /**ɨ̃̄̄̄̄**/ จะเริ่มจากตำแหน่งที่ 9 ซึ่งอยู่ในตำแหน่งลิ้นยกสูงสุด และเสียงที่ 13 อยู่ในตำแหน่งที่ลิ้นอยู่ต่ำสุด สิ่งที่แตกต่างกันระหว่างเสียงที่ 1–8 และเสียงที่ 9–16 คือ ลักษณะของริมฝีปาก กล่าวคือ ตำแหน่งลิ้นของเสียงสระที่ 9–13 นั้น จะอยู่ในตำแหน่งสระมาตรฐานส่วน C.V. 1, 2, 3, 4, 5 แต่ริมฝีปากจะห่อเข้า ซึ่งจะได้เสียงสระ C.V. 9, 10, 11, 12, 13 ตามลำดับ ดังนี้

C.V.9 : /**ɨ̃̄̄̄̄**/

C.V.10 : /2/

C.V. 11 : /9/

C.V. 12 : /*/

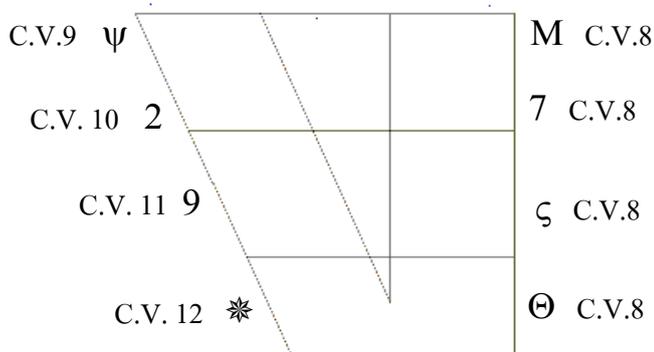
C.V. 13 : /Θ/

ส่วนสระมาตรฐาน 6, 7, 8 ซึ่งออกเสียงโดยห่อริมฝีปากเข้านั้น ถ้าเปลี่ยนลักษณะรูปริมฝีปากเป็นเหยียดแผ่ออก จะได้สระมาตรฐาน C.V. 14, 15, 16 ดังนี้

C.V. 14 : /ς/

C.V. 15 : /7/

C.V. 16 : /M/

ที่มา (<http://www.phonetics.ucla.edu/course/chapter1/vowels.html>, 2556)

รูปที่ 2.22 สระมาตรฐานชุดที่สอง

นอกจากนี้ ยังกำหนดสระเพิ่มอีก 6 เสียง C.V. 17 – 22 /1/, /}/, /□/, /8/, /3/ และ /☑/ โดยที่ใช้ส่วนกลางของลิ้นอีก โดย C.V. 19 – 22 ไม่ค่อยนิยมใช้อ้างอิงเพราะเสียงนี้มีใช้น้อยมาก คือ

C.V.17 : /1/ ริมฝีปากไม่ห่อ

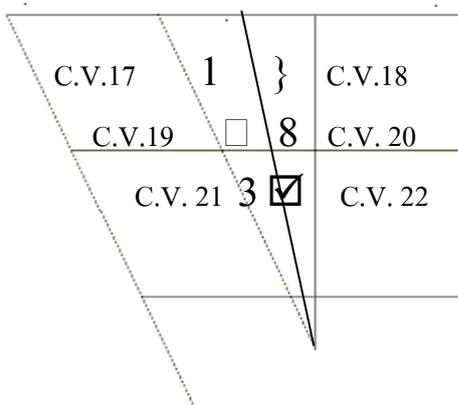
C.V.18 : /}/ ริมฝีปากห่อ

C.V.19 : /□/ ริมฝีปากไม่ห่อ

C.V. 20 : /8/ ริมฝีปากห่อ

C.V. 21 : /3/ ริมฝีปากไม่ห่อ

C.V. 22 : /☑/ ริมฝีปากห่อ

ที่มา (<http://www.phonetics.ucla.edu/course/chapter1/vowels.html>, 2556)

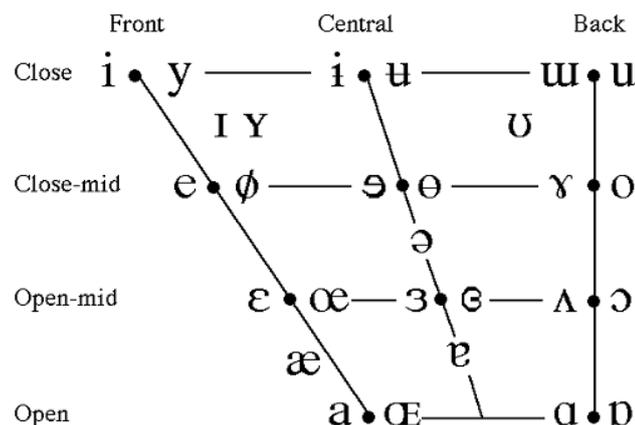
รูปที่ 2.23 สระมาตรฐานชุดที่สอง

นอกสระมาตรฐานทั้ง 22 เสียงนี้ สมาคมสัทศาสตร์สากล IPA ยังได้เพิ่มสัญลักษณ์สำหรับออกเสียงสระไว้อีก 6 เสียง ทั้งนี้เพราะสระทั้ง 6 นี้มีใช้ในภาษาที่มีระบบเสียงสระแตกต่างไปจากสระมาตรฐาน เสียงสระทั้ง 6 เสียงนี้คือ

/ɨ/, /ɥ/ และ /ɤ/ สำหรับสระหน้า

/ɜ̄/ และ /ɞ̄/ สำหรับสระกลาง

/ɯ/ สำหรับสระหลัง

รูปที่ 2.24 สระมาตรฐานทั้งหมด

2.3.4 คำและหน่วยคำ

เสียงที่มนุษย์เปล่งออกมานั้นเป็นเสียงที่ผลิตขึ้น โดยอวัยวะชุดหนึ่งของร่างกาย โดยเฉพาะ แต่สิ่งที่น่าสนใจคือว่า มนุษย์ไม่ได้มีอวัยวะใดชุดหนึ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อไว้ใช้ในการออกเสียงพูด โดยเฉพาะแต่เพียงอย่างเดียว แต่อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายที่มนุษย์ใช้ในการออกเสียงพูดในภาษานั้นมีหน้าที่หลักทางชีววิทยา เพื่อทำหน้าที่สำคัญต่าง ๆ ในการดำรงอยู่ของร่างกายทั้งสิ้น เช่น การหายใจ, การเคี้ยวอาหาร, การกลืน, การอม แต่การที่อวัยวะเหล่านั้นมาทำหน้าที่ในการออกเสียงพูดนี้เป็นเพียงหน้าที่รอง หรือหน้าที่โดยอ้อมของอวัยวะเหล่านั้นเท่านั้น คือ ใช้ระบบ

การทำงานต่าง ๆ อยู่แล้วตัดแปลงการทำงานเหล่านั้นให้เหมาะสมจนเกิดเป็นภาษาพูดขึ้นมา นั่นหมายความว่า การพูดได้พัฒนาขึ้นภายหลัง แต่ก็มีคนบางกลุ่มไม่เชื่อความคิดดังกล่าว จึงพยายามค้นคว้าหาข้อคัดค้านว่าการพูดกับการกินนั้นเกิดขึ้นมาพร้อม ๆ กัน

2.4 ทฤษฎีทางสังคมวิทยา

2.4.1 ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม

สังคมและวัฒนธรรมเป็นของคู่กันและไปด้วยกัน หากสังคมเปลี่ยนวัฒนธรรมก็เปลี่ยน ถ้าวัฒนธรรมเปลี่ยนไป สังคมก็เปลี่ยน ซึ่งแสดงว่ามนุษย์เป็นผู้กำหนดวัฒนธรรมและเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม โดยสังคมและวัฒนธรรม ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพราะความต้องการของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด และสภาพแวดล้อมก็เปลี่ยนไปเรื่อย ๆ แต่การเปลี่ยนแปลงจะเร็วหรือช้าขึ้นขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มาเกี่ยวข้อง เช่น ระดับการศึกษาของผู้คนในสังคม การสื่อสารคมนาคมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และผู้นำการเปลี่ยนแปลงลักษณะการเปลี่ยนแปลงในสังคมและวัฒนธรรม เป็นผลมาจากพฤติกรรมของคนส่วนใหญ่ในสังคมนั้นเอง ทั้งนี้ เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์เมื่อความจำเป็นหรือความต้องการของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป สังคม และวัฒนธรรม ก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วย (อิสราภรณ์ พัฒนวรรณ. 2552 : 10)

กองต์ (Comte. 1988 : 9-15) นักสังคมวิทยา ชาวฝรั่งเศสได้เสนอแนวความคิดในเรื่องวิวัฒนาการทางสังคม-วัฒนธรรม โดยแบ่งสังคมออกเป็นสองส่วนด้วยกันคือ สังคมสถิติ และสังคมพลวัต เรื่องแรกเป็นแนวคิดที่ว่าด้วยโครงสร้างของสังคมที่เป็นระบบแบบองค์รวม (Holism) ประกอบด้วยสถาบันหรือส่วนต่าง ๆ ทางสังคม แต่ละส่วนของสถาบันต่างก็ทำหน้าที่ของตนเองประสานกับส่วนอื่น ๆ (Parts) ในลักษณะที่ต่างฝ่ายเอื้อต่อกัน สนับสนุนพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (Interdependent) เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเป็นระเบียบหรือความสอดคล้องหรือความสอดคล้องของเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ทำให้มนุษย์อยู่ในสังคมได้เป็นปกติ เมื่อส่วนหนึ่งส่วนใดของสังคมเปลี่ยนแปลงก็จะมีผลกระทบถึงส่วนอื่น ซึ่งต้องปรับเปลี่ยนตามไปด้วย เมื่อปรับตัวได้สังคมก็สามารถดำเนินต่อเนื่องมาเรื่อย ๆ จวบจนปัจจุบัน ส่วนเรื่องหลังเป็นแนวคิดที่ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงทางสังคม-วัฒนธรรมเน้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคม-วัฒนธรรมในแง่ของวิวัฒนาการ

พาร์สันส์และชิล (Parsons and Shils. 1951 : 76-88) กล่าวว่าสังคมจะเปลี่ยนแปลงจากสังคมที่มีโครงสร้าง และหน้าที่แบบเรียบง่าย กลายเป็นสังคมที่มีโครงสร้างและหน้าที่แบบสลับซับซ้อน มีสาเหตุมาจาก 1) จะเปลี่ยนจากสังคมที่มีโครงสร้างที่อาศัยสถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิดไปเป็นสังคมที่มีโครงสร้างที่อาศัยสถานภาพที่ได้มาด้วยความสามารถ 2) เปลี่ยนจากสังคมที่สังคมที่มีหน้าที่ที่ทำได้หลายอย่างแต่ขาดความชำนาญเฉพาะทาง ไปเป็นสังคมที่มีหน้าที่ที่มีความชำนาญเฉพาะทาง 3) เปลี่ยนจากสังคมที่อาศัยปทัสถานที่เป็นวิถีประเพณีและกฎศีลธรรม มาควบคุม

พฤติกรรมไปเป็นปทัสถานที่เป็นตัวบทกฎหมาย 4) เปลี่ยนจากค่านิยมทางสังคมศาสตร์ไปเป็นค่านิยมแบบวิทยาศาสตร์หรือมีเหตุผล และ 5) เปลี่ยนจากความสัมพันธ์ทางสังคมแบบปฐมภูมิไปเป็นความสัมพันธ์แบบทุติยภูมิ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโครงสร้างและหน้าที่ของสังคม มักจะหมายถึงการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างหรือของรูปแบบของความสัมพันธ์และการปะทะสัมพันธ์กันทางสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับบทบาท ระเบียบแบบแผน ค่านิยมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนมาก และเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ ในโครงสร้างสังคม รวมทั้งความสัมพันธ์กับปัจจัยที่ไม่ใช่ทางสังคมด้วย เช่น การเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยา ประชากรและเทคโนโลยีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้นได้หลายระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคลไปจนถึงระดับโลกทฤษฎีพื้นฐานที่ใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบ่งออกได้เป็นทฤษฎีใหญ่ ๆ หลายทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Evolutionary Theories of Social Change) ใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่าเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นแบบค่อยเป็นค่อยไป ทฤษฎีพัฒนาการ (Developmental Theories) อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนาเข้าสู่การพัฒนาเกิดมาจากผลกระทบของโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศตะวันตกที่มีต่อประเทศกำลังพัฒนา ทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคม (Conflict Theories) อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่าเป็นผลมาจากการขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างชนชั้นหรือกลุ่มบุคคลในสังคม ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ของสังคม (Structural Functional Theories) ซึ่งโครงสร้างของสังคมคือรูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับกลุ่มสังคม หน้าที่ของสังคมกล่าวถึงผลที่ได้จากรูปแบบของความสัมพันธ์เหล่านั้น ยิ่งสังคมมีขนาดใหญ่เท่าใดความแตกต่างทางด้านโครงสร้างและหน้าที่ของประชากรในสังคมน่าจะมีมากขึ้นด้วย ความแตกต่างนี้หมายถึงความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนาระดับการศึกษา อายุ ระดับรายได้ ภูมิหลังของครอบครัว เป็นต้น และ ทฤษฎีจิตวิทยาสังคม (Social Psychology Theories) มีรากฐานมาจากทฤษฎีวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีความคิดว่าการนำไปสู่ความทันสมัยจะทำได้โดยผ่านการกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรม แนวความคิดสำคัญของกลุ่มนี้คือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล เช่น บุคลิกภาพ ค่านิยมและทัศนคติ จะสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม(นิเทศ ดินณะกุล. 2546 : 6-27)

หากพิจารณาถึงความหมายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมแล้ว การเปลี่ยนแปลงทางสังคมคือการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมอันประกอบไปด้วยกลุ่มคน ความสัมพันธ์ และสถาบันทางสังคม ที่มีผลทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมเกิดความแตกต่างกันขึ้นในเวลาใดเวลาหนึ่ง ไม่ว่าจะการเปลี่ยนแปลงจะเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยหรือใหญ่โตเพียงไรก็ตาม ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมคือการเปลี่ยนแปลงแบบแผน และขนบธรรมเนียมประเพณี การ

เปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้น ในทางปฏิบัติแล้วยากที่จะแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาด เพราะหากมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ท้ายที่สุดการเปลี่ยนแปลงก็จะมีผลกระทบถึงสองลักษณะดังกล่าวเสมอ (วิทยา บุญบงศ์, 2548 : 8)

2.4.2 ทฤษฎีการปรับตัวทางวัฒนธรรม

ปัจจุบันสังคมมนุษย์ได้เปลี่ยนจากสังคมเดี่ยว หรือเปลี่ยนจากการติดต่อสื่อสารเฉพาะกลุ่มจากคนที่มาจากวัฒนธรรมเดียวกันมาเป็นการติดต่อสื่อสารข้ามกลุ่ม ข้ามพรมแดนกับบุคคลอื่นๆ มากขึ้นทั้งกลุ่มหรือบุคคลที่มีวัฒนธรรมเหมือนหรือใกล้เคียงกัน และบุคคลหรือกลุ่มที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน ดังนั้นในภาวะปัจจุบัน มนุษย์จึงจำเป็นต้องติดต่อสื่อสารหรือพบปะกับผู้คนจากหลากหลายวัฒนธรรม (Janadt, 1998) ในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20 หลังจากที่โลกได้เข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) โลกของเราจึงเปรียบเสมือนกับ “สถานที่เดียวกัน” มีการเชื่อมต่อดังระดับโลกเพิ่มขึ้นอย่างไม่เคยมีมาก่อน ทั้งในด้านการคมนาคมขนส่งและการติดต่อสื่อสาร มีปรากฏการณ์บางอย่างเกิดขึ้นทั่วโลกในเวลาเดียวกัน และดำเนินการได้ทั่วโลกในพริบตา กล่าวคือปรากฏการณ์บางอย่างเคลื่อนไปได้ทุกจุดทั่วโลกได้ในชั่วพริบตา เช่น เครื่องขายโทรศัพท์ที่สามารถเชื่อมโยงการสื่อสารข้ามมหาสมุทรจากคนในทวีปหนึ่งไปยังอีกทวีปหนึ่งได้เร็วเท่าๆ กับข้ามฟากถนน, การเดินทางประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่งสามารถทำได้ง่ายและรวดเร็ว จะเห็นได้ว่าโลกมีการเคลื่อนไหวเพื่อเชื่อมโยงกันเป็นโลกเดียวตามสภาพพัฒนาการของการคมนาคม เทคโนโลยีการสื่อสาร และความรวดเร็วของข้อมูลข่าวสาร (Jan Aart scholte, 2005) และด้วยศักยภาพของเทคโนโลยีการสื่อสารและการคมนาคมนี้เอง จึงเอื้ออำนวยให้ผู้คนในต่างพรมแดน ต่างวัฒนธรรม สามารถติดต่อสื่อสารและไปมาหาสู่กันได้อย่างง่ายดายมากยิ่งขึ้น

มนุษย์ทุกคนจึงล้วนแต่จะต้องพบกระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรม โดยเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก เมื่อคนเราเกิดจนโต ต่างก็ต้องผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ซึ่งเป็นการเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบๆ ตัว และเรียนรู้แบบแผน พฤติกรรมต่างๆ ทางสังคมที่ถูกกำหนดโดยวัฒนธรรม (เมตตา วิวัฒนานุกูล, 2548) ทั้งวิธีการคิด วิธีการปฏิบัติ รวมถึงประเพณีหรือค่านิยม ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ผ่านทางครอบครัว โรงเรียน เพื่อน หรือสื่อต่างๆ ซึ่งทุกคนต่างเรียนรู้เพื่อนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประพฤติ ปฏิบัติ เพื่อที่จะได้เป็นที่ยอมรับของคนในสังคมนั้นๆ การเรียนรู้จะอยู่ในสังคมหรือวัฒนธรรมที่ตนเกิดและเติบโตมาจึงเป็นการเข้าสู่วัฒนธรรมของตน (Enculturation) ซึ่งเป็นกระบวนการแรกในกระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรม ดังนั้น วัฒนธรรมของตนเองที่ได้เรียนรู้มานั้นจึงเปรียบเสมือนบ้าน เปรียบเสมือนวัฒนธรรมหลักที่ยึดเป็นแบบแผนในการตัดสินใจประพฤติปฏิบัติของตนเอง และบุคคลอื่นๆ ดังนั้น เมื่อบุคคลได้พบวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไปจากที่เคยได้เรียนรู้มาก็จะทำให้เกิดความไม่เข้าใจ ผู้ที่เดินทางไปในสถานที่ที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างจากตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวชั่วคราว หรือ ย้ายไปอยู่อย่างถาวร เมื่อเผชิญกับวัฒนธรรมใหม่ ก็

จะเกิดการเรียนรู้พฤติกรรม เรียนรู้ค่านิยมและประเพณีของสถานที่นั้นๆ เพื่อให้สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติ ให้เข้ากับวัฒนธรรมใหม่ของผู้ที่ตนย้ายไปอยู่ ซึ่งกระบวนการนี้เป็นอีกส่วนหนึ่งของกระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรมเช่นกัน

การปรับตัวหรือการดัดแปลงตัวของมนุษย์ (Adaptation) หมายถึงกระบวนการที่คนกระทำปรับเปลี่ยนส่วนใดส่วนหนึ่งหรือหลายส่วนเพื่อให้ความสัมพันธลงตัว (อมรา พงศาพิชญ์, 2547 : 16) โดยการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงกายภาพให้กลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม เพื่อความมั่นคงปลอดภัยของตนเอง มีการดัดแปลงตัวเป็น 4 ประเภท คือ (1) การดัดแปลงทางกายภาพ (Physical Adaptation) (2) การดัดแปลงทางอารมณ์ (Emotional Adaptation) (3) การดัดแปลงทางสติปัญญา (Intelligence Adaptation) และ (4) การดัดแปลงทางอุดมคติ (Ideal Adaptation) ผู้ที่ดัดแปลงตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมไม่ได้ ย่อมมีอาจจะดำรงชีวิตอยู่เป็นปกติสุขได้

การปรับตัวทางวัฒนธรรมมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการปรับตัวของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ เนื่องจากการพัฒนาบุคลิกของชนแต่ละชาติพันธุ์มีผลต่อการที่บุคคลรู้สึกต้องการติดต่อกับผู้อื่น วัฒนธรรมอื่น ๆ ความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของ หรือการแยกตัวออกหรือความต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม (Bennett, 2001 : 182) การศึกษาเรื่องการปรับตัวทางวัฒนธรรมควรพิจารณาองค์ประกอบด้านศิลปวัฒนธรรม และสังคมวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิต ความเชื่อ องค์ประกอบต่าง ๆ ของวัฒนธรรมเรียงร้อยประสานเข้าเป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นองค์รวม มีลักษณะเฉพาะของแต่ละสังคมวัฒนธรรม การปฏิสัมพันธ์กับสังคมข้างเคียงหรือการค้นพบสิ่งใหม่ภายในสังคมตนเองจะทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนเพื่อการคงอยู่ของสังคมวัฒนธรรมนั้น ๆ วัฒนธรรมคือระบบสัญลักษณ์ องค์ประกอบแต่ละส่วนมีความหมายและสื่อความหมายที่ลึกซึ้งและกว้างขวางกว่าข้อเท็จจริง การดำเนินชีวิตของมนุษย์ต้องดำเนินเป็นกลุ่ม การปรับเปลี่ยนสังคมวัฒนธรรมเป็นการปรับเปลี่ยนในกลุ่มมากกว่าในระดับปัจเจกบุคคล การสืบทอดวัฒนธรรมต้องถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่งเป็นกลุ่ม การปรับตัวทางวัฒนธรรมจึงเป็นการปรับเปลี่ยนของกลุ่ม พฤติกรรมของมนุษย์ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ ไม่มีพฤติกรรมใดที่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้เลย และการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งมีกระบวนการและขั้นตอน (Cohen, 1969 : 41)

จากการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันมีส่วนส่งเสริมให้การปรับตัวเป็นไปได้ดีและเร็วขึ้น เช่นเดียวกับทัศนคติที่ดีของผู้ไปอยู่ใหม่ต่อสถานที่ไปอยู่ก็มีผลต่อการปรับตัวและยอมรับสังคมได้ดีด้วย (Kosic, 2002 :180-181; Sodowsky & Plake (1992 :55) ศึกษาการผสมผสานวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของคนหลากหลายเชื้อชาติที่เกิดการยอมรับในกลุ่มที่ต่างกัน พบว่า ชาวยุโรปสามารถปรับตัวมีวิถีชีวิตในประเทศอเมริกาได้ดีกว่าในประเทศแถบเอเชีย อาฟริกา หรืออเมริกา เช่นเดียวกับ Ward & Kennedy (1993 :175) ศึกษาพบว่า นักศึกษาชาวจีนที่ไปอยู่ในประเทศ

ลิงคโปรสามารถปรับตัวได้ดีและง่ายกว่าเมื่อย้ายไปอยู่ที่ประเทศนิวซีแลนด์ เนื่องจากการมีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน

การได้รับคำแนะนำด้านวัฒนธรรม การให้ความรู้ในการปรับตัวทางวัฒนธรรมแก่ผู้ที่ จะย้ายไปอยู่ในประเทศใหม่ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง จะช่วยให้ผู้ที่ไปอยู่ใหม่ได้เข้าใจความเป็นอยู่ เพื่ออยู่อย่างมีความสุข ลดอัตราความเสียหายต่าง ๆ ไปได้มาก เช่นกรณีของคนไทยที่ไปทำงานใน บอสตันได้กลับมาเมืองไทยหลายสัปดาห์ โดยคิดหาเพื่อความสะดวกจึงได้ปิดเครื่องทำไฟฟ้า เครื่องทำความร้อนในบ้านหมด เมื่อกลับไปปรากฏว่าท่อน้ำ โถส้วม ได้รับความเสียหายเนื่องจากน้ำ กลายเป็นน้ำแข็ง ต้องเสียเงินถึง 5,000 เหรียญในการซ่อมแซมเป็นต้น (Copeland, 1995 : 83)

สิ่งสำคัญที่ทำให้การปรับตัวได้ดีคือ ภาษา เนื่องจากภาษาของมนุษย์เป็นเครื่องมือใน การสื่อสารซึ่งกันและกัน ภาษาคือการถ่ายทอดความคิดด้วยระบบสัญลักษณ์ เป็นพฤติกรรมที่เกิด ได้ด้วยการเรียนรู้และเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม คนที่ใช้ภาษาเดียวกันสามารถแลกเปลี่ยนความ คิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ได้อย่างลึกซึ้งและกว้างขวาง ภาษาจึงทำให้มนุษย์สามารถ ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ ถิ่นที่อยู่ใหม่ การเข้าถึงบริการและการมีส่วนร่วมในชุมชนได้ง่ายขึ้น การรู้ภาษาของเจ้าของประเทศเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้การปรับตัวในการอยู่ในประเทศนั้น ๆ ประสบความสำเร็จ ถ้าไม่รู้จักภาษาหรือพูดสื่อสารได้ไม่ดีก็ทำให้การปรับตัวเป็นไปได้ยาก (Blackwell, 1994; Kim, 1998 : 505-506; Tomich, McWhirter and King, 2000 : 38) ความสามารถ ในการใช้ภาษาไทยของแรงงานต่างชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยจะทำให้ได้ค่าจ้างรายวันสูง กว่าผู้ที่พูดภาษาไทยไม่ได้ การใช้ภาษาไทยเป็นปัจจัยสำคัญในการผสมผสานเข้ากับคนไทยและ สามารถนำไปสู่การตั้งรกรากถาวรขึ้นในประเทศไทยได้ (กฤตยา อาชวนิจกุล และปราโมทย์ ประสาทกุล, 2548 : 157) การเรียนรู้ภาษาใหม่ของประเทศที่ไปอยู่ใหม่สิ่งสำคัญที่สุดมิใช่เพียง การรู้ภาษาเท่านั้นแต่อยู่ที่การรู้วัฒนธรรมใหม่ด้วย (Sjolie, 2004) จากการศึกษาของ Bronstein & Olstein (1994 : 85) พบว่า ภาษาถิ่นเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นเครื่องมือสื่อสาร โดยเฉพาะในประเทศที่มี ผู้ย้ายมาอยู่จากหลากหลายประเทศ เช่น ประเทศอิสราเอลผู้มาอยู่ใหม่ต้องรู้ภาษาฮีบรูเนื่องจากเป็น ทั้งภาษาพูดและภาษาราชการ ผู้ที่รู้ภาษาฮีบรู สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและวัฒนธรรมใหม่ได้ ง่ายขึ้น เช่นเดียวกับที่ Lybeck (2002 : 185) ศึกษาคนอเมริกันที่ไปอยู่ในประเทศนอร์เวย์ พบว่า ระดับการเรียนรู้ภาษาที่ 2 สามารถกำหนดได้ว่าจะประสบความสำเร็จในการปรับตัวและเรียนรู้ วัฒนธรรมใหม่ได้ดีเพียงใดด้วยเนื่องจากการรู้ภาษาและเข้าใจถึงการ ใช้ภาษาได้ดีทำให้เรียนรู้ วัฒนธรรมดีตามไปด้วยในกลุ่มเด็กก็พบว่าการเปลี่ยนแปลงการสอนในโรงเรียนจากการสอนโดย ใช้สองภาษามาเป็นภาษาอังกฤษอย่างเดียวและให้ภาษาที่สอง เป็นวิชาเลือกทำให้เด็กที่ย้ายมาอยู่ ใหม่ปรับตัวในการเรียนได้ดีขึ้น (Amselle, 2000 : 70-71) เด็กที่ไม่ยอมใช้ภาษาของประเทศที่ไปอยู่

ใหม่เนื่องจากไม่มีความคุ้นเคย ทำให้เกิดโรคจิตทางสังคม เกิดความขัดแย้งในการปรับตัวส่งผลต่อสภาวะจิตใจ การเรียนตกต่ำ มีการเสพยาเสพติดและเกิดพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ ได้ (James. 1997 : 99-100)

2.4.3 ทฤษฎีการผสมผสานทางวัฒนธรรม

การผสมผสานทางวัฒนธรรม เป็นการที่สังคมมีการนำเอาวัฒนธรรมมาผสมผสาน โดยมีพื้นฐานมาจากการร่วมมือกันของคนในสังคม ซึ่งเกิดเป็นวัฒนธรรมมาผสมผสาน โดยมีพื้นฐานมาจากการร่วมมือกันของคนในสังคม ซึ่งเกิดเป็นวัฒนธรรมร่วมกันจนกลายเป็นมรดกของการผสมผสานทางวัฒนธรรมร่วมกันนั่นเอง ขณะที่ลักษณะการผสมผสานทางวัฒนธรรมเป็นกระบวนการในการร่วมกันของกลุ่มชนที่มีความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำให้มีการปฏิสัมพันธ์กันขึ้นทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งก่อให้เกิดความเชื่อมต่อและการรับเอาวัฒนธรรมซึ่งกันและกันได้อย่างสมานฉันท์ อันส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มชนหรือสังคมได้อย่างสันติ การผสมผสานทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นจากปัจจัยต่างๆ ได้แก่ ปัจจัยด้านภูมิประเทศ ปัจจัยทางการศึกษา ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยทางการร่วมชาติพันธุ์ ปัจจัยทางการอยู่ร่วมกันในสังคมเกษตรอย่างเดียวกัน ปัจจัยทางการใช้สาธารณประโยชน์ร่วมกัน และปัจจัยทางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและความเจริญทางวิทยาการ ปัจจัยดังกล่าวก่อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนซึ่งมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมมาอยู่ร่วมพื้นที่เดียวกัน ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันขึ้นทางสังคมและวัฒนธรรม (อาดิช วารีกุล. 2547 น.15-24)

การผสมผสานทางวัฒนธรรม เป็นภาวะการณ์หนึ่งของวัฒนธรรมที่เกิดเนื่องจากวัฒนธรรมต่างสังคมมากระทบกัน โดยที่บุคคลจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมาติดต่อกันและมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมต่าง ๆ ในระบบวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มหนึ่งหรือทั้งสองกลุ่ม นั่นคือบุคคลหรือกลุ่มคนยอมรับวัฒนธรรมอื่น ซึ่งมีใช้วัฒนธรรมดั้งเดิมของตนซึ่งเป็นกระบวนการสองทาง คือเมื่อกลุ่มหนึ่งถ่ายทอดให้อีกกลุ่มหนึ่งในขณะเดียวกันก็อาจจะรับวัฒนธรรมของกลุ่มที่ตนถ่ายทอดมาด้วยก็ได้ การผสมผสานวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นได้ง่ายเมื่อวัฒนธรรมทั้งสองมีความคล้ายคลึงกัน รวมทั้งทัศนคติของคนด้วย หากฝังแน่นอยู่กับขนบธรรมเนียมและความเชื่อเดิมอยู่มาก โอกาสที่จะรับวัฒนธรรมใหม่ย่อมเป็นไปได้น้อย แต่อย่างไรก็ดี การขอยืมหรือการลอกเลียนแบบทางวัฒนธรรมนั้น มีข้อน่าสังเกตว่า ตามปกติแล้วคนเราจะไม่ยอมรับเอาวัฒนธรรมที่ตนถือว่ามิสสถานภาพต่ำต้อยหรือด้อยกว่าวัฒนธรรมของตน แต่จะมีความโน้มเอียงรับเอาแบบแผนทางวัฒนธรรมที่ตนเห็นว่ามิคุณค่าสูงกว่าหรือดีกว่าวัฒนธรรมของตนเข้ามา ตัวอย่างเช่นการผสมกลมกลืนกลายเป็นคนไทยของคนจีนที่เกิดในประเทศไทยในทุกระดับทางสังคมในยุคต้น ๆ ก่อนศตวรรษที่ 20 พบว่าไม่ค่อยมีปัญหายุ่งยาก เนื่องจากในเวลานั้นรัฐบาลไทยได้ให้ตำแหน่งทางสังคม

ให้ยศถาบรรดาศักดิ์แก่คนจีนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีทำให้กลายเป็นชนชั้นสูงในสังคมไทยได้ง่ายขึ้น เป็นหนทางนำไปสู่การยอมรับในสังคม ได้รับการยกย่อง การมีอำนาจ จึงเป็นสิ่งที่ทำให้คนจีนเหล่านี้ยอมรับแสดงตนว่าเป็นคนไทยอย่างสมบูรณ์ (Skinner, 1962 : 245-246)

ทฤษฎีการผสมผสานทางวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มที่เชื่อว่าการรับเอาวัฒนธรรมของสังคมอื่นมาปฏิบัติ และกลายเป็นวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา เมื่อสังคมหนึ่งถูกรุกรานและอีกฝ่ายหนึ่งชนะ ประชาชนที่ใช้ชีวิตในความเป็นอยู่ทางวัฒนธรรม จะไม่มีความแตกต่างระหว่างคนส่วนน้อยกับคนส่วนใหญ่หลงเหลืออยู่ หากมีการกลมกลืนทางวัฒนธรรมดำเนินต่อไปไม่หยุดแล้ว คงจะนำไปสู่สภาวะวัฒนธรรมใหม่ร่วมกันได้ กลุ่มที่เชื่อเช่นนี้เรียกว่าทฤษฎีเอควัฒนธรรม (Melting Pot Theory) ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งมีความคิดเห็นตรงกันข้ามคือไม่เชื่อว่าการระบวนการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมจะนำไปสู่สภาวะการสลายตัวของวัฒนธรรมเดิมจนหมดสิ้น แต่เชื่อว่าการผสมผสานทางวัฒนธรรมจะดำเนินไปถึงภาวะที่ก่อให้เกิดมีการยอมรับในความแตกต่างของวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชนที่มารวมกันเข้าเป็นสมาชิกของประเทศเดียวกันขึ้น ซึ่งจะพิจารณาได้จากมีการลอคคิต และการถือเขาถือเราลงแต่ไม่หมดไปทีเดียวเรียกว่าทฤษฎีพหุวัฒนธรรม (Cultural Pluralism Theory) (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2551 : 147-178)

นโยบายของรัฐบาลไทยต่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศนั้นเป็นนโยบายสองด้านที่ซ่อนเร้น กล่าวคือ การเน้นทั้งด้านการผสมกลมกลืนทางชาติพันธุ์เข้าสู่ความเป็นไทยและการอนุรักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์เอาไว้เพื่อการท่องเที่ยว ทางด้านการผสมกลมกลืนกลุ่มชาติพันธุ์นั้นเป็นการขยายต่อจากนโยบายการสร้างชาตินิยมที่รัฐบาลไทยใช้ได้ผลมาแล้วกับกลุ่มชาวจีน ชาวมอญ และชาวเวียดนามในประเทศไทย โดยการปฏิบัติการผ่านเทคโนโลยีทางอำนาจ (Technologies of Power) ในสถาบันทางการศึกษาการปกครอง ศาสนา ทหาร และกฎหมายประเทศไทยเป็นแผ่นดินที่ลี้ภัยของชนกลุ่มน้อยเผ่าต่าง ๆ ผู้ลี้ภัยที่เข้ามามีปัญหาที่ต้องรับการช่วยเหลือทั้งในเหตุการณ์เฉพาะหน้าและปัญหาระยะยาวที่ต้องมาอยู่อาศัยในสังคมใหม่ ทำให้ต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และระบบการเมือง ผู้ลี้ภัยเป็นชนกลุ่มน้อยถ้าหากมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมใหญ่มีความสำคัญของความเป็นพลเมืองไทย ถือได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างชนกลุ่มน้อยกับชนกลุ่มใหญ่อยู่ในลักษณะที่พอจะเข้ากันได้ เช่น กรณีชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวไทยมุสลิม ในอำเภอเบตง จังหวัดยะลา เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมด้านการบริโภคอาหาร การแต่งกาย ที่อยู่อาศัย การรักษาโรค ภาษา ประเพณี และนันทนาการ แสดงให้เห็นว่าด้วยเหตุปัจจัยทางด้านต่างๆ ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้สามารถผสมผสานวิถีชีวิตความเป็นอยู่เข้าด้วยกัน เกิดการปฏิสัมพันธ์ขึ้นทางสังคมและวัฒนธรรม การปฏิสัมพันธ์นั้นก่อให้เกิดการเชื่อมต่อและการซึมซับทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกันของกลุ่มคนที่มี

ความแตกต่าง และมีส่วนช่วยลดความขัดแย้งต่างๆ ลงได้และทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข จึงอาจกล่าวได้ว่าการแสดงออกทางวัฒนธรรมของไทยเชื้อสายจีนและชาวไทยมุสลิมนั้นเป็นไป โดยราบรื่น มีการผสมกลมกลืนเข้ากับได้เป็นอย่างดี (ทิพดี นิมิตรพงศ์ธร. 2547 : 143-147)

2.4.4 แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์

คำว่า “กลุ่มชาติพันธุ์” (Ethnic Groups) เริ่มเป็นศัพท์วิชาการที่ปรากฏในงานทางมานุษยวิทยาของทศวรรษ 1950 ที่ใช้จำแนกความแตกต่างของกลุ่มคนโดยอาศัยมาตรการทางวัฒนธรรมเป็นหลัก เพราะใช้ได้แบบเป็นกลางครอบคลุมหมด ไม่มีการแยกแยะว่ากลุ่มใดมีวัฒนธรรมสูงหรือเจริญกว่ากลุ่มอื่น กลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูดเดียวกัน และเชื่อว่าสืบสายเชื้อมาจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อพยพมาอยู่อาศัยในสังคมใหม่มักมีความสำนึกในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม สูงมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าอพยพเข้ามาในสังคมใหม่เป็นจำนวนมาก และกลุ่มคนเหล่านี้มักจะถูกเลือกปฏิบัติ และได้รับการปฏิบัติอย่างอคติ แต่เมื่อเวลาผ่านไปนาน ๆ ลูกหลานของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มแรก ๆ อาจยอมรับวัฒนธรรมใหญ่และพยายามหาทางเคลื่อนที่ทางชนชั้นให้สูงขึ้นจนในที่สุดอาจละทิ้งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มตนอย่างสิ้นเชิงก็เป็นได้ (พิณเนศ อิศรมงคลรักษ์. 2556 : 4)

นอกจากคำว่ากลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Groups) แล้ว ยังมีคำอีกคำหนึ่งคือชาติพันธุ์สัมพันธ (Ethnicity) ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มคนที่ถูกกระตุ้นให้มีพลังทางสังคมขึ้นมา เพื่อการรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ โดยกลุ่มชาติพันธุ์สัมพันธจะเน้นความสำคัญของอัตลักษณ์และความแตกต่างของตนเป็นหลัก ซึ่งชาติพันธุ์สัมพันธเป็นเรื่องของจิตชั้นหรือความมากน้อย กล่าวคือลักษณะชาติพันธุ์สัมพันธจะขึ้นอยู่กับขนาดและการผสมผสานของตัวแปรต่างๆ ได้แก่ สถาบันพื้นฐาน (ครอบครัว เครือญาติพิธีกรรม และการเฉลิมฉลอง) การติดต่อระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม และการมีผลประโยชน์ร่วมกันทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง (อเนก รักเงิน. 2551 : 6)

ในทางมานุษยวิทยานิยามว่าชาติพันธุ์สัมพันธ (Ethnicity) จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อชนหลายๆ กลุ่มมาอยู่ร่วมกันในช่วงเวลาหนึ่ง จะมีความสำนึก ในทางชาติพันธุ์ขึ้นมา อาจเกิดขึ้นได้หลายประการ ที่สำคัญก็คือ อาจจะมีแรงบีบบังคับทางการเมือง อาจจะเป็นแรงบีบบังคับทางด้านเศรษฐกิจ หรืออาจจะเป็นเรื่องของความต้องการทางด้าน วัฒนธรรมก็ได้ ความสำนึกของความเป็น ชาติพันธุ์มันอาจซุกซ่อนอยู่ในตัว เราหรือกลุ่มของเราไม่ว่าจะนานเพียงไรก็แล้วแต่ トラบที่ยังไม่มีแรงกดดัน หรือ ไม่มีความจำเป็นอื่น ใดที่จะมากระตุ้นให้เกิดความรู้สึก สำนึก ในความเป็น ชาติพันธุ์จะพบว่าความเป็น ชาติพันธุ์จะไม่เกิดขึ้น ความเป็นชาติพันธุ์จะเกิด ขึ้นได้หรือไม่มันต้องขึ้นอยู่กับบริบทสังคม เพราะในบางสังคมจะให้อนุญาตให้สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้ บางสังคมอาจจะไม่ให้อนุญาตสิ่ง

เหล่านี้เกิดขึ้น มีการปราบปราม ในกรณีนี้กลุ่มชาติพันธุ์ อาจจะมีการใช้ธรรมเนียมประเพณีความ เป็นเพื่อน ความเป็นญาติเพื่อเป็นรวมกลุ่มทางการเมืองอย่างไม่เป็นทางการ หรือเป็นกลุ่ม ผลประโยชน์ (Huynh Van Phuc. 2554 : 37)

การจะเข้าใจปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์ได้ ต้องพิจารณาความคิดและจิตสำนึกของคน ในแต่ละกลุ่มว่าลักษณะใดทางวัฒนธรรมมีความหมายกับความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของพวกเขา อย่างไร เพราะกลุ่มชนต่างๆ อาจจะมีแบบแผนวัฒนธรรมร่วมกันบางอย่างที่เกิดจากการปรับตัวกับ สภาพแวดล้อมที่ใกล้เคียงกัน แต่ต่างฝ่ายก็มองว่าไม่ใช่พวกเดียวกัน ซึ่ง Barth มองกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นรูปแบบการจัดระเบียบสังคม โดยพิจารณาว่า การที่สมาชิกของกลุ่มเรียกตัวเองหรือถูกเรียกโดย คนอื่นว่าเป็นใคร หรือเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ใดในกระบวนการปฏิบัติสัมพันธ์ซึ่งกันและ กัน และเลือกลักษณะทางวัฒนธรรมที่เป็นสัญลักษณ์ของความแตกต่างทางชาติพันธุ์ระหว่างกลุ่ม ชนต่างๆ ไม่ใช่ภาพรวมของวัฒนธรรมทั้งหมด ในแง่นี้ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ก็เปรียบเหมือน สถานภาพอื่นๆ ในสังคม เช่น เพศสภาพ ชนชั้น หรือวัยวุฒิ ที่กลายเป็นเครื่องหมายของการ ปฏิสัมพันธ์ที่ทำให้ผู้ปฏิบัติสัมพันธ์รู้ว่าควรปฏิบัติต่อกันอย่างไร (Barth. 1969)

ลักษณะร่วมทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นผลมาจากการจัดระเบียบกลุ่มชาติ พันธุ์ แต่เขาเห็นว่า การที่จะอธิบายการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นขึ้นอยู่กับหลายเงื่อนไข เช่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรม และความขัดแย้งเชิงโครงสร้าง อาจเป็นเรื่องการเข้าถึงทรัพยากรใน การผลิต อำนาจ ความรู้ กฎหมาย และเพศ เป็นต้น ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์จึงมีหน้าที่และ ความหมายในการปฏิบัติสัมพันธ์ทางสังคมแบบใหม่ แต่เมื่อสถานการณ์สังคมบางอย่างเปลี่ยนไป เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ถูกกลืนกลายทางวัฒนธรรมจนยากจะหาสัญลักษณ์ของความแตกต่าง หรือสถานะ ความขัดแย้งเชิงโครงสร้างสลายไป ความเป็นชาติพันธุ์เดิมอาจจะไม่เอื้ออำนวยต่อการปรับตัวของ กลุ่มชาติพันธุ์ (Keyes. 1979)

การหล่อหลอมของความรู้สึกร่วมกันในสายเลือด (Shared Descent) เช่น ภาษาที่ สมาชิกในกลุ่มใช้สื่อสารกัน นิทานหรือเรื่องเล่าที่สมาชิกในกลุ่มเชื่อว่า มีจุดกำเนิดร่วมกัน และ บริบททางประวัติศาสตร์ที่สมาชิกในกลุ่มประสบการณ์ร่วมกัน นอกจากนี้บริบทความสัมพันธ์และการ ปรับเปลี่ยนความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ยังสัมพันธ์กับรัฐชาติสมัยใหม่ ซึ่งเขาได้ชี้ให้เห็นถึง ความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการของความรู้สึกร่วมกันที่เกิดขึ้นในระหว่างการสร้างรัฐชาติกับ พัฒนาการของจิตสำนึกชาติพันธุ์ ยกตัวอย่าง รัฐไทยก่อนที่จะเป็นรัฐประชาชาติสมัยใหม่ แม้ว่าจะมี กลุ่มต่างๆที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม แต่ความแตกต่างนี้ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็น “ความแตกต่าง ทางชาติพันธุ์” (Ethnic Differences) เพราะว่าถูกมองในแง่ของความหลากหลายในเรื่องท้องถิ่น เครือญาติ และความสัมพันธ์ที่มีกับอารยธรรม (Civilizations) ซึ่งเป็นมรดกตกทอดกันมาด้วย

ประเพณี ลายลักษณ์อักษร เช่น องค์ความรู้ทางพุทธศาสนา จะเป็นเกณฑ์ที่ทำให้กลุ่มคนที่ยังเข้าไม่ถึงรัฐก็จะถูกเรียกว่า “กลุ่มคนที่ไม่มียารธรรม” (Keyes. 2003)

2.4.5 แนวคิดเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อย

ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรหนึ่งเดียวจะแบ่งแยกมิได้ แม้ประชากรของไทยจะประกอบและมีความเป็นมาทางเชื้อชาติประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่เป็นแบบเดียวกันรัฐชาติเดียวกันซึ่งอยู่ที่ชุดความคิดที่ว่าการอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกันนั้นก็ต้องเหมือนกัน หรืออาจเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น ทั้งยังมีความเชื่อเกี่ยวกับความเป็นชาติ ที่มีฐานรากทางชาติพันธุ์ (Ethno) ประวัติศาสตร์ ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา จิตสำนึกร่วมอาศัยหลักทางชาติพันธุ์อย่างชัดเจน ซึ่งแม้ตามความเป็นจริงประชากรในประเทศหนึ่งๆ ล้วนประกอบจากชาติพันธุ์ที่แตกต่างและหลากหลายกลุ่ม ชาติพันธุ์แปลจากภาษาอังกฤษว่า Ethnic Group นอกจากนี้ยังใช้คำว่า Ethnicity แปลว่าความเป็นชาติพันธุ์ หรือภาวะชาติพันธุ์ คนไทยรับเอาคำ Ethno มาใช้ในกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเน้นไปที่ชนกลุ่มน้อย กลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ตามตะเข็บชายแดนซึ่งแต่เดิมมักให้ความหมายไปที่ชนกลุ่มน้อยความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 หมายถึงชนต่างเผ่าหรือต่างเชื้อชาติที่อาศัยร่วมกับชนเผ่าอื่นหรือเชื้อชาติอื่นที่มีจำนวนมากกว่า มีวัฒนธรรมประเพณีแตกต่างกันไป เข้ามาและพักอาศัยในประเทศไทย โดยวิธีการหรือลักษณะที่แตกต่างกัน เช่นการหลบหนีเข้าเมือง เข้ามาอาศัยชั่วคราว หรืออาศัยอยู่ถาวร (อัญทิพย์ ฤทธิทอง, 2555 : 6)

ชนกลุ่มน้อย หมายถึง ชนเผ่าหรือต่างเชื้อชาติที่อาศัยร่วมกับชนเผ่าอื่น มีประวัติความเป็นมา ภาษา หรือความเชื่อทางศาสนาที่เหมือนกัน โดยมีความรู้สึกว่าตนเองมีความแตกต่างในเรื่องต่าง ๆ ไปจากชนกลุ่มใหญ่ที่ตนไปอาศัยอยู่ด้วยที่มีจำนวนมาก ซึ่งอาจรวมถึงกลุ่มบุคคลที่ไม่ได้มีสัญชาติและวัฒนธรรมไทย (ปรีชาพล พูลทวิ, 2553 : 7)

ชนกลุ่มน้อยเกิดจากจากการมีชนกลุ่มใหญ่และในทางตรงกันข้ามชนกลุ่มใหญ่ก็เกิดการมีชนกลุ่มน้อย ถ้าปราศจากจากชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งก็หมายความว่าปราศจากทั้งสองกลุ่ม เมื่อเป็นเช่นนี้ทั้งสองค่านี้ย่อมจะต้องนิยามซึ่งกันและกัน และสะท้อนความหมายต่อกัน เราจะเห็นว่าทั้งชนกลุ่มน้อยและชนใหญ่มีธรรมชาติสัมพันธ์ในด้าน โครงสร้างและหน้าที่ (Function) อย่างแยกกันไม่ออก หมายความว่าความเป็นไปของกลุ่มหนึ่งย่อมมีผลสืบเนื่องจากและมีผลกระทบต่ออีกกลุ่มหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น นอกจากสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นได้เกิดขึ้นนอกเหนือจากโครงสร้างของความเป็นชนกลุ่มน้อยชนกลุ่มใหญ่ โดยสิ้นเชิง เพราะฉะนั้นการวิเคราะห์ภาวะทางเศรษฐกิจสังคมหรือทางจิตวิทยาของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยมิได้โยงเกี่ยวอย่างมีความหมายกับอีกกลุ่มหนึ่งนั้น จะเรียกว่าเป็นการศึกษาชนกลุ่มน้อยมิได้ หรือถ้าเราตั้งคำถามว่า ทำไมชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งไม่

สามารถกลมกลืนทางวัฒนธรรมกับชนกลุ่มใหญ่ได้เราก็ควรจะตั้งคำถามไปพร้อมๆ กันด้วยว่าชนกลุ่มใหญ่ได้เป็นอุปสรรคหรือเอื้ออำนวยต่อการกลมกลืนทางวัฒนธรรมหรือไม่

ชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีได้มีสัญชาติไทยที่มีจำนวนน้อยกว่าคนไทยเจ้าของประเทศ และมีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีแตกต่างกันไป เข้ามาหรือมาอยู่ในประเทศไทยโดยลักษณะวิธีการต่าง ๆ เช่น หลบหนีภัยสงครามหลบหนีเข้าเมือง เข้ามาพักอาศัยชั่วคราว โดยปัจจุบันชนกลุ่มน้อยที่กรมการปกครองจัดทำทะเบียนประวัติและบัตรประจำตัวไว้มี 16 กลุ่ม ดังนี้ (มนตรี จงพูนผล และเสถียร ก่อเกียรติตระกูล. 2547 : 39)

1) ญวนอพยพ คือ คนเวียดนามที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยเมื่อปี 2488-2489อาศัยอยู่ใน 13 จังหวัดคือ นครพนม มุกดาหาร หนองคาย อุบลราชธานี ขุขันธ์ อุดรธานี อำนาจเจริญ หนองบัวลำภู สกลนคร สุราษฎร์ธานี พัทลุง ปราจีนบุรี สระแก้ว ปัจจุบันมีมติคณะรัฐมนตรีให้สัญชาติไทยแก่บุตรที่เกิดในประเทศไทยตามพระราชบัญญัติสัญชาติพ.ศ. 2508 และให้สถานะเป็นผู้เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายแก่ผู้อพยพเข้ามาตาม พ.ร.บ.คนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 (บัตรประจำตัวสีขาวขอบน้ำเงิน)

2) อิตตทหารจีนคณะชาติ (อดีต ทจช.) คือ อิตตทหารกองพล 93 ของจีนได้วันที่เข้ามาอยู่ในพม่าและเข้ามาอยู่ในประเทศไทย เนื่องจากการสู้รบกันระหว่างจีนไต้หวันและจีนแผ่นดินใหญ่ โดยเข้ามาตั้งแต่ พ.ศ. 2497 อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงรายและแม่ฮ่องสอน ปัจจุบันมีมติคณะรัฐมนตรีให้สัญชาติไทยแก่บุตรที่เกิดในประเทศไทยตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 และให้สถานะเป็นผู้เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายตาม พ.ร.บ. คนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 (บัตรประจำตัวสีขาว)

3) จีนฮ่ออพยพ คือ ครอบครัวของอิตตทหารจีนคณะชาติที่อพยพเข้ามาภายหลังสถานะเช่นเดียวกับอิตตทหารจีนคณะชาติ (บัตรประจำตัวสีเหลือง)

4) จีนฮ่ออิสระ คือ กลุ่มคนจีนซึ่งเป็นญาติของอิตตทหารจีนคณะชาติ ซึ่งเข้ามาในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2505-2521 อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย พะเยาแม่ฮ่องสอน มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อ 29 สิงหาคม พ.ศ. 2548 กำหนดสถานะเช่นเดียวกับอิตตทหารจีนคณะชาติและจีนฮ่ออพยพ (บัตรประจำตัวสีขาวขอบสีส้ม)

5) อดีตโจรจีนคอมมิวนิสต์มลายา (อดีต จคม.) อาศัยอยู่ในจังหวัดยะลา นราธิวาส และสงขลา มีมติคณะรัฐมนตรีกำหนดสถานะให้ (บัตรประจำตัวสีเขียว)

6) ไทยลื้อ อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย พะเยา มีมติคณะรัฐมนตรีกำหนดสถานะให้ (บัตรประจำตัวสีส้ม)

7) ลาวอพยพ คือ คนลาวที่มีพิน้องอยู่ทางฝั่งไทย เมื่อลาวเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้เข้ามาอาศัยอยู่กับญาติพี่น้องที่จังหวัดหนองคาย อุบลราชธานี เลย นครพนมมุกดาหาร อุดรดิษฐ์ พะเยา น่าน และเชียงราย ยังมีได้กำหนดสถานะให้ (บัตรประจำตัวสีฟ้าขอบน้ำเงิน)

8) เนปาลอพยพ คือ คนเนปาลที่เข้ามาอยู่ในพม่าก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นเกณฑ์ให้ชนสัมภาระเข้ามาในประเทศไทย อาศัยอยู่ในเขตอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อ 29 สิงหาคม กำหนดสถานะให้ (บัตรประจำตัวสีเขียว)

9) ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า คือ ชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่าง ๆ ที่อยู่ในพม่า แต่มิใช่คนพม่าเข้ามาอยู่ในประเทศไทยก่อน 9 มีนาคม 2519 อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ดาก แม่ฮ่องสอน ราชบุรี กาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และระนอง มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อ 29 สิงหาคม พ.ศ. 2548 กำหนดสถานะให้ (บัตรประจำตัวสีชมพู)

10) ผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่า คือ กลุ่มคนจากพม่าที่หลบหนีเข้าเมืองมาหลังวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2519 ได้รับการผ่อนผันให้อยู่ชั่วคราว ยังมีได้กำหนดสถานะให้ (บัตรประจำตัวมี 2 สี คือ สีส้มเป็นบัตรประจำตัวผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่าที่มีที่อยู่ถาวร สีม่วง เป็นบัตรประจำตัวผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่าที่อยู่กับนายจ้าง)

11) ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าเชื้อสายไทย คือ กลุ่มคนที่เป็นคนไทยแต่แผ่นดินไทยที่เคยอยู่ได้ถูกแบ่งสมัยอังกฤษต่อมามากเป็นของพม่า และได้เข้ามาในประเทศไทยเนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจและการเมืองมาอยู่ที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร ระนอง และดาก มีมติคณะรัฐมนตรีให้แปลงสัญชาติเป็นไทย (บัตรประจำตัวสีเหลืองขอบน้ำเงิน)

12) บุคคลบนพื้นที่สูง คือ กลุ่มชาวเขาและชนกลุ่มที่อยู่บนพื้นที่สูงใน 20 จังหวัดคือ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง พะเยา ดาก สุโขทัย น่าน แพร่กำแพงเพชร พิษณุโลก พิจิตร เลย อุทัยธานี กาญจนบุรี สุพรรณบุรี ราชบุรี เพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ มีมติคณะรัฐมนตรีกำหนดสถานะให้ (บัตรประจำตัวสีฟ้า)

13) ผู้อพยพเชื้อสายไทยจากจังหวัดเกาะกง กัมพูชา คือ คนไทยที่อยู่ที่เกาะกงซึ่งแต่เดิมเป็นคนไทยเพราะเกาะกงเป็นของไทย ต่อมาเกาะกงเป็นของฝรั่งเศสและกัมพูชา ภายหลังกัมพูชาเกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองจึงเข้ามาอยู่ที่จังหวัดตราด มีมติคณะรัฐมนตรีแปลงสัญชาติให้เป็นไทย (บัตรประจำตัวสีเขียว)

14) ผู้หลบหนีเข้าเมืองจากกัมพูชา คือ กลุ่มคนกัมพูชา ที่มีใช้คนไทยจากเกาะกงได้หลบหนีเข้ามาอยู่ที่จังหวัดตราด ยังไม่มีการกำหนดสถานะให้ (บัตรประจำตัวสีเขียวขอบแดง)

15) เผ่าตองเหลือง (มลาปรี) ที่อยู่ที่จังหวัดแพร่ น่าน มีมติคณะรัฐมนตรีกำหนดสถานะให้ (บัตรประจำตัวสีฟ้า)

16) ชุมชนบนพื้นที่สูง คือ กลุ่มบุคคลที่อยู่บนพื้นที่สูง 20 จังหวัด ที่ได้ทำการสำรวจครั้งสุดท้ายเมื่อ พ.ศ. 2542 ถ้าเข้ามาถึงวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2528 คณะรัฐมนตรีกำหนดสถานะให้ (บัตรประจำตัวสีเขียวขอบแดง)

2.4.6 แนวคิดเกี่ยวกับการสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรม

การสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรม (Acculturation) เป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นจากกลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มสมาชิกของสังคม ตั้งแต่สองกลุ่มที่มีวัฒนธรรมต่างกันติดต่อกันไปมาหาสู่กัน การติดต่อกันอาจจะมีผลกระทบระหว่างกัน หรืออาจเป็นไปได้ ไม่มีวัฒนธรรมใดที่จะสามารถอยู่ได้อย่างโดดเดี่ยวโดยไม่ติดต่อกับวัฒนธรรมใดเลย และกลุ่มแตกต่างกันทางวัฒนธรรมนั้น มิได้ตั้งแต่ระดับบุคคลครอบครัว กลุ่มสมาชิกในสังคมหรือกลุ่มชาติพันธุ์ (พรพรรณ จันทโรนานนท์, 2551 : 8)

การสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรมยังหมายถึง กระบวนการอันเกิดจากการไปมาหาสู่กันของสังคมต่างวัฒนธรรมจนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงซึ่งกันและกัน ทั้งทางด้านงานฝีมือ ประเพณี การปฏิบัติ และความเชื่อ (Culture, 2008) รวมความหมายของคำว่า Acculturation ทางด้านมานุษยวิทยาจะมีความหมายมากถึง 8 ประการ ดังนี้

- 1) เป็นกระบวนการการแลกเปลี่ยนเรื่องราวทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่แตกต่างกัน
- 2) เป็นผลที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมด้านกระบวนการติดต่อและกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมภายนอก
- 3) เป็นการกระจายทางวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว ผู้สังคมที่เปิดรับและสังคมที่ถูกบังคับให้รับ
- 4) เป็นกระบวนการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับวัฒนธรรมใหม่ สิ่งนี้รวมไปถึงความรู้ ระบบความคิด ความเชื่อ นิสัยใจคอ และระบบการสื่อสารที่แตกต่างด้วย
- 5) เป็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากการติดต่อกันโดยตรงระหว่างกลุ่มอิสระ 2 กลุ่มหรือมากกว่านั้น
- 6) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเพราะผลจากการติดต่อกัน โดยตรงอย่างต่อเนื่องระหว่างวัฒนธรรมส่วนตัว (เฉพาะบุคคล) ที่แตกต่างกัน โดยทั่วไปมักจะหมายถึง ผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์มาก
- 7) เป็นการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) อย่างหนึ่งจากการยอมรับแบบอย่างทางพฤติกรรมของวัฒนธรรมที่อยู่รอบ ๆ หรือเป็นความรู้และค่านิยมอันเป็นที่ยอมรับกันในสมาชิกของสังคม หรือเป็นกระบวนการผสมกลมกลืนของความคิดในเรื่องใหม่ ๆ อย่างหนึ่งเพื่อทำให้เกิดเป็นโครงสร้างของการรับรู้
- 8) เป็นการได้มาซึ่งวัฒนธรรมส่วนตัวหรือของกลุ่มชนที่ผิดแปลกแตกต่างไปจากวัฒนธรรมส่วนตัวหรือกลุ่มชนที่มีอยู่เดิม

ใน Dictionaries International des Terms Litteraires ได้กล่าวถึงความหมายของ Acculturation ว่าเป็นสิ่งที่ได้มาจากหลากหลายรูปแบบของกลุ่มวัฒนธรรมและมีความหมายคล้ายคลึงกับคำว่า Enculturation (การปะทะทางวัฒนธรรม) หรือเป็นกระบวนการของการรับเอา รูปแบบทางวัฒนธรรมจากกลุ่มวัฒนธรรมที่มีลักษณะเด่น หรือการยอมรับรูปแบบของวัฒนธรรมอื่นเพื่อให้เข้ากับสังคมที่กำลังถูกผสมกลมกลืน หรือการยกเลิกวัฒนธรรมเดิมเพื่อรับวัฒนธรรมใหม่ที่ตนพอใจ หรือความต่อเนื่องของการดูดซับเอาวัฒนธรรมสากล (Popular Culture) หรือวัฒนธรรมที่ใหญ่กว่า อันเป็นวัฒนธรรมระดับชาติหรือระดับโลก ของกลุ่มชาติพันธุ์หรือของส่วนภูมิภาคนั้น ๆ เพื่อเหตุผลของการเข้าสู่ความทันสมัยมากกว่า หรือการขาดหายไปหรือการลดความเป็นวัฒนธรรมเดิม เพื่อให้กระบวนการเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างรวดเร็ว (Rockerché. 1906)

จากความหมายของคำว่า Acculturation คือ การสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรมของกลุ่มที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกันนั้น การติดต่ออาจจะมีผลกระทบระหว่างกัน หรืออาจเป็นไปได้ในแง่เดียวก็ได้ ไม่มีวัฒนธรรมใดที่จะสามารถอยู่ได้อย่างโดดเดี่ยวโดยไม่ติดต่อกับวัฒนธรรมใดเลย และกลุ่มแตกต่างทางวัฒนธรรมนั้น มิได้ตั้งแต่ระดับบุคคลครอบครัว กลุ่มสมาชิกในสังคมหรือกลุ่มชาติพันธุ์ก็ได้ อย่างไรก็ตามความหมายของคำย่อมแตกต่างกันไปตามสาขาที่ทำการศึกษา

ความจริงแล้วนักมานุษยวิทยาเพิ่งจะนำคำว่า Acculturation มาใช้เมื่อศตวรรษกว่า ๆ นี้เอง ทั้งนี้ Plato ได้กล่าวถึงคำนี้มาตั้งแต่ 384 ปีก่อนคริสตศักราชแล้ว คำดังกล่าวปรากฏในการอภิปรายในความหมายว่า “Acculturation should be minimized but not to the extent of cultural isolation” (Rudmin, 2003) กล่าวกันว่า Bronislaw Malinowski (1884-1942) นักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษเป็นท่านแรกที่นำคำว่า Acculturation มาใช้ ซึ่งความจริงแล้ว Powell (1834-1902) นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกันได้ใช้คำนี้มาตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1880 แล้ว (Inga Jasinskaja-Lahti, 2000 : 14) และคำนี้ได้รับการยอมรับให้เป็นคำศัพท์ของภาษาฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1911 (Rockerché. 1906; Rudmin, 2003)

การสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรมจัดเป็นแบบ (model) แรกสุดที่ใช้ในการตรวจสอบการกระทำระหว่างกันทางด้านวัฒนธรรม การนำรูปแบบของการสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรมมาใช้ในยุคแรก ๆ นั้น ไม่มีความถูกต้อง เพราะเน้นไปในเรื่องของการกระจายอำนาจและการปฏิบัติ จึงทำให้การสังสรรค์ระหว่างทางวัฒนธรรมเป็นไปสายเดี่ยว (Unilinear) ทั้งนี้เพราะการตัดสินใจว่าเมื่อวัฒนธรรมนั้น ๆ กระจายไปถึงที่ใด แสดงว่ากลุ่มชาติพันธุ์นั้นได้รับชัยชนะแล้ว ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมนั้นได้เข้าไปแทนที่วัฒนธรรมเดิมแล้วนั่นเอง ซึ่ง Redfield, Smith and Patricia (1936) ได้ติดตามทฤษฎีดังกล่าว และเรียกทฤษฎีนี้ว่าการสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรม สำหรับเงื่อนไขที่เกิดจากการติดต่อนั้นก็แตกต่างกันไปจากเดิม Redfield เน้นว่าเมื่อเกิดการสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มแล้วจะต้องเกิดความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบทางวัฒนธรรมเดิมด้วย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้นอาจจะเกิดขึ้นทั้งสองฝ่ายหรือฝ่ายเดียวก็ได้ แต่เนื่องจากกระบวนการสังสรรค์

ระหว่างวัฒนธรรมเป็นการเปลี่ยนถ่ายค่านิยมทางวัฒนธรรมจากผู้ศึกษาไปยังผู้รับ จึงทำให้กระบวนการนี้เกิดผล 3 ประการ คือ การยอมรับ (Acceptance) การปรับตัวเข้าหา (Adaptation) และการมีปฏิกิริยาโต้ตอบ (Reaction)

Redfield ได้ให้เหตุผลว่า พวกที่ยอมรับจะได้ส่วนที่เป็นประโยชน์ต่อตน จากวัฒนธรรมของผู้ที่ศึกษาให้ โดยที่ผู้รับก็จะสูญเสียวัฒนธรรมเดิม แต่สำหรับพวกที่ปรับตัวเข้าหาแล้ว การสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรมก็จะเป็นรูปแบบที่อยู่ระหว่างกลาง กล่าวคือ วัฒนธรรม ผู้ศึกษาให้จะอ่อนอ่อนผ่อนตามวัฒนธรรมของผู้รับ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการประสานกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรมเก่าและวัฒนธรรมใหม่ สำหรับกลุ่มที่มีปฏิกิริยาโต้ตอบนั้นคือ การปฏิเสธวัฒนธรรมใหม่ทั้งหมดหรืออาจจะรับวัฒนธรรมบางส่วนของผู้ศึกษาให้บ้าง แต่ยังคงวัฒนธรรมเก่าของตนอยู่ (Redfield et al., 1936 : 149-152) จากการมองเรื่องการสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรมดังกล่าวของ Redfield จึงมีนักวิชาการรุ่นหลังกล่าวว่า การติดต่อทางด้านวัฒนธรรมนั้นเป็นไปในด้านการให้มากกว่าการแลกเปลี่ยน ดังที่คำว่า Acculturation ให้ความหมายทางด้านลบของวัฒนธรรมแฝงอยู่ด้วย ดังนั้นในการเป็นผู้ศึกษาให้หรือการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม จึงทำให้วัฒนธรรมพื้นถิ่นมีบทบาทในการแสดงออกทางวัฒนธรรมของตนได้น้อยที่สุด

สำหรับนักสังคมวิทยาด้านจิตวิทยา เช่น Berry (1980) มีแนวคิดเกี่ยวกับการสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรม เป็น 4 ประการดังนี้

- 1) $-F + C$ หมายถึง วัฒนธรรมผู้รับพอใจในวัฒนธรรมของผู้ให้
- 2) $+F - C$ หมายถึง วัฒนธรรมผู้รับไม่พอใจในวัฒนธรรมของผู้ให้
- 3) $+F + C$ หมายถึง ทั้งวัฒนธรรมของผู้ให้และผู้รับต่างพอใจซึ่งกันและกัน
- 4) $-F - C$ หมายถึง ทั้งวัฒนธรรมของผู้ให้และผู้รับต่างไม่พอใจซึ่งกันและกัน

ทฤษฎีของ Berry เป็นที่ยอมรับและมีผู้ใช้ทฤษฎีของเขาในการวิจัยอย่างมาก Enouch Padolsky ได้เสนอทฤษฎีที่ต่อเนื่องจาก Berry โดยอธิบายผล 4 ประการของ Berry ให้ชัดเจนขึ้น ดังนี้ (Berry, 1980 : 5; Rudmin, 2003)

1. การผสมกลมกลืน แบ่งเป็นการผสมกลมกลืนตามประเพณี การผสมกลมกลืนในช่วงเปลี่ยนผ่าน แต่การผสมกลมกลืนในรูปแบบดังกล่าว ถือว่าเป็นผสมกลมกลืนเฉพาะภาพลักษณ์ภายนอกเท่านั้น

2. การผสมผสานอย่างบูรณาการ แบ่งเป็นการผสมผสานตามประเพณี และตามศักยภาพ การผสมกลมกลืนดังกล่าวทำให้รูปแบบทางวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป

3) การปฏิเสธ แบ่งเป็นการถูกขับไล่ การจากไปโดยใจปรารถนาและการถูกบังคับให้จากไป

4) แบบชายขอบ แบ่งเป็นปัจเจกบุคคล กลุ่มสมาชิกและการปฏิบัติหรือความคิดแบบกลุ่มชายขอบ (Padolsky, 2007)

2.5 ทฤษฎีทางมานุษยวิทยา

ทฤษฎีแนวคิดทางมานุษยวิทยาเป็นทฤษฎีที่สำคัญสำหรับใช้เป็นแนวทางในการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาได้มากมาย แต่ในที่นี้จะนำเสนอเพียง 8 ทฤษฎีสำคัญเท่านั้น ได้แก่

2.5.1 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่

นักมานุษยวิทยาที่สำคัญในกลุ่มนี้ ได้แก่ เอ.อาร์. แรดคลิฟฟ์ บราวน์ (A.R. Radcliffe-Brown) นักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษ และ โบรินิสลอร์ มาลินอสกี (Bronislaw Malinowski) ให้ความเห็นว่า “การจะเข้าใจระบบเศรษฐกิจนั้นจะต้องเข้าใจถึงโครงสร้างสังคมก่อนและระบบเศรษฐกิจเป็นผลที่เกิดจากโครงสร้างสังคม” แนวคิดนี้เชื่อว่า “สังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นและก้าวหน้าขึ้น การศึกษาสังคมตามแนวคิดนี้มักจะให้ภาพนิ่งมากกว่าภาพที่เคลื่อนไหว สำหรับในเรื่องความเป็นปึกแผ่นทางสังคม (Social Solidarity) จะทำให้มองภาพความขัดแย้งหรือเสถียรเทียบทางสังคมว่าเป็นพยาธิสภาพทางสังคม (Social Pathological) และจำเป็นต้องแก้ไขเพื่อให้สังคมมีความเป็นระเบียบมากขึ้น” เนื่องจากนักทฤษฎีในแนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลทางความคิดจาก เอมีล เดอร์คาคีมส์ (Emile Durkheim) ผู้ซึ่งเน้นงานเขียนเกี่ยวกับวัฒนธรรม ศาสนา ให้ความสำคัญกับจิตใจเหนือวัตถุ งานส่วนใหญ่ของบราวน์ และนักคิดคนอื่นๆ ในสายเดียวกันจะเน้นศึกษาระบบเครือญาติโดยใช้ข้อมูลชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) แสดงความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างคนที่มีความผูกพันทางสังคมแต่ขัดแย้งกันในความสัมพันธ์ มีการยอมรับความขัดแย้งและจัดการอย่างเป็นทางการจนทำให้ช่วยลดความขัดแย้งได้และสังคมก็จะดำรงอยู่ต่อไปได้ในที่สุด

โดยสรุปแล้วทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ สนใจความต้องการของปัจเจกบุคคล (ผู้กระทำ) และโครงสร้างขนาดใหญ่ เช่น สถาบัน สังคม ค่านิยมทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการเหล่านี้ รวมทั้งเน้นความสัมพันธ์ทางสังคมโดยเฉพาะกลไกเพื่อจัดการความขัดแย้งในความสัมพันธ์ดังกล่าว

2.5.2 ทฤษฎีวัฒนธรรมและบุคลิกภาพ

นักคิดที่สำคัญในกลุ่มนี้ ได้แก่ รุธ เบเนดิกต์ (Ruth Benedict) และมาร์กาเร็ต เมียด (Margaret Mead) งานศึกษาชิ้นสำคัญของเบเนดิกต์ ชื่อ “Patterns of Culture” (1934) ศึกษาสังคมอเมริกัน-อินเดียน เน้นถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมและการปรับตัวของปัจเจกบุคคล และได้เสนอความคิดเกี่ยวกับรูปลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Configuration) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ถือว่าส่วนประกอบต่างๆของวัฒนธรรมมีลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และรวมเป็นหนึ่งเดียว เบเนดิกต์เชื่อว่า “ปัจเจกบุคคลและกระบวนการทางจิตวิทยาของปัจเจกบุคคลมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมด้วย”

ทฤษฎีนี้ใช้ได้ในการศึกษาสังคมสมัยใหม่ โดยศึกษาลักษณะประจำชาติ (National Character) ของสังคมต่างๆ เช่น อเมริกา ไทย ญี่ปุ่น ประเด็นที่พบจากการศึกษาและนำเสนอใจเป็น อย่างยิ่งอีกอย่างหนึ่ง คือ บุคลิกภาพที่มีคุณค่าในสังคมหนึ่งอาจกลายเป็นความผิดปกติทางจิตหรือ เป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนในอีกสังคมหนึ่งก็ได้

เอดเกอตัน (Edgerton) ได้ศึกษาชนเผ่าต่างๆ 4 เผ่าในแอฟริกาตะวันออก โดยแบ่งแต่ละ เผ่าออกเป็นกลุ่มๆ ดังนี้ (1) กลุ่มเกษตรกร (2) กลุ่มเลี้ยงสัตว์ โดยพบว่า ชนเผ่าทั้ง 4 ต่างมีความ แตกต่างในบุคลิกภาพ และพบอีกว่ากลุ่มทั้งสองประเภทจากเผ่าเดียวกันก็ยังมี ความแตกต่างกันด้วย เช่น กลุ่มเลี้ยงสัตว์เป็นปัจเจกบุคคลมากกว่ากลุ่มเกษตรกร เป็นต้น

มีด ได้เขียน หนังสือ ชื่อ “Coming of Age in Samon” (1928) โดยชี้ให้เห็น ถึง คุณลักษณะที่สำคัญของวัฒนธรรมส่วนรวมของชาวเกาะซามอนที่ให้ความสำคัญกับรูปแบบ (Formalism) หรือการกำหนดพฤติกรรมอย่างเคร่งครัดแน่นอนตายตัว ทำให้ปัจเจกบุคคลมีทางเลือก น้อยลง

2.5.3 ทฤษฎีนิเวศน์วิทยาวัฒนธรรม

นักมานุษยวิทยากลุ่มนี้ที่สำคัญได้แก่จูเลียน เอช สจิวต์ (Julian H. Steward), แคลร์ ฟอร์ด (Daryl Forde), คลิฟฟอร์ด กีทซ์ (Clifford Geertz) และมาร์วิน แฮร์ริส (Marvin Harris)

สจิวต์ ให้ความหมายนิเวศน์วิทยาว่า “คือการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อม นิเวศน์วิทยาทางวัฒนธรรม จึงหมายถึงวิธีการศึกษาหาข้อกำหนดหรือหลักเกณฑ์ทางวัฒนธรรม ซึ่ง เป็นผลกระทบจากการปรับตัวเข้ากับสภาวะแวดล้อม (ของมนุษย์แต่ละสังคม) นิเวศน์วิทยา วัฒนธรรมจึงแตกต่างไปจากนิเวศน์วิทยาสังคม (Social Ecology) เพราะนิเวศน์วิทยาวัฒนธรรมมุ่ง แสวงหากฎเกณฑ์เพื่ออธิบายที่มาของลักษณะและแบบแผนวัฒนธรรมบางประการที่มีอยู่ในแต่ละ สภาวะแวดล้อม มากกว่ามุ่งแสวงหาหลักการทั่วไปที่ใช้ได้กับทุกวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม” สิ่งที่สำคัญที่สุดในแนวคิดนี้คือ “แก่นวัฒนธรรม” (Cultural Core) ซึ่งหมายถึง “กลุ่มของลักษณะ หรือแบบแผนวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดมากที่สุดกับกิจกรรมเพื่อการดำรงชีพและการ จัดการทางเศรษฐกิจ” ทั้งนี้จะมุ่งสนใจการนำวัฒนธรรมทางวัตถุ (ระบบเทคนิควิทยาที่ใช้หรือ เครื่องมือเทคโนโลยี) มาใช้แตกต่างกันอย่างไรและก่อให้เกิดการจัดการทางด้านสังคมที่แตกต่างกัน อย่างไม่รู้ในสภาวะแวดล้อมที่แตกต่างกัน เพราะสภาวะแวดล้อมแต่ละแห่งอาจเป็นตัวช่วยหรือ ข้อจำกัดใช้เทคนิควิทยาเหล่านี้ก็ได้

ในขณะที่แฮร์ริส ศึกษาการทำสงครามของชนบรรพกาล (Primitive Warfare) โดย อธิบายว่า “สงครามเป็นกลไกอันหนึ่งในการปรับจำนวนประชากรให้เหลือพอที่จะสามารถอาศัยอยู่ ในระบบนิเวศน์หนึ่งได้อย่างเหมาะสม”

ส่วนกรีทซ์ ศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของแบบแผนการเกษตรในอินโดนีเซีย ได้เขียนหนังสือ “Agricultural Involution” (1963) ซึ่งให้เห็นถึงอิทธิพลของระบบนิเวศน์ที่มีต่อโครงสร้างสังคม หัวใจที่สำคัญของแนวคิดนี้ก็คือ “การรวมเอาระบบสังคม วัฒนธรรมและสถานะทางชีววิทยาเข้าด้วยกันในการศึกษาการพัฒนาของสังคม”

ทฤษฎีนิเวศน์วิทยาวัฒนธรรมเน้นว่า “ความเชื่อและการปฏิบัติต่างๆตามระบบวัฒนธรรมที่ดูเหมือนไร้สาระ ไม่มีเหตุผล แต่อาจมีผลในด้านการใช้ทรัพยากรอย่างมีเหตุมีผลก็ได้ โดยคำนึงถึงระดับของเทคโนโลยีที่ใช้เฉพาะสถานที่ด้วย” เช่น การกินเนื้อวัวเป็นของต้องห้ามของชาวฮินดูทั้งที่ความคดอยากยากจนมีไปทั่วอินเดีย นั่น แอร์ริสอธิบายสิ่งเหล่านี้ว่า “การห้ามกินเนื้อวัวมีความหมายว่าวัวมีไว้ใช้ลากคันไถ หากไม่มีวัวก็จะไม่อาจทำการเกษตรได้ ดังนั้นข้อห้ามทางศาสนาจึงเป็นการเพิ่มความสามารถของสังคมเกษตรกรรมในระยะยาว”

โดยสรุปแล้วทฤษฎีนิเวศน์วิทยาวัฒนธรรมนี้จะช่วยให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชากร สิ่งแวดล้อมทางสังคมและลักษณะทางกายภาพในสังคมได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

2.5.4 ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

ทฤษฎีนี้จะเน้นถึงกระบวนการทางประวัติศาสตร์ที่ใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เรียกว่า “ลักษณะเฉพาะทางประวัติศาสตร์” (Historical Particularism) นักมานุษยวิทยาในแนวความคิดนี้คือ ฟรานซ์ โบแอส (Franz Boas) เป็นนักมานุษยวิทยาชาวเยอรมันทำงานในตำแหน่งอาจารย์ในมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ประเทศสหรัฐอเมริกา เน้นว่า “การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่มีลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมหนึ่งแพร่กระจายไปสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง โดยปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมใหม่” นอกจากนั้นยังเป็นผู้สนับสนุนให้เกิดแนวคิดที่เชื่อว่า “วัฒนธรรมสามารถวัดได้ โดยนำวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมาเปรียบเทียบกันและพิจารณาคุณลักษณะที่สูงกว่าหรือด้อยกว่าของแต่ละวัฒนธรรม แต่ยังคงเชื่อว่าวัฒนธรรมนั้น ไม่มีวัฒนธรรมใดที่ดีกว่าหรือเลวกว่ากัน”

เฮช.จี. บาร์เน็ต (H.G. Barnett) นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกันผู้ซึ่งสนใจศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับนวัตกรรม (Innovation) ที่ถือว่าเป็นตัวแทนจากวัฒนธรรมหนึ่งและมีการถ่ายทอดไปยังวัฒนธรรมอื่น ในงานเขียนชื่อ “Innovation : The Basis of Cultural Change” (1953) กล่าวไว้ว่านวัตกรรมก็คือ ความคิดหรือพฤติกรรมหรือสิ่งใดๆก็ตามที่เป็นของใหม่ เพราะมันแตกต่างทางด้านคุณภาพไปจากรูปแบบที่มีอยู่ บาร์เน็ตเชื่อว่า “วัฒนธรรมเปลี่ยนไปเพราะนวัตกรรม แต่ขณะเดียวกันวัฒนธรรมบางวัฒนธรรมอาจเป็นตัวถ่วงหรือไม่สนับสนุนให้เกิดนวัตกรรมก็ได้ ฉะนั้นเขาจึงเสนอว่าจำเป็นต้องมีวิธีการส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมขึ้น ในสังคมหรือวัฒนธรรม”

เอฟเวอเรท เอ็ม. โรเจอร์ (Everett M. Rogers) ผู้เขียนงานชื่อ “Diffusion of Innovations” ได้เน้นว่า “การเปลี่ยนแปลงสังคมส่วนใหญ่เกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามามากกว่าเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นภายในสังคม และนวัตกรรม (Innovation) ที่ถ่ายทอดกันนั้นอาจเป็นความคิด (Idea) ซึ่งรับมาในรูปสัญลักษณ์ (Symbolic Adoption) ถ่ายทอดได้ยาก หรืออาจเป็นวัตถุ (Object) ที่รับมาในรูปการกระทำ (Action Adoption) ซึ่งจะเห็นได้ง่ายกว่า” โรเจอร์ ยังได้กล่าวอีกว่า “นวัตกรรมที่จะยอมรับกันได้ง่าย ต้องมีลักษณะ 5 ประการ ได้แก่ (1) มีประโยชน์มากกว่าของเดิม (Relative Advantage) (2) สอดคล้องกับวัฒนธรรมของสังคมที่รับ (Compatibility) (3) ไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อนมาก (Less Complexity) (4) สามารถแบ่งทดลองรับมาปฏิบัติเป็นครั้งคราวได้ (Divisibility) และ (5) สามารถมองเห็นเข้าใจง่าย (Visibility) นอกจากนี้ โรเจอร์ยังได้นำเสนอขั้นตอนการตัดสินใจรับเอานวัตกรรมใหม่อีก 5 ขั้นตอนได้แก่ (1) ขั้นตอนในการรับรู้นวัตกรรม (Awareness) (2) เกิดความสนใจในนวัตกรรมนั้นๆ (Interest) (3) ประเมินค่านวัตกรรม (Evaluation) (4) ทดลองใช้นวัตกรรม (Trial) และ (5) การรับหรือไม่รับเอานวัตกรรม (Adoption or Rejection) โดยผู้รับนวัตกรรมอาจมีทั้งผู้รับเร็วหรือช้าแตกต่างกันไป”

โดยสรุปทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมนี้จะช่วยอธิบายวิธีการ/ขั้นตอน ของการเผยแพร่วัฒนธรรมหนึ่งไปสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง ซึ่งจะต้องคำนึงถึงข้อเหมือนและข้อต่างของวัฒนธรรมทั้งสองเป็นสำคัญ

2.5.5 ทฤษฎีความก้าวหน้าทางวัฒนธรรม

นักมานุษยวิทยาในกลุ่มนี้ เช่น เลสลีย์ เอ. ไวท์ (Leslie A. White) ชาวอเมริกัน ผู้เสนอกฎพื้นฐานของวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมตามสูตร $E \times T = C$ โดยที่

E คือ ปริมาณพลังงานที่แต่ละคนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในแต่ละปี (Energy)

T คือ ประสิทธิภาพของเครื่องมือทางเทคนิควิทยาในการนำพลังงานมาใช้ (Technology or Efficiency of Tools)

C คือ ระดับพัฒนาการทางวัฒนธรรม (Degree of Cultural Development)

2.6 แนวคิดการจัดการความรู้

ในสังคมฐานความรู้ การจะอยู่รอดและการดำรงไว้ซึ่งความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ที่จะจัดการกับทุนทางปัญญา (Intellectual Assets) แต่อย่างไรก็ตาม การจัดการความรู้ยังเป็นศาสตร์ที่จะต้องมีการพัฒนาและประยุกต์ใช้ให้แพร่หลายมากขึ้น ประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับความรู้ คือ ความรู้เป็นทรัพยากรเพียงอย่างเดียวที่ยังใช้ยังมีเพิ่ม ผู้จัดการความรู้ที่เป็นระดับมืออาชีพ ปัจจุบันจะต้องเผชิญปัญหาและความคาดหวังที่สูงมาก เพราะความรู้ใหม่เกิดขึ้นในอัตราทะลุทะลวง ความรู้มีวงจรชีวิตที่สั้นลง (ล้าสมัยง่าย) และการจัดการสมัยใหม่ ไม่ว่าจะวงการใดๆ ล้วนแต่ใช้ความรู้ ที่เข้มข้นขึ้นทุกขณะ ดังนั้น ทุกคนจึงต้องเตรียมตัวให้พร้อม เพราะถ้าหากคุณรอจนคู่แข่งได้ลงทุนลงแรงในการจัดการความรู้จนเริ่มเห็นผล มันอาจสายเกินไปที่จะไล่ตาม ความรู้ในฐานะปัจจัยเพื่อการแข่งขัน ได้กระทบและสร้างความตื่นตัวในภาคธุรกิจมาแล้วระยะหนึ่ง องค์กรทุกแห่งได้รับการกระตุ้นให้ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินสมบัติที่หลบซ่อนอยู่ภายในสมองของพนักงาน องค์กรสมัยใหม่ที่มีนวัตกรรม มักจะจัดตั้งกลุ่มทำงานเพื่อจัดการความรู้ ส่วนประธานหรือผู้บริหารระดับสูงก็จะเน้นบทบาทในการใช้ความรู้เพื่อปรับทิศทางขององค์กรสำหรับอนาคต เราจะพบว่า มีทีมงานหรือบริษัทที่ปรึกษาหลายบริษัท โฆษณาเกี่ยวกับการจัดฝึกอบรมสัมมนาในหัวข้อ “การจัดการความรู้” แสดงให้เห็นว่า การลงทุนในทุนทางปัญญาจะช่วยสร้างกำไรหรืออัตราผลตอบแทนให้กับองค์กรมากกว่าการลงทุนในปริมาณที่เท่ากันกับทุนที่เป็นวัสดุสิ่งของ หรือเป็นยุคที่ทุนทางปัญญาขององค์กรมีค่ามากกว่าทุนที่เป็นสิ่งของหลายเท่าตัว

2.6.1 ความหมายของการจัดการความรู้

การจัดการความรู้ในองค์กร หมายถึง การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กร ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในการแข่งขันสูงสุด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการระบบราชการ. 2548) โดยที่ความรู้มี 2 ประเภท คือ (1) ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่างๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์ บางครั้ง จึงเรียกว่าเป็นความรู้แบบนามธรรม (2) ความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวมถ่ายทอดได้ โดยผ่านวิธีการต่างๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือต่างๆ และบางครั้งเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรม (สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม. 2548)

การจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการที่เป็นเครื่องมือหรือวิธีการเพิ่มพูนมูลค่าหรือคุณค่าของกิจกรรมขององค์กร กลุ่มบุคคล หรือเครือข่ายของกลุ่มบุคคลหรือองค์กรการจัดการความรู้ไม่ได้มีความหมายเพียงแค่การนำ “ความรู้” มา “จัดการ” แต่มีความหมายจำเพาะและลึกซึ้งกว่านั้นมาก การจัดการความรู้ คือ เครื่องมือพัฒนาผลงานของบุคคล องค์กร เครือข่าย และพัฒนาสังคมในภาพรวมในยุคสังคม-เศรษฐกิจบนฐานความรู้ การจัดการความรู้มีอยู่แล้วตามธรรมชาติในทุกคนทุกองค์กร ทุกเครือข่าย และทุกสังคม แต่เป็นการจัดการความรู้ที่ทำโดยไม่มีระบบแบบแผนขาดพลัง (สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม. 2548)

ยุทธาน แซ่เตียว (2547) ได้ให้ความหมายของ การจัดการความรู้ ว่าเป็นกระบวนการในการสรรหาความรู้หรือกระบวนการในการนำความรู้มาถ่ายทอด แบ่งปันความรู้ไปยังบุคลากรเพื่อพัฒนาขีดความสามารถขององค์กร เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้มีการสร้าง รวบรวม จัดระบบ เผยแพร่ความรู้ที่เป็นประโยชน์เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ทั้งนี้ ส่งผลให้การปฏิบัติงานขององค์กรมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

Ryoko Tayama (อ้างถึงในสุวรรณ เจริญเสาวภาคย์ และคณะ. 2548) ได้ระบุความหมายไว้ว่า การจัดการเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ โดยใช้ความรู้ที่มีอยู่ ประสบการณ์ของคนในองค์กรอย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนานวัตกรรมที่จะทำให้มีความได้เปรียบเหนือคู่แข่งขั้นทางธุรกิจ

World Bank (อ้างถึงในสุวรรณ เจริญเสาวภาคย์ และคณะ. 2548) ได้ระบุความหมายการจัดการความรู้ไว้ว่าการจัดการความรู้เป็นการรวบรวมวิธีปฏิบัติขององค์กรและกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง การนำมาใช้ประโยชน์และเผยแพร่ความรู้และบริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจ

การจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการแสวงหาความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กร มีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบเพื่อให้แต่ละหน่วยงานเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสม สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ตลอดเวลา มีการเผยแพร่เพื่อประโยชน์ต่อสังคม มีการสร้างชิ้นใหม่เพื่อสนับสนุนให้หน่วยงานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ เป็นเพียงเครื่องมืออย่างหนึ่ง ซึ่งเราเลือกนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพขององค์กร ไม่มีรูปแบบที่ตายตัว องค์กรควรกำหนดรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมด้วยตนเอง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ (วิศิษฐ์ สงวนวงษ์วาน. 2549)

กล่าวโดยสรุป การจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการสร้างความรู้ การรวบรวมความรู้ การจัดเก็บความรู้อย่างเป็นระบบเพื่อให้สะดวกต่อการนำมาใช้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เผยแพร่ถ่ายทอดต่อกันในองค์กรอันเป็นประโยชน์ต่อองค์กรและพัฒนาความสามารถของบุคลากรในองค์กรเพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงาน ผลจากการสร้างความรู้ก่อให้เกิดผลงานด้านวิชาการต่างๆ และเกิดทักษะความชำนาญ สามารถนำมาพัฒนาองค์กรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้อย่างเหมาะสม

2.6.2 ความสำคัญของการจัดการความรู้

องค์กรจำนวนมากประสบปัญหาในเรื่องของการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่องในการรักษาจุดแข็งหรือความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์กรให้ดำรงอยู่ในองค์กรอย่างถาวร การพัฒนาองค์กรส่วนใหญ่มักขึ้นอยู่กับบุคคลบางกลุ่มเท่านั้น และเมื่อกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทต่อความสำเร็จขององค์กรเหล่านี้ได้ออกจากองค์กรไปไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม ความรู้และความเชี่ยวชาญต่างๆ ที่เคยเป็นส่วนที่สร้างความแข็งแกร่งขององค์กรมักจะหายไปพร้อมกับบุคคลกลุ่มดังกล่าวด้วยในกรณีเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อองค์กรเป็นอย่างมาก บางองค์กรอาจถึงกับวิกฤติทำให้องค์กรประสบกับปัญหาอาจถึงขั้นที่ต้องเลิกดำเนินการเลยก็มี ปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องของการจัดการความรู้ทั้งสิ้น ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้เนื่องจากองค์กรไม่สามารถเปลี่ยนความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคลากร (Personal Knowledge) ให้กลายมาเป็นความรู้ขององค์กร (Organizational Knowledge) ที่สามารถถ่ายทอดให้กับบุคคลอื่นในองค์กรได้ เพื่อให้องค์กรสามารถดำรงอยู่ได้โดยไม่ต้องขึ้นอยู่กับบุคคลบางกลุ่มนั้น (สมชาย นำประสิทธิ์ชัย)

การจัดการความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่กระจัดกระจายในองค์กร จึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งการจัดการความรู้ (Knowledge-based Management) ให้สามารถสะสมและรวบรวม มาตรการส่งเสริมและนำองค์ความรู้มาแบ่งกันใช้งาน (Knowledge Sharing) ให้กับทุกคนในองค์กร ทำการต่อยอดภูมิปัญญาเหล่านั้นยิ่งขึ้น ไป และนำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) โดยมีสมาชิกขององค์กรเป็นบุคคลเรียนรู้ (Learning Person) ในที่สุด (สมศักดิ์ ภิญโญธรรมากร . 2548 : 3)

2.6.3 กระบวนการจัดการความรู้

บุญดี บุญญากิจ และคณะ (2547) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่นำความรู้ที่มีอยู่ หรือเรียนรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร โดยผ่านกระบวนการต่างๆ คณะผู้เขียน ได้สรุปขั้นตอนหลักๆ ของกระบวนการความรู้ไว้ดังนี้

- 1) การค้นหาความรู้ (Knowledge Identification)
- 2) การสร้างและการแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition)
- 3) การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization)
- 4) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement)
- 5) การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access)
- 6) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing)
- 7) การเรียนรู้ (Learning)

ทั้ง 7 ขั้นตอนนี้จะช่วยองค์กรสามารถสร้างและจัดการความรู้ทั้งที่มีอยู่เดิมภายในองค์กร และความรู้ใหม่ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนมีดังต่อไปนี้

1) การค้นหาความรู้ (Knowledge Identification) การค้นหาว่าองค์กรมีความรู้อะไรบ้างในรูปแบบใด อยู่ที่ใคร และความรู้อะไรบ้างที่องค์กรจำเป็นต้องมี ทำให้องค์กรทราบว่าขาดความรู้อะไรบ้าง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ “รู้เรา” นั่นเอง โดยทั่วไป องค์กรสามารถใช้เครื่องมือที่เรียกว่า “Knowledge Mapping” หรือการทำแผนที่ความรู้ในขั้นตอนนี้เพื่อหาว่าความรู้ใดมีความสำคัญสำหรับองค์กร จัดลำดับความสำคัญของความรู้เหล่านั้น เพื่อให้องค์กรวางขอบเขตของการจัดการความรู้ และสามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ประโยชน์ของแผนที่ความรู้คือช่วยทำให้เห็นภาพรวมของคลังความรู้ขององค์กร ทำให้องค์กรทราบว่ามีความรู้ที่ทับซ้อนกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ หรือไม่ ซึ่งก่อให้เกิดความสับสนเปลืองในการจัดเก็บและรวบรวม และทำให้บุคลากรทุกคนทราบว่าองค์กรมีความรู้อะไรบ้างและจะหาความรู้ที่ตนเองต้องการได้ที่ไหน นอกจากนี้ยังใช้เป็นโครงสร้างพื้นฐานทางความรู้ที่องค์กรสามารถใช้เป็นฐานในการต่อยอดขยายความรู้ในเรื่องต่างๆ อย่างเป็นระบบ รวมทั้งการใช้เพื่อศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงานและการเคลื่อนย้ายแหล่งข้อมูลความรู้ต่อระบบต่างๆ

2) การสร้างและการแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition)

เป็นขั้นตอนในการดึงเอาความรู้จากแหล่งต่างๆ ที่อาจกระจัดกระจายมารวมไว้เพื่อจัดทำเนื้อหาให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการของผู้ใช้ สำหรับความรู้ที่จำเป็นต้องมี แต่ยังไม่มียัง องค์กรอาจสร้างความรู้ดังกล่าวจากความรู้เดิมที่มีก็ได้ หรือนำความรู้จากภายนอกมาใช้ นอกจากนี้องค์กรอาจจะต้องพิจารณาจำกัดความรู้ที่ไม่จำเป็น หรือล้าสมัยทิ้งไปเพื่อประหยัดทรัพยากรในการจัดเก็บความรู้เหล่านั้น ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ขั้นตอนนี้ประสบความสำเร็จ คือ บรรยากาศ และวัฒนธรรมขององค์กร ที่เอื้อให้บุคลากรกระตือรือร้น ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันเพื่อใช้ในการสร้างความรู้ใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ระบบสารสนเทศก็มีส่วนช่วยให้บุคลากรสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันได้รวดเร็วและทำให้การแสวงหาความรู้ใหม่ๆ จากภายนอกได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

3) การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization) เมื่อมีเนื้อหาความรู้ที่ต้องการแล้ว องค์กรต้องจัดความรู้ให้เป็นระบบ เพื่อให้ผู้ใช้สามารถค้นหาและนำความรู้ดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ได้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบนั้นหมายถึงการจัดทำสารบัญ และจัดเก็บความรู้ประเภทต่างๆ เพื่อให้เก็บรวบรวม การค้นหา การนำมาใช้ทำได้ง่ายและรวดเร็ว สามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ได้โดยง่าย

4) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement) เป็นขั้นตอนการปรับปรุง และประมวลผลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจ และใช้ได้ง่ายเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วทั้งองค์กร ตลอดจนการเรียบเรียง ตัดต่อ และปรับปรุงเนื้อหาให้มีคุณภาพดี ทันสมัย สอดคล้องและตรงตามความต้องการของผู้ใช้

5) การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access) ความรู้ที่ได้มานั้นจะไร้ค่าหากไม่ถูกนำไปเผยแพร่เพื่อให้ผู้อื่นใช้ประโยชน์ได้ ดังนั้นองค์กรจะต้องมีวิธีการในการจัดเก็บและกระจายความรู้ประเภท Explicit และ Tacit โดยทั่วไปการส่งหรือการกระจายความรู้ให้ผู้ใช้มี 2 ลักษณะ คือ

Push การป้อนความรู้ เป็นการส่งข้อมูล/ความรู้ให้ผู้ใช้โดยผู้ใช้ไม่ได้ร้องขอหรือต้องการ หรือเรียกง่ายๆ ว่าเป็นแบบ “Supply-Based” เช่น การส่งหนังสือเรียนเวียนแจ้งให้ทราบ

Pull การให้โอกาสเลือกใช้ความรู้ โดยผู้ใช้สามารถเลือกรับหรือใช้แต่เฉพาะข้อมูล/ความรู้ที่ต้องการเท่านั้น การกระจายความรู้แบบนี้เป็นแบบ “Demand-Based”

6) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) เป็นขั้นตอนในการนำความรู้ที่ได้จัดเก็บมาเผยแพร่ แบ่งปันและแลกเปลี่ยนกัน มี 2 ลักษณะ ดังนี้

6.1) การแบ่งปันความรู้ประเภทที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) วิธีที่นิยม เช่น การจัดทำเป็นเอกสาร วีดิโอ ซีดี จัดทำฐานความรู้โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วย จะทำให้สามารถเข้าถึงความรู้ได้ง่ายและรวดเร็วยิ่งขึ้น

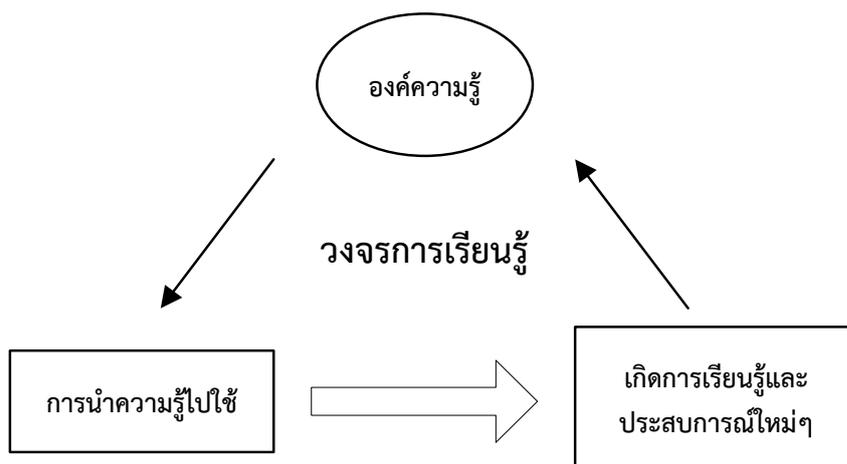
6.2) การแบ่งปันความรู้ที่อยู่ในคน (Tacit Knowledge) สามารถทำได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับความต้องการและวัฒนธรรมองค์กร ส่วนใหญ่มักจะใช้ผสมผสานเพื่อผู้ใช้ข้อมูลสามารถเลือกใช้ได้ตามความสะดวก เช่น

- ทีมข้ามสายงาน (Cross-Functional Team)
- Innovation & Quality Circles (IQCs)
- ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community of Practice)
- ระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System)
- การสับเปลี่ยนงาน (Job Rotation) และการยืมตัวบุคลากรมาช่วยงาน

7) การเรียนรู้ (Learning)

วัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดในการจัดการความรู้ คือ การเรียนรู้ของบุคลากร และนำความรู้ นั้นไปใช้ประโยชน์ ในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาและปรับปรุงองค์กร

การเรียนรู้ของบุคลากรจะทำให้เกิดความรู้ใหม่ๆ ขึ้นมากมาย ซึ่งจะไปเพิ่มพูนองค์ความรู้ ขององค์กรที่มีอยู่แล้วให้มากขึ้นเรื่อยๆ ความรู้นี้ก็จะถูกนำไปใช้เพื่อสร้างความรู้ใหม่ๆ อีกเป็นวงจร ที่ไม่วันสิ้นสุด ที่เรียกว่า “วงจรการเรียนรู้”

รูปที่ 2.16 วงจรการเรียนรู้

2.6.4 ประโยชน์ของการจัดการความรู้

กฤษณัย แก้วมณี (2553: 33) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

- 1) เพื่อป้องกันการสูญหาย การจัดการความรู้ทำให้องค์กรสามารถรักษาความเชี่ยวชาญ ความชำนาญและความรู้ที่อาจสูญหายไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของบุคลากร เช่น การเกษียณอายุ การทำงาน หรือการลาออกจากการทำงาน เป็นต้น
- 2) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการตัดสินใจโดยประเภทคุณภาพและความสะดวกในการเข้าถึงความรู้เป็นปัจจัยสำคัญของการเพิ่มประสิทธิภาพการตัดสินใจ เนื่องจากผู้ที่มีหน้าที่ตัดสินใจต้องสามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วและมีคุณภาพ
- 3) ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและมีการยืดหยุ่น การทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจในงานและวัตถุประสงค์ของงานโดยไม่ต้องมีการควบคุมหรือมีการแทรกแซงมากนักจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถทำงานในหน้าที่ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดการพัฒนาจิตสำนึกในการทำงาน
- 4) ความได้เปรียบในการแข่งขัน การจัดการความรู้ช่วยให้องค์กรมีความเข้าใจลูกค้า แนวโน้มของการตลาดและการแข่งขันทำให้สามารถลดช่องว่างและเพิ่มโอกาสการแข่งขันได้

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กมล บุญเขต (2551) ศึกษาการแสดงการละเล่นผีตาโม่ไทย-หล่ม และพัฒนาประเพณีประเพณีการละเล่นผีตาโม่ไทย-หล่ม หมู่บ้านนาทราย อำเภอหล่มเก่า จังหวัดพิจิตร ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีการละเล่นผีตาโม่ไทย-หล่ม จะจัดขึ้นในเดือนหก นับตามจันทรคติ ของทุกปี ซึ่งผีตาโม่ไทย-หล่ม จะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าโทนสีเทาดำ ไม่สดใส หน้ากากทำมาจากหวดหนึ่งข้าว อยู่ในลักษณะคว่ำลงและเขียนลวดลายบนหน้าผากอย่างน่าเกลียดน่ากลัว การพัฒนาประเพณีการละเล่นผีตาโม่ไทย-หล่ม ได้ทำการปรับเปลี่ยนใหม่โดยเน้นความคล่องตัว ความเป็นระเบียบง่ายต่อการและเก็บรักษา เพิ่มเครื่องดนตรีร่วมสมัยเข้ามาเพิ่มเติมและนำเพลงลูกทุ่งอีสานมาประยุกต์เข้ากับเพลงพื้นบ้านด้วยท่วงทำนองที่แปลกใหม่ ชวนฟัง เพื่อสร้างความสนุกสนาน ตลอดจนทำรำประกอบการแสดง ได้ทำการปรับกระบวนการรำประกอบจังหวะให้มีรูปแบบที่ชัดเจนและมีแบบแผนที่แน่นอน สามารถสื่อความหมายให้กับผู้ชมได้ง่าย และสามารถถ่ายทอดกระบวนการรำได้อย่างครบถ้วน

สุวัฒน์ บุศย์เมือง (2551) ศึกษาแหล่งศิลปกรรมด้านจิตรกรรมและประติมากรรมของจังหวัดพิจิตร และศึกษาแนวทางการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังวัดนาทราย และประติมากรรมหลวงพ่อกุญแจ วัดศาล เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่มและการใช้แบบสอบถาม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ และนำเสนอผลงานวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของวัดนาทราย และจิตรกรรมฝาผนังในโบสถ์ พบว่าในบริเวณโดยรอบวัดไม่ได้รับการสนับสนุนให้พร้อมที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น ไม่ปรากฏป้ายแสดงสถานที่ของวัดอย่างชัดเจนเป็นที่สังเกตได้ ทางเข้าวัดเป็นเส้นทางที่ค่อนข้างแคบ ผิวทางชำรุด ขรุขระ สภาพโบสถ์ภายนอกยังคงแข็งแรง แต่ทางเข้าโบสถ์ด้านหน้าอยู่ในสภาพทรุดโทรม โดยเฉพาะภาพเขียนภายในโบสถ์ที่ฝาผนังทั้ง 4 ด้านที่ต้องทำการซ่อมแซมโดยผู้เชี่ยวชาญจากกรมศิลปากรสำหรับการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังในโบสถ์วัดนาทราย ในปัจจุบันยังไม่มีผู้รับผิดชอบโดยตรงในการบำรุงรักษา สภาพทั่วไปของวัดศาลและหลวงพ่อกุญแจ พบว่าในบริเวณโดยรอบวัดไม่ได้รับการสนับสนุนให้พร้อมที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น ทางเข้าวัดเป็นทางแคบ เล็ก อยู่ตรงเสาไฟฟ้าพอดิ และมีถังขยะสาธารณะตั้งอยู่ตรงทางเข้า ซึ่งเป็นร้วบ้านของชาวบ้าน ป้ายแสดงชื่อวัดเป็นป้ายไม้ แม้ว่าจะทำอย่างประณีต แต่ก็ไม่เหมาะสมกับความเป็นโบราณสถานที่สำคัญ ภายในวัดยังไม่ได้รับการปรับปรุง มีอาคารที่ยังสร้างไม่เสร็จปรากฏอยู่ วิหารที่ประดิษฐานองค์หลวงพ่อกุญแจได้รับการบูรณะเป็นอย่างดี

อนงค์พรรณ หัตถมาศ (2554) ศึกษาประมวลผลการสืบสานประเพณีเทศกาลขนมจีน อำเภอหล่มเก่า จังหวัดพิจิตร และเพื่อเผยแพร่ประเพณีเทศกาลขนมจีน อำเภอหล่มเก่า จังหวัดพิจิตร

ผลการวิจัยพบว่า เทศกาลขนมจีน เป็นประเพณีหนึ่งที่สำคัญของอำเภอหล่มเก่า จังหวัดพิจิตร ชุมชนแต่ละตำบลมีการสืบทอดการขายขนมจีนมานานระหว่าง 10 ถึง 40 ปี มีรายได้ดี ซึ่งการขายขนมจีนในงานประเพณีขนมจีน 5 วัน โดยเฉลี่ยได้กำไรประมาณ 5,000 บาท ทุกชุมชนสนับสนุนการจัดงานประเพณีเทศกาลขนมจีน ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก มีความคิดเห็นว่างรูปแบบการจัดงานปีนี้ดีกว่าทุกปี เพราะจัดยิ่งใหญ่และมีของขายจำนวนมาก และอยากให้มีการจัดงานประเพณีขนมจีนต่อไปทุกปี ผู้มาร่วมงานส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการจัดงานวัฒนธรรมไทหล่มขนมเส้นหล่มเก่า ประจำปี 2551 การจัดแสดงแสงสีเสียงตำนานหลวงพ่อใหญ่วัดตาล การประกวดคู่รักยืนยาว การจัดการแสดงของนักเรียนในอำเภอหล่มเก่า การจัดประกวดชุดอาหาร ไทหล่ม การจัดประกวดขนมจีนประยุกต์ ร้านขายขนมจีนในบริเวณงาน การจัดประกวดดำขี้ปู การจัดแข่งขันกินขนมจีน และการจัดแข่งขันการบีบขนมจีนยาวที่สุดในโลก การประชาสัมพันธ์เผยแพร่การจัดงานประเพณีเทศกาลขนมจีน ได้ทำร่วมกับอำเภอหล่มเก่า เทศบาลอำเภอหล่มเก่า หน่วยงานราชการและประชาชนในชุมชนตำบลต่างๆ ของอำเภอหล่มเก่า โดยใช้สื่อหลากหลายรูปแบบทั้งการบอกต่อ สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์

สำราญ ท้าวเงิน (2555) ศึกษาความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ ที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดพิจิตร และเพื่อการอนุรักษ์และสืบสานความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมตลอดจนอัตลักษณ์ของกลุ่มชนต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มภาษาที่ใช้กันในจังหวัดพิจิตรประกอบด้วยกลุ่มภาษาถิ่นไทยกลาง กลุ่มภาษาถิ่นไทยอีสาน กลุ่มภาษาไทหล่ม กลุ่มภาษาจีน กลุ่มภาษาลาว ได้แก่ กลุ่มลาวพวน ลาวเงี้ยว ลาวครั่ง ภาษากลุ่มชาวนน และภาษากลุ่มชาวเขา ได้แก่ ภาษาม้ง ภาษาเย้า ภาษาลีซอ ภาษามูเซอ ภาษาจีนฮ่อ วัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดที่แตกต่างจากที่อื่น ได้แก่ ประเพณีอุ้มพระดำน้ำ ประเพณีเส็งกลองล่องโคมไฟไหว้พ่อบุญเมือง วัฒนธรรมอื่นที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้แก่ ประเพณีบุญข้าวจี่ ประเพณีบุญข้าวหลาม ประเพณีบุญกำฟ้า ของชาวลาวพวน ประเพณีพิธีกินข้าวใหม่ ประเพณีใส่กำไลคอ ประเพณีปีใหม่ ของชาวเขาเผ่าม้ง แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร คือ ส่งเสริมให้ทุกคนเห็นคุณค่า ร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ตนเอง เพื่อสร้างความเข้าใจและมั่นใจแก่สมาชิกของแต่ละชาติพันธุ์และร่วมกันธรรงค์ให้ประชาชนและภาคเอกชน โรงเรียน ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ควรปลูกจิตสำนึก ชี้นำให้เห็นถึงความสำคัญของเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองให้นักเรียน นอกจากนี้ควรจัดศูนย์วัฒนธรรมประจำกลุ่มไว้ในโรงเรียน และควรพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทางด้านภาษาและวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อใช้ในการเรียนการสอน

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตร เพื่อศึกษาความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ ที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดพิจิตร เพื่อการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชนต่าง ๆ ที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดพิจิตร และเพื่อการอนุรักษ์และสืบสานความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมตลอดจนอัตลักษณ์ของกลุ่มชนต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร โดยผู้วิจัยกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

- 1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 4) การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือประชาชนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร ได้แก่ ชาวพื้นถิ่น ชาวไทยภูเขา ชาวไทยมุสลิม ชาวไทยลาวเงี้ยว ชาวไทยยวน ชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวไทยทรงดำ ชาวไทยอีสาน ชาวไทยพวน ชาวไทยลาวครั่ง

3.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ของการศึกษาวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

1) กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) ผู้วิจัยใช้เทคนิคการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นกลุ่มหรือบุคคลที่ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ประกอบด้วย

- 1.1) ผู้นำชุมชนหรือผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์
- 1.2) นักวิชาการในชุมชนหรือเจ้าหน้าที่ประจำชุมชน
- 1.3) ผู้นำศาสนาหรือเจ้าอาวาสวัดในชุมชน
- 1.4) ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิระดับท้องถิ่น

2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) ผู้วิจัยใช้เทคนิคการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นกลุ่มหรือบุคคลที่ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร ประกอบด้วย

- 2.1) ผู้ใหญ่บ้าน
- 2.2) ผู้สูงอายุในชุมชน
- 2.3) ปราชญ์ชาวบ้าน
- 2.4) เจ้าหน้าที่หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์

3) กลุ่มบุคคลทั่วไป (General Informants) โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบอลหิมะ (Snow Ball Sampling) โดยผู้วิจัยจะเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติที่ต้องการจำนวนหนึ่ง จากนั้นให้กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการเลือกแนะนำหรือเสนอชื่อตัวอย่างอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องหรือที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับตนเองอย่างต่อเนื่องและเป็นทอดๆ ต่อๆ กัน ไปแบบบอลหิมะ เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมในชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร

3.2 เครื่องมือและเทคนิคที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การศึกษารวบรวมความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยใช้เครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียด ดังนี้

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร จากเอกสารทั้งที่ทางราชการจัดทำขึ้น จากรายงานการวิจัย เอกสารที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บรวบรวมจากภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ (Interview) แบบไม่เป็นทางการ (Non Formal Interview) การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตร นอกจากนี้ยังเก็บข้อมูลโดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในแง่มุมต่างๆ รวมถึงสภาพทั่วไปของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ

3) การประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ ในการศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตร

4) การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT analysis) ในการประเมินสภาพการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตร ประกอบด้วยจุดแข็ง (S) จุดอ่อน (W) โอกาส (O) และอุปสรรค (T) และวางแผนการพัฒนาการบริหารจัดการ โดยใช้เทคนิคการระดมสมอง ตามกระบวนการจัดการความรู้ความ

หลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตรเพื่อเปิดโอกาสให้บุคลากร การกำหนดเป้าหมายของการจัดการความรู้ การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดเก็บและนำความรู้ไปใช้

5) กล้องถ่ายรูป เทปบันทึกภาพและเสียง เพื่อใช้ประกอบการเก็บข้อมูลขณะร่วมกิจกรรมต่างๆ ของการวิจัย

6) แบบบันทึกกิจกรรม (Field Notes) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการบันทึกข้อมูล เป็นข้อมูลที่ได้อาจการสังเกต สัมภาษณ์ และจากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัย เพื่อป้องกันการลืมข้อมูล

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลและรายละเอียดในแต่ละขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1) ระยะเวลาที่ 1 ศึกษาสภาพการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตร โดยศึกษาเอกสารต่างๆ และรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น แผนพัฒนาจังหวัด งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เป็นต้น และผู้วิจัยได้ประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ให้สมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ทราบ

2) ระยะเวลาที่ 2 ใช้เทคนิควิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) เพื่อวิเคราะห์สภาพการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตร และร่วมกันระดมสมองเพื่อประเมินตนเองเกี่ยวกับการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตร ในกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยประกอบด้วยกิจกรรมดังนี้

2.1) ประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง เตรียมการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร ทั้งในแง่ผู้เข้าร่วมประชุมฯ สถานที่ประชุม และประเด็นต่างๆ เป็นต้น

2.2) จัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อประเมินสภาพการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตร ร่วมกันค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคและกำหนดแนวทางการจัดการความรู้ โดยใช้กระบวนการการจัดการรู้ โดยการบันทึกข้อมูลอย่างละเอียด โดยการจดบันทึกและการบันทึกเทปวีดิโอ และอื่นๆ ที่เหมาะสม

2.3) ผู้วิจัยสรุปผล จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ

3) ระยะเวลาที่ 3 ปฏิบัติการจัดการความรู้ โดยจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประเด็นการจัดการความรู้ เพื่อการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตร ตามขั้นตอนดังนี้

3.1) การกำหนดเป้าหมายของการจัดการความรู้

- 3.2) การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- 3.3) การจัดเก็บและนำความรู้ไปใช้
- 4) ระยะที่ 4 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อสรุปบทเรียนจากการปฏิบัติ
- 5) ระยะที่ 5 สรุปและเขียนรายงานการวิจัย

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยใช้ข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้มาประมวลผลในรูปของการพรรณนา ความเรียง หา ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.5 แผนการดำเนินการวิจัย

แผนการปฏิบัติงานวิจัย การจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของ จังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งแบ่งขั้นตอนการศึกษาออกเป็น 4 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การเตรียมการวิจัย

1. การศึกษาบริบทชุมชน
2. การวิเคราะห์บริบทชุมชนและพัฒนาโจทย์วิจัยภาคประชาชน

ระยะที่ 2 การถอดบทเรียน

1. วิเคราะห์สภาพภาษาและวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนในอดีตถึงปัจจุบัน
2. ค้นหาแนวทางการจัดการความรู้ภาษาและวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน

ระยะที่ 3 การทดลองปฏิบัติ กำหนดแนวทางการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม

1. การทดลองปฏิบัติภาษาและวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน
2. การติดตามประเมินผล

ระยะที่ 4 การสรุปบทเรียนโครงการวิจัย

1. การสรุปบทเรียนของโครงการวิจัย
2. การคืนข้อมูลสู่ชุมชน

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของจังหวัดพิจิตร ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษาร่วมกับชุมชนและเจ้าหน้าที่โครงการชลประทานจังหวัดพิจิตร และใช้เป็นส่วนหนึ่งในการประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของนักศึกษา เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษา ค้นคว้า และทดลอง เพื่อหาแนวทางในการจัดการน้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะส่งผลให้นักศึกษาเรียนรู้และคุ้นเคยกับระบบการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนกลุ่มผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยอันจะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อนำความรู้และทักษะในการปฏิบัติไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน ได้มีการนำเอาวิธีการบริหารจัดการกลุ่มและการจัดการธุรกิจชุมชนในรูปแบบของการรวมกลุ่มผู้ผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ อันจะนำไปสู่การบริหารจัดการกลุ่มที่เป็นระบบ มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดรายได้ และสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ได้มีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

4.1 สภาพทั่วไปของจังหวัดพิจิตร

จังหวัด พิจิตรอยู่ในบริเวณภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 15 องศา 50 ลิปดา กับ 16 องศา และเส้นแวงที่ 99 องศา กับ 150 องศา 45 ลิปดาตะวันออก มีเนื้อที่ประมาณ 4,531.013 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 2,831,883 ไร่ มีความกว้างประมาณ 72 กิโลเมตร ความยาวประมาณ 77 กิโลเมตร อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ โดยทางรถยนต์ประมาณ 346 กิโลเมตร และรถไฟระยะทางประมาณ 351 กิโลเมตร จังหวัด พิจิตรแบ่งการปกครองออกเป็น 12 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอตะพานหิน อำเภอบางมูลนาก อำเภอโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพทะเล อำเภอสามง่าม อำเภอวังทรายพูน อำเภอทับคล้อ อำเภอสามโก้ อำเภอคงเจริญ และอำเภอบึงนาง ลักษณะภูมิประเทศ โดยทั่วไปของจังหวัดพิจิตรเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำยม และแม่น้ำน่านไหลผ่าน ทั้ง 2 สายไหลผ่านจังหวัดเกือบเป็นลักษณะเส้นขนานจากทิศเหนือสู่ทิศใต้ โดยมีแม่น้ำพิจิตร(แม่น้ำเดิม) อยู่ระหว่างกลาง ความยาวของแม่น้ำน่านที่ไหลผ่านจังหวัดมีระยะทาง 97 กิโลเมตร และความยาวของแม่น้ำยมที่ไหลผ่านจังหวัดมีระยะประมาณ 128 กิโลเมตร การประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นภาคการผลิตหลัก รองลงมาได้แก่ อุตสาหกรรม การค้าส่ง การค้าปลีก และการบริการ ผลผลิตสำคัญได้แก่ ข้าวโพด ถั่วเขียว และการประมง

รูปที่ 4.1 สภาพทั่วไปของจังหวัดพิจิตร

จังหวัดพิจิตร มีลักษณะภูมิประเทศด้วยที่ราบเป็นแนวยาวในแนวเหนือ-ใต้ และเทือกเขาสูง หรือเนินเขา ทั้งสองข้างขนานกับที่ราบเนื่องจากเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีภูเขารอบรอบ จึงทำให้พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบในหุบเขาลักษณะที่ลุ่มแบบท้องกระทะ หรือแอ่งกระทะ ประกอบด้วยเนินเขา ลอนลูกคลื่น ป่า และที่ราบเป็นตอนๆ สลับกันไป พื้นที่มีลักษณะลาดชันจากเหนือลงไปได้ ตอนเหนือมีทิวเขาสูง ตอนกลางของจังหวัดเป็นที่ราบและมีเทือกเขาพิจิตรขนานกัน ทั้งสองด้าน มีแม่น้ำสำคัญ คือ แม่น้ำป่าสักไหลผ่านกลางเมืองพิจิตรจากเหนือลงใต้ มีความยาวประมาณ 350 กิโลเมตร ต้นแม่น้ำมีถิ่นกำเนิดที่ภูเขาพาลาจังหวัดเลยและลำน้ำหลายแห่งรวมตัวกัน ไหลผ่านอำเภอหล่มเก่า อำเภอ หล่มสัก อำเภอเมือง อำเภอหนองไผ่ อำเภอบึงสามพัน อำเภอวิเชียรบุรี และอำเภอศรีเทพ รวมทั้งจังหวัด ลพบุรี จังหวัดสระบุรี และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จังหวัดพิจิตรเป็นจังหวัดที่มีลักษณะภูมิประเทศด้วยที่ราบเป็นแนวยาวในแนวเหนือ-ใต้ และเทือกเขาสูง หรือเนินเขา ทั้งสองข้างขนานกับที่ราบเนื่องจากเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีภูเขารอบรอบ ตอนกลางของจังหวัดเป็นที่ราบและมีเทือกเขาพิจิตรขนานกันทั้งสองด้าน มีอาณาเขตติดกับหลายจังหวัด ได้แก่ จังหวัดเลย จังหวัดขอนแก่น จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดลพบุรี จังหวัดพิจิตร จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดนครสวรรค์ จึงทำให้มีภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันอย่างมากมาย โดยมีภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ถึงกว่า 10 กลุ่ม ซึ่งนับว่าเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาและความรู้ที่เกี่ยวกับมนุษย์ในเอเชียอาคเนย์ โดยมีภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาราชการเพียงภาษาเดียว และใช้เป็นสื่อในการสอนในโรงเรียน เป็นสื่อในการติดต่องานทุกระดับ และในสื่อสารมวลชน กลุ่มภาษาต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร ชุมชนเหล่านี้อยู่ในภาวะวิกฤตระดับต่างๆ กัน ส่วนมากอ่อนแอ ขาดความมั่นใจ รวมกัน ไม่คิด กลุ่มใหญ่บางกลุ่ม มีปฏิกิริยาตอบโต้ เกรงถูกรวบงำและการสูญเสีย

4.2 ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตร

เนื่องจากจังหวัดพิจิตรเป็นจังหวัดที่มีลักษณะภูมิประเทศประกอบด้วยที่ราบเป็นแนวยาวในแนวเหนือ-ใต้ และเทือกเขาสูง หรือเนินเขา ทั้งสองข้างขนานกับที่ราบเนื่องจากเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีภูเขารอบรอบ จึงทำให้พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบในหุบเขาลักษณะที่ลุ่มแบบท้องกระทะ หรือแอ่งกระทะประกอบด้วยเนินเขา ลอนลูกคลื่น ป่า และที่ราบเป็นตอนๆ สลับกันไป พื้นที่มีลักษณะลาดชันจากเหนือลงไปใต้ ตอนเหนือมีทิวเขาสูง ตอนกลางของจังหวัดเป็นที่ราบและมีเทือกเขาพิจิตรขนานกันทั้งสองด้าน มีอาณาเขตทิศเหนือ มีอาณาเขตติดกับจังหวัดเลย ทิศตะวันออก มีอาณาเขตติดกับจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดชัยภูมิ ทิศใต้ มีอาณาเขตติดกับจังหวัดลพบุรี ทิศตะวันตก มีอาณาเขตติดกับจังหวัดพิจิตร จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดนครสวรรค์ จึงทำให้มีภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันอย่างมากมาย

โดยมีภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ถึงกว่า 10 กลุ่ม ซึ่งนับว่าเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาและความรู้ที่เกี่ยวกับมนุษย์ในเอเชียอาคเนย์ โดยมีภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาราชการเพียงภาษาเดียว และใช้เป็นสื่อในการสอนในโรงเรียน เป็นสื่อในการติดต่องานทุกระดับ และในสื่อสารมวลชน กลุ่มภาษาต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร มีจำนวนอย่างน้อย 3 ภาษาที่กำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤตที่รุนแรงและชัดเจน มีโอกาสที่จะเสื่อมสลายไปในศตวรรษนี้ ได้แก่ ภาษาไทยกูย ภาษาไทยยวน ภาษาไทยทรงคำ ชุมชนเหล่านี้อยู่ในภาวะวิกฤตระดับต่างๆ กัน ส่วนมากอ่อนแอ ขาดความมั่นใจ รวมกันไม่ติด กลุ่มใหญ่บางกลุ่ม มีปฏิกิริยาตอบโต้ เกรงถูกรวบงำและการสูญเสียชีวิต

4.2.1 ความหลากหลายทางภาษาของจังหวัดพิจิตร

ภาษาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นสมบัติอันล้ำค่าที่บรรพชนได้มอบให้แก่ลูกหลาน การศึกษาความหลากหลายทางภาษาจึงเป็นการศึกษาความหลากหลายของวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชนชาตินั้นๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ โดยไม่มีข้อกำหนด ซึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจากสภาพภูมิประเทศ ความแตกต่างของกลุ่มสังคม จังหวัดพิจิตร มีประชากรที่เป็นคนพื้นบ้านซึ่งพูดภาษาถิ่นที่แตกต่างกันแต่ละท้องที่ นอกจากนี้ยังมีประชากรที่อพยพจากส่วนต่าง ๆ ของประเทศไทยใช้ภาษาถิ่นเดิมของตน จึงทำให้วัฒนธรรมทางภาษาถิ่นของพิจิตรมีความหลากหลายภาษาถิ่นที่ใช้กันในจังหวัดพิจิตร แสดงดังรูปที่ 2 โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

1) ภาษาไทยพื้นถิ่น เป็นภาษาที่ใช้พูดทั่วไปในเขตจังหวัดพิจิตร เพราะพิจิตรเป็นเมือง ที่มีประชากรมาจากหลายท้องที่อพยพเข้ามา จึงใช้ภาษาถิ่นไทยกลางในการสื่อสาร แต่การใช้ภาษาจะมีศัพท์ภาษาเดิมผสมผสานกันบ้าง

2) ภาษาไทยกวย เป็นภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก สาขามอญ-เขมร กลุ่มกะตู่ เป็นภาษาของคนที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในแขวงอัตตะปือ จำปาศักดิ์ และสาร์วันของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แล้วอพยพเข้ามาอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

3) ชาวไทยมุสลิม ชาวไทยมุสลิมจะใช้ภาษาไทยติดต่อสื่อสารกันเป็นหลัก แต่ก็ยังมีการใช้ภาษามลายูหรือภาษายาวีกันอยู่บ้างในคนสูงอายุ

4) ภาษาลาวเงี้ยว เป็นชนกลุ่มน้อยที่มีถิ่นฐานอยู่ในเขตชนบทชานเมืองเวียงจันทน์ หากเป็นพวกที่อยู่ในเขตเมืองเวียงจันทน์จะเรียกว่า “ลาวเวียง” หลักฐานทางประวัติศาสตร์ กล่าวว่า บรรพบุรุษคนไทยเชื้อสายลาวอพยพเข้าสู่ประเทศไทย เนื่องมาจากสงคราม

5) ภาษาไทยยวน เป็นภาษาตระกูลภาษาไท-กะไดกลุ่มหนึ่งที่อพยพมาจากทางตอนเหนือของประเทศไทยที่เคยเป็นที่ตั้งของอาณาจักรล้านนา ไทยยวนเป็นกลุ่มประชากรที่ใหญ่ที่สุดในอาณาจักรล้านนา ซึ่งมีคำเรียกตนเองหลายอย่าง เช่น ยวน โยน หรือ ไต(ไท)

6) ภาษาจีน เป็นภาษาที่ใช้ในชุมชนชาวจีนที่ประกอบการค้าตามย่านการค้าที่สำคัญของจังหวัด ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มจีนแต้จิ๋วและไหหลำ เป็นภาษาหนึ่งในตระกูลภาษาจีน หมิ่น-หนาน จัดเป็นหนึ่งในตระกูลภาษาของฮกเกี้ยน

7) ภาษาไทยทรงดำ เป็นภาษาที่อยู่ในตระกูลภาษาไท-กะได ภาษากลุ่มคำ-ไท สาขาเบ-ไท สาขาย่อยไท-แสก แต่ก็ได้มีการปะปนกับภาษาเวียดนามบางคำจึงมีลักษณะแตกต่างไปจากภาษาอีสานทั่วไป โดยมีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นของตนเอง

ระบบเสียงสระ ระบบเสียงในภาษาไทยประกอบด้วยหน่วยเสียงสระ 21 หน่วยเสียง แบ่งเป็นสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง และสระประสม 3 หน่วยเสียง ดังแสดงในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ระบบเสียงสระในภาษาไทย

ระดับของลิ้น	ตำแหน่งของลิ้น					
	หน้า		กลาง		หลัง	
	เสียงสั้น	เสียงยาว	เสียงสั้น	เสียงยาว	เสียงสั้น	เสียงยาว
สูง	ɪ	ɪ:			ʊ	ʊ:
กึ่ง สูง	ɛ	ɛ:	ɔ̃	ɔ̃:	o	o:
กึ่ง ต่ำ	E	E:	≡	≡:	O	O:
ต่ำ			ɑ	ɑ:		

ลักษณะการเกิดเสียงสระเดี่ยว มีดังนี้

1) สระหน้า เกิดจากการปล่อยลมออกจากปอดผ่านขึ้นมาในช่องปาก เมื่อเปล่งเสียงลิ้นส่วนหน้าจะถูกยกไปใกล้เพดานแข็งแต่ไม่มากนัก ริมฝีปากกริ การยกลิ้นเข้าไปใกล้เพดานแข็งในระดับสูงจะทำให้เกิดเสียงสระ /ɪ/, /ɪ:/ ถ้ายกลิ้นส่วนหน้าในระดับกึ่งสูงจะเกิดเสียงสระ /ɛ/, /ɛ:/ และถ้ายกลิ้นส่วนหน้าในระดับกึ่งต่ำจะเกิดเป็นเสียงสระ /E/, /E:/

2) สระกลาง เกิดจากการปล่อยลมออกจากปอดผ่านขึ้นมาในช่องปาก เมื่อเปล่งเสียงลิ้นส่วนกลางจะถูกยกขึ้นใกล้เพดานแข็ง แต่ไม่ใกล้มากนัก ริมฝีปากไม่ห่อ คืออยู่ในลักษณะปกติ การยกลิ้นในระดับกึ่งสูงจะทำให้เกิดเสียงสระ /ɔ̃/, /ɔ̃:/ ถ้ายกลิ้นในระดับต่ำจะเกิดเสียง /≡/, /≡:/ และถ้ายกในในระดับต่ำจะเกิดเป็นเสียง /ɑ/, /ɑ:/

3) สระหลัง เกิดจากการปล่อยลมจากปอดผ่านขึ้นมาในช่องปาก เมื่อเปล่งเสียงลิ้นส่วนหลังจะถูกยกไปใกล้กับเพดานอ่อนแต่ไม่ใกล้มากนัก ริมฝีปากห่อ การยกลิ้นไปใกล้เพดานอ่อนในระดับสูงทำให้เกิดเสียงสระ /ʊ/, /ʊ:/ ถ้ายกลิ้นในระดับที่สูงจะทำให้เกิดเป็นเสียงสระ /o/, /o:/ และถ้ายกลิ้นในระดับกึ่งต่ำจะทำให้เกิดเสียงสระ /O/, /O:/

4.2.1.2 ภาษาไทยกฤษ

ระบบเสียงของภาษาไทยกฤษประกอบด้วย หน่วยเสียงพยัญชนะ แบ่งได้เป็น

- หน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว 21 หน่วยเสียง คือ

/π-/ , /πη-/ , /β-/ , /τ-/ , /τη-/ , /δ-/ , /κ-/ , /κη-/ , /ʔ-/ , /χ-/ , /χη-/ , /σ-/ , /η-/ , /μ-/ , /ν-/ ,
/θ-/ , /N-/ , /ω-/ , /φ-/ , /λ-/ และ /ρ-/

- พยัญชนะต้นควบกล้ำ 2 หน่วยเสียง มี 30 เสียง คือ

/πλ-/ , /πρ-/ , /πηλ-/ , /πηρ-/ , /βλ-/ , /βρ-/ , /μπ-/ , /μπη-/ , /μβ-/ , /μλ-/ , /μρ-/ , /μη-/ ,
/τρ-/ , /τρη-/ , /ντ-/ , /ντη-/ , /νθ-/ , /λη-/ , /ρη-/ , /χλ-/ , /θχ-/ , /θχη-/ , /θη-/ , /κλ-/ ,
/κρ-/ , /κηλ-/ , /κηρ-/ , /θκ-/ , /θκη-/ และ /θη-/

- พยัญชนะต้นควบกล้ำ 3 หน่วยเสียง มี 9 หน่วยเสียง คือ

/μπλ-/ , /μπρ-/ , /μπηλ-/ , /μπηρ-/ , /μλη-/ , /μρη-/ , /ντρ-/ , /ντηρ-/ และ /θκρ-/

- พยัญชนะท้ายมี 14 หน่วยเสียง คือ

/-π/ , /-τ/ , /-κ/ , /-ʔ/ , /-χ/ , /-η/ , /-μ/ , /-ν/ , /-θ/ , /-N/ , /-ω/ , /-φ/ , /-λ/ และ /-ρ/

หน่วยเสียงสระ แบ่งออกเป็น

- สระชุดที่ 1 เป็นสระเสียงก้องแบบปรกติ แบ่งเป็น สระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง

/ι/ , /ιι/ , /ε/ , /εε/ , /ξ/ , /ξξ/ , /M/ , /MM/ , /ς/ , /ςς/ , /α/ , /αα/ , /υ/ , /υυ/ , /ο/ , /οο/ , /O/ , /OO/
และสระประสม 4 หน่วยเสียง - /ια/ , /ιαι/ , /υα/ , /υαι/

- สระชุดที่ 2 เป็นสระเสียงก้อง-มีลม แบ่งเป็น สระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง -

/ιλ/ , /ιιλ/ , /ελ/ , /εελ/ , /ξλ/ , /ξξλ/ , /Mλ/ , /MMλ/ , /ςλ/ , /ςςλ/ , /αλ/ , /ααλ/ , /υλ/ , /υυλ/ , /ολ/ , /οολ/
และสระประสม 4 หน่วยเสียง - /ιαιλ/ , /ιαιλ/ , /υαιλ/ , /υαιλ/

ลักษณะการลงเสียงหนัก-เบาในคำ คือ คำพยางค์เดียวจะลงเสียงหนักทุกคำ เช่น
∇μολοN - บ้า, คำสองพยางค์นั้นพยางค์หน้าจะลงเสียงเบาและพยางค์หลังจะลงเสียงหนัก เช่น
τ(ωεε? - มีด, คำสองพยางค์ที่เกิดจากคำพยางค์เดี่ยว 2 คำรวมกัน จะลงเสียงหนักทั้ง 2 คำ เช่น
∇χαα π(ρOOλ - แต่งงาน, คำหลายพยางค์ที่เกิดจากคำพยางค์เดี่ยวรวมกัน พยางค์หลังของคำ
พยางค์ เช่น ∇καμ κ(χOOμ - ซ้ำจอร์, คำหลายพยางค์ที่เกิดจากคำ 2 พยางค์ 2 คำรวมกันก็ลงเสียง
หนักที่พยางค์หลังของคำทั้ง 2 เช่น κ(μOOν κ(παφ - หลานสาว

ลักษณะพยางค์ แบ่งเป็น 1) คำพยางค์เดี่ยว มีโครงสร้างพยางค์ 10 แบบ 2) คำสอง
พยางค์ที่มีพยางค์รองกับพยางค์หลักมีโครงสร้างพยางค์ 2 แบบ 3) คำสองพยางค์อีกชนิดหนึ่งมี
โครงสร้างพยางค์แบบคำพยางค์เดี่ยวแบบใดแบบหนึ่ง 2 คำรวมกัน 4) คำหลายพยางค์ มีโครงสร้าง
พยางค์เช่นเดียวกับคำพยางค์เดี่ยว หรือคำสองพยางค์แบบใดแบบหนึ่งเรียงต่อกัน

ลักษณะการขึ้นลงของเสียงในประโยคไทยกฤษนั้น ไม่น่าแน่นอนตายตัว ขึ้นอยู่กับลักษณะ
ของประโยคและความพอใจ หรืออารมณ์ของผู้พูด

ลักษณะของคำภาษาไทย

- 1) คำที่ประกอบด้วยหน่วยคำอิสระ 1 หน่วยคำ
- 2) คำที่ประกอบด้วยหน่วยคำผูกพัน + หน่วยคำผูกพัน เป็นคำประธาน
- 3) คำที่ประกอบด้วยหน่วยคำผูกพัน + หน่วยคำอิสระ เป็นคำประธาน
- 4) คำที่ประกอบด้วยหน่วยคำอิสระ + หน่วยคำอิสระ ซึ่งเกิดเป็นคำ 2 ประเภท คือ 1)

คำประสม คือ หน่วยคำอิสระตั้งแต่ 2 หน่วยคำขึ้นไปมารวมกันแล้วเกิดเป็นคำใหม่ขึ้น เช่น คำนามประสมกับคำนาม, คำนามประสมกับคำกริยาหรือคำกริยาวิเศษณ์, คำกริยาประสมกับคำนามหรือคำกริยา, คำนามประสมคำกริยาประสมคำนาม 2) คำซ้ำ คือ คำที่ประกอบด้วยหน่วยคำอิสระหน่วยเดียวกัน นำมากล่าวซ้ำ 2 ครั้ง ซึ่งคำลักษณะนี้มีน้อยในภาษาไทย และซ้ำได้เฉพาะคำในหมวดคำกริยาวิเศษณ์

หมวดคำต่างๆ ในภาษาไทยถูกแบ่งออกได้ดังนี้ คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา คำกริยา
 อกรรมย่อย คำคุณศัพท์ คำช่วยกริยา คำกริยาวิเศษณ์ คำลักษณนาม คำบอกจำนวน คำบอกเวลา คำ
 ปฏิเสธ คำบุพบท คำเชื่อม คำบอกกำหนด และคำลงท้าย

เปรียบเทียบคำภาษาไทยที่ตรงกับภาษาอื่น

1) คำภาษาไทยที่ตรงกับภาษาเขมรมีอยู่เป็นจำนวนมาก เพราะเป็นภาษาตระกูลเดียวกัน และภาษาไทยก็เป็นภาษาถิ่นของภาษาเขมร คำภาษาไทยที่ตรงกับภาษาเขมรนั้นมีหลายลักษณะ เช่น คำที่ตรงกันทั้งเสียงและความหมาย คำที่เสียงตรงกันแต่ความหมายต่างกัน

2) คำภาษาไทยที่ตรงกับภาษาไทย ทั้งนี้เพราะการติดต่อใกล้ชิดกัน และชาวภูมิต้องใช้ภาษาไทยพูดจาในชีวิตประจำวันด้วย คำภาษาไทยที่ตรงกับภาษานั้นมีหลายลักษณะเช่นกัน เช่น คำที่มีเสียงและความหมายตรงกัน คำที่เสียงคล้ายกันแต่ความหมายต่างกัน

ตารางที่ 4.3 แสดงหน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาไทย

ลักษณะของเสียง	ฐานกรณ์	ริมฝีปาก ทั้งสอง	ฟันและ ปุ่มเหงือก	เพดาน แข็ง	เพดาน อ่อน	ช่องเส้น เสียง
กักหรือระเบิด	ไม่ก้อง-ไม่มีลม	π	τ		κ	?
	ไม่ก้อง-มีลม	πη	τη		κη	
	ก้อง	β	δ			
ครึ่งเสียดแทรก	ไม่ก้อง-ไม่มีลม			χ		
	ไม่ก้อง-มีลม			χη		
เสียดแทรก	ไม่ก้อง		σ			η
นาสิก	ก้อง	μ	ν	ϑ	N	
ครึ่งสระ	ก้อง	ω		φ		
ข้างลิ้น	ก้อง		λ			
เสียงร้าว	ก้อง		ρ			

4.2.1.3 ภาษาไทยมุสลิม

หน่วยเสียงพยัญชนะ แบ่งเป็น

1) พยัญชนะต้นเดี่ยว 27 หน่วยเสียง

/π/, /τ/, /κ/, /?/?/, /πη/, /τη/, /κη/, /β/, /α/, /γ/, /βη/, /δη/, /χ/, /χη/, /φ/, /σ/, /η/, /μ/, /ν/
, /N/, /v/, /λ/, /ρ/, /?φ/, /ω/, /φ/ ทำหน้าที่เป็นพยัญชนะต้นได้ทุกหน่วยเสียง

2) พยัญชนะประสมเกิดจากการนำหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว 2 หน่วยมาเรียงกันมี
12 หน่วยเสียง คือ /πλ/, /πρ/, /πηλ/, /πηρ/, /τρ/, /κλ/, /κω/, /κηλ/, /κηρ/, /κηω/, /μρ/
3) พยัญชนะท้าย 9 หน่วยเสียง ได้แก่ /-π/, /-τ/, /-κ/, /-ν/, /-N/, /-μ/, /-φ/, /-ω/, /-?/

หน่วยเสียงสระมี 21 หน่วยเสียง แบ่งเป็น

- สระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง ได้แก่

/e/, /e:/, /ε/, /ε:/, /E/, /E:/, /t/, /t:/, /≡/, /≡:/, /α/, /α:/, /v/, /v:/, /o/, /o:/, /O/, /
O:≡/

- สระประสม 3 หน่วยเสียง ได้แก่ /αα/, /1α/, /vα/

3) วรรณยุกต์มี 7 หน่วยเสียง ได้แก่

- หน่วยเสียงที่ 1 เสียงก่อนข้างสูง-เลื่อนขึ้น-เลื่อนลง และเสียงก่อนข้างสูง-เลื่อนขึ้น

- หน่วยเสียงที่ 2 เสียงก่อนข้างสูง-ระดับ และเสียงก่อนข้างสูง-ระดับ-เลื่อนลง

- หน่วยเสียงที่ 3 เสียงกลาง-เลื่อนขึ้น-ตก และเสียงกลาง-เลื่อนขึ้น
- หน่วยเสียงที่ 4 เสียงกลาง-ระดับ
- หน่วยเสียงที่ 5 เสียงค่อนข้างต่ำ-เลื่อนขึ้น-ตก
- หน่วยเสียงที่ 6 เสียงค่อนข้างต่ำ-ระดับ-เลื่อนลง
- หน่วยเสียงที่ 7 เสียงค่อนข้างต่ำ-เลื่อนลง

4) ระบบพยางค์มีโครงสร้าง 5 แบบ ได้แก่ แบบ C(C)VVT แบบ C(C)VNT แบบ C(C)VST แบบ C(C)VVNT และแบบ C(C)VVST

ตารางที่ 4.4 แสดงหน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาไทยมุสลิม

ลักษณะของเสียง	ฐานกรณ์	ริมฝีปาก ทั้งสอง	ริมฝีปาก ล่างกับ ฟันบน	ฟันกับ ปุ่ม เหงือก	เพดาน แข็ง	เพดาน อ่อน	ช่องเส้น เสียง
ระเบิด	ไม่ก้อง-ไม่มีลม	π		τ		κ	?,?]
	ไม่ก้อง-มีลม	$\pi\eta$		$\tau\eta$		$\kappa\eta$	
	ก้อง-ไม่มีลม	β		α		γ	
	ก้อง-มีลม	$\beta\eta$		$\delta\eta$			
กักเสียดแทรก	ไม่ก้อง-ไม่มีลม				χ		
	ไม่ก้อง-มีลม				$\chi\eta$		
เสียดแทรก	ไม่ก้อง		ϕ	σ			η
นาสิก	ไม่ก้อง						
	ก้อง	μ		ν	N	$\nu]$	
ข้างลิ้น	ก้อง			λ			
รัว	ก้อง			ρ			
เปิด	ไม่ก้อง			? φ			
	ก้อง	ω		φ			

4.2.1.4 ภาษาลาวเงี้ยว

ระบบเสียงภาษาลาวเงี้ยว ประกอบด้วย

1) หน่วยเสียงพยัญชนะ มีทั้งหมด 20 หน่วยเสียง ได้แก่ /□/, /□[~]/, /□[~]/ และ /□[~]/ ตำแหน่งพยัญชนะในภาษาลาวเงี้ยว ประกอบด้วย พยัญชนะต้นพยางค์ พยัญชนะต้นเดี่ยว หน่วยเสียงพยัญชนะ

2) หน่วยเสียงสระ แบ่งได้เป็น

- หน่วยเสียงสระเดี่ยว มี 18 หน่วยเสียง แบ่งเป็นสระสั้นและสระยาวได้ 9 คู่ คือ /□ - □□/, /□ - □□/, /□ - □□/, /□ - □□/, /□ - □□/, /□ - □□/, /□ - □□/, /□ - □□/, /□ - □□/

- หน่วยเสียงสระประสม ประกอบด้วย หน่วยเสียงสระประสมสองเสียงมี 15 หน่วยเสียง คือ /□ : □/, /□ □/, /□ □/, /□ : □/, /□ □/, /□ : □/, /□ □/, /□ : □/, /□ □/, /□ : □/, /□ □/, /□ : □/, /□ □/ หน่วยเสียงสระประสมสามส่วน มี 3 หน่วยเสียง คือ /□ □ □/, /□ □ □/ และ /□ □ □/

3) หน่วยเสียงวรรณยุกต์ มี 6 หน่วยเสียง

หน่วยคำ ในภาษาลาวเงี้ยวมี 2 ชนิด คือ หน่วยคำอิสระและหน่วยคำผูกพัน ลักษณะคำในภาษาลาวเงี้ยวที่พบมากที่สุด คือ หน่วยคำอิสระที่มีหน่วยคำเดี่ยว คำผสม และคำประสม (คำพยาน) การสร้างคำในภาษาลาวเงี้ยวมีการสร้างคำ 3 ชนิด คือ คำประสม คำซ้ำ คำซ้อน การจำแนกหมวดคำในภาษาลาวเงี้ยวจะใช้คำเป็นเกณฑ์โดยใช้กรอบประโยคทดสอบได้หมวดคำในภาษาลาวเงี้ยว 24 หมวด คือ หมวดคำนาม หมวดคำกริยากรรม

ตารางที่ 4.5 หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาลาวเงี้ยว

ลักษณะของเสียง	ฐานกรณ์	ริมฝีปาก	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	ช่องระหว่างเส้นเสียง
กัก/ระเบิด	ไม่ก้อง-ไม่มีลม	π	τ		κ	
	ไม่ก้อง-มีลม	π ^h	τ ^h		κ ^h	
	ก้อง-ไม่มีลม	β	δ			
เสียดแทรก	ไม่ก้อง-ไม่มีลม			τ _E		
เสียดแทรก	ไม่ก้อง	φ	σ			η
นาสิก	ก้อง	μ	ν	ϣ	ϣ ^h	
ข้างลิ้น	ก้อง		λ			

กึ่งสระ	ก้อง	๑		๑		
---------	------	---	--	---	--	--

4.2.1.5 ภาษาไทยยวน

1. ระบบเสียง

1.1 หน่วยเสียงพยัญชนะ มี 21 หน่วยเสียง ได้แก่

$/\pi/, /\tau/, /\chi/, /\k/, /?/, /\pi\eta/, /\tau\eta/, /\chi\eta/, /\k\eta/, /\beta/, /ð/, /\phi/, /\sigma/, /\eta/, /μ/, /v/, /θ/, /N/, /λ/, /ω/, /ψ/$ ทำหน้าที่เป็นพยัญชนะต้นเดี่ยวได้ทุกหน่วยเสียง, พยัญชนะต้นควบมีเพียงเสียงเดียว คือ $/ω/$ สามารถเกิดร่วมกับพยัญชนะอื่นได้ 6 หน่วยเสียง ได้แก่ $/vω-, /κω-, /κ\etaω-, /θω-, /?ω-, /ψω-$ และพยัญชนะท้าย 9 หน่วยเสียง ได้แก่ $/-π/, /-τ/, /-κ/, /-?/, /-μ/, /-v/, /-N/, /-ω/, /-ψ/$

1.2 หน่วยเสียงสระมี 21 หน่วยเสียง แบ่งเป็น

- สระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง ได้แก่

$/\iota/, /\iota:/, /\epsilon/, /\epsilon:/, /E/, /E:/, /\tau/, /\tau:/, /≡/, /≡:/, /α/, /α:/, /\upsilon/, /\upsilon:/, /o/, /o:/, /O/, /O:≡/$

- สระประสม 3 หน่วยเสียง ได้แก่ $/\alpha/, /τ\alpha/, /\upsilon\alpha/$ มีเสียงย่อเป็นเสียงยาว คือ $/\iota:\alpha/, /τ:\alpha/, /\upsilon:\alpha/$

1.3 วรรณยุกต์มี 6 หน่วยเสียง มี 2 ลักษณะ ได้แก่

- หน่วยเสียงวรรณยุกต์ระดับหรือคงที่มี 2 หน่วยเสียง คือ 1) หน่วยเสียงวรรณยุกต์กลางค่อนข้างต่ำ 2) หน่วยเสียงวรรณยุกต์กลางค่อนข้างสูง

- หน่วยเสียงวรรณยุกต์เปลี่ยนระดับ มี 4 หน่วยเสียง คือ 1) เสียงวรรณยุกต์ต่ำ-ขึ้น มีเสียงย่อ 2 เสียง ได้แก่ เสียงวรรณยุกต์ต่ำ-ขึ้น และเสียงวรรณยุกต์กลางขึ้น 2) หน่วยเสียงวรรณยุกต์ขึ้น-ตก 3) หน่วยเสียงวรรณยุกต์กลาง-ตก 4) หน่วยเสียงวรรณยุกต์สูง-ตก มีเสียงย่อ 2 เสียง ได้แก่ เสียงวรรณยุกต์สูง-ตก และเสียงวรรณยุกต์สูง-ขึ้น

2. โครงสร้างพยางค์ มี 6 แบบ แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ โครงสร้างแบบเปิด และโครงสร้างแบบปิด

2.1 โครงสร้างแบบเปิด มี 2 แบบ คือ 1) CV 2) C(C)VV

2.2 โครงสร้างแบบปิด มี 4 แบบ คือ 1) CV(V)N 2) CCV(V)N 3) CV(V)S 4) CC(V)S

3. ด้านระบบคำ ประกอบด้วยหน่วยคำอิสระ และหน่วยคำผูกพัน สามารถสร้างคำในภาษาไทยยวน ดังนี้ 1) คำประสม เป็นการนำเอาหน่วยคำอิสระ ตั้งแต่สองหน่วยคำขึ้นไปมารวมกัน 2) คำประสาน เป็นการนำหน่วยคำผูกพันกับหน่วยคำอิสระ หรือหน่วยคำผูกพันมารวมกัน 3) คำซ้ำ เป็นการนำเอาคำเดียวมาซ้ำกัน ทำให้มีความหมายเน้นหนักขึ้น หรือทำให้มีความหมายเป็นพหูพจน์

4) คำซ้อน เป็นการนำเอาคำที่มีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันมาเข้าคู่กันทำให้มีความหมายใหม่ หรือเน้นความหมายของคำนั้น

ตารางที่ 4.6 แสดงหน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาไทยวน

ลักษณะของเสียง	ฐานกรณ์	ริมฝีปาก	ริมฝีปาก ฟัน	ปุ่ม เหงือก	เพดาน แข็ง	เพดาน อ่อน	ช่อง ระหว่าง เส้นเสียง
กัก/ระเบิด	ไม่ก้อง-ไม่มีลม	π		τ	χ	κ	?
	ไม่ก้อง-มีลม	$\pi\eta$		$\tau\eta$	$\chi\eta$	$\kappa\eta$	
	ก้อง-ไม่มีลม	β		δ			
เสียดแทรก	ไม่ก้อง-ไม่มีลม		ϕ	σ			η
นาสิก	ก้อง	μ		ν	ϑ	N	
ข้างลิ้น	ก้อง			λ			
กึ่งสระ	ก้อง	ω			ψ		

4.2.1.6 ภาษาจีน

1. ระบบเสียง

1.1 หน่วยเสียงพยัญชนะ สามารถแบ่งได้ประเภทเดียว คือ หน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยว ซึ่งมีทั้งหมด 18 หน่วยเสียง คือ /□/, /◆/, /&/, /◁/, /□[~]/, /◆[~]/, /&[~]/, /Ω/, /∩/, /○/, /■/, /✂/, /♦/, /≡/, /∩[~]/, /∩[~]/, /●/ และ /e/ แบ่งเป็นพยัญชนะต้นได้ทั้ง 18 หน่วยเสียง แต่เป็นพยัญชนะท้ายได้เพียง 5 หน่วยเสียง

1.2 หน่วยเสียงสระ มี 2 ประเภท คือ หน่วยเสียงสระเดี่ยว และหน่วยเสียงสระประสม โดยที่

- หน่วยเสียงสระเดี่ยว ในภาษาจีนมี 18 หน่วยเสียง แบ่งเป็นสระเสียงสั้น และสระเสียงยาว 9 คู่ คือ /ㄐ - ㄐ̄/, /ㄌ - ㄌ̄/, /ㄑ - ㄑ̄/, /ㄒ - ㄒ̄/, /ㄓ - ㄓ̄/, /ㄔ - ㄔ̄/, /ㄗ - ㄗ̄/, /ㄘ - ㄘ̄/, /ㄙ - ㄙ̄/, /ㄜ - ㄜ̄/, /ㄝ - ㄝ̄/, /ㄞ - ㄞ̄/, /ㄟ - ㄟ̄/, /ㄠ - ㄠ̄/, /ㄡ - ㄡ̄/

- หน่วยเสียงสระประสม ในภาษาจีนมี 3 หน่วยเสียง คือ /ㄐㄠ/, /ㄑㄠ/, /ㄒㄠ/

1.3 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ มีทั้งหมด 6 หน่วยเสียง คือ 1) กลางระดับ 2) ต่ำ-ตก 3) สูง-ตก 4) กลาง-ตก-ขึ้น 5) สูง-ขึ้น 6) ต่ำ-ขึ้น

2. โครงสร้างประโยค ในภาษาจีนจะมีการเรียงคำ ของประโยคแบบ ประธาน + กริยา + กรรม แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ตามภาพลักษณะการปรากฏและหน้าที่ของคำในประโยค ได้แก่ โครงสร้างของประโยคบอกเล่า โครงสร้างของประโยคคำสั่ง และโครงสร้างของประโยคคำถาม

ตารางที่ 4.7 หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาจีน

ลักษณะของเสียง	ฐานกรณ์	ริมฝีปาก	ริมฝีปาก ฟัน	ปุ่มเหงือก	เพดาน แข็ง	เพดาน อ่อน	ช่อง ระหว่าง เส้นเสียง
กัก/ระเบิด	ไม่ก้อง-ไม่มีลม	◻	◆			&	☞
	ไม่ก้อง-มีลม	◻ ㄩ	◆ ㄩ			& ㄩ	
	ก้อง-ไม่มีลม	◻				๒	
นาสิก	ก้อง	○	■			☞	
เสียดแทรก	ไม่ก้อง		◆				ㄩ
กึ่งเสียดแทรก	ไม่ก้อง-ไม่มีลม			๓			
	ไม่ก้อง-มีลม			๓ ㄩ			
ข้างลิ้น	ก้อง		●				
กึ่งสระ	ก้อง				๔		

4.2.1.7 ภาษาไทยทรงดำ

1. ระบบเสียง

1.1 หน่วยเสียงพยัญชนะ 19 หน่วยเสียง ได้แก่

/π, /τ, /κ, /?, /πη, /τη, /κη, /β, /χ, /φ, /σ, /η, /μ, /ν, /θ, /N, /λ, /ω, /ψ/ ทำหน้าที่เป็นพยัญชนะต้นได้ทุกหน่วยเสียง เป็นพยัญชนะท้าย 8 หน่วยเสียง ได้แก่ /-π, /-τ, /-κ, /-?, /-μ, /-ν, /-N, /-ψ/

1.2 หน่วยเสียงสระมี 21 หน่วยเสียง แบ่งเป็น

- สระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง ได้แก่

/υ, /υυ, /ε, /εε, /E, /EE, /M, /MM, /≡, /≡≡, /α, /αα, /υ, /υυ, /o, /oo, /O, /OO/

- สระประสม 3 หน่วยเสียง ได้แก่ /α, /Mα, /υα/

1.3 วรรณยุกต์มี 6 หน่วยเสียง ได้แก่

- หน่วยเสียงที่ 1 เสียงกลาง-ตก-ขึ้น
- หน่วยเสียงที่ 2 เสียงกลาง-ขึ้น-ตก
- หน่วยเสียงที่ 3 เสียงกลางต่ำ-ตก-ขึ้น
- หน่วยเสียงที่ 4 เสียงกลางสูง-ระดับ
- หน่วยเสียงที่ 5 เสียงกลางต่ำ-ตก
- หน่วยเสียงที่ 6 เสียงกลาง-ตก

1.4 ระบบพยางค์มีโครงสร้าง 5 แบบ ได้แก่ แบบ C(C)VVT แบบ C(C)VNT แบบ C(C)VST แบบ C(C)VVNT และแบบ C(C)VVST

2. ด้านระบบคำ การศึกษาเกี่ยวกับระบบพยางค์ในภาษาไทยทรงคำ ศึกษาได้ 2 ประเด็น ได้แก่ ลักษณะของคำ และการจำแนกหมวดคำ ด้านลักษณะของคำจำแนกคำลักษณะนี้ได้ 4 ประเภท คือ คำพยางค์เดียว คำประสม คำซ้อน และคำซ้ำ และการจำแนกหมวดคำจำแนกได้ 7 หมวด คือ คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ คำวิเศษณ์ คำเชื่อม และคำลงท้าย

3. ระบบประโยคและวลีภาษาไทยทรงคำ ศึกษา 2 ประเด็น ได้แก่ ลักษณะประโยคภาษาไทยทรงคำ และลักษณะวลีภาษาไทยทรงคำ ลักษณะประโยคภาษาไทยทรงคำสามารถจัดแบ่งประโยคออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ประโยคความเดียว ประโยคความซ้อน และประโยคความรวม ลักษณะวลีภาษาไทยทรงคำสามารถจำแนกวลีได้ 4 ชนิด ได้แก่ นามวลี กริยาวลี สถานวลี และกาลวลี

4. ภาษิตและสำนวนภาษาไทยทรงคำ ศึกษา 2 ประเด็น คือ ภาษิตและคำสอนภาษาไทยทรงคำ และสำนวนภาษาไทยทรงคำ

5. สัมพันธสารภาษาไทยทรงคำ จำแนกได้ 3 ชนิด คือ เพลงกล่อมเด็ก บทเพลงและคำขับ และนิทาน

ตารางที่ 4.8 แสดงหน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาไทยทรงคำ

ลักษณะของเสียง	ฐานกรณ์	ริมฝีปาก	ริมฝีปาก ฟัน	ปุ่ม เหงือก	เพดาน แข็ง	เพดาน อ่อน	ช่อง ระหว่าง เส้นเสียง
ระเบิด	ไม่ก้อง-ไม่มีลม	π		τ		κ	?
	ไม่ก้อง-มีลม	$\pi\eta$		$\tau\eta$		$\kappa\eta$	
	ก้อง	β					
กักเสียดแทรก	ไม่ก้อง-ไม่มีลม				χ		
เสียดแทรก	ก้อง		ϕ	σ			η

นาสิก	ก้อง	μ		v	ɣ	N	
ข้างลิ้น	ก้อง			λ			
ครึ่งสระ	ก้อง	ω			ψ		

4.2.1.8 ภาษาไทยอีสาน

1. ระบบเสียง

1.1 หน่วยเสียงพยัญชนะ มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้น 20 หน่วยเสียงคือ /□/, /◆/, /&/, /☞/, /□̄/, /◆̄/, /&̄/, /ℓ/, /≡/, /ℳ/, /x/, /♦/, /z̄/, /○/, /■/, /ง/, /ຂ/, /et/, /♦ / และ /● / พยัญชนะท้ายมี 9 หน่วยเสียงคือ /-□/, /-◆/, /-&/, /-☞/, /-○/, /-■/, /-ຂ/, /-et / และ /-♦ / ไม่ปรากฏพยัญชนะควบกล้ำ

1.2 หน่วยเสียงสระ แบ่งเป็นหน่วยเสียงสระเดี่ยวมี 18 หน่วยเสียงคือ /x/, /x□/, /ℳ/, /ℳ□/, /☞/, /☞□/, /☞̄/, /☞̄□/, /★/, /★□/, /☞̄/, /☞̄□/, /◆/, /◆□/, /□/, /□□/, /●/ และ /●□/ สระประสมมี 5 หน่วยเสียงคือ /x☞/, /☞☞/, /◆☞/

1.3 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ มี 6 หน่วยเสียง ดังนี้ 1) เสียงต่ำขึ้น 2) เสียงกลางระดับ 3) เสียงสูงระดับ 4) เสียงสูงกลาง 5) เสียงต่ำระดับ 6) เสียงสูงตก หน่วยเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยอีสานมีทั้งหมด 5 หน่วย แต่เป็น 6 เสียง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ทั้ง 5 คือ หน่วยเสียงต่ำ - ขึ้น หน่วยเสียงต่ำ - ระดับ มี 2 เสียง คือ เสียง - ระดับและ เสียงต่ำกว่ากลาง - ระดับ หน่วยเสียงกลาง - ระดับ หน่วยเสียงสูง - ตก หน่วยเสียงสูง - ระดับ

2. หน่วยเสียงที่ประสมกันเข้าเป็นพยางค์ จะต้องมียอย่างน้อย 3 หน่วยเสียง คำพยางค์เดี่ยวในภาษาไทยอีสานบางคำจะเพิ่มหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย ซึ่งเป็นตัวสะกดเข้าไปด้วย พยางค์เดี่ยวจึงมีส่วนประกอบได้อย่างมาก 4 หน่วยเสียง พยางค์ในภาษาไทยอีสาน มี 5 แบบ คือ cvv¹⁻⁶, cvn¹⁻⁶, cvs^{4,6}, cvvn¹⁻⁶, cvvs^{2,3} ส่วนประกอบของพยางค์ในภาษาไทยอีสาน ปกติคำหนึ่งอาจจะประกอบด้วยพยางค์เดี่ยว หรือหลายพยางค์ก็ได้ ในภาษาไทยอีสานแบ่งออกได้เป็น 3 แบบ คือ คำซึ่งประกอบด้วยหน่วยคำอิสระ คำซึ่งประกอบด้วยหน่วยคำอิสระ + หน่วยคำอิสระ เรียกว่า คำประสม และคำซึ่งประกอบด้วยหน่วยคำชนิดต่าง ๆ เช่น หน่วยคำอิสระ + หน่วยคำผูกพัน หน่วยคำผูกพัน + หน่วยคำอิสระ หรือ หน่วยคำผูกพัน + หน่วยคำผูกพัน เป็นต้น ซึ่งเรียกว่า คำประสาน ซึ่งคำประสานมีปรากฏในภาษาไทยถิ่นอีสานหลายคำ บางคำมีลักษณะเป็นส่วนประกอบประเภทเสริมประโยค เช่น /khi☞: cia←:m/ “จึงจก” เป็นหน่วยคำประสานที่ประกอบด้วยหน่วยคำอิสระ + หน่วยคำผูกพัน

สระเสียงยาว 9 คู่ คือ /ɤ - ɤ̄/, /ɯ - ɯ̄/, /ɔ - ɔ̄/, /ɛ - ɛ̄/, /ɨ - ɨ̄/, /ɜ - ɜ̄/, /ɯ̄ - ɯ̄̄/, /ɔ̄ - ɔ̄̄/, /ɛ̄ - ɛ̄̄/, /ɨ̄ - ɨ̄̄/ หน่วยเสียงสระประสม ในภาษาลาวพวนมี 3 หน่วยเสียงคือ /ɤ̄ɔ̄/, /ɔ̄ɛ̄/, /ɛ̄ɨ̄/

1.3 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ในภาษาลาวพวนมี 6 หน่วยเสียง คือ กลางระดับ ต่ำระดับ สูง-ตก สูงก่อนกลางระดับ ต่ำ-ขึ้น สูงระดับกักปลายเสียง

2. ระบบคำในภาษาลาวพวนมีลักษณะพยางค์ 3 ชนิด คือ คำพยางค์เดียว คำสองพยางค์ และคำหลายพยางค์ โครงสร้างของคำสองพยางค์ประกอบด้วยคำสองพยางค์แท้และคำสองพยางค์เทียม เช่น “โกหก” โครงสร้างคำหลายพยางค์จะมีลักษณะโครงสร้างเช่นเดียวกับโครงสร้างของคำพยางค์เดียวหรือโครงสร้างของคำสองพยางค์แบบใดแบบหนึ่งต่อกัน ส่วนมากมีจำนวนพยางค์ระหว่าง 3-5 พยางค์ แต่ที่พบมากที่สุดภาษาลาวพวนคือคำ 3 พยางค์ เช่น พรึกขี้หนู

ตารางที่ 4.10 หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาลาวพวน

ลักษณะของเสียง	ฐานกรณ์	ริมฝีปาก	ริมฝีปาก ฟัน	ปุ่ม เหงือก	เพดาน แข็ง	เพดาน อ่อน	ช่อง ระหว่าง เส้นเสียง
ระเบิด	ไม่ก้อง-ไม่มีลม	π		τ		κ	
	ไม่ก้อง-มีลม	π ^h		τ ^h		κ ^h	
	ก้อง	β		δ			
กึ่งเสียดแทรก	ไม่ก้อง-ไม่มีลม				χ		
เสียดแทรก	ไม่ก้อง		φ	σ			η
นาสิก	ก้อง	μ		ν	ɳ	ɲ	
ข้างลิ้น	ก้อง			λ			
กึ่งสระ	ก้อง	ω			ψ		

4.2.1.10 ภาษาลาวครั้ง

1. ระบบเสียง

1.1 หน่วยเสียงพยัญชนะ มีทั้งหมด 20 หน่วยเสียง คือ /□/, /◆/, /&/, /☞/, /□̃/, /◆̃/, /&̃/, /δ̃/, /ε̃/, /π̃/, /x̃/, /♦̃/, /ʍ̃/, /○/, /■/, /๓/, /๕/, /●/, /♦/ และ /☞/ ตำแหน่งพยัญชนะในภาษาลาวครั้ง มี 3 ประเภท คือ พยัญชนะต้นเดี่ยว พยัญชนะต้นคู่ และ

พยัญชนะท้ายพยางค์ พยัญชนะต้นเดี่ยวทั้ง 20 หน่วยเสียงปรากฏเป็นพยัญชนะต้นเดี่ยวได้ทุกหน่วยเสียง พยัญชนะต้นคู่ (พยัญชนะควบกล้ำ) ในภาษาลาวครั้งมีเพียง 1 หน่วยเสียง คือ /→/ ปรากฏในคำว่า k^hwa:y¹ “ควาย” เพียงคำเดียวเท่านั้น และพยัญชนะท้ายพยางค์ได้ 9 หน่วยเสียง คือ /-→/, /-↓/, /-↔/, /-↕/, /-↖/, /-↗/, /-↘/, /-↙/ และ /-↚/

1.2 หน่วยเสียงสระ มี 2 ประเภท คือ หน่วยเสียงสระเดี่ยว และหน่วยเสียงสระประสม

- หน่วยเสียงสระเดี่ยว ในภาษาลาวครั้งมี 18 หน่วยเสียง แบ่งเป็นสระเสียงสั้น และสระเสียงยาว 9 คู่ คือ /↛ - ↜/, /↝ - ↞/, /↟ - ↠/, /↡ - ↢/, /↣ - ↤/, /↥ - ↦/, /↧ - ↨/, /↩ - ↪/, /↫ - ↬/

- หน่วยเสียงสระประสม ในภาษาลาวครั้งมี 3 หน่วยเสียงคือ /↭ ↮/, /↯ ↰/, /↱ ↲/

1.3 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ ในภาษาลาวครั้งมี 5 หน่วยเสียง คือ 1) กลาง-ตก-ขึ้น 2) ต่ำ-ขึ้น-ตก 3) กลางสูง-ระดับ 4) กลาง-ขึ้น-ตก 5) กลางสูง-ขึ้น

2. หน่วยคำในภาษาลาวครั้งมี 2 ชนิด คือ หน่วยคำอิสระและหน่วยคำผูกพัน ลักษณะคำในภาษาลาวแก้วที่พบมากที่สุด คือ หน่วยคำอิสระที่มีหน่วยคำเดี่ยว คำผสม และคำประสม (คำผสม) การสร้างคำในภาษาลาวแก้วมีการสร้างคำ 3 ชนิด คือ คำประสม คำซ้ำ คำซ้อน

ตารางที่ 4.11 หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาลาวครั้ง

ลักษณะของเสียง	ฐานกรณ์	ริมฝีปาก	ริมฝีปาก ฟัน	ปุ่ม เหงือก	เพดาน แข็ง	เพดาน อ่อน	ช่อง ระหว่าง เส้นเสียง
ระเบิด	ไม่ก้อง-ไม่มีลม	π		τ		k	
	ไม่ก้อง-มีลม	π^h		τ^h		k^h	
	ก้อง	β		δ			
กึ่งเสียดแทรก	ไม่ก้อง-ไม่มีลม				χ		
เสียดแทรก	ไม่ก้อง		ϕ	σ			η
นาสิก	ก้อง	μ		ν	ζ	ξ	
ข้างลิ้น	ก้อง			λ			
กึ่งสระ	ก้อง	ω			ψ		

4.2.2 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตร

จังหวัดพิจิตรเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภาษา และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ การดำรงอยู่อย่างประสานกลมกลืนของผู้คนหลากหลายเผ่าพันธุ์ ต่างประเพณี มีระบบความคิด ความเชื่อที่แตกต่างกันอย่างสงบสุขจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจซึ่งกันและกัน การปรับตัว แลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาาร่วมกัน เพื่อที่จะได้เข้าใจแนวความคิดของความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้ลึกซึ้งดีขึ้น วัฒนธรรมหมายถึงองค์รวมของวิถีคิด คุณค่า และอุดมการณ์ของสังคมที่มนุษย์สร้างและสะสมขึ้นมาในความหมายพยายามที่จะแสดงออกถึงจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ และการปรับตัวกับระบบความสัมพันธ์ทางสังคมและธรรมชาติ ภายใต้เงื่อนไขและบริบทที่แตกต่างกัน และวัฒนธรรมหมายถึงวิถีแห่งการดำรงชีพที่มนุษย์สร้างขึ้น ตามที่มนุษย์มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นทั้งระบบความรู้ ความคิด หรือความเชื่อจนมีการยอมรับปฏิบัติกันมา เป็นวิธีการหรือแบบแผน และมีการอบรมและถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นต่อมา ตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตร แสดงถึงระบบความรู้ ความคิด หรือความเชื่อจนมีการยอมรับปฏิบัติกันมา เป็นวิธีการหรือแบบแผน และมีการอบรมและถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นต่อมา ตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตรสามารถสรุปได้ดังนี้

1) วัฒนธรรมไทยพื้นถิ่น จังหวัดพิจิตรมีประชากรที่เป็นคนพื้นเมือง ซึ่งมีวัฒนธรรมที่แตกต่างจากจังหวัดอื่น ที่สำคัญได้แก่ ประเพณีแข่งเรือ โดยจะจัดแข่งขันกันบริเวณท่าน้ำวัดท่าหลวง ในช่วง ขึ้น 6 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี ภายหลังเลื่อนมาเป็นเดือน 10 ตามความแรงของแม่น้ำน่าน ประเพณีลอยกระทงรอบโบสถ์ ประเพณีงานนมัสการหลวงพ่อเพชรและสมโภชเมืองพิจิตร

2) วัฒนธรรมไทยกวย ด้านประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด พิธีกรรมสู่ขวัญคนเจ็บป่วย พิธีกรรมขอขมาคนป่วยใกล้ตาย พิธีกรรมเกี่ยวกับการก่อสร้างบ้าน พิธีกรรม “แกลมอ” ประเพณีการสู่ขอ ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีเทศกาลการเล่นประจำท้องถิ่น ประเพณีถวญแทน (ทอดกฐิน) เทศกาลสงกรานต์ การเล่นพื้นบ้าน

3) วัฒนธรรมชาวไทยมุสลิม ชาวอิสลามมีวัฒนธรรมและประเพณีน้อยมาก ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับคำสอนหลักการของศาสนาอิสลาม ซึ่งเชื่อว่าอิสลามคือการดำเนินชีวิตตามคำสั่งของพระเจ้าและแบบอย่างของศาสดา แต่วัฒนธรรมที่สำคัญของชาวไทยมุสลิมที่ยังหลงเหลือมาคือ ภาษายาวี ดนตรีและการละเล่นไม่มีเลย

4) วัฒนธรรมลาวแก้ว ประเพณีที่สำคัญของลาวแก้วที่ยังหลงเหลืออยู่คือ ประเพณีเพาะกระจาด หรือใส่กระจาด การใส่กระจาดจะเริ่มเมื่อมีการประกาศกำหนดงานบุญมหาชาติ การนำเอาของมาร่วมสมทบทำบุญ เรียกว่า "ใส่กระจาด" เจ้าของบ้านเลี้ยงอาหารแก่แขก และเมื่อแขกกลับก็จะให้ข้าวต้มมัดเป็นของตอบแทน ประเพณีการใส่กระจาดนี้

5) วัฒนธรรมไทยยวน ได้แก่ ประเพณีกวนข้าวทิพย์ ถือว่าเป็นอาหารศักดิ์สิทธิ์ จัดทำขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี ซึ่งประชาชนจะนำสิ่งของต่างๆ เช่น แป้งข้าวเจ้า, แป้งข้าวเหนียว, น้ำตาล, มะพร้าว, นม มาร่วมกันและช่วยกันกวนจนเสร็จแล้วนำไปทำบุญและแจกจ่ายให้ประชาชน ประเพณีลอยกระทงซึ่งจัดขึ้นในวันเพ็ญ เดือนสิบสองของทุกปี ประเพณีสงกรานต์รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ซึ่งชาวบ้านปฏิบัติเป็นประจำทุกปี

6) วัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายจีน ประเพณีและเทศกาลของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดพิจิตร ที่สำคัญได้แก่ ประเพณีการไหว้เจ้าของชาวไทยเชื้อสายจีน ประเพณีตรุษจีน เทศกาลเซ็งเม้ง ประเพณีสารทจีน เทศกาลทิ้งกระจาดวิญญาณ เทศกาลกินเจของชาวจีน ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการตาย การแสดงงิ้ว เป็นอุปรากรที่ชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดพิจิตรใช้เป็นการเล่นเพื่อถวายเจ้า การเล่นงิ้วจึงมักจะมีการตั้งโรงแสดงที่หน้าศาลเจ้า เมื่อถึงเทศกาลไหว้เจ้าต่างๆ นอกจากนั้นในช่วงประเพณีต่างๆ ก็จะจัดให้มีการแห่มังกร สิงโต ขบวนเอ็งกอ พะนู้ ขบวนโล้วโก้ว

7) วัฒนธรรมไทยทรงดำ ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำที่จะต้องทำเป็นประจำ ได้แก่ งานเสนเฮือน เป็นงานเลี้ยงผีบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว โดยจะแต่งชุดไทยดำทั้งหมด การแต่งชุดไทยดำ จะต้องแต่งให้ถูกต้องตามระเบียบของชาวไทยทรงดำ งานรื่นเริงในเดือนเมษายน คืองานสงกรานต์ จะจัดวันที่ 18, 19 และ 20 เมษายนของทุกปี โดยจะมารวมตัวกันที่บ้านศูนย์รวมของชาวไทยทรงดำ จะมีการเล่นคอนรำแคน (จะมีหมอแคน และลูกคอน (จะคล้ายลูกช่วง)) เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยจะทำการรำแคนไปใกล้ช่วงที่เย็นคืนแล้วก็จะทำการเล่นคอน ซึ่งการเล่นคอนจะทำการแบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายผู้ชาย และฝ่ายผู้หญิง โดยจะมีหัวหน้าทีมของแต่ละฝ่าย แล้วจะให้ทั้ง 2 ฝ่ายจะทำการจับคู่เล่นคอนกัน

8) วัฒนธรรมไทยอีสาน ส่วนใหญ่เกี่ยวกับศาสนาเป็นหลัก โดยประเพณีที่ชาวบ้านถือปฏิบัติกันมาช้านานส่วนมากจะเป็นคือ ฮีตสิบสอง ครองสิบสี่ นอกจากนี้ยังมีประเพณีที่เกี่ยวกับ วิถีชีวิต เช่น การกินดอง (แต่งงาน) งานบวช งานทำบุญแจกข้าว (ทำบุญให้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว) ประเพณีงานเลี้ยงปีเจ้าพ่อถ้าใหญ่และงานบุญบั้งไฟ ประเพณีเผาข้าวหลาม

9) วัฒนธรรมลาวพวน งานประเพณีกำฟ้า เป็นการบูชาหรือเคารพเทวดาฟ้าดินเพื่อขอพรจากเทพยดาฟ้าดินผู้รักษาฟ้าให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล

10) วัฒนธรรมลาวครั่ง ประเพณีที่สำคัญของชาวลาวครั่ง คือ ประเพณีแห่ดอกไม้วันสงกรานต์ ประเพณียกธงบอกเลิกวันสงกรานต์ ประเพณีตีกลองยาวแห่ข้าวปั้นก้อนเอกลักษณ์ของชาวลาวครั่ง คือ ภาษาและผ้าซิ่นตีนจก คนตรีชาวลาวครั่ง จะเป็นคนตรีแคนประยุกต์ เหมือนสมัยใหม่ การรำชาวลาวครั่ง จะเป็นการรำที่คล้ายกับการรำของภาคอีสาน

4.2.2.1 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวไทยพื้นถิ่น

จังหวัดพิจิตรมีประชากรที่เป็นคนพื้นเมือง ซึ่งมีวัฒนธรรมที่แตกต่างจากจังหวัดอื่น ที่สำคัญได้แก่ การแข่งขันเรือยาวประเพณี เริ่มจัดเมื่อประมาณ พ.ศ.2450 โดยพระธรรมทัตสุมิวงศ์ (เอี่ยม) เจ้าอาวาสวัดท่าหลวงฯ และเจ้าคณะจังหวัดพิจิตรเป็นผู้ริเริ่มแล้วได้จัดติดต่อกันเรื่อยมาจนกระทั่งถึงสมัยของพระทัตสุมิวงศ์ (ไป๋ นาควิจิตร) ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดท่าหลวงและเจ้าคณะจังหวัดพิจิตร จึงได้กำหนดจัดงานแข่งขันเรือยาวตามวันทางจันทรคติ ในวันขึ้น 6 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี ต่อมาน้ำในแม่น้ำน่านแห้งเร็วไม่เหมาะต่อการแข่งเรือ จึงเปลี่ยนมาเป็นวันขึ้น 6 ค่ำ เดือน 10 ซึ่งตรงกับช่วงงานปิดทองไหว้พระนัมัสการหลวงพ่อพะชร รางวัดชนะเลิศและรองชนะเลิศจะได้ผ้าห่มหลวงพ่อพะชรไปครอง ซึ่งถือว่าเป็นสิริมงคลกันเรือและเทือกเรือ (ฝาย) โดยนำไปพันไว้ที่โขนเรือของตน ภายหลังจากกรรมการพิจารณาว่า ผ้าห่มหลวงพ่อพะชรเป็นของสูง การนำผ้าไปพันบนโขนเรือไม่เหมาะสมจึงยกเลิก แล้วจัดขงที่มีรูปหลวงพ่อพะชรไปเป็นรางวัลชนะเลิศและรองชนะเลิศแทน ต่อมาก็ทำขงมอบให้แก่เรือที่ร่วมเข้าแข่งขันทุกลำ

การแข่งขันเรือยาวประเพณีของจังหวัดพิจิตรที่จัด ณ วัดท่าหลวงฯ ได้รับการพัฒนามาเป็นลำดับ คือ เพิ่มวันแข่งขันจากหนึ่งวันมาเป็นสองวัน จัดให้มีการแข่งขันเรือยาว 2 ขนาดคือเรือยาวใหญ่และเรือยาวเล็ก ต่อมาได้ขยายวันแข่งขันเป็น 3 วัน เนื่องจากมีเรือเข้าร่วมการแข่งขันมากขึ้น และได้เพิ่มขนาดของเรือแข่งเป็น 3 ขนาด ได้แก่ เรือยาวใหญ่ (ฝายไม่เกิน 55 คน) เรือยาวกลาง (ฝายไม่เกิน 40 คน) และเรือยาวเล็ก (ฝายไม่เกิน 30 คน) และเพิ่มเป็น 2 ประเภท คือ ประเภท ก (ฝายจัด) ประเภท ข (เป็นเรือชุดใหม่ หรือเรือฝายปานกลาง) ปัจจุบันได้เปลี่ยนวันแข่งขันจากวันทางจันทรคติ มาเป็นทางสุริยคติ โดยกำหนดจัดแข่งขัน ในวันเสาร์และวันอาทิตย์แรกของเดือนกันยายนทุกปี ในวันเปิดการแข่งขันเรือยาวประเพณีจะจัดให้มีขบวนพาเหรดเรือของแต่ละอำเภอ ประเภทต่างๆ กลางคืนจะจัดให้มีมหรสพให้ชมฟรี

ประเพณีลอยกระทงรอบโบสถ์ จัดที่วัดไทรย้อย ตำบลสากเหล็ก อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร เป็นประเพณีแปลกหนึ่งเดียวในจังหวัดพิจิตรที่จัดขึ้นเป็นประจำในวันเพ็ญ 15 ค่ำ เดือน 12 และจัดอย่างต่อเนื่องมานานนับร้อยปี เนื่องจากในพื้นที่อำเภอสากเหล็ก เป็นพื้นที่นอกเขตชลประทานและยังไม่มีแม่น้ำสายหลักไหลผ่าน แต่เพื่อเป็นการสืบสานประเพณีลอยกระทงและ

มุ่งมั่นที่จะปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยการลอกกระทงของมาลาโทษต่อพระแม่คงคา และแหล่งน้ำ จึงไม่ละความพยายามที่จะจัดประเพณีลอกกระทงให้ได้ โดยทางอำเภอจึงสืบสานและฟื้นฟูการจัดประเพณีลอกกระทงรอบโบสถ์ โดยมีการสูบน้ำใส่พื้นที่โดยรอบโบสถ์และใช้มอเตอร์ผลักดันน้ำ เพื่อให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวได้นำกระทง มาร่วมลอยรอบๆ โบสถ์ ซึ่งเป็นงานประเพณีแบบโบราณย้อนยุคและแปลก แตกต่างจากการจัดงานทั่วไป ซึ่งบรรยากาศเป็นไปด้วยความสนุกสนาน บรรดาผู้ปกครองต่างพานบุตรหลานมาลอยกระทงได้อย่างสบายใจ

4.2.2.2 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวชาวไทยภูเขา

ไทยภูเขา (ส่วย) ในจังหวัดพิจิตรย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดสุรินทร์ และบุรีรัมย์ เนื่องจากฝนแล้ง โดยเข้ามาทางป่าจับจองที่ซึ่งยังไม่มีใครเป็นเจ้าของในเขตตำบลบึงบัว อำเภอสามง่าม หาเลี้ยงชีพด้วยการเผาถ่านและรับจ้างตัดอ้อย เมื่อได้เงินจะนำมาเช่าควายเพื่อทำนา ปัจจุบันอยู่ในจังหวัดพิจิตร ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ชุมชนบ้านยางตะพาย ตำบลบึงบัว อำเภอฉิมบารมี ประวัติศาสตร์ชนชาวไทยภูเขา มีบทบาทสำคัญยิ่งในบริเวณอีสานใต้ ลาวได้และกัมพูชาตอนบน มีความเป็นมาและมีการพัฒนาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ผสมกลมกลืนกับชาวเขมร ลาว ไทย มาตลอด ชาวไทยภูเขาในประเทศไทยตั้งถิ่นฐานปนอยู่กับชาวเขมรสูง และชาวลาว ทำให้ถูกกลืนเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเขมรสูงและลาว

การแต่งกายชุดพื้นเมืองของชาวไทยภูเขา (ส่วย) ในจังหวัดพิจิตร โดยผู้ชาย จะใส่โสร่งหรือกางเกงขาก๊วย สีคราม หรือสีดำ เสื้อผ้าฝ้าย เช่นเดียวกับเขมร มีผ้าขาวมาคาดเอวหรือโพกหัว ผู้หญิงนุ่งผ้าซิ่นทอง ส่วนมากเป็นผ้าไหม เสื้อผ้าฝ้ายแขนกระบอกสีดำ ปัจจุบันชายใส่กางเกงขายาวและเสื้อตามสมัยนิยมส่วนหญิงนุ่งผ้าซิ่นไหมสวมเสื้อตามสมัยนิยม เครื่องประดับประจำกลุ่ม เครื่องเงิน เช่น สร้อย กำไลข้อมือ

หนึ่งในความเชื่อของชาวไทยภูเขา (ส่วย) ในชุมชนยางตะพาย ตำบลบึงบัว อำเภอฉิมบารมี จังหวัดพิจิตร ยังนับถือเจ้าพ่อปู่ดำ ซึ่งเชื่อว่า เจ้าพ่อปู่ดำช่วยในเรื่องทำสิ่งใดให้ราบรื่น โดยจะทำเช่นพิธีไหว้ปีละ 2 ครั้ง ในเดือน 3 วันพุธแรกของเดือน โดยเช่นไหว้ด้วยข้าวสุก ไก่ต้ม 1 ตัว เหล้า 1 ขวด หมากพลู 2 คำ ยาเส้น 2 ม้วน และเดือน 6 วันพุธแรกของเดือน เลี้ยงด้วยข้าวเปลือก แทนข้าวสุก นอกนั้นเหมือนเดือน 3

เรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมา เป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านยางตะพาย เดิมบริเวณหมู่บ้านนี้ชาวบ้านเรียกว่า หนองพักเกวียนทอง แต่เดิมที่บ้านยางตะพายมีต้นยางขึ้นอยู่มากมายมีชาวบ้านจากบุรีรัมย์และสุรินทร์ อพยพมาทางป่าจับจองที่ และตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2496 มีสามีภรรยาคนหนึ่งพากันเดินทางไปตักน้ำมันจากต้นยางในป่าบริเวณหนองพักเกวียนทอง ภรรยาซึ่งตั้งครรภ์ท้องแก่ใกล้คลอดเกิดเจ็บท้องและคลอดลูกในป่ายาง สามีจึงนำผ้าขาวม้าที่นำติด

ตัวมาสะพายลูกและน้ำมันยางกลับบ้าน ชาวบ้านจึงพากันเรียกชื่อที่แห่งนั้นว่า บ้านดงยางสะพาย ต่อมาเรียกเพี้ยนไปเป็น ยางตะพาย และเรียกสืบทอดกันมาจนปัจจุบัน

วัฒนธรรมไทยยุค ด้านประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด พิธีกรรมสู่ขวัญคนเจ็บป่วย พิธีกรรมขอขมาคนป่วยใกล้ตาย พิธีกรรมเกี่ยวกับการก่อสร้างบ้าน พิธีกรรม “แกลมอ” ประเพณีการสู่ขอ ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการขึ้นบ้านใหม่ ประเพณี เทศกาลการละเล่นประจำท้องถิ่น ประเพณีถวญแทน (ทอดกฐิน) เทศกาลสงกรานต์ การละเล่นพื้นบ้าน

4.2.2.3 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิม

ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดพิจิตร รุ่นแรกอพยพมาจากปากีสถานเมื่อประมาณ 80 ปีที่แล้ว และรุ่นที่สองมาจากอยุธยาเมื่อประมาณ 70 ปีที่แล้ว นอกจากนั้นมาจากทางจังหวัดในภาคใต้ของประเทศไทยและกระจายอยู่ตามอำเภอต่างๆ ของจังหวัดพิจิตร โดยอาชีพส่วนใหญ่ของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดพิจิตรจะทำอาชีพค้าขาย เลี้ยงสัตว์ วัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยมุสลิม แตกต่างจากคนไทยเชื้อสายอื่นๆ เนื่องจากการนับถือศาสนาที่ต่างกัน ทำให้วิถีชีวิตและการปฏิบัติพิธีกรรมแตกต่างกันไปด้วย ดังวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยมุสลิมในด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านการแต่งกาย มุสลิมในจังหวัดพิจิตรส่วนมากจะแต่งกายเหมือนคนไทยโดยทั่วไป แต่จะมีชุดสวมใส่เป็นเอกลักษณ์ในโอกาสต่างๆ เช่น ชุดปากีสถาน เสื้อโด้ป เสื้อกุหลอง ตะละกงสาหรี่ ซึ่งแต่ละชุด และโอกาสสวมใส่ต่างกัน

ด้านภาษา ภาษาที่ชาวไทยมุสลิมใช้มีทั้งภาษาอาหรับ ภาษายาวี ภาษาปุกโต ภาษามลายู และภาษาไทยแต่ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดพิจิตร นิยมใช้อยู่ ๒ ภาษาคือ ภาษาไทย และภาษาอาหรับ

ด้านการกินอยู่ อาหารที่มุสลิมห้ามรับประทาน คือ เลือด สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ ของที่บูชายัญ จะรับประทานพวกเนื้อสัตว์ สัตว์ที่ใช้ทำอาหารต้องถูกเชือดโดยหลักการของอิสลามและจะต้องเป็นสัตว์ที่ศาสนาอิสลามอนุมัติเท่านั้น โดยจะปรุงอาหารรับประทานเองแทบทุกรอบครัว หากจะซื้อหามารับประทาน จะต้องมีการหมายฮาลาล ที่สำนักจุฬาราชมนตรีรับรองเท่านั้นจึงจะรับประทานได้ อาหารที่นิยมทำในงานพิธี หรือเทศกาลต่างๆ เช่น พิธีแต่งงาน หรือเทศกาลฮารีรายอ ได้แก่ แกงมัสมั่น แกงกระหรี แกงแดง แกงขาว แกงเจรจา ข้าวหมกไก่ ส่วนอาหารหวาน เช่น ขนมฮาลว โรตีสีผลไม้ เช่น ลูกเกด อินทผลัม การรับประทานอาหาร ไทยมุสลิมจะนำข้าวใส่ถาดขนาดใหญ่ ให้ข้าวอยู่กลางถาด ราดด้วยแกงแห้ง มีถ้วยชุป เช่น ชุปหางวัว ใส่ด้วยวางในถาดด้านข้างพร้อมเกลือป่น เวลารับประทานจะนั่งล้อมวงก่อนรับประทานจะต้องนำมือแต่เกลือ แล้วจึงหยิบข้าวเข้าปาก

ด้านความเชื่อ ความศรัทธา และศาสนา อิสลาม คือ ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งนับถืออัลเลาะห์เป็นพระเจ้า มีศาสดาชื่อ มุฮัมมัด มีคัมภีร์สูงสุดคือ คัมภีร์อัลกุรอาน มีพิธีกรรม เช่น การละหมาด การถือศีลอด การบำเพ็ญฮัจญ์ มีศาสนสถาน เช่น มัสยิด

ชาวมุสลิมทุกคนทั้งผู้ชาย ผู้หญิง เมื่อมีวัยถึงเกณฑ์บังคับคือ มีอายุครบ ๑๕ ปี มีหน้าที่ต้องปฏิบัติศาสนกิจเท่าเทียมกัน ไม่แยกกิจการทางโลกและกิจการทางศาสนาออกจากกัน

ด้านประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต ได้แก่ การละหมาด การละหมาดวันศุกร์ การแต่งงาน (นิกะฮ์) การเกิด การตาย ด้านประเพณีและเทศกาลประจำท้องถิ่น ได้แก่ ประเพณีวันเมอลิด ประเพณีวันดิฟูซาบาล ประเพณีฮารีรายอ ประเพณีการถือศีลอด ประเพณีเข้าสู่หนัด เทศกาลบำเพ็ญพิธีฮัจญ์

4.2.2.4 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวลาวเงี้ยว

ชาวลาวเงี้ยว เป็นชนกลุ่มน้อยที่ถูกกวาดต้อนมาจากอาณาจักรลาว เดิมมีถิ่นฐานอยู่ในเขตชนบทชานเมืองเวียงจันทน์ หากเป็นพวกที่อยู่ในเขตเมืองเวียงจันทน์จะเรียกว่า “ลาวเวียง” (จากคำบอกเล่าของ พ่อเต๋ายอด พรหมสโร)

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ กล่าวว่า บรรพบุรุษคนไทยเชื้อสายลาวอพยพเข้าสู่ประเทศไทย 3 ครั้งด้วยกัน และเนื่องมาจากสงครามทั้งสิ้น กล่าวคือ ครั้งแรกในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ครั้งที่ 2 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และครั้งที่ 3 สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และในครั้งที่ 3 นี้เกิดจากเจ้านวงศ์ก่อกบฏทำให้ชาวลาวในอาณาจักรเวียงจันทน์ และอาณาจักรหลวงพระบางถูกกวาดต้อนเข้ามาอยู่ตามหัวเมืองใกล้ๆ กรุงเทพมหานคร แล้วแยกย้ายกันไปอยู่ตามที่ต่างๆ เช่น สระบุรี ลพบุรี เมืองพนัสนิคม เมืองนครไชยศรี และเมืองสุพรรณบุรี

การประกอบอาชีพ อาชีพของชาวลาวเงี้ยวในตำบลทองเอนคือ ทำนา รองลงมา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ปลูกผัก ค้าขาย ขามว่างจากฤดูกาลทำนาจะเย็บบอบ ซึ่งการเย็บบอบเป็นอุตสาหกรรมภายในครอบครัวที่สำคัญ

ศาสนา ความเชื่อ ประเพณี ชาวลาวเงี้ยว นับถือศาสนาพุทธ มีความเชื่อในเรื่องบุญกรรม นอกจากนี้ยังเชื่อเรื่อง ผีสาง ผีบรรพบุรุษ ผีบ้านผีเรือน พระภูมิเจ้าที่ แม่โพสพ เป็นต้น

ประเพณีต่างๆของชาวลาวเงี้ยว คล้ายกับคนไทยทั่วไป กล่าวคือ งานเทศกาลต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันสารท มีการเล่น และทำบุญตักบาตร สำหรับวันสารทชาวลาวเงี้ยวทำบุญสารท 2 ครั้ง ในกลางเดือนสิบ ทำบุญ “สารทลาว” เชื่อว่าประเพณีสืบเนื่องมาจากเมืองลาว และสิ้นเดือนสิบทำบุญ “สารทไทย” อีกครั้งหนึ่ง ขนบที่สำคัญในวันสารท คือ กระจายสารท และประเพณีที่สำคัญของลาวเงี้ยวที่ยังหลงเหลืออยู่คือ ประเพณีเพาะกระเจาด หรือใส่กระเจาด การใส่กระเจาดจะเริ่มเมื่อมีการประกาศกำหนดงานบุญมหาชาติ การนำเอาของมาร่วมสมทบทำบุญ เรียกว่า

"ใส่กระจาด" เจ้าของบ้านเลี้ยงอาหารแก่แขก และเมื่อแขกกลับก็จะให้ข้าวต้มมัดเป็นของตอบแทน ประเพณีการใส่กระจาดนี้

การดำเนินชีวิตของลาวแง่วที่ตำบลทองเอน เป็นไปอย่างง่ายๆ และสงบ พอถึงวันพระ ชาวบ้านจะทำบุญตักบาตร หากเป็นเทศกาลเข้าพรรษา ผู้เฒ่าผู้แก่ก็รักษาอุโบสถศีล คนในหมู่บ้านมีความรู้สึกเป็นพี่น้องกันหมด เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันอย่างดียิ่ง

การแต่งกาย ชายนุ่งกางเกงขาก๊วย สีดำ เสื้อแขนยาว มีผ้าขาวม้าคาดพุงหญิงทั่วไปนุ่งผ้าซิ่น เมื่ออายุ 40 – 50 ปีขึ้นไปนุ่งโจงกระเบน ใส่เสื้อคอกระเช้า หรือเสื้อมีแขน

4.2.2.5 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวไทยยวน

ชาวไทยยวนหรือโยนก มีถิ่นฐานกำเนิดอยู่ที่เมืองเชียงแสน เป็นชนกลุ่มใหญ่ที่อาศัยอยู่ในอาณาจักรล้านนา มีความรุ่งเรือง ทั้งทางด้านศิลปกรรม ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม เมื่ออาณาจักรล้านนาเสื่อมอำนาจลง พม่าได้เข้ามามีอำนาจปกครองจนสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้ล้อมตีเมืองเชียงแสน แล้วเผาทำลายบ้านเมือง เพื่อมิให้เป็นที่ยึดมั่นแก่ข้าศึกพม่าอีกต่อไป จึงได้แบ่งชาวเมืองอพยพ ไปอยู่เมืองเวียงจันทน์ เมืองเชียงใหม่ เมืองลำปาง เมืองน่าน ที่เหลือคปรดเกล้าฯ ให้อพยพลงมาตั้งบ้านเรือน ที่บริเวณลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดสระบุรี และบางส่วนไปตั้งถิ่นฐานที่ตำบลลูกบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี จากนั้นกลุ่มประชากรดังกล่าวได้เคลื่อนย้ายออกไปในพื้นที่ต่างๆ ในบริเวณตอนกลางของประเทศไทย ตามปัจจัยทางเศรษฐกิจและการดำรงชีพ เช่น จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดลพบุรี จังหวัดสระแก้ว จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดพิจิตร และจังหวัดนครสวรรค์ เป็นต้น

อาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา

การแต่งกายของคนไทยยวนยุคก่อนจะนิยมนุ่งซิ่นที่ทอใช้กันเอง ใช้ผ้าสไบคาดอก เรียกว่า ผ้าแถบ ปล่อยชายข้างหนึ่งห้อยลงมา ต่อมาก็พัฒนามาเป็นเสื้อแขนกุด เสื้อคอกระเช้า สำหรับหญิงไทยยวน จะนุ่งซิ่นลายขวาง ชายบนล่างอาจจะเป็นผ้าพื้นสีแดงดำหรือขาว ห่มสไบคาดทางซ้าย ที่ผมอาจตัดดอกไม้ดอกเอื้องพองาม โอกาสในการแต่งกาย ถ้าอยู่บ้านจะนุ่งซิ่นลายขวาง ธรรมดา สวมเสื้อคอกลมผ่าหน้าติดกระดุมหรือผูกเชือก แขนสั้นหรือแขนยาวก็ได้ ถ้าเป็นงานพิธีก็สวมแขนยาว นุ่งซิ่นลายขวาง ชายซิ่นมีจักหรือจะยกมุกทั้งผืนก็ได้ ตามแต่ฐานะของผู้สวมใส่ เก้าอี้ หมวยสูง ดิดปิ่นดอกไม้ไหว หรือตัดดอกไม้ สวมเครื่องประดับตามฐานะ

ภาษาไทยยวน เป็นภาษาตระกูลภาษาไท-กะไดกลุ่มหนึ่งที่อพยพมาจากทางตอนเหนือของประเทศไทยที่เคยเป็นที่ตั้งของอาณาจักรล้านนา ไทยยวนเป็นกลุ่มประชากรที่ใหญ่ที่สุดในอาณาจักรล้านนา ซึ่งมีคำเรียกตนเองหลายอย่าง เช่น ยวน โยน หรือ ไต (ไท)

วัฒนธรรมไทยชน ได้แก่ ประเพณีกวนข้าวทิพย์ ถือว่าเป็นอาหารศักดิ์สิทธิ์ จัดทำขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี ซึ่งประชาชนจะนำสิ่งของต่างๆ เช่น แป้งข้าวเจ้า, แป้งข้าวเหนียว, น้ำตาล, มะพร้าว, นม มาร่วมกันและช่วยกันกวนจนเสร็จแล้วนำไปทำบุญและแจกจ่ายให้ประชาชน ประเพณีลอยกระทงซึ่งจัดขึ้นในวันเพ็ญ เดือนสิบสองของทุกปี ประเพณีสงกรานต์รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ซึ่งชาวบ้านปฏิบัติเป็นประจำทุกปี

4.2.2.6 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน

จากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุชาวไทยเชื้อสายจีนพอที่จะยืนยันได้ว่า คนจีนที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระมหากษัตริย์ไทยเดินทางเข้ามาในประเทศไทยเพื่อแสวงหาอาชีพและแหล่งทำมาหากิน เข้ามาพบความอุดมสมบูรณ์จึงส่งข่าวให้ญาติและมิตรสหายทราบแล้ว จึงชักชวนกันเดินทางเข้ามาในประเทศไทยทำให้คนจีนในประเทศไทยเพิ่มจำนวนมากขึ้น ส่วน “แซ่” ของคนจีนนั้นเป็นการตั้งตามหัวหน้าเผ่าที่เป็นผู้ปกครองในแต่ละยุคสมัย

ตั้งแต่อพยพ คนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดพิจิตร เมื่อมาประกอบอาชีพอยู่ในเมืองไทยทำมาค้าขายจนมีฐานะดี มั่นคง อยู่รวมกันจนเป็นชุมชนใหญ่ขึ้นจึงมีการรวมตัวกันจัดตั้งศาลเจ้าพ่อ เจ้าแม่ที่ตัวเองนับถือตามบรรพบุรุษไว้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ

ตรา ๘ ทิศกับสิ่งห้าคาบคาบ เป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ที่คนจีนใช้แก้เคล็ดเมื่อเกิดการขัดแย้งในแสงที่เรียกว่า “แซ่ตัว” เป็นเรื่องหนึ่งในศาสตร์พยากรณ์ ที่คนจีนมีความเชื่อถือในเรื่องของภูมิพยากรณ์หรือ ฮวงจุ้ย เป็นอย่างมาก

อาหารชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดพิจิตร ในปัจจุบันก็รับประทานอาหารเหมือนคนไทยพื้นถิ่นของจังหวัดพิจิตร จะมีพิเศษบ้างในช่วงเทศกาลกินเจ ประเพณีตรุษจีน สารทจีน แข่งแข่งและในงานไหว้เจ้าต่างๆ

ด้านความเชื่อและศาสนาของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดพิจิตร มีเรื่องเล่ามากมายของชาวจีนซึ่งส่วนใหญ่ จะเป็นเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับด้านศาสนาประเพณีและวัฒนธรรมอยู่ด้วย เช่น ลัทธิความเชื่อและศาสนาของคนจีน ได้แก่ ความเชื่อในเรื่องเทพเจ้า/สัตว์มงคล/ดอกไม้ และต้นไม้มงคลของชาวจีน เจ้าแม่กวนอิม, สัตว์มงคลของชาวไทยเชื้อสายจีน ได้แก่ มังกร หงส์ เข็มชู เล้งหังสีก๊กเซียง กิเลน ไช, ดอกไม้มงคลของชาวจีน ได้แก่ ดอกเหมยหรือดอกบัว ดอกท้อ ดอกบัว ต้นหวีหรือสนเข็ม ต้นไผ่, ผลไม้มงคลของคนจีน ได้แก่ ทับทิม (เขียะลิว) น้ำเต้า (โฮ้วโล้ว) ลูกพลับ

วัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายจีน ประเพณีและเทศกาลของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัด พิจิตร ที่สำคัญได้แก่ ประเพณีการไหว้เจ้าของชาวไทยเชื้อสายจีน ประเพณีตรุษจีน เทศกาลเซ็งเม้ง ประเพณีสารทจีน เทศกาลทิ้งกระจาดวิญญาณ เทศกาลกินเจของชาวจีน ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการตาย การแสดงงิ้ว เป็นอุปกราทที่ชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดพิจิตรใช้เป็นการละเล่น เพื่อถวายเจ้า การเล่นงิ้วจึงมักจะมีการตั้งโรงแสดงที่หน้าศาลเจ้า เมื่อถึงเทศกาลไหว้เจ้าต่างๆ นอกจากนั้นในช่วงประเพณีต่างๆ ก็จะจัดให้มีการแห่มังกร สิงโต ขบวนเอ็งกอ พะนู้ ขบวนโล้วโก้ว

4.2.2.7 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำ

ชาวไทยทรงดำ มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่แคว้นสิบสองจุไทยแถบ เมืองแกลง (เดียนเบียนฟู) ตอนเหนือของประเทศไทยติดต่อกับลาวซึ่งเป็น ดินแดนปลายสุดของราชอาณาจักรสยามเวลานั้น การอพยพของชาวไทยทรงดำสู่ดินแดนของประเทศไทยที่นับว่าสำคัญมี ๒ ครั้งด้วยกัน ชาวไทยทรงดำดั้งเดิมจะอพยพมาจากจังหวัดเพชรบุรี ราชบุรี และนครปฐม มาตั้งรกรากอยู่ที่จังหวัดพิจิตร และจะมีจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นบางส่วนด้วย โดยในปัจจุบันชาวไทยทรงดำของอำเภอฉิมบารมี จะอาศัยอยู่ใน 2 ตำบล จากทั้งหมด 4 ตำบล คือ ตำบลหนองหลุมและตำบลวังโมกข์ ซึ่งในตำบลหนองหลุมจะมีหมู่บ้านทั้งหมด 12 หมู่บ้าน และเป็นชาวไทยทรงดำจำนวน 8 หมู่บ้าน ซึ่งตำบลวังโมกข์ จะมีหมู่บ้านทั้งหมด 10 หมู่บ้าน และเป็นชาวไทยทรงดำจำนวน 6 หมู่บ้าน มีเครื่องทอผ้าฝ้าย โดยจะมีศูนย์รวมเป็นกลุ่มสำหรับทอผ้า โดยจะมีการทอผ้าสีพื้น และสีดำสำหรับตัดเสื้อฮี เสื้อก้อมของชาวไทยทรงดำ โดยจะทอผ้าทีละ 30 เมตร เมื่อทอออกมาก็จำหน่ายหมดในทันที โดยกลุ่มฝ้ายจะซื้อที่อำเภอบางระกำ

การแต่งชุดไทยดำ จะต้องแต่งให้ถูกต้องตามระเบียบของชาวไทยทรงดำ โดยถ้ามีการแต่งลูกเขยหรือลูกสะใภ้เข้ามา จะต้องมีการเตรียมชุดไว้ให้สวมใส่

การแสดงของไทยทรงดำ จะมี เซิ้ง จังหวะเพลงคือรำวง โดยจะมีแคนคลอไปการเซิ้งตลอดเวลา โดยจะเน้นสนุกสนาน

ภาษาของไทยทรงดำ ในปัจจุบันจะเกิดจากการผสมของภาษาไทยปัจจุบันกับภาษาของชาวไทยทรงดำดั้งเดิม โดยการออกเสียงของชาวไทยทรงดำจะมีการออกเสียงต่ำกว่าการออกเสียงของภาษาไทย

วัฒนธรรมไทยทรงดำ ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำที่จะต้องทำเป็นประจำ ได้แก่ งานเสนเฮือน เป็นงานเลี้ยงผีบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว โดยจะแต่งชุดไทยดำทั้งหมด การแต่งชุดไทยดำ จะต้องแต่งให้ถูกต้องตามระเบียบของชาวไทยทรงดำ งานรื่นเริงในเดือนเมษายน

คืองานสงกรานต์ จะจัดวันที่ 18, 19 และ 20 เมษายนของทุกปี โดยจะมารวมตัวกันที่บ้านศูนย์รวมของชาวไทยทรงดำ จะมีการเล่นคอนรำแคน (จะมีหมอแคน และลูกคอน (จะคล้ายลูกช่วง)) เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยจะทำการรำแคนไปใกล้ช่วงเที่ยงคืนแล้วก็จะทำการเล่นคอน ซึ่งการเล่นคอนจะทำการแบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายผู้ชาย และฝ่ายผู้หญิง โดยจะมีหัวหน้าทีมของแต่ละฝ่าย แล้วจะให้ทั้ง 2 ฝ่ายจะทำการจับคู่เล่นคอนกัน และยังมีประเพณีการเกิด ประเพณีการตาย ประเพณีการบวช ประเพณีการแต่งงาน เทศการเข้าพรรษา เทศการออกพรรษา

4.2.2.8 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวไทยอีสาน

ภาคอีสานเป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางด้านวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่นแต่ละจังหวัดศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้เป็นตัวบ่งบอกถึงความเชื่อค่านิยมศาสนาและรูปแบบการดำเนินชีวิตตลอดจนอาชีพของคนในท้องถิ่นนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี

ด้านบ้านเรือนและที่อยู่อาศัย ในปัจจุบันชาวไทยอีสานในจังหวัดพิจิตร ส่วนใหญ่จะสร้างบ้านหลังใหญ่โตตามวัฒนธรรมสมัยใหม่ บ้านโดยส่วนมากสร้างด้วยอิฐและปูน (และไม่บ้าง) โดยจะมุงหลังคาด้วยสังกะสีหรือกระเบื้อง

การแต่งกายของชาวไทยอีสานในจังหวัดพิจิตร ในปัจจุบันประชากรวัยหนุ่มสาว จะแต่งกายตามสมัยนิยมอย่างที่พบเห็นในที่อื่นๆ ของประเทศไทย แต่ก็สามารถหาชมการแต่งกาย ของชาวไทยอีสานแบบดั้งเดิมได้ตามหมู่บ้านในชนบทซึ่งประชากรส่วนใหญ่โดยเฉพาะคนเฒ่าคนแก่ยังคงแต่งกายแบบดั้งเดิม

ภาษาคนไทยอีสาน ภาษาพูดของคนไทยอีสานในแต่ละท้องถิ่นนั้นจะมีสำเนียงที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพทางภูมิศาสตร์ที่มีอาณาเขตติดต่อกับถิ่นใดรวมทั้งบรรพบุรุษของท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย ถึงแม้ชาวไทยอีสานจะมีภาษาพูดที่มีความแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น แต่ในภาษาไทยอีสานก็มีสิ่งหนึ่งที่ยังคงมีความคล้ายกันก็คือ ลักษณะของคำและความหมายต่างๆ ที่ยังคงสื่อความถึงกันได้ทั่วทั้งภาค

วัฒนธรรมไทยอีสาน ส่วนใหญ่เกี่ยวกับศาสนาเป็นหลัก โดยประเพณีที่ชาวบ้านถือปฏิบัติกันมาช้านานส่วนมากจะเป็นคือ ฮีตสิบสอง ครองสิบสี่

ประเพณีเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ได้แก่ เดือนที่ควรปลูกบ้าน วิชัยเสอบ้าน พิธีขึ้นเรือนใหม่

ประเพณีเกี่ยวกับความเชื่อฤกษ์ยาม ได้แก่ ฤกษ์เดินทาง ฤกษ์ห้ามกระทำพิธีกรรมเกี่ยวกับงานต่างๆ ฤกษ์แต่งงาน (แต่งงาน) ฤกษ์ตามวันจุมพู ฤกษ์วันอมุดโชค

ด้านประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต ได้แก่ การเกิด การตั้งชื่อ การบวช การแต่งงาน การตาย

ศิลปวัฒนธรรมประเพณีและการละเล่นของคนไทยอีสาน ได้แก่ ประเพณีการเทศน์มหาชาติ (บุญพระเวส) บุญคุณลาน บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน ประเพณีบุญข้าวจี่ ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ ประเพณีงานบุญขนมจีน ประเพณีการเล่นนางด้ง การเล่นดิงครก ดิงสาก ประเพณีงานเลี้ยงปีเจ้าพ่อถ้ำใหญ่ ประเพณีเผาข้าวหลาม

ดนตรี/ศิลปะการแสดง ได้แก่ วงแคน การเซิ้งบั้งไฟ งานยิงฟ้าขอฝน

4.2.2.9 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวไทยพวน

ชาวไทยพวนที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่จังหวัดพิจิตร เป็นกลุ่มชนที่บรรพบุรุษอพยพมาจากเมืองโศยหรือเมืองสุข ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของเมืองพวน เขตเชียงขวางในประเทศไทยแตกสาขามาจากไทยพวน จังหวัดลพบุรี และบางกลุ่มแตกสาขามาจากจังหวัดสุพรรณบุรี โดยกระจายอยู่ในอำเภอบางมูลนาก อำเภอดงพวนหินและอำเภอทับคล้อ

ด้านการแต่งกาย ปัจจุบันการแต่งกายของชาวไทยพวนในจังหวัดพิจิตร จะคล้ายกับคนไทย ผู้หญิงนุ่งซิ่นมัดหมี่ สวมเสื้อตามสมัยนิยม หญิงสูงวัยมักสวมเสื้อคอกระดะ หรือเสื้ออีเป้า (เสื้อคอกระเช้า) ชายนุ่งกางเกงขาก๊วยหรือชายาว สวมเสื้อตามสมัยนิยม

เครื่องประดับ เด็กหญิงใส่กำไลข้อมือ ข้อเท้า เรียกว่า กองแหน ชายใส่กำไลทำด้วยเงินและทอง มีทั้งชนิดกลวงและตัน ชนิดกลวงเรียกว่า กำไลข่ง ชายเมื่อโตอายุประมาณ 15-16 ปีก็เลิกใช้สำหรับหญิงเมื่อโตเป็นสาวหรือแต่งงานก็เลิกใช้

ทรงผม ทั้งชายและหญิงเมื่อโกนผมไฟแล้ว ชายก็โกนผู้ต่อไปจนกระทั่งโตเป็นหนุ่มจึงไว้ผมส่วนหญิงไว้ผมจุก ทรงผมของชาวไทยพวนจะบ่งบอกถึงสถานะของแต่ละบุคคล

ด้านการกินอยู่ อาหารที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นของไทยพวน ส่วนใหญ่จะเป็นปลาร้า ปลาจ่อม ผ่อแจ้ว (น้ำพริก) ห่อหมก ส่วนอาหารที่นิยมทำในงานเทศกาลงานบุญต่างๆ ได้แก่ ข้าวปุ้น ข้าวจี่ ข้าวหลาม ขนมกงแหน ข้าวโล้ง คาคกระดะ ฯ

ด้านความเชื่อและศาสนา ความเชื่ออีกอย่างหนึ่งของไทยพวน คือ การนับถือผีบ้านผีเรือน เจ้าที่ มีการสร้างศาลพระภูมิ ศาลเพียงตาให้เจ้าที่สิ่งสถิต เมื่อถึงวันสำคัญหรือมีการทำบุญ ก็จะทำเครื่องเซ่นไหว้ไปบอกกล่าว ทำพิธีอันเชิญให้รับทราบ และดูแลคุ้มครองให้อยู่เย็นเป็นสุข รวมทั้งยังเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ อีกด้วย

ด้านประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต ได้แก่ ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีลูกสะใภ้ ไปเยี่ยมพ่อพ่อแม่ พ่อแม่ พ่อ ประเพณีการเกิด ประเพณีการตาย ประเพณีเกี่ยวกับการเจ็บป่วย

ด้านประเพณี เทศกาลและการละเล่นประจำท้องถิ่น ได้แก่ ประเพณีบุญข้าวจี ประเพณีบุญกำฟ้า ประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะ (ตักบาตรพระร้อย) ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีทำบุญสารท ประเพณีกวนข้าวทิพย์ ประเพณีบุญมหาชาติ การเล่นนางด้ง การเล่นนางกวัก การเล่นตะหมา เบี้ย การเล่นจี่ม้าหลังโปะ การเล่นถ่อส้าว การเล่นเดินขาโต่งเตว การเล่นต่อไก่ การเล่นลูกช่วง การเล่นหมอลำพวน

4.2.2.10 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวลาวครั้ง

ชาวลาวครั้ง มีประวัติการถูกกวาดต้อนมาพร้อมกลุ่มลาวอื่นๆ จากหลวงพระบาง และเวียงจันทน์ โดยมีผู้สันนิษฐานว่า ถูกกวาดต้อนเข้าประเทศไทยด้วยเหตุผลทางสงครามแต่ปลายสมัยกรุงธนบุรีจนถึงสมัยรัชกาลที่ 3 มาอยู่บริเวณเมืองหลวงภาคกลาง เช่น นครปฐม กาญจนบุรี สุพรรณบุรี และราชบุรี กระจายตัวขึ้นมาทำมาหากินบริเวณทางภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดอุทัยธานี ชัยนาท นครสวรรค์ พิจิตร และกำแพงเพชร และชาวลาวครั้งในภูมิภาคนี้มีสำเนียงเหมือนลาวหล่มสัก ลาวหล่มเก่า ลาวอุดรดิตถ์ และลาวเมืองเลย

ความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ การนับถือเทวดาและภูตผีต่างๆ ยังคงมีอิทธิพลอยู่เหนือความคิดของชาวลาวครั้งเป็นส่วนใหญ่ คนลาวครั้งนับถือผีประจำหมู่บ้าน 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายเทวดาและฝ่ายเจ้านาย ปัจจุบันความเชื่อเกี่ยวกับผีเทวดา และผีเจ้านายนั้นได้เจือจาง กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการเซ่นไหว้ต่างๆ มีความเคร่งครัดน้อยลง เด็กๆ และคนรุ่นใหม่จะไม่มี ความเชื่อในเรื่องนี้เลย อย่างไรก็ตามประเพณีการเซ่นไหว้ก็ยังคงกระทำกันเป็นประจำทุกปีตราบเท่าทุกวันนี้

ในด้านศาสนานั้น วัดนับเป็นศูนย์กลางการปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาและประเพณีต่างๆ ทั้งยังเป็นสถานที่พุดคุย สังสรรค์ และแลกเปลี่ยนข่าวสารกันระหว่างชาวบ้านและวัด นอกจากนั้นวัดยังเป็นแหล่งที่ให้ความสนุกสนานบันเทิงต่างๆ เมื่อมีการจัดงานตามเทศกาลขึ้น เช่น มหรสพ การฉายภาพยนตร์ หมอลำ ลิเกลาว วงดนตรีลูกทุ่ง ชิงช้า ม้าหมุน รถชิง ยิงปืนอัดลม ฯลฯ กิจกรรมที่ทางวัดจัดขึ้นตามประเพณีทางพุทธศาสนา นอกจากการทำบุญใส่บาตรในวันพระ มีเป็นประจำทุกปีดังนี้ งานบุญประจำปี งานสงกรานต์ งานวันเข้าพรรษา งานวันสารทลาว งานวันออกพรรษา งานกฐิน

เอกลักษณ์ของชาวลาวครั้ง คือ ภาษาและผ้าซิ่นตีนจก

คนตรีชาวลาวครั้ง จะเป็นคนตรีแคนประยุกต์ เหมือนสมัยใหม่

การรำชาวลาวครั้ง จะเป็นการรำที่คล้ายกับการรำของภาคอีสาน

วัฒนธรรมลาวครั้ง ประเพณีที่สำคัญของชาวลาวครั้ง คือ ประเพณีแห่ดอกไม้วันสงกรานต์ ประเพณียกธงบอกเลิกวันสงกรานต์ ประเพณีตีกลองยาวแห่ข้าวปั้นก้อน

4.3 การจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตร

ในสังคมฐานความรู้ การจะอยู่รอดและการดำรงไว้ซึ่งความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ที่จะจัดการกับทุนทางปัญญา (intellectual assets) แต่อย่างไรก็ตาม การจัดการความรู้ยังเป็นศาสตร์ที่จะต้องมีการพัฒนาและประยุกต์ใช้ให้แพร่หลายมากขึ้น ประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับความรู้ คือ ความรู้เป็นทรัพยากรเพียงอย่างเดียวที่ยังใช้ยังมีเพิ่ม ผู้จัดการความรู้ที่เป็นระดับมืออาชีพ ปัจจุบันจะต้องเผชิญปัญหาและความคาดหวังที่สูงมาก เพราะความรู้ใหม่เกิดขึ้นในอัตราทะลุทะลวง ความรู้มีวงจรชีวิตที่สั้นลง (ล้าสมัยง่าย) และการจัดการสมัยใหม่ ไม่ว่าจะวงการใดๆ ล้วนแต่ใช้ความรู้ ที่เข้มข้นขึ้นทุกขณะ ดังนั้น ทุกคนจึงต้องเตรียมตัวให้พร้อม เพราะถ้าหากคุณรองชนะเลิศลงทุนลงแรงในการจัดการความรู้จนเริ่มเห็นผล มันอาจสายเกินไปที่จะไล่ตาม ซึ่งการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในพิจิตร มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การค้นหาความรู้ (Knowledge Identification)

เริ่มจากการศึกษาสภาพทั่วไปของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดพิจิตร ด้วยการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ โดยการสำรวจภูมิประเทศ เพื่อให้มองเห็นสภาพพื้นที่ตั้งของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เส้นทางคมนาคม พื้นที่ทำกิจกรรมและสภาพแวดล้อมของชุมชนโดยทั่วไป นอกจากนี้ยังได้ศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งได้แก่ ความเชื่อ เศรษฐกิจ การเมือง สาธารณสุข การศึกษา การพักผ่อนหย่อนใจ ประวัติศาสตร์ชุมชน ลักษณะ ปัจจัย และผลกระทบการเปลี่ยนแปลงปัญหาทางสังคม ตลอดจนปัญหาทางสังคม เพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition)

โดยการค้นหาข้อมูลภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และ การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) แต่เนื่องจากภาษาและวัฒนธรรมเป็นความรู้ในตัวบุคคล ต้องอาศัยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่ง

กันและกัน ในลักษณะการพูดคุยกันในวงสนทนา หรือ “เวทีชาวบ้าน” การค้นหาความรู้ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบพินิจพิเคราะห์เพื่อการสรุปทบทวน เกิดการสกัดความรู้จากการสนทนาแลกเปลี่ยนจนเกิดเป็น “คลังความรู้”

ขั้นตอนที่ 3 การจัดความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization)

ข้อมูลที่รวบรวมได้สามารถแบ่งประเภทของภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตรเป็น 12 กลุ่มชาติพันธุ์ ประกอบด้วย ชาวพื้นเมือง ชาวไทหล่ม ชาวเขาเผ่าม้ง เผ่าลีซอ เผ่าเย้า เผ่ามูเซอ ชาวจีน ชาวบน ชาวลาวพวน ลาวแง้ว ลาวครั่ง โดยจัดหมวดหมู่ของภาษาตามลักษณะโครงสร้างของภาษาเป็นสำคัญ ได้แก่ โครงสร้างทางเสียงหรือระบบเสียง (Phonology) โครงสร้างทางคำหรือระบบคำ (Morphology) และระบบกลุ่มคำ (Syntax) ขณะที่วัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 2 หมวดหมู่ คือ 1) วัฒนธรรมทางวัตถุ คือ เครื่องมือ เครื่องใช้ ที่มนุษย์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อความสุขทางกาย ได้แก่ ยานพาหนะ ที่อยู่อาศัย ตลอดจนเครื่องป้องกันตัวให้รอดพ้นจากอันตรายทั้งปวง 2) วัฒนธรรมทางจิตใจ เป็นเรื่องเกี่ยวกับเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์ เพื่อให้เกิดปัญญาและมีจิตใจที่งดงาม ได้แก่ ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม คติธรรม ตลอดจนศิลปะ วรรณคดี และระเบียบแบบแผนของขนบธรรมเนียมประเพณี

ขั้นตอนที่ 4 การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement)

การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและการจัดทำชุดความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ระบุบุคคล การจัดเวทีชาวบ้านและการสนทนากลุ่ม การสังเกตทั้งแบบมีและไม่มีส่วนร่วม การจดบันทึก การบันทึกเสียง เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง แม่นยำ ชัดเจนของข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีชาวบ้าน ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ตลอดจนตรวจสอบเปรียบเทียบข้อมูลด้านภาษาและวัฒนธรรมกับสำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร ท้ายสุดจัดทำชุดความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร

ขั้นตอนที่ 5 การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access) จัดการให้สามารถเข้าถึงความรู้ได้ โดยการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติ

พันธุ์ต่างๆ ทำให้ชาวบ้านมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมนั้น หรือมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ มิได้แปลกแยก ซึ่งความรู้สึกแปลกแยกนั้นเกิดขึ้นมาเมื่อไม่นานนี้เองจากกระแสของการพัฒนาที่ทำให้มนุษย์แยกออกจากธรรมชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ทำให้รู้สึกว่าวัฒนธรรม หรือวิถีอาราม เป็นสถานที่สาธารณะ และเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนรวมที่ไม่เกี่ยวข้องกับกรรมสิทธิ์ชีวิตอยู่ของคนในชุมชน พร้อมกันนั้นการสร้างความรู้เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นก็มีข้อจำกัดหลายประการ ทั้งเรื่องเวลา อาชีพ ความคิด ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจึงสร้างความรู้สึกผูกพัน และเป็นเจ้าของแหล่งวัฒนธรรม เมื่อชาวบ้านได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ทำให้เกิดการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งท่ามกลางความผันผวนของความรู้แบบสากลที่ครอบทับความรู้แบบท้องถิ่นอยู่นั้น การเรียนรู้ที่ได้จากภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นความรู้ที่เกิดจากท้องถิ่นโดยตรง น่าจะสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นได้ เพราะการสร้างความรู้ที่เกิดจากท้องถิ่นต้องเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากคนในท้องถิ่นเพื่อให้คนในท้องถิ่นมีชีวิตที่สมดุลกับสภาพแวดล้อมตรงกันข้ามกับความรู้แบบสากลที่อาจจะใช้ได้เฉพาะส่วนของแต่ละสังคมเท่านั้น ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเปิดโอกาสให้พลิกฟื้นความรู้ดั้งเดิมของชุมชนอีกครั้งหนึ่ง

ขั้นตอนที่ 6 การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) เป็นหัวใจสำคัญของการจัดการความรู้ เพราะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดการความรู้ ตั้งแต่การบ่งชี้หรือการกำหนดประเภทความรู้ เพื่อให้การทำงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ทำให้การสร้างและค้นหาความรู้ และจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้จึงเลือกใช้วิธีการเปิดการเรียนการสอนที่ศูนย์เรียนรู้ การมีวิทยากรทั้งในศูนย์เรียนรู้และนอกสถานที่ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายการอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เกิดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มีการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ โดยการจัดทำฐานข้อมูลภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 7 การเรียนรู้ (Learning) กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร และผู้ที่สนใจหน่วยงานภาครัฐและเอกชน สามารถสืบสาน พัฒนา แสวงหาความรู้ การใช้ประโยชน์จากความรู้สามารถสร้างความรู้ใหม่ และนำความรู้มาใช้ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบสานความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร โดยการส่งเสริมให้ทุกคนเห็นคุณค่า ร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของชาติพันธุ์

ตนเอง เพื่อสร้างความเข้าใจและมั่นใจแก่สมาชิกของแต่ละชาติพันธุ์และร่วมกันรณรงค์ให้ประชาชนและภาคเอกชน โรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ควรปลูกจิตสำนึก ซึ่งประเด็นให้เห็นถึงความสำคัญของเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองให้นักเรียน นอกจากนี้ควรจัดศูนย์วัฒนธรรมประจำกลุ่มไว้ในโรงเรียน และควรพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทางด้านภาษาและวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อใช้ในการเรียนการสอน

รูปที่ 4.3 ภาพกิจกรรมการจัดการความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตรเพื่อสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ ที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดพิจิตร 2) เพื่อการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชนต่าง ๆ ที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดพิจิตร ในงานวิจัยเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ให้ได้องค์ความรู้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ก่อนที่จะเสื่อม สลายไป และวัตถุประสงค์ขั้นถัดมาคือการร่วมมือกับชุมชนในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์และสืบสานภาษาและวัฒนธรรมตามความสนใจแต่ละชุมชน

5.1 สรุปผลการวิจัย

เนื่องจากจังหวัดพิจิตรเป็นจังหวัดที่มีลักษณะภูมิประเทศประกอบด้วยที่ราบเป็นแนวยาวในแนวเหนือ-ใต้ และเทือกเขาสูง หรือเนินเขา ทั้งสองข้างขนานกับที่ราบเนื่องจากเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีภูเขารอบรอบ จึงทำให้พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบในหุบเขาลักษณะที่ลุ่มแบบท้องกระทะหรือแอ่งกระทะประกอบด้วยเนินเขา ลอนลูกคลื่น ป่า และที่ราบเป็นตอนๆ สลับกันไป พื้นที่มีลักษณะลาดชันจากเหนือลงไปใต้ ตอนเหนือมีทิวเขาสูง ตอนกลางของจังหวัดเป็นที่ราบและมีเทือกเขาพิจิตรขนานกันทั้งสองด้าน มีอาณาเขตทิศเหนือ มีอาณาเขตติดกับจังหวัดเลย ทิศตะวันออก มีอาณาเขตติดกับจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดชัยภูมิ ทิศใต้ มีอาณาเขตติดกับจังหวัดลพบุรี ทิศ

ตะวันตก มีอาณาเขตติดกับจังหวัดพิจิตร จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดนครสวรรค์ จึงทำให้มีภาษา และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันอย่างมากมาย

โดยมีภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ถึงกว่า 10 กลุ่ม ซึ่งนับว่าเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาและความรู้ที่เกี่ยวกับมนุษย์ ในเอเชียอาคเนย์ โดยมีภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาราชการเพียงภาษาเดียว และใช้เป็นสื่อในการสอนในโรงเรียน เป็นสื่อในการติดต่องานทุกระดับ และในสื่อสารมวลชน กลุ่มภาษาต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร มีจำนวนอย่างน้อย 3 ภาษาที่กำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤตที่รุนแรงและชัดเจน มีโอกาสที่จะเสื่อมสลายไปในศตวรรษนี้ ได้แก่ ภาษาไทยกวย ภาษาไทยยวน ภาษาไทยทรงดำ ชุมชนเหล่านี้อยู่ในภาวะวิกฤตระดับต่างๆ กัน ส่วนมากอ่อนแอ ขาดความมั่นใจ รวมกันไม่ติด กลุ่มใหญ่บางกลุ่ม มีปฏิกริยาตอบโต้ เกรงถูกรบงำและการสูญเสีย

จังหวัดพิจิตรมีประชากรที่เป็นคนพื้นบ้านซึ่งพูดภาษาถิ่นที่แตกต่างกันแต่ละท้องถิ่น จึงทำให้วัฒนธรรมทางภาษาถิ่นของจังหวัดพิจิตรมีความหลากหลาย โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ภาษาถิ่นไทยกลาง เป็นภาษาที่ใช้พูดทั่วไปในเขตจังหวัดพิจิตร เพราะพิจิตรเป็นเมือง ที่มีประชากรมาจากหลายท้องที่อพยพเข้ามา จึงใช้ภาษาถิ่นไทยกลางในการสื่อสาร แต่การใช้ภาษาจะมีศัพท์ภาษาเดิมผสมผสานกันบ้าง

2. ภาษาถิ่นไทยอีสาน เป็นภาษาที่ใช้พูดทั่วไปเช่นเดียวกับกลุ่มภาษาไทยกลาง เป็นภาษาลาวในสาขาเวียงจันทน์ ส่วนใหญ่ผู้คนจะอพยพมาจากจังหวัดต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ขอนแก่น อุดรธานี ชัยภูมิ นครราชสีมา ร้อยเอ็ด เป็นต้น

3. ภาษาไทยกวย เป็นภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก สาขามอญ-เขมร กลุ่มกะตู่ เป็นภาษาของคนที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในแขวงอัตตะปือ จำปาศักดิ์ และสารวันของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แล้วอพยพเข้ามาอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

4. ภาษาไทยมุสลิม ชาวไทยมุสลิมจะใช้ภาษาไทยติดต่อสื่อสารกันเป็นหลัก แต่ก็ยังมีการใช้ภาษามลายูหรือภาษายาวีกันอยู่บ้านในคนสูงอายุ

5. ภาษาลาวแง้ว เป็นชนกลุ่มน้อยที่มีถิ่นฐานอยู่ในเขตชนบทชานเมืองเวียงจันทน์ หากเป็นพวกที่อยู่ในเขตเมืองเวียงจันทน์จะเรียกว่า “ลาวเวียง” หลักฐานทางประวัติศาสตร์ กล่าวว่า บรรพบุรุษคนไทยเชื้อสายลาวอพยพเข้าสู่ประเทศไทย เนื่องมาจากสงคราม

6. ภาษาไทยยวน เป็นภาษาตระกูลภาษาไท-กะไดกลุ่มหนึ่งที่อพยพมาจากทางตอนเหนือของประเทศไทยที่เคยเป็นที่ตั้งของอาณาจักรล้านนา ไทยยวนเป็นกลุ่มประชากรที่ใหญ่ที่สุดในอาณาจักรล้านนา ซึ่งมีคำเรียกตนเองหลายอย่าง เช่น ยวน โยน หรือ ไค(ไท)

7. ภาษาจีน เป็นภาษาที่ใช้ในชุมชนชาวจีนที่ประกอบการค้าตามย่านการค้าที่สำคัญของจังหวัด ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มจีนแต้จิ๋วและไหหลำ เป็นภาษาหนึ่งในตระกูลภาษาจีน หมิ่น-หนาน จัดเป็นหนึ่งในตระกูลภาษาของฮกเกี้ยน

8. ภาษาไทยทรงคำ เป็นภาษาที่อยู่ในตระกูลภาษาไท-กะได ภาษากลุ่มคำ-ไท สาขาเบ-ไท สาขาย่อยไท-แสก แต่ก็ได้มีการปะปนกับภาษาเวียดนามบางคำจึงมีลักษณะแตกต่างไปจากภาษาอีสานทั่วไป โดยมีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นของตนเอง

9. ภาษาลาวพวน ลาวพวนที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดพิจิตรเดิมมีถิ่นฐานอยู่บนที่ราบสูงของเมืองเชียงขวาง (Chieng Khwang) หรือที่ฝรั่งเศสเรียกว่า ตรัน-นินท์ (Tran-ninh) ซึ่งอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของหลวงพระบาง และตะวันออกเฉียงเหนือของเวียงจันทน์

10. ภาษาลาวครั้ง ลาวครั้งที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดพิจิตรเดิมมีถิ่นฐานอยู่ที่เมืองหลวงพระบาง ใกล้กับภูเขาที่เรียกว่า ภูคัง บางครั้งจึงทำให้มีชื่อเรียกว่า ลาวภูคัง ลาวครั้งอพยพเข้ามาอยู่ในไทยเนื่องจากผลของสงครามระหว่างไทย-ลาว เหมือนกับกลุ่มชาติพันธุ์ลาว กลุ่มอื่นๆ

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตรสามารถสรุปได้ดังนี้

1) วัฒนธรรมไทยพื้นถิ่น จังหวัดพิจิตรมีประชากรที่เป็นคนพื้นเมือง ซึ่งมีวัฒนธรรมที่แตกต่างจากจังหวัดอื่น ที่สำคัญได้แก่ ประเพณีแข่งเรือ โดยจะจัดแข่งขันกันบริเวณท่าน้ำวัดท่าหลวง ในช่วง ขึ้น 6 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี ภายหลังเลื่อนมาเป็นเดือน 10 ตามความแรงของแม่น้ำน่าน ประเพณีลอยกระทงรอบโบสถ์ ประเพณีงานนมัสการหลวงพ่อพะชรและสมโภชเมืองพิจิตร

2) วัฒนธรรมไทยกู่ ด้านประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด พิธีกรรมสู่ขวัญคนเจ็บป่วย พิธีกรรมขอขมาคนป่วยใกล้ตาย พิธีกรรมเกี่ยวกับการก่อสร้างบ้าน พิธีกรรม “แกลมอ” ประเพณีการสู่ขอ ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีเทศกาลการละเล่นประจำท้องถิ่น ประเพณีถวญแทน (ทอดกฐิน) เทศกาลสงกรานต์ การละเล่นพื้นบ้าน

3) วัฒนธรรมชาวไทยมุสลิม ชาวอิสลามมีวัฒนธรรมและประเพณีน้อยมาก ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับคำสอนหลักการของศาสนาอิสลาม ซึ่งเชื่อว่าอิสลามคือการดำเนินชีวิตตามคำสั่งของพระเจ้าและแบบอย่างของศาสดา แต่วัฒนธรรมที่สำคัญของชาวไทยมุสลิมที่ยังหลงเหลือมาคือ ภาษาอาหรับ ดนตรีและการละเล่นไม่มีเลย

4) วัฒนธรรมลาวแง้ว ประเพณีที่สำคัญของลาวแง้วที่ยังหลงเหลืออยู่คือ ประเพณีเพาะกระเจาด หรือใส่กระเจาด การใส่กระเจาดจะเริ่มเมื่อมีการประกาศกำหนดงานบุญมหาชาติ การนำเอาของมาร่วมสมทบทำบุญ เรียกว่า "ใส่กระเจาด" เจ้าของบ้านเลี้ยงอาหารแก่แขก และเมื่อแขกกลับก็จะให้ข้าวต้มมัดเป็นของตอบแทน ประเพณีการใส่กระเจาดนี้

5) วัฒนธรรมไทยยวน ได้แก่ ประเพณีกวนข้าวทิพย์ ถือเป็นอาหารศักดิ์สิทธิ์ จัดทำขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี ซึ่งประชาชนจะนำสิ่งของต่างๆ เช่น แป้งข้าวเจ้า, แป้งข้าวเหนียว, น้ำตาล, มะพร้าว, นม มาร่วมกันและช่วยกันกวนจนเสร็จแล้วนำไปทำบุญและแจกจ่ายให้ประชาชน ประเพณีลอยกระทงซึ่งจัดขึ้นในวันเพ็ญ เดือนสิบสองของทุกปี ประเพณีสงกรานต์รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ซึ่งชาวบ้านปฏิบัติเป็นประจำทุกปี

6) วัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายจีน ประเพณีและเทศกาลของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดพิจิตร ที่สำคัญได้แก่ ประเพณีการไหว้เจ้าของชาวไทยเชื้อสายจีน ประเพณีตรุษจีน เทศกาลเซ็งเม้ง ประเพณีสารทจีน เทศกาลทิ้งกระจาดวิญญาน เทศกาลกินเจของชาวจีน ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการตาย การแสดงงิ้ว เป็นอุปรากรที่ชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดพิจิตรใช้เป็นการเล่นเพื่อถวายเจ้า การเล่นงิ้วจึงมักจะมีการตั้งโรงแสดงที่หน้าศาลเจ้า เมื่อถึงเทศกาลไหว้เจ้าต่างๆ นอกจากนั้นในช่วงประเพณีต่างๆ ก็จะจัดให้มีการแห่มังกร สิงโต ขบวนเอ็งกอ พะนู้ ขบวนโล้วโก้ว

7) วัฒนธรรมไทยทรงดำ ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำที่จะต้องทำเป็นประจำ ได้แก่ งานเสนเฮือน เป็นงานเลี้ยงปีบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว โดยจะแต่งชุดไทยดำทั้งหมด การแต่งชุดไทยดำ จะต้องแต่งให้ถูกต้องตามระเบียบของชาวไทยทรงดำ งานรื่นเริงในเดือนเมษายน คืองานสงกรานต์ จะจัดวันที่ 18, 19 และ 20 เมษายนของทุกปี โดยจะมารวมตัวกันที่บ้านศูนย์รวมของชาวไทยทรงดำ จะมีการเล่นคอนรำแคน (จะมีหมอแคน และลูกคอน (จะคล้ายลูกช่วง)) เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยจะทำการรำแคนไปใกล้ช่วงเที่ยงคืนแล้วก็จะทำการเล่นคอน ซึ่งการเล่นคอนจะทำการแบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายผู้ชาย และฝ่ายผู้หญิง โดยจะมีหัวหน้าทีมของแต่ละฝ่าย แล้วจะให้ทั้ง 2 ฝ่ายจะทำการจับคู่เล่นคอนกัน

8) วัฒนธรรมไทยอีสาน ส่วนใหญ่เกี่ยวกับศาสนาเป็นหลัก โดยประเพณีที่ชาวบ้านถือปฏิบัติกันมาช้านานส่วนมากจะเป็นคือ ฮีตสิบสอง ครองสิบสี่ นอกจากนี้ยังมีประเพณีที่เกี่ยวกับ วิถีชีวิต เช่น การกินดอง (แต่งงาน) งานบวช งานทำบุญแจกข้าว (ทำบุญให้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว) ประเพณีงานเลี้ยงปีเจ้าพ่อถ้ำใหญ่และงานบุญบั้งไฟ ประเพณีเผาข้าวหลาม

9) วัฒนธรรมลาวพวน งานประเพณีกำฟ้า เป็นการบูชาหรือเคารพเทวดาฟ้าดินเพื่อขอพรจากเทพดาฟ้าดินผู้รักษาฟ้าให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล

10) วัฒนธรรมลาวครั่ง ประเพณีที่สำคัญของชาวลาวครั่ง คือ ประเพณีแห่ดอกไม้วันสงกรานต์ ประเพณียกธงบอกเลิกวันสงกรานต์ ประเพณีตีกลองยาวแห่ข้าวปั้นก้อน เอกลักษณ์ของชาวลาวครั่ง คือ ภาษาและผ้าซิ่นตีนจก คนตรีชาวลาวครั่ง จะเป็นคนตรีแคนประยุกต์ เหมือนสมัยใหม่ การรำชาวลาวครั่ง จะเป็นการรำที่คล้ายกับการรำของภาคอีสาน

ผลการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตร

ขั้นตอนที่ 1 การค้นหาความรู้ (Knowledge Identification) เริ่มจากการศึกษาสภาพทั่วไปของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดพิจิตร ด้วยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลปฐมภูมิ โดยการสำรวจภูมิประเทศ เพื่อให้มองเห็นสภาพพื้นที่ตั้งของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากนี้ยังได้ศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งได้แก่ ความเชื่อ เศรษฐกิจ การเมือง สาธารณสุข การศึกษา ประวัติศาสตร์ชุมชน ลักษณะปัจจัย และผลกระทบการเปลี่ยนแปลงปัญหาทางสังคม ตลอดจนปัญหาทางสังคม เพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) โดยการค้นหาข้อมูลภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และ การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) แต่เนื่องจากภาษาและวัฒนธรรมเป็นความรู้ในตัวบุคคล ต้องอาศัยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ในลักษณะการพูดคุยกันในวงสนทนา หรือ “เวทีชาวบ้าน” การค้นหาความรู้ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบพินิจพิจารณาเพื่อการสรุปทบทวน เกิดการสกัดความรู้จากการสนทนาแลกเปลี่ยนจนเกิดเป็น “คลังความรู้”

ขั้นตอนที่ 3 การจัดความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization) ข้อมูลที่รวบรวมได้สามารถแบ่งประเภทของภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตรเป็น 10 กลุ่มชาติพันธุ์ ประกอบด้วย ชาวพื้นถิ่น ชาวไทยกูย ชาวไทยมุสลิม ชาวไทยลาวแก้ว ชาวไทยวน ชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวไทยทรงดำ ชาวไทยอีสาน ชาวไทยพวน ชาวไทยลาวครั่ง โดยจัดหมวดหมู่ของ

ภาษาตามลักษณะโครงสร้างของภาษาเป็นสำคัญ ได้แก่ โครงสร้างทางเสียงหรือระบบเสียง โครงสร้างทางคำหรือระบบคำ และระบบกลุ่มคำ ขณะที่วัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 2 หมวดหมู่ คือ 1) วัฒนธรรมทางวัตถุ คือ เครื่องมือ เครื่องใช้ ที่มนุษย์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อความสุขทางกาย ที่อยู่อาศัย เครื่องป้องกันตัวให้รอดพ้นจากอันตรายทั้งปวง 2) วัฒนธรรมทางจิตใจ เป็นเรื่องเกี่ยวกับเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์ เพื่อให้เกิดปัญญาและมีจิตใจที่งดงาม ได้แก่ ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม คติธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี

ขั้นตอนที่ 4 การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement) การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและการจัดทำชุดความรู้ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล การจัดเวทีชาวบ้านและการสนทนากลุ่ม การสังเกตทั้งแบบมีและไม่มีส่วนร่วม การจดบันทึก การบันทึกเสียง เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง แม่นยำ ชัดเจนของข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีชาวบ้าน ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ตลอดจนตรวจสอบเปรียบเทียบข้อมูลด้านภาษาและวัฒนธรรมกับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร ทำยสรุปจัดทำชุดความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร

ขั้นตอนที่ 5 การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access) จัดการให้สามารถเข้าถึงความรู้ได้ โดยการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ทำให้ชาวบ้านมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมนั้น หรือมีความรู้สึกเป็นเจ้าของมิได้แปลกแยก ซึ่งความรู้สึกแปลกแยกนั้นเกิดขึ้นมาเมื่อไม่นานนี้เองจากกระแสของการพัฒนาที่ทำให้มนุษย์แยกออกจากธรรมชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ทำให้รู้สึกว่าวัฒนธรรม หรือวัดวาอารามเป็นสถานที่สาธารณะ และเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนรวมที่ไม่เกี่ยวข้องกับกรรมสิทธิ์ชีวิตอยู่ของคนในชุมชนพร้อมกันนั้นการสร้างความรู้ขึ้นเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นก็มีข้อจำกัดหลายประการ ทั้งเรื่องเวลา อาชีพ ความคิด ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจึงสร้างความรู้สึกผูกพัน และเป็นเจ้าของแหล่งวัฒนธรรม เมื่อชาวบ้านได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ทำให้เกิดการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งท่ามกลางความผันผวนของความรู้แบบสากลที่ครอบทับความรู้แบบท้องถิ่นอยู่นั้น

ขั้นตอนที่ 6 การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) เป็นหัวใจสำคัญของการจัดการความรู้ เพราะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดการความรู้ ตั้งแต่การบ่งชี้หรือการกำหนดประเภทความรู้ เพื่อให้การทำงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ทำให้การสร้างและค้นหาความรู้ และจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้จึงเลือกใช้วิธีการเปิดการเรียนการสอนที่ศูนย์เรียนรู้การมีวิทยากรทั้งในศูนย์เรียนรู้และนอกสถานที่ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายการอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เกิดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ

ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มีการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ โดยการจัดทำฐานข้อมูลภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 7 การเรียนรู้ (Learning) กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร และผู้ที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานภาครัฐและเอกชน สามารถสืบสาน พัฒนา แสวงหาความรู้ การใช้ประโยชน์จากความรู้ สามารถสร้างความรู้ใหม่ และนำความรู้มาใช้ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบสานความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร โดยการส่งเสริมให้ทุกคนเห็นคุณค่า ร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ตนเอง เพื่อสร้างความเข้าใจและมั่นใจแก่สมาชิกของแต่ละชาติพันธุ์และร่วมกันรณรงค์ให้ประชาชนและภาคเอกชน โรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ควรปลูกจิตสำนึก ซึ่งประเด็นให้เห็นถึงความสำคัญของเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองให้นักเรียน นอกจากนี้ควรจัดศูนย์วัฒนธรรมประจำกลุ่มไว้ในโรงเรียน และควรพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทางด้านภาษาและวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อใช้ในการเรียนการสอน

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

1. ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตรแบ่งได้ตามกลุ่มชาติพันธุ์ที่มาอาศัยอยู่ในจังหวัดพิจิตรเป็น 10 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ชาวพื้นถิ่น ชาวไทยกูย ชาวไทยมุสลิม ชาวลาวเงี้ยว ชาวไทยขวน ชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวยุโรปทรงดำ ชาวไทยอีสาน ชาวลาวพวน ชาวลาวครั่ง ซึ่งในปัจจุบันพบว่าภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตรได้ลดบทบาทของตัวเองลง เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา และเทคโนโลยี ตลอดจนวัฒนธรรมภายนอกที่ได้หลั่งไหลเข้ามาทำให้วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตรเปลี่ยนไป ซึ่งสอดคล้องกับ ศรีสุข ผาอินทร์ (2559) ที่ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทย บ้านนาบัว ตำบล โลกหินแสบ อำเภอรณนคร จังหวัดนครพนม ผลการวิจัย พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพเศรษฐกิจ คือการเปลี่ยนแปลงการผลิต การบริโภครวม การแบ่งสรรค การแลกเปลี่ยนเทคนิควิทยาการผลิต และการค้าที่พึ่งพาภายนอกซึ่งเป็นลักษณะของระบบทุนนิยมและบริโภคนิยม ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงกลุ่มสังคมครอบครัว ชุมชน ชนชั้นและสภพ เช่น จากครอบครัวขยายเปลี่ยนเป็นครอบครัวเดี่ยว และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงค่านิยม ศาสนา ภาษา นันทนาการ การศึกษาคมนาคม วิทยาศาสตร์ การเมืองและสาธารณสุขเช่น การรักษาอาการเจ็บป่วยด้วยแพทย์พื้นบ้านเปลี่ยนเป็นการรักษาด้วยแพทย์แผนปัจจุบัน

2. จากผลการวิจัยการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตร โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยนำกระบวนการจัดการความรู้ 7 ขั้นตอน มาประยุกต์ใช้ ผลการวิจัยพบว่า หลังจากการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดพิจิตร โดยการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้จัดทำชุดความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ก่อให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มีการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับ ไพศาล สรรสรวิสุทธิ (2558) ที่ได้กล่าวว่า การจัดการความรู้ เป็นกระบวนการจัดการที่เป็นระบบตั้งแต่การประมวลผลข้อมูล สารสนเทศ ความคิด ตลอดจนประสบการณ์ของบุคคล ทั้งความรู้ที่เป็นความรู้ฝังลึก และความรู้ที่ชัดเจน จากภายในและภายนอกองค์กร เพื่อสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้งาน โดยมีการจัดเก็บความรู้ในลักษณะที่ผู้ใช้สามารถเข้าถึงได้โดยอาศัยช่องทางที่สะดวก และมีการเผยแพร่ความรู้ตลอดจนนำความรู้ไปใช้อย่างเป็นระบบ

ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ในยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ ความรู้จะเป็นตัวสร้างมูลค่าเพิ่มขององค์กร ที่พร้อมจะถูกนำไปใช้ประโยชน์ในองค์กร ในการบริหารความสำเร็จ จำเป็นต้องขยายผลจากการทำให้วิสัยทัศน์มีความชัดเจนขึ้น ซึ่งจะเพิ่มความกระตือรือร้นขององค์กรในการเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้ และเพิ่มพูนสมรรถนะที่จะก่อเกิดความก้าวหน้าในการดำเนินกิจการไปสู่เป้าหมายร่วมกันขององค์กร ประสิทธิภาพ ประสิทธิ ผลขององค์กร ขึ้นกับความสามารถของบุคลากรในองค์กร ในการเรียนรู้ถึงสถานการณ์ แนวคิด เทคนิคการดำเนินงาน นวัตกรรม และเทคโนโลยีต่าง ๆ และการเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งกันและกัน ภายในองค์กร เราต้องสร้างตัวเร่งในขับเคลื่อนให้สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์กรให้เจริญก้าวหน้าต่อไปได้อย่างยั่งยืนและมีภูมิคุ้มกัน ซึ่งต้องตระหนักถึงความ สำคัญและความจำเป็นของการเรียนรู้ ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์กร หากแต่ระดับของการลงมือเรียนรู้ อาจยังไม่เป็นระบบที่สมบูรณ์ เราไม่ควรริรอ ที่จะพัฒนาองค์กรของเราอย่าปล่อยให้เหตุการณ์บางอย่างหรือกฎกติกาภาครัฐมาบีบบังคับให้เราต้องเรียนรู้เพื่อตัวเราเอง เพื่อกลุ่ม หรือเพื่อองค์กร บุคลากรทุกระดับ ต้องตระหนัก และร่วมมือกันพัฒนาองค์กร เราต้องร่วม กันเพิ่มศักยภาพความสามารถในการสร้างสรรค์อนาคตขององค์กรอย่างต่อเนื่อง

5.3 ข้อเสนอแนะ

1) การจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัด พิจิตร ต้องทำบนพื้นฐานองค์ความรู้ตามแนวประเพณี คือ ใช้วัฒนธรรมบริหารวัฒนธรรม และให้มีความสมดุลระหว่างการพัฒนาในด้านอื่นๆ

2) ชุมชนชาวนอน บ้านน้ำเลา มีจุดแข็งทางด้านภาษาและวัฒนธรรม แต่ในขณะเดียวกันก็อยู่ในสภาวะวิกฤตทางด้านภาษาและวัฒนธรรม ลูกหลานไม่เห็นคุณค่า ควรมีการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมชาวนอนอย่างเป็นทางการ เพื่อยกระดับคุณค่าทางภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้สืบสานกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน

3) ผู้นำชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ควรเริ่มแผนงานตามผลผลิตจากเวทีเรียนรู้ รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากหน่วยงานในระดับชุมชน เช่น โรงเรียนในชุมชน ที่มีความตั้งใจที่จะผลักดันให้เกิด “หลักสูตรท้องถิ่น” ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในระดับชุมชน และควรส่งเสริมสินค้าหัตถกรรม ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ให้แก่กลุ่มแม่บ้าน

4) ผู้นำชุมชนควรจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส และปราชญ์ชุมชนด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อรื้อฟื้นกำหนดรูปแบบวัฒนธรรม ประเพณีให้ถูกต้องตามแบบแผน รวมทั้งมีการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแก่นแท้ของวัฒนธรรม ประเพณีของตนแก่คนในท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ

5) ผู้นำชุมชนควรกำหนดพันธกิจในการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมให้มุ่งเน้นภายในชุมชน โดยเผื่อระวังปัญหาจากภายนอก ทบทวนตัวเองอยู่เสมอ เน้น

การฟื้นฟูและนำมาใช้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการพัฒนาชุมชนพร้อมไปกับการพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

6) แต่ละชุมชน ควรเตรียมตัวตั้งรับปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยมีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งเพื่อให้มีการต่อรองป้องกันอำนาจอื่นๆ จากภายนอก ควบคุมดูแลสมาชิกในชุมชนให้อยู่ภายใต้ การเคารพ กฎระเบียบ นอกจากนี้สิ่งที่ควรพึงระวัง เช่น การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับบุคคลภายนอก การล่อลวง การเลื่อนไหลของทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะเยาวชน ปัญหาสุขภาพติด การควบคุมปริมาณและคุณภาพของนักท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของครอบครัว ในเรื่องบทบาทของผู้นำครอบครัว การยอมรับเชื่อฟังเพื่อลดความขัดแย้งและแตกแยก และการต่อต้านวัฒนธรรมของตนเอง

เอกสารอ้างอิง

- กมล บุญเขต. **ประเพณีการเล่นผีตาโม่ไทย-หล่ม: กรณีศึกษา หมู่บ้านนาทราย ตำบลวังบาล อำเภอลหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์. เพชรบูรณ์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ, 2551.**
- กฤตยา อาชวนิจกุล และปราโมทย์ ประสาทกุล. **ประชากรของประเทศไทย ณ พ.ศ. 2548 : ประชากรและสังคม. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2548.**
- จรัลวิไล จรุงญโรจน์. **เทคนิคการวิจัยทางภาษาศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2556.**
- ณัฐฐวิ ทศรัฐ และวีระพงศ์ มีสถาน. **สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน (เย้า). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ สหธรรมมิก จำกัด, 2540.**
- นิเทศ ดินณะกุล. **การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.**
- บุญดี บุญญากิจ และคณะ. **การจัดการความรู้ ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : จิรวัดน์ เอ็ดจ์เพรส. 2547.**
- ปรีชา อุษตระกูล และกนก โตสุรัตน์. **สังคมและวัฒนธรรมของชาวนน. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 2548.**
- เมฆม สอดส่องกฤษ. **การศึกษาทางภาษาศาสตร์เชิงประวัติศาสตร์ เรื่อง ความสัมพันธ์ของ ภาษาไทยถิ่นอีสานกับภาษาจีน. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2556.**

- เมตตา วิวัฒนานุกูล. การสื่อสารต่างวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- ยุทธนา แซ่เตียว. การวัดการวิเคราะห์และการจัดการความรู้: สร้างองค์กรอัจฉริยะ. กรุงเทพฯ : อินโนกราฟฟิกส์, 2547.
- วิจารณ์ พานิช. การจัดการความรู้ในยุคสังคมและเศรษฐกิจบนฐานความรู้. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส). 2547.
- วิทยาลัยครูพิจิตร. เอกลักษณ์ไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2524.
- สมทรง บุรุษพัฒน์. ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดพิจิตร. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2535.
- สมศักดิ์ ภิญโญธรรมากร. การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการความรู้ในองค์กร. กรุงเทพฯ : ศูนย์สารสนเทศ กองแผนงาน, 2548.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. สังคมและวัฒนธรรมไทย: ลักษณะการเปลี่ยนแปลงและวิทยาการวิจัย. ขอนแก่น : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2548.
- สำราญ ท้าวเงิน. ภาษาศาสตร์ภาษาอังกฤษเบื้องต้น (Introduction to English Linguistics). พิจิตร : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. 2552.
- สำราญ ท้าวเงิน. รายงานการวิจัย การศึกษาความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม ของจังหวัดพิจิตร (Study of the Language and Cultural Diversity of Phetchabun Province). พิจิตร : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. 2555.
- สุวัฒน์ บุศย์เมือง. การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ศิลปกรรมท้องถิ่นพิจิตรเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษา จิตรกรรมฝาผนังวัดนาทราย และประติมากรรมหลวงพ่อบูใหญ่ วัดตาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดพิจิตร. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 2551.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2547.
- อนงค์พรรณ หัตถมาศ. การสืบสานประเพณีเทศกาลขนมจีน อำเภอหล่มเก่า จังหวัดพิจิตร. เพชรบูรณ์ : รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 2554.
- อมรา พงศาพิชญ์. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- พู่ระพี เจสส์จี. ชนชาติเข่า : เข่าเมียนและเข่ามูมในจีน เวียดนาม ลาวและไทย. แปลโดย มงคล จันทร์บำรุง และสมเกียรติ จำลอง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ริเวอร์บุ๊คส์ จำกัด, 2554.

มนตรี จงพูนผล และเสถียร ก่อเกียรติตระกูล. “ระบบฐานข้อมูลประชากรในประเทศไทยของ
สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.” ใน **คนต่างด้าวใน
ประเทศไทยคือใครบ้าง? มีจำนวนเท่าไร? และระบบฐานข้อมูลแบบไหนคือคำตอบ?**,
หน้า 39-72. กฤตยา อาชวนิจกุล. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล. 2547.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. “แนวความคิดและวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในมิติทางวัฒนธรรม,”
ใน **การประชุมประจำปีของสมาคมประวัติศาสตร์แห่งประเทศไทย 4 กุมภาพันธ์ 2547,**
2547.

ดาราวดี สุกมลสันต์. “รู้เขา รู้เรา บนความหลากหลายทางวัฒนธรรม.” **มนุษยศาสตร์สาร.** 8(
มกราคม 2550) : 5-14.

วัฒนชัย หมั่นยิ่ง. “ภาษาถิ่นของอำเภอหล่มสัก.” **วารสารมนุษยศาสตร์.** 2(กรกฎาคม 2548) : 58-67.
สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. “ลักษณะคุณภาพของผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่พึงปรารถนา.” **วารสาร
ศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.** 16(มกราคม 2551) : 34-39.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. “มองอนาคต : บทวิเคราะห์วัฒนธรรมของคนอีสาน.” **วารสารมนุษยศาสตร์
สังคมศาสตร์.** 18(1)(ตุลาคม-ธันวาคม) : 27-32.

กฤษณัย แก้วมณี. ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความรู้กับการทำงานเป็นทีมของวิศวกร: ศึกษา
เฉพาะกรณีวิศวกร บริษัท ทริปเปิลที บรอดแบนด์ จำกัด (มหาชน). วิทยานิพนธ์
สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 2553.

ขนิษฐา โจมใจ. การแปลเสียงวรรณยุกต์ของภาษาถิ่นที่พูดในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชา
ภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2552.

จารึก จันทรวงศ์. พญูชนะทัยเสียงกัก ฐานเพดานอ่อน ในพยางค์ตามสระเสียงยาวในภาษาถิ่น
ชุมพร. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2550.

ฉิงหู่เหวิน. ปัญหาการใช้บุรุษสรรพนามของนักศึกษาจีนที่เรียนภาษาไทยตามแนวทาง
ภาษาศาสตร์สังคม. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2556.

ชนกพร อังศุวิริยะ. การศึกษาคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ของผู้พูดในเขตเมือง ชานเมืองและชนบท
ของอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2546.

- ชมพูนุท ธานีเชียร. กระบวนการสร้างคำกริยาประสมในภาษาไทยถิ่นอีสานจังหวัดอุบลราชธานี. คุยฎีนิพนธ์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552.
- ตามใจ อวิรุทธิโยธิน. กลไกและรูปแบบของการพวนคำในภาษาไทยถิ่นกรุงเทพฯ ภาษาไทย ถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยถิ่นใต้. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- ตามใจ อวิรุทธิโยธิน. การศึกษาลักษณะทางกลศาสตร์ของพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ในภาษาไทยมาตรฐานสำเนียงใต้โดยเปรียบเทียบกับภาษาไทยมาตรฐานและภาษาไทยถิ่นใต้. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.
- ประภัสสร มลิวัลย์. ภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดสระบุรี : การศึกษาโดยใช้คำศัพท์. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์และภาษาอาเซียนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2530.
- ปรีชาพล พูลทวี. วิเคราะห์ขั้นตอนการขอลงรายการสัญชาติไทยของชนกลุ่มน้อย. การค้นคว้าอิสระ รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2553.
- ปรีดาพร ศรีสาคร. ไวยากรณ์ภาษาโซ่ (ทะวืง). คุยฎีนิพนธ์ สาขาวิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2551.
- ปิยะวัติ วังซ้าย. การศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงภาษาของกับระบบเสียงภาษาไทยเหนือ (ท่าเมือง). วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2550.
- พรพรรณ จันทโรนานนท์. การสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดบุรีรัมย์. คุยฎีนิพนธ์ ปรัชญาคุยฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ สาขาวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2551.
- พินเนศ อิศรมงคลรักษ์. อัตลักษณ์เลขนศิลป์ 8 กลุ่มชาติพันธุ์ในแถบลุ่มแม่น้ำโขง กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการออกแบบนิเทศศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550.
- พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล. การเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ : กรณีศึกษาภาษากลุ่มลาว. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- พิมดี นิมิตรพงศ์ธร. ศึกษาการผสมผสานทางวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธ ชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวไทยมุสลิม ในอำเภอเบตง จังหวัดยะลา. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาไทยคดีศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2547.

- มยุรี ถาวรพัฒน์. ก่อง: ภาษาใกล้สูญของประเทศไทย. ดุษฎีนิพนธ์ สาขาวิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2549.
- รังสิตา สุวรรณมุสิก. การแปรของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในผู้พูดสามระดับอายุ. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2547.
- โรชนี คนหาญ. คำพื้นฐานภาษาไทย : การศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์เชิงประวัติ. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2546.
- ฤทธิ์ดำรง มงคลสรรพ. การเชื่อมโยงความในภาษาถิ่นเหนือ อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2547.
- ฤพานทอง สุก โกลส. การศึกษาเปรียบเทียบคำวิเศษณ์จากผญาภาษาถิ่นอีสานและผญาภาษาถิ่นผู้ไทย. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2548.
- วิทยา บุญบงก์. ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตำบลแหลมตะลุมพุก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505 – 2547. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาไทยคดีศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2548.
- เวนต์ แชมเบอร์เลน. การชำระรักษาภาษาในกลุ่มชนพลัดถิ่น: การศึกษาภาษาศาสตร์เชิงสังคมในกลุ่มชนที่พูดภาษาเนปาลถิ่นพม่าที่อาศัยอยู่ในตัวเมืองเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพายัพ, 2553.
- ศรินยา จิตบรรจง. การศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงและระบบคำภาษาแสกในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกับประเทศไทย. ดุษฎีนิพนธ์ สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2553.
- สมฤดี เดชอมร. ไวยากรณ์ของอนุภาคในภาษาม้งเขียว. ดุษฎีนิพนธ์ สาขาวิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2549.
- สุจิตรา สถิตดำรงกุล. การศึกษาความแตกต่างของระบบเสียงระหว่างภาษามอญ ตำบลสลูกับภาษาไทยมาตรฐานเพื่อสร้างแบบฝึกแก้ปัญหาการอ่านออกเสียงภาษาไทยมาตรฐาน. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2550.
- สุจิตรา สถิตดำรงกุล. การศึกษาความแตกต่างของระบบเสียงระหว่างภาษามอญ ตำบลสลูกับภาษาไทยมาตรฐานเพื่อสร้างแบบฝึกแก้ปัญหาการอ่านออกเสียงภาษาไทยมาตรฐาน. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2550.

- สุนทรินทร์ แสงงาม. การแปรของคำศัพท์และวรรณยุกต์ตามกลุ่มอายุและทัศนคติต่อภาษาในภาษาไทย (ไทคำ) ที่พูดในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- สุพัตรา จิรนนทนาภรณ์. การศึกษาเปรียบเทียบประโยคเดี่ยวภาษาไทยและไทโซ่ง : กรณีศึกษาในแนวทฤษฎีไวยากรณ์หน้าที่. คุชฎินิพนธ์ สาขาวิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550.
- สุภา รักษมอ. การศึกษาความแตกต่างของระบบเสียงระหว่างภาษาไทยโซ่งบ้านไทรงามกับภาษาไทยมาตรฐานเพื่อสร้างแบบฝึกแก้ปัญหาการอ่านออกเสียงภาษาไทยมาตรฐาน. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2550.
- อเนก รักเงิน. ชาติพันธุ์สัมพันธ์กับการปรับตัวทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ของในจังหวัดจันทบุรี. คุชฎินิพนธ์ สาขาวิชาไทศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2551.
- อลิชาเบธ ชารา ไมสเตอร์. การศึกษาหน่วยสร้างกริยาเรียงในภาษาม้งเจียว. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพายัพ, 2553.
- อัญทิพย์ ฤทธิ์ทอง. การวิจัยเพื่อการสร้างสรรค์: กรณีศึกษากลุ่มคนไทยพลัดถิ่น ในจังหวัดระนอง. วิทยานิพนธ์ ศิลปกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์-ศิลปะสมัยใหม่ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555.
- อาดี้ช วารีกุล. การศึกษาผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิม บ้านนาทับ ตำบลนาทับ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาไทยคดีศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2547.
- อิสราภรณ์ พัฒนวรรณ. กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยจีน ในชุมชนนันทาราม ตำบลห้วยยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาภูมิภาคศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2552.
- Huynh Van Phuc. จากมุสลิมในเวียดนามมาหลังนโยบายโด่ยเม้ย การปรับปรนวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจ ศาสนปฏิบัติและชาติพันธุ์สัมพันธ์. คุชฎินิพนธ์ สาขาวิชาไทศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2554.
- Amselle, J.-L. **Branchements. Anthropologie de l'universalité des cultures.** Paris, FR : Flammarion. 2000.
- Barth, Fredrik. **Ethnic Groups and Boundaries.** Boston : Little Brown and Company, 1969.
- Bennett, Jane. **The Enchantment of Modern Life.** New Jersey : Princeton University Press, 2001.

- Bloch, B. and Trager, G. L. **Outline of Linguistics Analysis**. Baltimore : Linguistic Society of American, 1942.
- Brown, J. Marvin. **From Ancient Thai to Modern Dialects. In From Ancient Thai to Modern Dialects, and Other Writings on Historical Thai Linguistics**. Bangkok : White Lotus, 1965.
- Chomsky, Noam. **Syntactic Structures**. Netherlands : 's - Gravenhage, 1957.
- Davies, Henry R. **Yunnan**. Cambridge : Cambridge University Press. 1909.
- Derbyshire, A.E. **A Description of English**. New Delhi : Arnold Heinemann, 1967.
- Hall, R.A. **An Introduction to Descriptive Linguistics**. New Delhi : Oxford and IBH Publishing Co., 1970.
- Hughee, John P. **The Science of Language: An Introduction to Linguistics**. New York : Random House, Inc., 1962.
- Jandt, F.E. **Intercultural Communication : An introduction**. ed 2nd. Thousand Oaks : Sage Publication, 1998.
- Keyes, Charles F. **Ethnic Adaptation and Identity: The Karen on the Frontier with Burma**. Pennsylvania : Institute for the Study of Human Issues, 1979.
- Keyes, Charles F. **Ethnicity and the Nation States: Asian Perspective**. Empire to Modern States, 2003.
- Lyons, J. **New Horizons in Linguistics**. Harmondsworth : Penguin, 1970.
- Noam, Chomsky. **Syntactic Structures**. The Hague : Mouton, 1957.
- Scholte, Jan Aart. **Globalization: A Critical Introduction**. 2nd ed. New York : Palgrave Macmillan, 2005.
- Skinner, B. F. **Walden Two**. New York : The MacMillan Company. 1962.
- Smith, Mary Jane and Liehr, Patricia R. **Middle range theory for nursing**. ed 2nd. New York : Springer, 1936.
- Spair, Edward. **Language: An introduction to the study of speech**. New York : Harcourt Brace, 1921.
- Tiffany, William R. and Carrell, James. **Phonetics Theory and Application**. ed 2nd. New York : McGraw-Hill Book Company, 1987.
- Wardaugh R. **An Introduction to Linguistics**. New York : McGraw-Hill, 1972.

- Comte, Auguste. "The Enlightenment and the Founding of Sociology in France." in **Sociological Theory**, pp. 9-15. George, Ritzer, 2 nd ed. New York : University of Maryland, 1988.
- Parsons, Talcott and Shils, Edward A. "Categories of the Orientation and Organization of Action." in **Theory of Action**, 53-109. New York : Harper and Row, 1951.
- Yehudi, Cohen A. "Culture as Adaptation." in **Man in Adaptation The Cultural Present**. Cohen A. Yehudi. Chicago : ALDINE Publishing Company, 1969.
- Krauss, Michael. "The world's languages in crisis." **Language**. 68(1992) : 4-10.
- Lybeck, K. "Cultural identification and second language pronunciation of Americans in Norway." **The Modern Language Journal**. 86(2)(2002) : 174-191.
- McGee, Peter. "Cross Cultural Awareness." **The Milestone**. 1(2003) : 13-22.
- Sjolie, A.N. "Associations between activities and low back pain in adolescents." **Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports**. 14(6)(2004) : 352-359.
- Sodowsky, G. R., and Plake, B. S. "A study of acculturation differences among international people and suggestions for sensitivity to within-group differences." **Journal of Counseling and Development**. 71(1992) : 53-59.
- Ward, C., and Kennedy, A. "Psychological and sociocultural adjustment during cross-cultural transitions: A comparison of secondary students at home and abroad." **International Journal of Psychology**. 28(1993) : 129-147.
- Padolsky, E. Enough padolsky & theory of acculturation. [online]. 2007. Available : http://www.eng.fju.edu.tw/worldlit/diaspora/assimilation_theory.htm. [July 13, 2018]
- Rockerche, A. Dictionaries international des terms Litteraires. [online]. 2007. Available : <http://www.ditl.info/arttest/art108.html>. [July 11, 2018]
- Rudmin, F.W. Catalogue of acculturation constructs: Descriptions of 120 Taxonomies, 1918. [online]. 2003. Available : <http://www.ac.wvu.edu/culture/rudmin.htm>. [July 12, 2018]

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ที่ให้ข้อมูลแต่ละชุมชน

ชาวพื้นถิ่น บ้านห้วยพุก ตำบลห้วยพุก อำเภอคงเจริญ จังหวัดพิจิตร

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อายุ	ที่อยู่
1.	นายสอาด วัฒนพันธ์	73	18 หมู่ 3 ต.ห้วยพุก อ.คงเจริญ จ.พิจิตร
2.	นางแส อินทร์ทองสุข	72	32/2 หมู่ 3 ต.ห้วยพุก อ.คงเจริญ จ.พิจิตร
3.	นายพิทักษ์ บุญแก้ว	81	5/2 หมู่ 3 ต.ห้วยพุก อ.คงเจริญ จ.พิจิตร
4.	นายสมพงษ์ เรืองเกษา	70	14/1 หมู่ 3 ต.ห้วยพุก อ.คงเจริญ จ.พิจิตร
5.	นายเนียน นุชเทียน	68	14/4 หมู่ 3 ต.ห้วยพุก อ.คงเจริญ จ.พิจิตร
6.	นางทองอยู่ นุชเทียน	68	14/4 หมู่ 3 ต.ห้วยพุก อ.คงเจริญ จ.พิจิตร
7.	นายเสียง ม้าทอง	68	14/5 หมู่ 3 ต.ห้วยพุก อ.คงเจริญ จ.พิจิตร
8.	นางเย็น แก้วสอาด	84	24 หมู่ 3 ต.ห้วยพุก อ.คงเจริญ จ.พิจิตร
9.	นายเหลื่อม แก้วปรีชา	85	22 หมู่ 3 ต.ห้วยพุก อ.คงเจริญ จ.พิจิตร

ชาวไทยภูเขา บ้านยางตะพาย ตำบลบึงบัว อำเภอวชิรบารมี จังหวัดพิจิตร

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อายุ	ที่อยู่
1.	นางน้อย ดวงธรรม	60	25 หมู่ 5 ต.บึงบัว อ.วชิรบารมี จ.พิจิตร
2.	นายจำปี ปัญจวรรณ	61	25 หมู่ 5 ต.บึงบัว อ.วชิรบารมี จ.พิจิตร
3.	นายบรรจง ชัยโชติ	57	26 หมู่ 5 ต.บึงบัว อ.วชิรบารมี จ.พิจิตร
4.	นางจิตติพร สุขอม	49	27 หมู่ 5 ต.บึงบัว อ.วชิรบารมี จ.พิจิตร
5.	นายวันดี สุขอม	53	21 หมู่ 5 ต.บึงบัว อ.วชิรบารมี จ.พิจิตร
6.	นายสอาด ชัยโชติ	52	11 หมู่ 5 ต.บึงบัว อ.วชิรบารมี จ.พิจิตร

7.	นางจําอางค์ ทองอินทร์	61	12 หมู่ 5 ต.บึงบัว อ.วชิรบารมี จ.พิจิตร
8.	นายณัฐนัย มั่นคง	54	13 หมู่ 5 ต.บึงบัว อ.วชิรบารมี จ.พิจิตร

ชาวไทยมุสลิม บ้านดงอู้อิสลาม ตำบลในเมือง อำเภอเมืองพิจิตร

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อายุ	ที่อยู่
1.	อิหม่าม ปรีชา เข็นใจ	58	117/1 หมู่ 12 ต.ในเมือง อ.เมือง จ.พิจิตร
2.	อิหม่าม มนชัย มัคคิยะห์	61	1 หมู่ 4 ต.ในเมือง อ.เมือง จ.พิจิตร
3.	อิหม่าม สมชาย มูเนาวเราะห์	68	35 หมู่ 4 ต.ในเมือง อ.เมือง จ.พิจิตร
4.	อิหม่าม สุวัฒน์ อาดัม	55	35 หมู่ 4 ต.ในเมือง อ.เมือง จ.พิจิตร

ชาวไทยลาวแก้ว บ้านป่าหวาย ตำบลหนองปลาไหล อำเภอวังทรายพูน จังหวัดพิจิตร

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อายุ	ที่อยู่
1.	นายหน้าย แดงจันทร์	50	25 หมู่ 2 ต.หนองปลาไหล อ.วังทรายพูน จ.พิจิตร
2.	นางสมบุรณ์ กาชัย	63	51 หมู่ 2 ต.หนองปลาไหล อ.วังทรายพูน จ.พิจิตร
3.	นางแป้ง กาชัย	68	12 หมู่ 3 ต.หนองปลาไหล อ.วังทรายพูน จ.พิจิตร

ชาวไทยยวน บ้านลำประดาใต้ ตำบลลำประดา อำเภอบางมูลนาก

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อายุ	ที่อยู่
1.	นางอรพรรณ ทองวิก	60	21 ต.ลำประดา อ.บางมูลนาก จ.พิจิตร
2.	นางจําปี ดวงธรรม	63	89 ต.ลำประดา อ.บางมูลนาก จ.พิจิตร
3.	นายชูลีปี่ ชากักดี	65	66 ต.ลำประดา อ.บางมูลนาก จ.พิจิตร

4.	นางเกษร หนูพิน	63	55 ต.ลำประดา อ.บางมูลนาก จ.พิจิตร
5.	นายสมศักดิ์ ถนอมศักดิ์	62	23 ต.ลำประดา อ.บางมูลนาก จ.พิจิตร

ชาวไทยเชื้อสายจีน บ้านตะพานหิน ตำบลตะพานหิน อำเภอตะพานหิน พิจิตร

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อายุ	ที่อยู่
1.	นางประนอม แซ่ลิ้ม	82	121 ต.ตะพานหิน อ.ตะพานหิน จ.พิจิตร
2.	นางล้วน แซ่เจี่ย	35	2/7 ต.ตะพานหิน อ.ตะพานหิน จ.พิจิตร
3.	นายนกลี๊ด แซ่บ่าง	44	213 ต.ตะพานหิน อ.ตะพานหิน จ.พิจิตร
4.	นายสมบัติ แซ่ซึ้ง	53	257 ต.ตะพานหิน อ.ตะพานหิน จ.พิจิตร
5.	นางสวย แซ่ลิ้ม	56	112 ต.ตะพานหิน อ.ตะพานหิน จ.พิจิตร
6.	นางช่วย แซ่ตัน	58	134 ต.ตะพานหิน อ.ตะพานหิน จ.พิจิตร
7.	นางน้อย แซ่ฮ้อ	65	157 ต.ตะพานหิน อ.ตะพานหิน จ.พิจิตร

ชาวไทยทรงดำ บ้านหนองหญ้าปล้อง ตำบลวังโมกข์ อำเภอวชิรบารมี จังหวัดพิจิตร

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อายุ	ที่อยู่
1.	นางสาวคณา ทองพ่อง	71	26 หมู่ 13 ต.วังโมกข์ อ.วชิรบารมี จ.พิจิตร
2.	นายไชยา มาสวัสดิ์	52	71 หมู่ 6 ต.วังโมกข์ อ.วชิรบารมี จ.พิจิตร
3.	นายสวัสดิ์ โต้งค่อม	60	55 หมู่ 6 ต.วังโมกข์ อ.วชิรบารมี จ.พิจิตร

ชาวไทยอีสาน บ้านหนองบัว ตำบลท้าย อำเภโพนทะเล จังหวัดพิจิตร

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อายุ	ที่อยู่
-------	-----------	------	---------

1.	นายเปรี๊ยะบ วงษ์นิล	70	6/2 หมู่ 6 ต.ท้าย อ.โพทะเล จ.พิจิตร
2.	นางสมทรง ต้นจิ่ง	61	33 หมู่ 6 ต.ท้าย อ.โพทะเล จ.พิจิตร
3.	นางจรรุญ พวงทรัพย์	67	24 หมู่ 6 ต.ท้าย อ.โพทะเล จ.พิจิตร

ชาวไทยพวน บ้านป่าแดง ตำบลหนองพยอม อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อายุ	ที่อยู่
1.	นายอินทร์ รุ่งเรือง	70	6 หมู่ 5 ต.หนองพยอม อ.ตะพานหิน จ.พิจิตร
2.	นางลิ้ม เขตจะโปะ	61	51 หมู่ 5 ต.หนองพยอม อ.ตะพานหิน จ.พิจิตร
3.	นายห้วน ชื่นบุญ	63	44 หมู่ 5 ต.หนองพยอม อ.ตะพานหิน จ.พิจิตร

ชาวไทยลาวครั้ง บ้านหนองโสน ตำบลหนองโสน อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อายุ	ที่อยู่
1.	นายแก้ว สมบูรณ์	54	23 หมู่ 13 ต.หนองโสน อ.สามง่าม จ.พิจิตร
2.	นายเป้า ทับเถื่อน	63	31 หมู่ 13 ต.หนองโสน อ.สามง่าม จ.พิจิตร
3.	นางบุษย์ จันทร์ศรี	71	51 หมู่ 13 ต.หนองโสน อ.สามง่าม จ.พิจิตร

ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต

แบบสัมภาษณ์

ชุมชน..... อำเภอ.....

ชื่อ-สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....

วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... เริ่มเวลา.....สิ้นสุดเวลา.....

บริบทชุมชน

ประวัติความเป็นมา

.....
.....
.....

ลักษณะทางกายภาพ

.....
.....

ลักษณะทางชีวภาพ

.....
.....

ลักษณะประชากร

.....
.....
.....

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

.....
.....
.....

ลักษณะทางสังคม

.....
.....
.....

ภาษา

.....
.....
.....

ความเชื่อ

.....
.....
.....

ประเพณี

.....
.....
.....

วัฒนธรรม

.....
.....
.....

ข้อจำกัด

.....
.....
.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....
.....

หากไปทำกิจกรรมที่กลุ่มอำเภออื่น มีความคิดอย่างไร

.....
.....
.....
.....

แบบสังเกต

การร่วมกิจกรรมชุมชน..... อำเภอ.....

1. การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

.....
.....
.....
.....

2. การพูดคุยสนทนากัน

.....
.....
.....
.....

3. การทำกิจกรรม

.....
.....
.....
.....

4. การนำเสนอความคิด

.....
.....
.....
.....

.....

5. การแก้ปัญหา

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สำราญ ท้าวเงิน

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

รองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมวิชาการฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

วุฒิการศึกษา

- ปริญญาตรี รัฐศาสตรบัณฑิต (เทคนิคและทฤษฎีทางรัฐศาสตร์)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (ภาษาอังกฤษ)
มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ปริญญาโท ทางด้านภาษาศาสตร์ (M.A. in Linguistics)
University of Mysore, INDIA
- ปริญญาเอก ทางด้านภาษาศาสตร์ (Ph.D. in Linguistics)
University of Mysore, INDIA

ผลงานตำรา

สำราญ ท้าวเงิน 2548. **เรียนง่าย ๆ ไวยากรณ์อังกฤษ (Easy Learning English Grammar).**

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ B.E.C. ISBN 974-93362-4-0

สำราญ ท้าวเงิน 2549. **เจาะโครงสร้างประโยคภาษาอังกฤษ (English Sentence Structure**

Drills). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ B.E.C. ISBN 974-94241-4-8

สำราญ ท้าวเงิน 2550. **เข้าใจไวยากรณ์อังกฤษ (Understanding English Grammar).**

กรุงเทพมหานคร: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์. ISBN 978-974-13-6063-5

สำราญ ท้าวเงิน 2551. **ยุทธวิธีสนทนาภาษาอังกฤษ (The Strategies of Conversation in**

English). กรุงเทพมหานคร: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์ กรุงเทพฯ ISBN 978-616-7019-05-5

ผลงานวิจัย

1. การพัฒนาทักษะการออกเสียงเสียดแทรกในภาษาอังกฤษ โดยการปฏิบัติจริง ตามคู่มือการออกเสียงเสียดแทรกในภาษาอังกฤษ สำหรับนักศึกษาวิชาเอกภาษาอังกฤษ ชั้นที่ปี 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. (2549)
2. สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อ eDLTV ภายใต้โครงการเทคโนโลยีสารสนเทศตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพิจิตร (2554).
3. ศึกษาปัญหาการใช้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. (2555)
- 4) การศึกษาความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตร ได้รับงบประมาณสนับสนุนโดยผ่านการพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติและคณะกรรมการการอุดมศึกษา ภายใต้โครงการวิจัยส่งเสริมวิจัยในอุดมศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2555 และได้นำเสนองานวิจัยระดับนานาชาติ (International Conference) ณ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนแล้ว ในระหว่างวันที่ 23-28 กุมภาพันธ์ 2556
- 5) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษของสถานศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืน ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ปีงบประมาณ 2556

